אלע ווערק פון שלום-עליכם

קאמעדיעס

LIBRARY
Jewish Home for the Aged

אַלע ווערק פון שלום-עליכם

קאָמעדיעס

שלום-עליכם פאָלקס-פאָנד אויסגאַבע — ניו יאָרק, 1921

Copyright, 1921, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

קאָמעדיעס

אינהאלט

די אסיפה 7

יקנה"ז 29

מזל טוב ! 135

פארביטען די יוצרות 169

אגענטען 197

קעניג פיק 219

שראגע 237

עולם־הבא 263

מיסטער בוים אין קלאזעט 281

אינצווייען א זעכס־און־זעכציג 291

א „ריינע קאמעדיע".

געשריבען אין יאהר 1889.

די נעמען פון די פאַרשוינען:

ראַבינער. נאָך גאָר אַ יונגערמאַן, געענדיגט פיער קלאַסען, טראָגט בלויע ברילען.

ראַבינערשע. זיין ווייב. אַ יונג ווייבעל.

ברוד־הערש. אַ בעל־הלואה. נישט גאָר קיין יונגערמאַן, אָבער אויך נישט קיין אַלטער איד. רייבט זיך צווישען יונגע לייט.

שמחה. אַ נגיד'ישער יונגערמאַן. האַלט די טאַקסע.

אברהמעל. אַ יונגערמאַן אַ „משכיל“. גיט וואַכער.

אהרצי. גאָר־וואָס אַראָפּ פון קעסט. שטופּט זיך צו די גרויסע.

בנצי. זיצט נאָך אויף קעסט. קוקט אַהרצין אין די צייהן אַריין.

מאָטעל
יענקעל
יוסעל
הערשעל
בערעל
אנשעל
איצעל
} בחורים, וואָס לייענען גאַזעטען.

לייבקע. אַ שמש.

די סצענע קומט־פאָר אינ'ם סוף פונ'ם נייענצעהנטען יאָהרהונדערט, אין אַ קלייז שטעדטעל, פּונקט צווישען מאַקאַרעווקע און צווישען סטרישטש, אין דער סביבה פון מאַזעפּעווקע, ביי'ם ראַבינער אין שטוב, שבת־צו־נאַכטס ־נאָך הבדלה.

[דער עולם געהט ארום איבער דער שטוב. מע רויכערט, מע רעדט. עס איז א געפילדער ביז'ן הימעל. דער ראבינער זעצט זיך אוועק ביי'ם טיש.]

ר א ב י נ ע ר. ששש! שא! איך בעט מיינע ליעבע געסט זיך זעצען ארום טיש און אויסהערען קודם כל דעם „דאקלאד", וואס איך וועל אייך דא פארלייענען, בכדי מיר זאלען זיך קאנען גוט פארשטעהן, צו וואס האבען מיר זיך דא צונויפגעקליבען. זעצט זיך, זעצט זיך. [נעמט ארויס א פאפיער פון דער זייט־קעשענע און לייענט]. „היות..."

ש מ ח ה. ראשית חכמה, איהר זענט דאך עפּיס, ווי זאגט ער, א ראבינער ביי אונז; הייסט דעם שמש, לאז ער אקארשט ברענגען דעם ביטערען טראפען און טאקי פארבייסען אויך.

ר א ב י נ ע ר [צום שמש]. רב לייב! ווייסט איהר וואס? טהוט א שפרונג אויף איין פוס... שא! [צום ווייב]. קום נאר אהער, מיין הארץ! הערינג האסט דו דאך מסתמא? היים, נשמה מיינע, דערווייל צוגרייטען פארבייסען און...

ב ר ו ך ־ ה ע ר ש. איך האב געמיינט — אי־פע, א חרפּה, א בושה, כלעבען! נא דיר גאר הערינג אין מיטען שבת־צו־נאכטס! ביי לייטען האב איך געזעהען אויף איין אסיפה...

א ב ר ה מ ע ל. ע! שלאגט־זשע נישט איבער אין מיטען! מע לייענט דאך עפּיס, דאכט זיך, הא?

ש מ ח ה. מאהלט אייך, קיין עולה וואלט נישט געווען, אז די רביצין זאל געווען צוגרייטען א בארשטשעל, אבער אזוי, א וואלכעש טאקי, ווי זאגט ער...

ר א ב י נ ע ר ש ע. אָט האָסט דו דיר די אַנדערע טעג יום־טוב, טאָמער איז קארג! ווער האָט זיך געקאָנט ריכטען, אז פּלוצים, אין מיטען מיטוואָך שבת־צו־נאַכטס...

ר א ב י נ ע ר. שא! שלאָג־זשע נישט איבער, מאמעטשקע! זעהסט דאך, אז מע טהוט עפּים! [לייענט ווייטער]. „היות..."

ל י י ב ק ע. נו, ווער גיט געלט? מע באדארף דאָך עפּים געלט אויף משקה, צי ניין?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו, יונגעלייט, וואָס שווייגט איהר?

א ה ר צ י. חברה בחורים, רוקט זיך אקאָרשט ארוים מיט די מזומנים!

ב נ צ י. מיט די מזומנים אַקאָרשט!

ב ח ו ר י ם [אַלע אינאיינעם]. לאָמיר שוין הערען עפּים! מיר זענען נישט געקומען אהער בראָנפען טרינקען. מע טהוט דאָך עפּים אין איין ענין! לאָז מען אָפּלייענען, וועט מען נאָכדעם האָרכען וואָס, ווער, ווענען! [מע רוקט אריין דעם שמש עטליכע זילבערנע מטבעות].

ר א ב י נ ע ר [הוסט און לייענט]. „היות..."

ר א ב י נ ע ר ש ע. ניטאָ קיין הערינג, אויסגעגאַנגען! וואָס טהוט מען?

ר א ב י נ ע ר. נו, קויפט מען, אז ס'איז ניטאָ! אָבער לאָז צו־רוה! שוין וויפיעל מאָל אָנגעהויבען — א מעשה אָהן איין עק! [לייענט]. „היות... כפי אזוי ווי היינטיגע צייטען אָט דא זעהען מיר אידען נעבאך מוטשען זיך פשוט, ווערען אויסגעריסען..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס לייענט ער דאָס?

ש מ ח ה. ווייס איך! א „רעטש", אפנים.

א ה ר צ י. שא! לאָז זיין שטילער א ביסעל! מע לייענט דאָך עפּים!

ב נ צ י. איהר זעהט דאָך, אז מע לייענט, זעהט איהר דאָך!

ב ח ו ר י ם [אַלע]. שא! ששא! שששששאאא!

ר א ב י נ ע ר [הוסט און לייענט]. „היות..." ניין, וואו האַלט איך? יאָ... „אויסגעריסען, קיין פּרנסה איז ניטאָ, מע שלאָגט,

מע יאָגט, מע רייסט, מע בייסט, מע סיפּעט, מע ציפּעט — ס'איז שלעכט! מענטשען פאַלען אין די גאַסען, מע געהט אויס פאַר הונגער נעבאך. אומעטום, אין אַלע ערטער, האָבען זיך געפונען, ווי ס'איז אייך באַקאַנט, מענטשען אָרענטליכע, געבילדעטע מענטשען, געלעהרענטע מענטשען, מענטשען, קאָן מען זאָגען, מיט א פאַר־שטאַנד, מענטשען גוטע, הומאַנע מענטשען, מענטשען וואָס זאָרגען לטובת הכלל, מענטשען וואָס טהוען זעהר פיעל פאַר זייערע אָרעמע ברידער, יעדער העלפט ווי ווייט מעגליך, מיט וואָס ער קאָן. מע מאַכט אסיפות, מע קלויבט געלט, מע טיילט צדקות — הכלל, מע טהוט, מע אַרבייט, מע שלאָפט נישט. אומעטום הערט מען: קאָמיטעט, עמיגראַציע..."

ברוך־הערש. יאָ, איך בעט אייך, הערר ראַבינער, מאַכט מיך קלאָר, וואָס איז דער ענין פון דער עמיגראַציע? איך הער, מע רעדט אַלץ: „עמיגראַציע, עמיגראַציע!"

אהרצי. אך, שלאָגט ניט איבער! לאָזט קאָנטשען, וועט איהר נאָכדעם פרעגען!

בנצי. פרעגען וועט איהר נאָכדעם פרעגען.

שמחה. ס'איז דיר נאָר איין אקציע מיט א אידען! יענער פרעגט, ער וויל וויסען — פרעגט ער!

אברהמעל. יאָ פרעגען — מע דאַרף דאָך אָבער אויס־הערען פריהער! לייענט, לייענט!

ראַבינער [לייענט ווייטער]. „עמיגראַציע, אַמעריקע, פּאַ־לעסטינע. אומעטום טהוט מען לטובת הכלל. אויף די גאַזעטען לייענען מיר: דאָ איז דאָס, דאָרט איז יענעס, חברות זענען פאַרהאַן שוין כמעט אויף דער גאַנצער וועלט — אין מאַקאַרעווקע, אין קאַש־פּעראָוו, אין יאַמפּעלע, אפילו אין סטרישטש איז אויך דאָ א חברה. א חרפה, א בושה — אַזאַ שטאָדט, ווי אונזער שטעדטעל איז, אידען, אָהן עין־הרע, אַזוי פיעל, זאָלען זיך נאָר מעהרען..."

ברוך־הערש. זאָלען זיך מעהרען? גאָר קיין נאָר נישט אונזער ראַבינער, כלעבען!

אברהמעל. בקיצור, ווערטלעך אהן א זייט — מע לייענט דאך עפּיס!

בחורים [אלע]. אָבער לאז האבען איין עק! לייענט! לייענט!

ראבינער. „אזוי פיעל אידען, אהן עין־הרע”... המ... המ... איך מיין טאקי באמת... „צייט עפּיס אנהויבען צו טהון אונז אויך, עפּיס אין זינען האבען טובת הכלל...”

ברוך־הערש. בכן, נו, איז וואס?

אברהמעל. בראש האט איהר מעהר קיין צייט נישט פון דער גאנצער וועלט!

בחורים [אלע]. לייענט, לייענט!

ראבינער. „על כן איז געבליבען בהסכם... בהסכם פון אונזערע יונגעלייט און בחורים, משכילים, געבילדעטע, יונגלעך וואס האבען ליעב השכלה, וואס לייענען א בלאט און וואס ווייסען וואס אויף דער גאָרער וועלט טהוט זיך, וואס נעמען זיך אָן, וואס פאר־שטעהען, וואס פיהלען, וואס...”

ברוך־הערש. נו, בקיצור, לאמיר שוין הערען וואס?

אברהמעל. האסט דו געזעהען?! א איד איז דיר קיין קאטאָוועס נישט! האט קיין צייט ניט א ביסעל!

בחורים [אלע]. נו, לייענט, לייענט!

ראבינער. „וואס פארשטעהען, וואס פיהלען, וואס געבען אכטונג, וואס זעהען, וואס הערען, וואס ווייסען, ווי ווייט שלעכט ס'איז אונז היינטיגע צייטען, — לכן איז געבליבען, אז מיר זאלען זיך היינט צונויפקלויבען דא ביי מיר און אלע אינאיינעם דא עפּיס אנהויבען צו קלערען און טאקי טהון אויך עפּיס לטובת הכלל, ווי ביי לייטען, בכדי מיר זאלען זיך ניט דארפען שעמען פאר די איבע־ריגע שטעדט ארום און ארום, און מע זאל זעהען, ראשית חכמה...”

שמחה. נו, אדרבה, ס'איז טאקי א יושר.

ברוך־הערש. איך פארשטעה ניט וואס? ס'איז ביי אונז דען ניטא קיין חברות? קארג צדקה ווערט צעטיילט ביי אונז

א יאָהר? וויפיעל פּאָלט אריין ביי אונז מעות חטים? היינט די טאַקסע? !...

ש מ ח ה. אך, לאָזט צו־רוה! ניט דאָס מיינט מען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס דען מיינט מען? לאָם איך וויסען.

א ה ר צ י. איהר האָט דאָך געהערט! אָט דאָס, וואָס דער ראַבינער האָט געלייענט.

ב נ צ י. איהר האָט דאָך געהערט וואָס מע לייענט וואָס!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס טויג מיר וואָס ער לייענט! הערט צו, וואָס איך וועל אייך זאָגען!

א ב ר ה מ ע ל. וואָס טויג מיר דאָס זאָגען אייערס, וואָס איהר וועט זאָגען! איך וויים פריהער, וואָס איהר וועט זאָגען! אייך און שמחה'ן ליגט אין קאָפּ די טאַקסע. וואָס חלומ'ט זיך א הוהן? — פּראָסע!

ש מ ח ה. א משל! דאָס איז יאָ, ווי מע זאָגט: אז ציבעלע איז ציבולי, איז קנאָבעל קנאָבולי... ווער פרעגט דיך ווער?

ב ח ו ר י ם [אלע]. אבער שלאָגט נישט איבער! לאָזט א אידען רעדען!

א ה ר צ י. וואָס זוערט פון דעם רעדען? מע דאַרף עפּים טהון!

ב נ צ י. טהון באַדאַרף מען!

ר א ב י נ ע ר. „און מע זאָל זעהען, ראשית חכמה...”

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו? געלט מסתמא? וואָס איז דאָ פאַרהאַן וואָס צו טענה'ן א סך?

ש מ ח ה. הערסט דו? געלט? אָט דאָס מיינט דער פּסוק? ס'א קטניות!!!...

א ב ר ה מ ע ל. נו, און אז געלט, איז וואָס? וואָס־זשע האָט איהר זיך דאָ אזוי דערשראָקען?

א ה ר צ י. מע באַדאַרף אָבער באַקלערען, ווי אזוי געלט?

ווי ארום געלט? ס'איז קיין קונץ נישט גלאט אזוי — „זשיד, דאוואי הראָשע!" דערוויף האָבען מיר דאָך געמאכט איין אסיפה, אז מע זאָל באקלערען דעם ענין אקוראט!

ב נ צ י. פארשטעהט זיך, מע באדארף באקלערען דעם ענין אקוראט!

א ב ר ה מ ע ל. אז מע לאָזט אָבער ניט רעדען. איינער דעם אנדערען שלאָגט איבער, טויג דאָך אויף כפרות! לייענט, לייענט ווייטער!

ב ח ו ר י ם. לייענט, לייענט!

ר א ב י נ ע ר. „באדארף מען זעהען, ראשית חכמה, אז..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. אז וואָס?

א ב ר ה מ ע ל. הארט שוין אוים א ווײלע!

ר א ב י נ ע ר. „ראשית חכמה, אז אונזערע נגידים..."

ש מ ח ה. אונזערע נגידים?! באלד עפּים — טהוט מען איך א וואָרף צו די נגידים!

א ה ר צ י. איי, לאָזט צו־רוה! פאר וואָס זאָלט איהר איבערשלאָגען אלע מאָל?

ב נ צ י. למאי זאָל מען איבערשלאָגען למאי?

ר א ב י נ ע ר. „אז אונזערע גבירים מיט די נגידים מיט די בעלי־בתּים, מע זאָל זיך צונויפלעגען, מאכען א..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו, דאָס האָב איך געוואוסט פריהער! אויפגעטהאָן א נייעס! פונקט דאָס זעלביגע, וואָס פאר א יאָהרען אין דער צייט!

א ב ר ה מ ע ל. א היסטאָריע דיר מיט דעם אידען! לאָזט ניט רעדען יענעם א וואָרט!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. ווייסט איהר וואָס, רב ראבינער? וואָס טויג די אלע משא־ומתנם — זאָגט בקיצור, וואָס באדארף מען מהון?

ש מ ח ה. בקיצור? מע באדארף קודם כל אויסקלויבען דאָ אויף דער אסיפה גבאים, א נאמן, טשלענעם הייסט דאָס.

אברהמעל. טשלענעס? מי ומי ההולכים?
אהרצי. וואָס הייסט ווער? מיר טאַקי אליין.
בנצי. טאַקי מיר אליין טאַקי!
שמחה. שאַ! לאָזט זיך דיענען! קודם כל דאַרף מען...
מאָטעל. ניין! מע באַדאַרף פריהער גוט אָפּקלערען...
יענקעל. וואָס אָפּקלערען?
יוסעל. דאָס הייסט, אויפשרייבען דאָס אלץ אויף פּאַפּיער און...
הערשעל. אין סטרישטש איז אַנדערש. דאָרט האָבען זיי פריהער אוועקגעשריבען א בריעף קיין פּיטערבאָרג...
בערעל. ער דערצעהלט מיר סטרישטש! איך קום ערשט צו פאָהרען פון סטרישטש פאַר יום־טוב, זאָגט ער גאָר דאָס!
אנשעל. מילא וואָס איז די נפקא־מינה — צי אזוי, צי אזוי?
איצעל. ס'א גרויסער חילוק, נאַר! איך וועל דיר ווייזען דעם לעצטען נומער „המגיד"! [שלעפּט פון קעשענע דעם נומער „המגיד", און צווישען די בחורים ווערט א געדערריי].
ברוך־הערש. לאָז זיין שטיל, יונגעלייט! אַז עלטערע רעדען, באַדאַרפען יונגעלייט שווייגען.
יענקעל. ס'איז א סברה, אַז אין די ענינים האָבען די יונגעלייט פּונקט אַזאַ דעה, ווי די אלטע אידען.
שמחה. אין באָד וועט איהר זאָגען א דעה, ניט דאָ. דרך ארץ!
יוסעל [צו די איבעריגע בחורים]. נו, האָב איך דען ניט געזאָגט, ס'וועט אזוי זיין?
שמחה. שאַ! ווייסט איהר וואָס? אָט הערט מיך אויס. איך וועל אייך זאָגען נאָר צוויי ווערטער! [קריכט אויפ'ן טיש].
אברהמעל. שלשה דברים — צוויי ווערטער אויף פיער זייגער־שעה.

א ה ר צ י [אויפ'ן טיש]. אז איהר ווילט מיך פאָלגען, וועל איך אייך זאָגען גאָר איין אנדער פּלאַן.

ב נ צ י. גאָר איין אנדער מין פּלאַן גאָר!

ב ח ו ר י ם [אלע]. נו, אדרבה, זאָגט, זאָגט!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [האַלט צו שמחה'ן דאָס מויל מיט דער האַנט]. לאָז א אידען רעדען!

ש מ ח ה [רייסט אראָפּ די האַנט און שרייט]. לאָז מען קלויבען גבאים על־פּי גורל!...

א ה ר צ י. ווייס איך וואָס — גורל! רעדסט ווי א דולער!

ב נ צ י. ווי א דולער רעדט ער!

א ב ר ה מ ע ל. ניין, לאָז אויסרעדען! האָסט דו געהערט, ווי מע לאָזט נישט רעדען קיין וואָרט? ס'איז דיר נאָר א קאָמעדיע מיט א אידען!

ש מ ח ה. סע טויג ניט! דאָס בעסטע איז, ווען איהר זאָלט מיך פאָלגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. פּאַס איך מיין... איך מיין גאָר איין אנדער מין מיין.

ר א ב י נ ע ר. לאָם איך שוין ארויסזאָגען מיין מיין, וועט איהר נאָכדעם ארויסזאָגען אייער מיין!

ב ח ו ר י ם [אלע]. דער ראַבינער! דער ראַבינער לאָז זאָגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס וועט ער זאָגען? מע ווייסט פריהער וואָס ער וועט דאָרטען זאָגען: ער וועט זאָגען „געלט" — מע ווייסט דאָס!

א ב ר ה מ ע ל. וואָס טויג מיר מעשיות, רב ברוך־הערש? איהר זענט א גוטער נודניק. לאָזט אויסרעדען א וואָרט, וועט איהר אייך נאָכדעם זאָגען!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. מילא, נו, גע'פּועל'ט, גע'פּועל'ט!

[מאַכט צו דאָס מויל מיט דער האַנט און שווייגט].

ר א ב י נ ע ר. „... מע זאָל אָנהויבען זאָרגען לטובת הכלל..."

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס פאַר אַ טובת הכּלל? אַ גאַנצע נאַכט „טובת הכּלל״!

אַ ב ר ה מ ע ל. ע! מע האָט דאָך געדעדט, ס׳זאָל זיין שטיל!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. נו, נו! בקיצור! גע׳פּועל׳ט, גע׳פּועל׳ט.

ר אַ ב י נ ע ר. „און מע זאָל טאַקי אָנהויבען עפּיס טהון אויך לטובת הכּלל...״

ב ר ו ך־ה ע ר ש. אָבער...

אַ ב ר ה מ ע ל. שאַ! האָסט דו געהערט, אַ איד קאָן זיך נישט איינהאַלטען אַ מינוט? ס׳איז דיר נאָר אַ קאָמעדיע און געגוג!

ר אַ ב י נ ע ר. „בכדי מע זאָל קאָנען עפּיס טהון לטובת הכּלל, איז ניט דער עיקר די טשלענעס. טשלענעס וועלען זיין געגוג...״

ב ר ו ך־ה ע ר ש. וואָס פאַר טשלענעס? איין אופּראַווע ביי אייך, צי וואָס?

אַ ה ר צ י און ב נ צ י. נו, לאָז זיין גבאים.

ב ח ו ר י ם [אַלע]. ניין, טאַקי טשלענעס! פאַר וואָס ניט קיין טשלענעס טאַקי?

אַ ב ר ה מ ע ל. בקיצור, טשלענעס, גבאים — ס׳אַ נפקא־מינה אַ ביסעל!

ש מ ח ה. ווי אַזוי־זשע וועלען מיר דאָס קלויבען די גבאים?

אַ ה ר צ י און ב נ צ י. וואָס הייסט, ווי אַזוי? מיר וועלען נעמען און וועלען אויסקלויבען טאַקי צווישען זיך, אָט דאָ אָ.

מ אָ ט ע ל. ווייסט איהר וואָס? איך וואָלט געזאָגט אַזוי: איך האָב געלייענט יענע וואָך אין בלאַט, שרייבט דאָרט איינער...

י ע נ ק ע ל [שטופּט אָפּ מאָטלען]. שאַ! ניין, דאָס טויג נים! איך וועל אייך זאָגען, ווי אַזוי!

י ו ס ע ל. אָט האָט זיך געפונען אַ בעל־יועץ — ע ר וועט זאָגען!

ה ע ר ש ע ל. נו, זאָג ד ו, לאָמיר הערען, אדרבה!

ב ע ר ע ל. פארהאן עלטערע דאָ, לאָזען זיי זאָגען.

א נ ש ע ל [שפּרינגט־ארויס]. עלטערע, יונגערע — זאָגען מעג זיך איטליכער זאָגען. דארויף איז דאָס איין אסיפה!

א י צ ע ל [שלעפּט דעם „המגיד"]. דער „המגיד" זאגט... איז „המגיד" שרייבט איינער א קאָרעספּאָנדענציע...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. שבעה דברים בגולם! יונגעלייט האָבען דיר קיינמאָל קיין צייט ניט!

ש מ ח ה. נו, זאָגט־זשע איהר, ווי אזוי?

א ב ר ה מ ע ל [אויפ'ן טיש]. איך וואָלט געזאָגט גאָר אנדערש. מע באַדאַרף גאָר ביי די עלטערע בעלי־בתּים נישט פרעגען; זיי מאַכען תּמיד קאַליע. לאָמיר אויסקלויבען דאָ צווישען זיך טאקי גבּאים. מיר זענען דאָך אַלע דאָ, לאָמיר נעמען און וואַרפען גורל, ווער ס'זאָל זיין גבאי, ווער נאמן, ווער א רואה־חשבון...

ב ר ו ך־ה ע ר ש. אַלע? נא דיר גאָר אַלע! גאַנץ קעקעלע־קהל? א שיינדעלע!

ב ח ו ר י ם [אַלע]. פאַר וואָס ניט אַלע?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. אפשר יונגע צוציקלעך אויך? „יעמוד עם כּל הנערים" הייסט דאָס?

ב ח ו ר י ם [אַלע]. פאַר וואָס דען ניט? היינט פיהרען די וועלט נאָר די יונגעלייט. לייענט אויפ'ן בלאַט, וועט איהר זעהען.

ר א ב י נ ע ר. צו וואָס טויג דאָס שפּארען, וואָס איהר שפּאַרט זיך דאָ, אז איהר ווייסט נאָך גאָר ניט וואָס און ווען? וואָס וועט ארויסקומען פון די גבאים, אז מיר האָבען קיין געלט נישט?...

א ה ר צ י. גיין, סע טויג ניט אזוי!

ב נ צ י. אזוי טויג עס ניט!

א ב ר ה מ ע ל. פאַר וואָס? פאַר וואָס טויג ניט? האָסט נאָך גאָר ניט געהערט, און זאָגסט שוין, אז סע טויג ניט? ס'איז א ריינע קאָמעדיע!

ש מ ח ה [אויפ'ן טיש]. פאָלגט־זשע איהר מיך, וואָס איך וועל אייך זאָגען!

ב ר ו ד־ה ע ר ש [שלעפט איהם]. לאָזט־זשע זיך דיענען! הערט וואָס איך וועל אייך זאָגען!

ש מ ח ה [רייסט זיך אויס]. נייז, שמעגי, הערט מיך צו!

ב ר ו ך־ה ע ר ש [האפט שמחה׳ן פאר א האנט]. וואָס איז פאר א הפקרות — נישט לאָזען יענעם אויסרעדען א וואָרט, הא?

ש מ ח ה. ווער לאָזט אייך ניט רעדען? רעדט אייך געזונטערהייט!

ב ר ו ך־ה ע ר ש. לאָז מען קודם כּל אויסקלויבען גבּאים פון די עלטערע יונגעלייט, וואָס זענען דאָ.

א ה ר צ י. וואָס עפּיס פון די עלטערע גראָד?

ב נ צ י. באלד עפּיס די עלטערע?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. איטליכער בעל־דרשן דרשה׳ט פון זיינעט־וועגען.

א ב ר ה מ ע ל. ס׳איז דיר אָבער טאקי נאָר א ריינע קאָמעדיע! לאָזט מיך אויסרעדען, נאָכדעם וועט איהר אייך זאָגען וואָס איהר ווילט!

ר א ב י נ ע ר [שטעהט אויף, טהוט א פּאטש מיט דער האנט איבער׳ן טיש]. שאַט! עטליכע ווערטער, נישט מעהר! וואָס האבען מיר זיך דאָ צונויפגעקלויבען? זיך קריעגען? שרייען? פּילדערען? צי טאקי עפּיס אין זינען האָבען איין ענין, הא? איך האָב געמיינט, אז מיט יונגעלייט קאָן מען עפּיס מאכען, צום סוף — ווער? וואָס? נאָך ערגער ווי מיט עלטערע מענטשען! וואָס פאר א פּנים האָט דאָס? — פרעג איך אייך! א פרעמדער מענטש זאָל שטעהן דאָ ביי דער זייט, וואָלט ער דאָך פון אונז חוזק געמאכט, באשריבען אויף די גאזעטען!

ב ח ו ר י ם [אלע]. גערעכט, גערעכט!

ש מ ח ה. באשרייבען אויף די גאזעטען? [קוקט אויף איצלען]. אנו, לאָז זיך נאָר עמיצער פּרובען פון אונזערע בחורים׳לעך באַשרייבען דאָס אויפ׳ן בלאט!

א י צ ע ל [שפרינגט ארויס]. וואס זשע האט איהר אזוי אנ־געשראקען? אז מע וועט וועלען, וועט מען אייך טאקי באשרייבען פון קאפ ביז די פיס, אז איהר וועט זיך מיט קיין צעהן וואסערען ניט אפוואשען!

ב ר ו ך ־ה ע ר ש [צו איצלען]. אה, דו שנעק איינער! די נאז וויש אפ! וואס זאגסט דו אויף זיין טאטען דעם אנזעצער? ער וועט אונז באשרייבען אויף די גאזעטען! א רייבער געווארען גאר! אין חדר אריין, דו שקאץ איינער!

מ א ט ע ל [צו איצלען]. מיט א פראצענטניק שטעלסט דו זיך אוועק אויס׳טענה׳ן! דו קענסט זיי ניט — די פאנאטיקער, די פיאווקעס?!

ש מ ח ה. די פיאווקעס? אה, דו שייגאץ איינער, עזות־מחוצף־פנים! א אידען מיט א בארד שטעלסט דו זיך זידלען? דו מיינסט, סע איז די טאקסע, וואס איהר האט זי באשריבען אויפ׳ן בלאט?! [עס וועררט צווישען עולם א סומאטאכע. דער ראבינער האלט זיי איין].

ר א ב י נ ע ר. אין גאטעס ווילען! עס וועט דאך זיין א חרפה, א בושה פאר לייטען, אז מיר וועלען זיך אזוי צעגעהן! מע וועט זאגען: יונגעלייט האבען קיין שכל ניט פון דאנען אהין. האבען מיר זיך שוין צונויפגעקליבען, באדארפען מיר עפים מתקן זיין.

א ב ר ה מ ע ל. נו, אדרבה, נו? לאז מען עפים טהון!

א ה ר צ י [צו ברוך־הערשען מיט שמחה׳ן]. איהר זענט דאך עפים עלטערע! נו, זאגט איהר, לאמיר הארכען.

ב נ צ י. נו, אדרבה, נו, לאמיר הארכען לאמיר.

ב ר ו ך ־ה ע ר ש. האב איך דאך אייך געזאגט! נו, מישען זיך אריין די יונגלעך אין מיטען. איך זאג: עס וועט גארנישט זיין דערפון, מחמת...

ש מ ח ה. ס׳איז א טעות, רב ברוך־הערש, כלעבען, א טעות! אט הערט מיך אויס, וואס איך וועל אייך זאגען.

אהרצי. נו, זאָגט זשע איהר, אז איהר לאָזט יענעם ניט זאָגען.

בּנצי. נו, אדרבּה, אדרבּה?

שמחה. לאָז מען קודם כּל קלויבּען גבּאים; נאָכדעם וועט מען שוין וויסען וואָס צו טהון.

ראַבּינער. וואָס זשע, גלאַט גבּאים? מע בּאַדאַרף דאָך פריהער אָפּקלערען ארום וואָס צו טהון!

אברהמעל. ניין, שמחה איז גערעכט: פריהער בּאַדאַרף מען קלויבּען גבּאים, טשלענעס.

בּחורים. טשלענעס, טשלענעס!

אהרצי. מי ומי הטשלענעס?

בּנצי. ווער זענען די טשלענעס ווער?

ראַבּינער. טשלענעס וועלען זיך געפינען. נישט דאָס איז דער עיקר. איך האָב געוואָלט פריהער איבּערלייענען אייך דעם דאָקלאַד...

בּרוך־הערש. ווידער „דאָקלאַד"? ער האָט דאָס צו טהון מיט'ן דאָקלאַד!

אברהמעל. אָבּער שלאָגט ניט איבּער! ס'איז דיר נאָר א קאָמעדיע און געגנוג!

בּחורים [אלע]. לאָזט רעדען דעם ראַבּינער א וואָרט. וואָס טהוט זיך דאָ?

ראַבּינער. איך וואָלט געזאָגט אזוי. קודם כּל, אזוי ווי מיר זענען אלע דאָ, וואָלט געווען א יושר, אז...

בּרוך־הערש. דברים בּטלים!

ראַבּינער [קוקט אויף דער ראַבּינערשע, בּשעת יענע גרייט צום טיש, שטעלט בּראַנפען מיט פאַרבּייסען]. א ריינער אומגליק! מע לאָזט ניט אויסרעדען קיין וואָרט! אויף רעדען איז איטליכער א בּעלן, נאָר הערען וויל קיינער נישט... איז דאָס נישט קיין קאָמעדיע? זאָג שוין דו אליין, נשמה מיינע!

ר א ב י נ ע ר ש ע [קנייטשט מיט די פלייצעס]. א ריינע קאָמעדיע!

ש מ ח ה [קריכט אויפ'ן טיש]. מיר האָבעו דאָ א גבאי, א נאמן, א קאַזנאַטשעי מיט טשלענעס. וואָס באַדאַרף מען נאָך?

א ה ר צ י. מי ומי?

ב נ צ י. ווער איז, ווער?

א ב ר ה מ ע ל [אויך אויפ'ן טיש]. שמחה, ברוך־הערש און דער ראַבינער זענען די גבאים, און...

א ה ר צ י. נו, און ווייטער?

ב נ צ י. און ווייטער וואָס?

א ב ר ה מ ע ל. היינט א נאמן... צוויי נאמנים...

ש מ ח ה. טאַקי אהרצי מיט בנצין? נו, און אברהמעל?

ב ר ו ך־ה ע ר ש [שלעפּט אַפּ שמחה'ן מיט דער האַנט]. אז ס'איז יאָ אַזוי, איז איינער א נאמן, דער אַנדערער א רואה־חשבון.

ש מ ח ה [רייסט זיך אויס פון ברוך־הערש'ס הענט]. ניין, צוויי נאמנים און איין רואה־חשבון, אָדער איין נאמן און צוויי רואה־חשבונס: אברהמעל דער נאמן און אהרצי מיט בנצין די רואה־חשבונס.

ב ח ו ר י ם [שטעהען אויף]. נו? נו?

ר א ב י נ ע ר. און די בחורים?

ב ר ו ך־ה ע ר ש. יונגע צאַפּעקלעך.

א ה ר צ י. די בחורים וועלען זיין די טשלענעס.

ב נ צ י. טשלענעס! טשלענעס!

ש מ ח ה. האָבען מיר, הייסט דאָס, דריי גבאים, צוויי נאמנים, איך מיין איין נאמן מיט צוויי רואה־חשבונס...

ר א ב י נ ע ר. ששאַ! וואָס־זשע ווערט דערפון? וואָס ווערט פון די גבאים מיט די נאמנים מיט די רואה־חשבונס?...

אברהמעל [אויפ'ן טיש ארויף]. און זעכס טשלענעס.

אהרצי. ניין, זיעבען טשלענעס; זיעבען בחורים — זיעבען טשלענעס.

בנצי. זיעבען! זיעבען!

ברוד־הערש [נעמט זיך צום פלעשעל מיט'ן גלעזעל]. הייסט דאָס, אין א גוטער שעה? מעג מען שוין טרינקען לחיים, הא?

שמחה. ניין, האָט צייט, חאפּט זיך ניט! מע באדארף דאָס אלץ פארשרייבען אויף פּאפּיער, אין א בוך ארייַנשרייבען.

ראבינער. וואָס פארשרייבען? מע באדארף דאָך פריהער עפּיס אָפּקלערען וואָס צו טהון! ניט גלאט הולאָם־אויף־דער־קאָראָבקע — גבאים, טשלענעס...

שמחה. אָט דאָס זאָג איך דאָך, אז מע באדארף דאָס אלס־דינג ארייַנשרייבען אין א בוך אריין. מיט וואָס איז אונזער חברה ערגער פון אלע חברות?

אברהמעל. נו, מאכט מען א פּנקס. א טייערע מציאה א פּנקס מאכען?

אהרצי. מי ומי המאכערם?

בנצי. ווער מאכט דעם פּנקס ווער?

שמחה. דערויף זענען דאָך די בחורים באשאפען.

אהרצי. חברה בחורים, וואָס שווייגט איהר?

בנצי. וואָס שווייגט איהר וואָס?

מאָטעל [צו יענקלען]. נו?

יענקעל [צו יוסלען]. נו?

יוסעל [צו הערשלען]. נו?

הערשעל [צו בערלען]. נו?

בערעל [צו אנשלען]. נו?

אנשעל [צו איצלען]. נו?

איצעל [האַלט דעם „המגיד“ און איז שטאַרק פאַרטיפט אין די מחשבות]. המ... המ... אאאַ... [צעהלט אויף די פינגער].

בחורים [אַלע צו איצלען]. וואָס האָסט דו זיך אַזוי פאַרטראַכט, איצעל? אַ שווערע זאַדאַטשע פאַר דיר? וואָס קלעקט דיר אַ פּנקס מאַכען? עס איז ביי דיר דאָס ערשטע מאָל, וואָס?

איצעל [אַלץ פאַרטיפט]. ניין, ווייס איך... איך קלער אַלץ דעם פּרט... וואָס פאַר אַ פּסוק מע זאָל צוטראַכטען, סע זאָל זיין ווי געוואונשען.

אברהמעל. נו, מילא בקיצור, דאָס איז שוין אַ שפּעטעריגע דאגה! איהר מאַכט נאָר אַ פּנקס, סע זאָל זיין ווי עס געהער צו זיין, אונזער חברה זאָל ניט פאַרשעמט ווערען קעגען אַנדערע חברות.

אהרצי. ווי אַזוי זשע וועט הייסען אונזער חברה? מע באַדאַרף דאָך איהר געבען אַ נאָמען? צי ניין?

בנצי. אַ חברה באַדאַרף דאָך האָבען אַ נאָמען אַ חברה.

ראַביינער. וואָס ווערט דערפון — יאָ אַ נאָמען, ניט אַ נאָמען? דער עיקר איז דאָך, אַז...

אברהמעל. ע, זאָגט דאָס ניט, ראַבינער! יעדע זאַך מוז האָבען אַ באַזונדערען נאָמען.

ברוך־הערש. שטות׳עריי.

שמחה. ביי אייך איז אַלץ שטות׳עריי.

ברוך־הערש [האַלט זיך ביי׳ם פּלעשעל]. אַ נאָמען זוכט איהר? חברות האָבען מיר שוין גענוג, דאַכט זיך. [צעהלט אויף די פינגער]. חברה משניות, חברה תהלים, חברה מלביש־ערומים, סומך־נופלים, רופא־חולים, מתיר־אסורים... טאָמער וואָלט דאָס געהייסען „חברה נאַראָנים“? האַ?

אברהמעל. ביי אייך איז אַלץ ווערטלעך.

ר א ב י נ ע ר [שטעלט זיך אויף]. הערט זשע אויס, וואס איך וועל אייך זאָגען.

ש מ ח ה [קריכט אויפ'ן טיש]. ניין, הערט בעסער, וואס א י ך וועל אייך זאָגען!

ב ר ו ך ־ ה ע ר ש [שלעפט איהם פאר דער האנט]. וואס טויג מיר דאס זאָגען, וואס דו וועסט זאָגען?

א ב ר ה מ ע ל [קריכט אויפ'ן טיש]. לאָזט אויסרעדען א ווארט יענעם אויך א מאָל! ס'איז דיר נאָר א קאָמעדיע מיט א אידען!

ר א ב י נ ע ר. איך פארשטעה גאָר ניט, וואס שפארט מען זיך דאָ? דאָס קינד איז נאָך גאָר ניט געבוירען געוואָרען, און איהר טראכט שוין מכח א נאָמען!

ב ר ו ך ־ ה ע ר ש. איהר פאָלגט מיך! מע דארף דעם נאָמען אויף סים סאָט כפרות! אבי א חברה — וואס טויג דער נאָמען? לאָמיר בעסער נעמען צו קאפּלעך. זיך אָנגעשריגען, ס'איז אזש טרוקען אין האלז געוואָרען. לחיים, אידען! יונגעלייט, לחיים! לחיים! [טרינקט].

א ל ע. לחיים, לחיים טובים ולשלום! [מע טרינקט, מע פאר־בייסט. אלע שרייען, פילדערען, אריינפאהרענדיג איינער צום אנדערען אין די רעד אריין. דער ראבינער וויל עפּיס אויסרעדען זעהר א נויטיגע זאך, נאר מע לאזט איהם נישט. ברוך־הערש פארבייסט. די יונגעלייט האלטען זיך איינס דאס אנדערע צו די מיילער. די בחורים אמפּערען זיך צווישען זיך. איצעל לייענט דעם „המגיד", און ברוך־הערש קוקט אויף איהם פון דער וייטענס און לאכט, ווי איינער רעדט: „קוק איהם אן, דעם שענעם פנים, מיט דעם בלאט!"... מע רעדט, מע לאכט, מע שפּארט זיך, אלע שרייענדיג און פילדערענדיג, צוקלע־רענדיג א נאמען דער חברה, ביז מע צעגעהט זיך. — דער ראבינער מיט דער ראבינערשע בלייבען אליין].

ר א ב י נ ע ר ש ע. נו? מיט וואָס איז מען זיך צעגאַנגען?

ר א ב י נ ע ר. מיט וואָס? מיט גאָרניט.

ר א ב י נ ע ר ש ע. וואָס הייסט, מיט גאָרניט? נאָך אלע געשרייען?

ר א ב י נ ע ר. לעת־עתה האָט מען אויסגעקליבען גבאים, נאמנים און טשלענעס.

ר א ב י נ ע ר ש ע. נו, און ווייטער וואָס?

ר א ב י נ ע ר. און ווייטער גאָ... [טהוט אוים די ברילען און רייבט זיך די אויגען]. און ווייטער... לעת־עתה גאָרנישט.

ר א ב י נ ע ר ש ע. לעת־עתה גאָרנישט? [חאַפּט זיך מיט ביידע הענט ביי די זייטען און ווערט שיער נישט צעגאַנגען פאַר געלעכטער]. חאַ־חאַ־חאַ! ס'איז נאָר אַ באַשרייבונג מיט אייערע אסיפות און גענוג! חאַ־חאַ־חאַ! אַ קאָמעדיע, אַ ריינע קאָמעדיע!!!

פ אָ ר ה א נ ג.

יקנה"ז, אָדער דאָס גרויסע בערזענשפּיעל

א קאמעדיע אין פיער אקטען.

געשריבען אין יאָהר 1894.

א גוטען פריינד און א גוטען מענטשען,

י. א. חורגין,

ברענגט דאס ווערק א מתנה

דער מחבר.

י ק נ ה " ז באשטעהט פון פינף אותיות, ראשי־תיבות פון פינף ווערטער: יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן — די פינף סימנים פונ׳ם אידישען יום־טוב. דאס ווארט אליין פאר זיך האט קיין שום באדייטונג נישט. עפיס איז דאס, נאר פארט גארנישט; ניטא ביי וואס אנצונעמען. דער וואס איז באקאנט אויף דער בערזע מיט׳ן מסחר פון אקציעס, פאפיערען, קורסען וכדומה — דער וועט באלד פארשטעהן דעם טעם פון י ק נ ה " ז; און דער, וואס איז פון דעם ענין ווייט, וועט דאס רעכט צעקייען ערשט נאכדעם, אז ער וועט האבען דאס גאנצע ווערק דורכגעלייענט ביז׳ן סוף.

די פּאַרשוינען פון דער קאָמעדיע :

ש מ ו א ל פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. איין אויפגעקומענער עושר. אַ איד פון דער אַלטער וועלט.

מ אַ ד אַ ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. זיין ווייב. אַ דאַמע מיט נערוועז. לייענט שַייקעוויטש'עס ראָמאַנען און דאָקטאָרט זיך כסדר.

א י ז אַ ב ע ל ע. זייער טעכטערל. אַ כלה מיט פערציג טויזענט.

ו ו י ל ה ע ל ם פּ י י פּ ע ר. אַ יונגער באַנקיר. אַ שענער יונג מיט וואַנסים. שדכנ'ט זיך צו איזאַבעלען.

מ אַ ר ק ו ס. איין אָרעמער סטודענט. שטודירט אויף דאָקטאָר. שדכנ'ט זיך צו איזאַבעלען.

פּ י י נ ק ו ג ע ל. אַ קלוגער ספּעקולאַנט. שפּיעלט אַ פרומע ראָלע. האָט ניט פּיינט קיין קערטעל.

ח י נ ק י ם. אַ פּייעריגער ספּעקולאַנט. פאַרברענט אין די קאַרטען.

בּ י י ג ע ל מ אַ ן. אַ שטילער ספּעקולאַנט. אַ פּראָסטער נפש. רייבט זיך צווישען אַריסטאָקראַטען.

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. אַ געהיטער ספּעקולאַנט. איין איינגעגעסען אידעל.

מ אַ ד אַ ם פּ י י נ ק ו ג ע ל. איין אַריסטאָקראַטקע. פאָהרט אַלע יאָהר קיין אויסלאַנד אין די „מאַלקען".

מ אַ ד אַ ם ח י נ ק י ם. אַ דאַמע פון „קאָמענעץ". אַ מסוכנ'ע רכילות'ניצע.

מ אַ ד אַ ם בּ י י ג ע ל מ אַ ן. שטאַמט פון גרויסען יחוס. שפּיעגעלט זיך אין דער „משפּחה".

מ אַ ד אַ ם ק נ אַ ק נ י ס ע ל. נישט אַזאַ מיוחסת, נאָר גלאַט אַ גראָבע אידינע.

ג ר י י ג ע ר. אַ הייסער ספּעקולאַנט. אַ נידעריגער, אַ גראָבער, מיט אַ רויטער באָרד.

מנחם־מענדעל. א קליינשטעדטעלדיגער ספעקולאנט. געהאנדעלט אמאל אין אדעס מיט „לאנדאן“.

פייוועל פאנפאטש } צוויי „שפעגעלאנטען“. האנדלען
זאוועל זאאיקע } בשותפות „יקנה“ז“.

שמעלקע קבצן. א מעקלער מיט א רחמנות־פנים. אנגעשטאפט מיט געלט.

די קאפאטע. א מעקלער מיט א לאנגער קאפאטע און מיט א רויטער פעטשיילע.

דער קאפעליש. א מעקלער מיט א צונעטראגענעם קאפעליש.

פלוידערזאק. איין אדוואקאט מיט באקענבערד. רעדט העכער האלב רוסיש.

ציפערבלאט. בוכהאלטער ביי פייפערען אין קאנטאר. געהט אונטער־געבונדען די אויהערען.

פלעדערוויש. קארעספאנדענט ביי פייפערען אין קאנטאר. א יונגער־מאן א שטשאגאל.

זילבערמינץ. קאסיר ביי פייפערען אין קאנטאר. א בייזער איד.

די אידינע. איין אלמנה „פון דער סלאבאדקע“.

קלארא. א מאדיסטקע.

סאסעל. א פאקאיאווע ביי די פאסטערנאקעס. א שווארצ׳חנ׳עוודיג מיידעל.

ווייטער געהען יונגע ספעקולאנטלעך, אלערהאנט מעקלערס, א גאנצע חאליאסטרע.

די געשיכטע קומט פאר אין דער גרויסער שטאדט יעהופעץ, אין אונזערע צייטען.

ערשטער אַקט

[ביי די פּאסטערנאַקעס איז אַ זשורפיקס. — אַ גרויסע זאַל, איין אויסגעפּוצטע, רייך מעבעל, גרויסע שפּיעגלען, אַ פּארטאַפּיאַנע מיט נאָטען, גרינע טישלעך, לייכטערלעך מיט ליכט, קריידלעך, בערשטלעך, פרישע טעשלעך קאַרטען. — פּאַסטערנאַק און מאַדאַם פּאַסטערנאַק זיצען גרייט אויפצונעמען געסט: ער, אַ שווער אידעל מיט אַ גאַנץ שענער ליסינע, ליגט אין אַ פאַטעל ציהט זיך און געהניצט; זי, אויסגעפּוצט, באַהאַנגען מיט גאָלד, פּערעל, בריליאַנטען, זיצט ביי'ם טיש ווי אַ גאַסט און בלעטערט איין אַלבום.]

ערשטע סצענע.

פּ א ס ט ע ר נ א ק [געהניצט]. אַ־אַ־אַ! אַ־אַ־אַ!

מ א ד א ם פּ אַ ס ט ע ר נ א ק. טפו, טפו, טפו! זעה נאָר, ווי ער געהניצט, דאָס מויל ווערט איהם שיער ניט צעריסען. אַ גליק, וואָס ס'איז נאָך קיינער נישטאָ. אין אַ געזעלענשאַפט ווען דו טהוסט דאָס, קאָן מען חלש בלייבען.

פּ א ס ט ע ר נ א ק [געהניצט]. וואָס זאָל איך טהון, אַז ביי־נאַכט טאָר מען ניט שלאָפען? טאָ היין, טאָ הער. מען איז שטענדיג פאַרנומען מיט וועטשערינקעס, זשורעכלינעס.

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. זשורפיקסען! טויזענט מאָל האָב איך דיר געלעהרענט, זאָלסט זאָגען זשורפיקסען, ניט קיין זשורעכלינעס. ווען דו זאָגסט דאָס חלילה אין אַ געזעלענשאַפט, קאָן מען חלש'ען.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, לאָז זיין זשורפיקסען. פאַרהאַן ביי אונז א גמרא: „יאק ריידעלע טאָ ריידעלע, אבי דאָברע מיינעלע”. איך שמועס עס אקעגען דרינען, וואָס מע שלאָפט ניט קיין נעכט, מע געהט איינער צום אַנדערען כּלומרשט מיט וויזיטען, און מיינען מיינט מען יענע מעשה. [ער ווייזט מיט די אויגען אויף די גרינע טישלעך]. מע פלעגט אמאָל אויך מאַכען וועטשערינקעס. וואָס זשע האָט מען געטהאָן? האָט מען געקאָכט וועטשערע, פרישע וואַרעניקעס מיט קעז, צי געבראָטענע פּוּפּקעס מיט רעטשענע לאַטקעס, און ס'איז טאַקי געווען, פאַר־שטעהסט דו מיך, ווי אין דער הייליגער תּורה שטעהט געשריבען: ו י א כ ל ו, דאָס הייסט, מע האָט געשטופּט אין פּנים אריין. און היינט, זינט ס'איז געוואָרען א מאָדע זשורעכלי... מיין איך זשור־פיקסען, עסט מען מכּות. מען איז גאָר מכבּד מיט א גלאָז וואַסער און מיט א מאַראַנץ, וואָס אז מע זאָל איהם וועלען פאַרזוכען, קאָן מען דערזעהען קראָקע מיט לעמבעריג. און אז מע וויל שוין גאָר יוצא זיין, פאַרבלענדט מען די אויגען מיט א טייטעל און מע ווייזט א פייג...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. פע, סאַמואיל, דו רעדסט עפּיס אַזעלכע ווערטער, וואָס אין א געזעלענשאַפט וואָלט איך גע־פאַלען חלשות.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. איך שמועס עס אקעגען דרינען, וואָס מען איז היינט געוואָרען סטעקראַטען, איידעל געפּאַצקעט. א גאַנץ יאָהר עסט מען קדחת; דאָס מעג מען, דאָס טאָר מען ניט, דאָס שאַדט, דאָס הייסט ניט דער דאָקטער. און אז סע קומט דער זומער, פאָהרט מען מאַכען די קור — אָדער קיין באַדענקראַנץ, אָדער קיין פראַנצענזאַלץ.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. גראָם־שטראָם, מאַך מיר א האַרמידער. מע רעדט מיט איהם חריין, ענטפערט ער פּעטרישקע! וואָס ביזט דו פּלוצים אַרויף אויף דער קור מיט די בעדער?

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. גלאַט אַזוי. איך שמועס עס אַקעגען דרינען...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. דו שמועסט תּמיד אַקעגען דרינען. דאָס איז יאָ — מע זאָגט דער טאָכטער און מע מיינט די שנור. די מאדאם פיינקוגעל איז אַ ביסעל געזינטער פון מיר, מעג זי יאָ פאָהרען אַלע יאָהר אין די „מאָלקען". צי די מאדאם קנאַק־ביסעל, וואָס וועט אין דער טיר ניט אריין, מעג פאָהרען אַלע זומער קיין אדעס אויף'ן „לעמאַן", און דער מאַן וועט איהר אפילו די צונג נישט איבערקעהרען. צי די מאדאם חינקים מעג ארומפאָהרען פון „ניטץ" קיין „נאטאליע" און פון „נאטאליע" קיין „ניטץ" — און דער מאַן וועט איהר אפילו ניט זאָגען „קרום געהסט דו". אנו, פרעג דעם דאָקטער קעבעבע, צי קאָן איך מיך באַגעהן אפילו אַ מינוט אָהן פאָהרען קיין אויסלאנד אין די בעדער אריין?

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. דער דאָקטער קעבעבע? הערסט דו, אָט דאָס איז דאָך מיין טענה, וואָס איך טענה שוין לאַנג, אַז דער דאָקטער קעבעבע פיהרט אייך, אַלע יעהופּעצער סטעקראַטקעס, אין באָד אריין... נאָר גאָר ניט: אַ ל ת פּ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע. איך שמועס עס אַקעגען דרינען. מע זאָל זיך נאָר וועלען צולאָזען צו די דאָקטוירים, וואָלטען זיי אַ געזונטען קראַנק געמאַכט, אַ לעבעדיגען — טוידט, און אַ קלאָרען — משוגע.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. זעה נאָר, ווי ער איז דאָס אַ ביסעל אויפגעטראָגען קעגען די דאָקטוירים, גלייך ווי זיי וואָלטען איהם געקוילעט די קאַפּאָטע. מיר דאַכט, אַז דו האָסט נאָך קיין דאָקטער ניט באַנוצט זינט דו ביזט אַ יעהופּעצער?

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. הלואי וואָלסט דו אַזוי באַנוצט אַ דאָק־טער, ווי איך, וואָלט גאָר אַנדערש געוועזן... איך שמועס עס אַקעגען דרינען, ווי זאָגט ער: אַ ל ת פּ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע... ווייסט דו, וואָס איך קלער?

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. איך זאָל איהם געהן זאָגען, וואָס ער קלערט! איך ווייס, וואָס דיין קאָפּ קאָן אויסקלערען?

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. איך קלער: אַזוי ווי ס׳איז במילא ביי אונז היינט זשורעכלי... מיין איך זשורפיקסען, עס וועלען זיין געסט, פייפער וועט אויך זיין, מע וועט זיצען שפּעט, — אפשר וואָלט געווען אַ סברה, אַז מיר זאָלען שוין אין איין וועג אָפּקלאַפּען דאָס קנס־מאָל, ווי אין פּסוק שטעהט: ז ב י ן ו ת ת ח ר ט — אַ וואָרט און צוויי און אַ מאַהאַריטש?...

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [אַ פּלעסק מיט די הענט]. וואָס סע האָט זי מיר גע׳חלומ׳ט יענע נאַכט און היינטיגע נאַכט און אַלע נעכט פון אַ גאַנץ יאָהר זאָל אויסגעהן צו מיינע שונאים׳ס קעפּ!

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. שאַ, שאַ, שאַ! איז לא פרלתי — האָב איך ניט געטאַנצט מיט׳ן בער!

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. פאַרשטעהסט אַ משל? מע מאַכט אַ זשורפיקס, זאָל מען שוין אינאיינעם אָפּקלאַפּען אַ קנס־מאָל! פלוצים, אין מיטען מיטוואָך שבת־צו־נאַכטס! אומגעריכט, קיינעם נישט גערופען, מיט קיינעם נישט גערעדט — אַ שטילע וועטשערע! וואָס איז אַזוי? די קינדער האָבען דיך באַפאַלען? און וואָס וועלען לייט זאָגען? וואָס וועט זאָגען די מאַדאַם חינקיס, די באַרעדערין, די ספּלעטניצע, טאָמער האָט זי מיך נאָך ווינציג באַרעדט אין שטאָדט?...

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, לאָז זיך דיר דאַכטען, עלעהיי איך האָב גאָרניט געזאָגט!

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס הייסט, דו האָסט גאָרניט געזאָגט, אַז דו האָסט יאָ געזאָגט?

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. געזאָגט איז פאַרפאַלען, ווי אין פּסוק שטעהט: א ל ת פ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע.

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס טויג מיר דיין פּסוק? איך האָב קיין פּסוק ניט געלערענט. אַז מע שמועסט פון אַ קנס־מאָל, באַדאַרף מען דאָך פריהער עפּיס רעדען, פרעגען די טאָכטער, צי וויל זי גאָר פייפערען פאַר אַ חתן. טאָמער וויל זי איהם גאָר ניט?

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. און וואו בין איך? עפּיס האָב איך דאָך אויך אַ שטיקעל דעה ביי אַ שידוך טהון מיט מיין טאָכטער, צי ניין? עפּיס געב איך דאָך נדן אויך, פערציג טויזענט קארבען, צי ניין?

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. אַ גליק האָט מיך געטראָפען! חינקיס גיט אַ ביסעל מעהר נדן די קינדער, און מאכט נאָך נישט אזא טארעראם!

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. ביי חינקיסען איז גרינגע טויזענטער. ער האָט זיי געמאכט פון קאָרטען.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. ווילסט דו, הייסט דאָס, אָנהעגגען איזאבעלען אַ חתן מיט גוואלד?

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. ווער זאָגט דען מיט גוואלד? גלאַט איך שמועס עס אקעגען דרינגען...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק [הערט ניט]. גארניט. עס ווילט זיך איהם פארשלייערען די טאָכטער, פונקט אזוי ווי יענער מערדערשער פּאָטער, וואָס איך לייען גראדע אצינד ביי שייקעספּיר אין אַ ראָמאַן; ער האָט געוואָלט, אז די שענע, די קלוגע, די ענגעלשע אַ נ ט ו נ א ע ט ע מיט די שענע בלויע הימעלאויגען, וואָס האָט געראָמאַנסירט מיט דעם עהרליכען, גוטען, ליבטיגען העלד ס אַ ל אָ מ אָ ן, זאָל חתונה האָבען פאַר'ן ווילדען שקאָנטיסט מיט די בלויע ברילען, וואָס קוילעט ווייבער און באהאלט זיי אין אַ קעלער...

פ אָ ס ט ע ר נ א ק [פארשטעלט די אויהערען. מיט אַ ניגון]. טע-טע-טע! האָסט שוין אָנגעהויבען מיט דיינע „ראָמאַנסען", מיט אַ הימעלשען סאַלאָמאָן און מיט אַ ווילדען שקאָנטיסט, וואָס קוילעט ווייבער — אַ געשריבענע מעשה, ארויסגענומען פונ'ם ספר פּראַלניק?

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק [ארויס פון די כלים]. דעספּאָט! מערדער! טיראַן! [זי טהוט אַ ווארף דעם אלבום אויפ'ן טיש מיט כעס און אנטלויפט אין איין אנדער חדר].

פּאַסטערנאַק [צו זיך אַליין]. אַ ריינער אומגליק! אַמאָל, איידער איך האָב געהאַט געלט, איז מיין ווייב געווען אַ מענטש, גלייך מיט אַלע מענטשען. היינט, זינט דער דאָקטער קעבּעבּע האָט איהר איינגערעדט, אַז זי האָט נערוועז, קאָן מען מיט איהר קיין צוויי ווערטער ניט רעדען. באַלד עפּיס — ווערט זי אָנגעצונדען...

[מע קלינגט. פּאַסטערנאַק שרייט: „סאַסעל! סאַסעל! סאַסעל!“ — און געהט אוועק אין איין אַנדער חדר צום ווייב. — עס קומט אריין סאַסעל, אַ שוואַרצ־חנ'עוודיג מיידעל, מיט אַ פלעדערוויש און מיט אַ באַרשט].

צווייטע סצענע.

סאַסעל [קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען]. איך וואָלט געמעגט שווערען, אַז עמיצער האָט מיך דאָ גערופען, געשריגען „סאַסעל“. אַ שטוב — טפו זאָלען זיי ווערען, איינער ווייסט ניט פון'ם אַנ־דערען! קומט דער טאָג, הויבּט זיך אָן: סאַסעל געבּ, סאַסעל דאָס, סאַסעל יענעם, סאַסעל אהין, סאַסעל אהער — משוגע צו ווערען און גענוג! די מאַדאַם מיט איהרע נערוועז, עסט פּאַר דריי און דאָק־טערט זיך כּסדר... אַלע טאָג דעם דאָקטער קעבּעבּע — ווייסט שוין ניט וואָס אויסצוטראַכטען פאַר גרויס ראָסקאָש... אַ שענע נגידית: האַלט דאָס ברויט אונטער'ן שלאָס, צעהלט וויפיעל שטיקלעך צוקער עס געהט אין פונט, וועגט־איבּער די גרויפּען פון'ם מאַרק... אַ פערטעל עוף לאָז בלייבען פון'ם טיש, וועט מען דאָס באַהאַלטען אונטער זיבּען שלעסער, עס זאָל פאַרפוילט ווערען — און יענעם נישט אוועקגעבּען! צי אַ ביסעל איינגעמאַכטס פון די געסט — וועט מען עס צונעמען, עס זאָל חלילה ניט אָנקומען דער דיענסט... און איין אָרעמאַן אז עס קומט אַ מאָל צו געהן, הייסט מען טרייבּען מיט שטעקענס... אַנומעלטען האָט זיך מיט גוואַלד דורכגעשטופּט איינער, עפּיס אַ איד וואָס מאַכט ביכלעך, איז מען דאָס אויף מיר אָנגעפאַלען: „די שלעפּערס! וואָס לאָזט מען אריין די שלעפּ־ערס?!“ יענעם איז נעבּאַך פינסטער געוואָרען אין די אויגען פון אַזאַ ברוך־הבא. „גלויבּט מיר, זאָגט ער, איך בין חלילה ניט פון די

שלעפּערס. איך האָב אייך געבראַכט אַ מתּנה, טאַקי מיינס אַ ביכעל. קויפט, איהר וועט, אם ירצה שם, האָבען הנאה, לעקען די פינגער"... ער האָט אַזוי לאַנג געאַרבייט, ביז מע האָט איהם געמוזט אַרויס־שיקען אַ נדבה און בעטען, ער זאָל געהן געזונטערהייט. נאָך אַ גליק, וואָס מע האָט ניט געהייסען איהם אַראָפּוואַרפען פון די טרעפּ... דאָס טעכטערעל — אויך אַ טייערע נשמה! ניט אומזיסט זאָגט מען, אַז דאָס עפּעלע פאַלט ניט ווייט פון'ם בוימעלע. זאָלסט זאָגען — אַ מאָל אַ קליידעל איין אַלטס אוועקשענקען, צי אַ פּאָר שיך אָהן אָפּצאָסען, צי זאָקענבענדלעך, וואָס מע דאַרף זיי שוין אַרויסוואַרפען אויפ'ן מיסט. ווער? וואָס? ווען?... און דער בעל־הבית אליין? פאַרחאַפּט זאָל ער ווערען! אַ בעל־הבית זאָל זיך נאָר קנייפּען, רייסען שטיקער פלייש, נישט לאָזען די שטוב איבערגעהן! מיר דאַכט, איך וועל איהם אַ מאָל צושטעלען אַ בענקעלע צו דער מאַדאַם, אַז דער רוח וועט איהם צונעמען!... [עס הערט זיך אַ קול: „סאַסעל, וואו ביזט דו? מע קלינגט!"]. איך הער, איך הער, אַז מע קלינגט, עס האָט מיך נאָך ניט פאַרלעגט! דאָס קלינגען שוין מסתּמא די געסט. שענע געסט! נישט מעהר זאָלען די שונאים פאַרמאָגען, וואָס מע האָט זיך אָן פון די געסט! אַז פון די קאָרטען, וואָס עס מאַכט, נעמט־צו די מאַדאַם אַליין, און אונז קומט־אָן אויפ'ן שפּיץ מעסער... [עס הערט זיך ווידער אַ קול: „סאַסעל, סאַסעל!"]. איך געה, איך געה! בראַש איז דאָ אַלסדינג מיט דער מינוט. אַ ווייסטער פראַסט אויף זיי! [זי לאָזט די באַרשט איז מיטען זאַל און לויפט עפּענען די טיר. עס קומט אַריין פּייפּער — אַ לעבעדיגער, אַ פרישער, איין אויסגעפּוצטער, און באַלד נאָך איהם — סאַסעל].

דריטע סצענע.

סאַסעל [חאַפּט זיך צו דער באַרשט]. אוי, אַ מכה איז מיר! שלאָף אין שלייער... אין מיטען שטוב אין אַ ווינקעלע... טיץ טובי דורין...

פ י י פ ע ר [גערט־צו צו איהר נאהענט, טהוט איהר א קניפ אין בעקעל].
וואָס איז, טייבעלע מיינס? צו וועמען רעדסטו דאָס?

ס אָ ס ע ל. אי! גערט אייך צו אַלדי גוטע יאָהר!

פ י י פ ע ר [וויל זי חאפען]. פייגעלע מיינס! איין קוש אין בעקעל.

ס א ס ע ל [לאזט זיך נישט]. קושען וועט איהר — זאל איך אייך זאָגען וועמען!

פ י י פ ע ר [חאפט זי פאר א האנט]. ניין, קעצעלע מיינס, דיך, נאָר דיך!

ס א ס ע ל [גיט איהם מיט'ן פלעדערוויש איבער'ן פנים]. אַלע בייזע, וויסטע, פינסטערע חלומות, שלים־מזל! אָן גערט די כלה אייערע!
[זי רייסט זיך אוים פון זיינע הענט און אנטלויפט. עס קומט אריין פונ'ם אנדערען חדר א י ז א ב ע ל ע].

פ י ע ר ט ע ס צ ע נ ע.

פ י י פ ע ר [צעלאזט זיך, מאכט א בואי־בשלום, בויגט־איין דעם קאפ און ווישט זיך זעהר עלעגאנט]. גוט, וואָס איהר זענט אנגעקומען. כלעבען, איך שטעה אָט דאָ די גאַנצע צייט אין איינע יסורים. איך קלער צו זיך אַליין: אַך, ווי גוט עס וואָלט געווען, ווען איהר קומט ארוים אהער אַליין און מע קאָן זיך מיט אייך אויסשמועסען, ווי עס רעדט זיך, אונטער פיער אויגען, און ארויסזאָגען אייך אַלסדינג, וואָס איך קלויב מיך שוין לאַנג צו זאָגען אייך... מיט איינעם וואָרט, איהר ווייסט שוין, וואָס איך וויל אייך זאָגען?

א י ז א ב ע ל ע. פון וואַנען זאָל איך וויסען, וואָס איהר ווילט זאָגען?

פ י י פ ע ר. איהר שטויסט זיך. איך האָב אייך שוין וויפיעל מאָל געגעבען אָנצוהערעניש.

א י ז א ב ע ל ע. איך ווייס ניט קיין אָנצוהערענישען. איך פארשטעה ניט אויפ'ן וואונק.

פ י י פ ע ר [מיט א טרויעריגער מינע]. א מינדסט קינד, דאכט מיר, קאָן אויך פארשטעהן. מע באַדאַרף נאָר א קוק טהון מיר אין פּנים אריין, איז שוין גענוג.

א י ז א ב ע ל ע [קוקט איהם אין פּנים אריין]. אויפ'ן שטערן איז ביי אייך ניט אָנגעשריבען גאָרניט, חא-חא-חא!

פ י י פ ע ר [טראגיש]. אויפ'ן שטערן? אמת. אבער דאָ? ביי מיר אין הארצען?... אָ, איזאבעלע! ביז ווי לאַנג נאָך וועט איהר זיך שפּיעלען מיט מיין הארץ? איין מאָל פאַר אלע מאָל, זאָגט מיר: יאָ, אָדער ניין — לאָם איך וויסען, לאָם איך מיך אויפהערען צו פּלאגען אומזיסט, ארומגעהן מיט חלומות. איינס פון די ביידע: אָדער איך בין איינער דער גליקליכסטער אויף דער וועלט, אדער מיין לעבען איז ניט קיין לעבען!... [ער פאלט איהר צו די פיס. עס עפענט זיך די טיר און עס קומט־אריין מ א ר ק ו ס. איזאבעלע אנטלויפט].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

פ י י פ ע ר [צו מארקוסען, גאר פריינדליך]. א? הערר מארקוס? וואָס מאכט מען? ווי געהט'ס? פאַר וואָס זעהט מען אייך עפּים ניט?

מ א ר ק ו ס. וואו זאָלט איהר מיך זעהען, אז איהר זענט א פארנומענער מענטש? איהר האלט שטענדיג אין איין שפּיעלען: אָדער איהר שפּיעלט אויף דער בערזע, אָדער אין קאָרטען, אָדער גאָר אין ליעבע...

פ י י פ ע ר [מאכט זיך תמ'עוואטע]. חא-חא, איהר זענט גערעכט. איך בין א פארנומענער מענטש, זעהר א פארנומענער מענטש... איך האָב קיינמאָל קיין צייט ניט, אפילו אין א ביכעל אריינקוקען. אמאָל פלעג איך לעזען ביכער א סך. ס'איז נאָך ביי מיר הייגט אויך פארהאַן א גוזמא ביכער, א גאנצע ביבליאָטעקע. איהר האָט געזעהען מיין ביבליאָטעקע?

מ א ר קֻ ו ס. נישט געזעהען, און אפילו נישט געהערט.

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. א שאָד, א שאָד. עס וואלט' כדאי געווען, איהר זאָלט אָנקוקען מיין ביבליאָטעקע, כלעבען. איהר קאָנט געפינען ביי מיר ביכער אזעלכע, וואָס איהר האָט זיי קיינמאָל נישט געזעהען. ביכער איז ביי מיר דאָס לעבען. מעהר פון אלסדינג אויף דער וועלט האָב איך ליעב די ליטעראַטור. ליטעראַטור און מוזיק — דאָס זענען די צווי זאכען, וואָס זענען ביי מיר טייערער פון אלץ אויף דער וועלט. איהר האָט מיך געהערט א מאָל שפּיעלען פּיאַנע?

מ א ר ק ו ס. אין „ווינט" — וויים איך, אז איהר שפּיעלט גוט; נאָר פּיאַנע האָב איך אייך דערווייליע נאָך נישט געהערט שפּיעלען.

פ י י פ ע ר. א שאָד, א שאָד. ווען איך זאָל נאָר געווען וועלען, וואָלט איך איצט געקאָנט אָפּגעבען קאָנצערט. גרויסע מבינים האָבען דאָס מיר געזאָגט, ארטיסטען. איך בין באַקאַנט מיט אלע גרעסטע ארטיסטען אין יעהופּעץ. איך האָב ליעב אר־טיסטען. ארטיסטען און סטודענטען זענען ביי מיר דאָס חיות; וואָס מיך קאָסט אָפּ א יאָהר ארטיסטען און סטודענטען — איז א גוואלד! וויפיעל מיינט איהר?

מ א ר ק ו ס. א ר ט י ס ט ע ק ע ס — וויים איך, אז זיי קאָסטען אייך אָפּ געננוג. נאָר ארטיסטען און סטודענטען — דאָס הער איך דעם ערשטען מאָל פון אייך.

פ י י פ ע ר. ארטיסטעקעס? חא־חא! וואָס זשע מיינט איהר — עס קאָסט טאַקי נישט וואָלוועל. וואָס זאָל מען טהון? דארויף איז מען א יונגער מענטש. עס ווילט זיך אמאָל רוהען. אז טאָג ווי נאכט איז מען אין דער ארבייט. מע האָט אין זינען גע־שעפטען! און נאָך וואסערע געשעפטען! אויף הונדערטער טויזענטער — וואָס זאָג איך? אויף מיליאָנען! אויף מיליאָנען!

[עס קומען־אַן פּאַסטערנאַק, מאדאם פּאַסטערנאַק מיט איזאבעלען; נאָך זיי — געסט: פ י י נ ק ו נ ע ל, ח י נ ק י ס, ב י י ג ע ל מ א ן, ק נ א ק נ י ס ע ל מיט

זייערע ווייבער. די פאַסטערנאַקעס נעמען־אויף די געסט זעהר פריינדליך. מע זעצט זיך אוים ארום טיש. איזאבעלע זעצט זיך צו דער פּיאַנע. מאַרקוס — נעבען איהר].

זעכסטע סצענע.

פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [טאַנצט ארום די געסט]. זיצט, זיצט, מיינע ליעבע געסט. איהר האָט היינט אַ ביסעל עובר קריאת־שמע געווען, נאָר נישקשה. עס מאַכט נישט אוים. איך האָב מיך מיט גאָט'ס הילף אויסגעשלאָפען בייטאָג, בכדי איך זאָל מיך זעצען צום סדר מיט אַ קלאָרען קאָפּ. עס זאָל זיין, ווי אין פּסוק שטעהט: א מ ו ר א ל ה כ ה נ י ם — לאָזען זאָגען די כהנים צו די קליינע כהנים'לעך, אז די קינדער זאָלען ניט דרימלען ביי דער הגדה. [צו פּייפערען]. עפּים האָב איך געחאַפּט אַ וואָרט פון אייך — „מיליאָנען". אפּנים, איהר האַלט שוין ביי די מיליאָנען? נאָר וואָס איז דאָס חידוש, אז מע שאַרט ביי אייך אויף דער בערזע גאָלד מיט לאָפּעטעס, ניט אזוי ווי נאַש בראַט בעל־הלואה, וואָס דאַרף ארויסקוקען אויף פּראָצענט. איך שמועס עס אַקעגען דרינגען... [צו די געסט]. וואָס הערט זיך עפּים ביי אייך נייעס? ווי טייער שטעהט יקנה"ז?

פּ י י נ ק ו ג ע ל. פרעגט שוין גאָר ניט. דאָס יקנה"ז ליגט מיר שוין אין הארצען! ס'איז נאָר אַ קדחת און געגוג.

פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. צו וואָס זשע טויג עס אייך, אז עס לוינט אייך ניט? מע נויט אייך פון קהל?

פּ י י נ ק ו ג ע ל. וואָס דען טהוט מען? אזוי ווי די אידינע מיט די בייגעל: „עס פאַרדיענט זיך עפּים?" — „מיינע שונאים זאָלען אזוי לעבען!" — „צו וואָס זשע טויג אייך ארומטראָגען בייגעל?" — „פון וואַנען דען ווּעל איך לעבען?"...

פּ י י פּ ע ר [דרעהט די וואָנסים]. איך ווייס ניט, ווי אזוי ביי אנדערע איז; איך האָב אויף יקנה"ז געמאַכט אַ פאַרמעגען. איך טענה איינס: די בערזע דאַרף מען פאַרשטעהן.

ח י נ ק י ס. איך פארשטעה ניט, וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו פאַרשטעהן? אָט בין איך אויך מיט גאָט'ס הילף אַ ספּעקולאַנט, דאַכט זיך, ניט פון נעכטען און ניט פון עהערנעכטען. נאָך מיין שכל קומט אויס, אַז די בערזע איז אַ קאָרט. כּל־זמן די קאָרט געהט, איז גוט; הערט זי אויף צו געהן — איז חאַטש נעם און טהו זיך אָן אַ מעשה!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. ווי אין פּסוק שטעהט: למנצח על הגתּית; געהט דאָס — געהט דאָס, ווען ניט — שטעהט דאָס.

בּ י י ג ע ל מ אַ ן. ווערקמירדיג מיט חינקיסען! פון וואָס איהר זאָלט ניט רעדען, קומט ער ארויף אויף די קאָרטען.

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס חלום'ט זיך דער הוהן? — פּראָסע.

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. חינקיס איז אָבער גערעכט. די בערזע איז נאָר אַ קאָרטענשפּיעל. זי איז מיר אַזוי נמאס, אַז ווען איך געפין מיר עפּיס איין אנדער געשעפט, טהו איך אַ שפּיי אויף דער בערזע — און רופט מיך קנאַקניסעל!

פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [צו קנאַקניסלען]. ווי דער שפּאַלער זיידע עליו השלום מיט'ן שופר: לאָז איוואַן בלאָזען! איך הער דאָס שוין פון אייך אַ יאָהר דריי. איהר שרעקט די גענז, און געהט פאָרט אויף דער בערזע. אַ חידוש איז דאָס אפילו: ווערליג מיר קענען אייך, זענט איהר ניט קיין איד פון געבען געלט. הייגט ווי קומט דאָס, אַז איהר זאָלט זיך איינשטעלען געהן אויף דער בערזע און גאָר קיין מורא ניט האָבען פאַר דערלעגען?

פּ י י נ ק ו ג ע ל. וואָס איז דאָ מורא צו האָבען? אַ איד אַז ער געהט־ארויס אויף דער בערזע, האַנדעלט ער מיט אַ ממה־נפשך, ווי דער מלמד קויפט אַ ציעג: „ממה־נפשך, זאָגט ער, וועט די ציעג געבען מילך, איז זי דאָך טאַקי ווערטה זיעבען קערבלעך. אי וואָס? טאָמער גיט זי ניט קיין מילך? פאַר וואָס זאָל זי ניט געבען קיין מילך?" [דער עולם לאַכט: „אויף אַלסדינגג האָט אייך פּיינקוגעל אַ משל ן"].

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. זאָגט אייך וואָס איהר ווילט — די בערזע דאַרף מען פאַרשטעהן. איך האָב אַרויסגעזעהען נאָך פריהער מיט דריי חדשים, אַז אויף יקנה"ז מוז קומען אַ האָס.

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. ווי אַזוי זאָגט איהר? אַ האָץ? ביי אונז הייסט דאָס אַ העצקע. מע העצקעט יענעם אָן אַ־ווי־רופט־מען־דאָס...

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [פון דער ווייטען צום מאַן]. סאַמואיל! דו רעדסט עפּיס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַזעלכע ווערטער... [צו די דאַמען]. געניסט עפּיס, פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס ניט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס.

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. איך שמועס עס אַקעגען דרינען, וואָס זיי זאָגען: יקנה"ז האָט זיך געהויבען... וואָס איז מיט דעם, איך בעט אייך, אַזוי דער יחוס? ס'איז טאַקי אַזאַ סחורה, וואָס מע קריגט זי ניט, צי גלאַט אַזוי, די שפּעגולאַנטען זענען משוגע געוואָרען? מחמת פּאַראַיאָהרען, געדענקט איהר, האָט מען גע־מאַכט פּונקט דאָס אייגענע שפּיעל מיט די אַקציעס פון'ם „יעהופּע־צער דעליזשאַן". שפּעגולאַנטען האָבען זיך צעהעצקעט. קאַניוועך און שפּאָלער אידלעך האָבען דערהערט, אַז דער „יעהופּעצער דע־ליזשאַן" ברענט, האָבען זיי צעלאָזט די פּאָלעס און זענען געפלויגען נאָך די אַקציעס, ווי נאָך מצה־וואַסער, — אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז מע האָט געבראָכען האַלז־און־נאַקען. איך האָב אויך געחאַפּט דעמאָלט אַ שמיץ. אַלע האָבען זיך דעמאָלט אָפּגעבריהט. עס איז געווען, ווי אין פּסוק שטעהט: ב י ו ם ה ה ו א אָ ב ד ו ע ש ת ו נ ו ת י ו — מען איז דעמאָלט געבליבען אָהן הויזען...

פ י י נ ק ו ג ע ל. דאָס געשעפט פון דער בערזע געהט אַזוי: מע מוז אַמאָל דערלעגען אויך. איך וועל אייך דערצעהלען אַ משל...

ח י נ ק י ס. דעם משל לעגט אָפּ אויף שפּעטער. שוין צייט זיך נעמען צום תהלימ'על... [דער עולם זעצט זיך שפּיעלען אין קאַרטען: פּאָסטערנאַק, פיינקוגעל, ביינעלמאַן — ביי איין טישעל; פּייפּער, חינקיס און קנאַקניסעל — ביי'ם אַנדערען טישעל].

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק [צו די דאַמען]. אַך, איך בין די לעצטע צייט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אזוי נערוועז, אז איך קאָן מיר גאָר קיין אָרט ניט געפינען. דער דאָקטער קעבעבע האָט מיר פארשריבען נייע פּילען צום אפּעטיט. געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס ניט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאַמען]. דער דאָקטער קעבעבע טרעט, אפּנים, נישט ארויס פון איהר שטוב! [צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק]. עס קעהר זיין די אייגענע פּילען, וואָס דער דאָקטער קעבעבע האָט מיר פארשריבען פאַראַיאָהרען.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. דער דאָקטאָר קעבעבע האָט מיר אָנגעזאָגט, אז וויבאַלד איך שטעה־אויף, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, פון בעט, זאָל איך באַלד איינשלינגען א פּיל, פארטרינקען מיט א האַלבע גלאָז וואַסער, אָפּוואַרטען א האַלבע שעה און ערשט נאָכדעם עסען פריהשטיק. געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר נישט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאַמען]. מיר דאַכט, ס'איז די אייגענע ניס מיט די מאַראַנצען, וואָס פאַראַכטאָגען אין דער צייט. קוקט זעך צו... [צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק]. אז מע שלינגט פּילען, מוז מען אָבער האַלטען דיעט. עך האָב אמאָל אויך, ניט היינט געדאַכט, געהאַט צו טהון מיט די נערווען, האָט מען מעך געהאַלטען אויף אזא דיעט, אז עך בין שיער ניט אויסגעגאַנגען פאַר הונגער.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. איך וויים, וואָס הייסט דיעט. דער דאָקטער קעבעבע האַלט מיך אויך, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אויף דער דיעט. איך בין שוין אָבער אויס מענטש. עס טרעפט אָפטמאָל ביינאַכט זאָל זיך מיר פּלוצים פארגלוסטען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, עפּיס נעמען אין מויל אריין — און דערצו איז נאָך ביי מיר א כאַראַקטער, אז פאַר'ן שלאָף מוז איך עפּיס

איבערחאפּען. געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס...

מ א ד א ם ב י י ג ע ל מ א ן [צו דער מאַדאַם קנאַקניסעל]. מע זעהט נאָך די באַקען, ווי די צייהנער קנאַקען... [צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק]. מיר פאַרשפּאַרען גאַר האַלטען דיעט. אונזער משפּחה זענען אַלע זעהר ווינציגע עסערס. אונזער משפּחה עסט כמעט גאָרניט.

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאַמען]. שוין. זי איז שוין דאָ מיט איהר משפּחה! איהר האָט עפּיס ליעב, אַז זי צערעדט זעך פון איהר משפּחה?...

מ א ד א ם פּ אַ ס ט ע ר נ אַ ק [צו דער מאַדאַם חינקיס]. אקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: האַלטען דיעט. איהר מעגט מיר גלויבען, אַז אַזאַ ווינציגע עסערין, ווי איך בין, האָט איהר דען די צווייטע אויף דער גאַנצער וועלט? דאָס פליישׁ האָט זיך מיר, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַזוי צוגעגעסען, אַז איך קאָן שוין אויף דעם ניט קוקען. עס גלוסט זיך איבערבייטען אַ מאָל, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אויף אַ קרעפּעל, אַ טייגעכץ, אַ מלינצע, צי וויים איך וואָס. איך פרעג דעם דאָקטער קעבעבע: וואָס קאָן שאַדטען צו דער דיעט, אַז מען עסט אויף אַ צוויי־דריי קרעפּלעך מיט קעז, מלינצעס אַ פּאָר, צי צרות־קניידלעך עטליכע, צי אַ מילכיגען באָרשט? מילא, אין אויסלאַנד, בשעת מע טרינקט די וואַסערען, איז עפּיס אַנדערש; אָבער דאָ, ביי זיך אין דער היים! געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינ־געמאַכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאַמען]. ווי געפעלט אייך איהר דיעט מיט קרעפּלעך? [צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק]. איהר דאַרפט זעך היטען פון פאַרקיהלען. דאָס וועטער איז איצט אַזוי שלעכט, און איהר געהט אָנגעטהאָן זומערדיג... [צו די איבעריגע דאַמען]. עס פּאַסט איהר דאָס ליכטיגע זיידענע קאָפּטעל מיט די אויסגעשניטענע אָרבעל, ווי מיינע צרות! עפּיס קומט זי גאָר

אוים הארבאטע!... אט קוקט זעד צו... [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. ווער האָט אייך אויפגענעהט דאָס קאָפּטעל? עס קליידט אייך אזוי צום פּנים, אז ס'איז מחיה צו קוקען, כלעבען. ביי אונז אין קאָמענעץ געהט מען נאָר דעקאָלטירט.

מאדאם פּאָסטערנאק. איהר ווייסט ניט, ווער מיר נעהט? מיר נעהט שטענדיג קלארא. קיינער קאָן מיר ניט אזוי צוטרעפען צו מיין כאראקטער, ווי קלארא. זי איז שוין אזוי געניט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אין מיין פיגור, אז זי פּאַר־שפּאָרט מיר נעמען א מאָס. זי טרעפט אין דער פינסטער. נאָר וואָס דען איז איהר חסרון? זי איז, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, א גרויסע גנב'טע. פון צוועלף ארשין מאטעריע קאָן זי אַ־אָפּחאַפּען דרייצעהן. אונטער די הענט ווערט ביי איהר פארברענט... געניסט עפּיס. פאר וואָס זאָלט איהר עפּיס ניט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מאדאם חינקים [צו די איבעריגע דאמען]. וואָס מע קאָן זעך שוין ביי איהר אָנ'גנבה'נען!... [צו דער מאדאם פּאסטערנאק]. פאר וואָס זאָלט איהר זעך בעסער ניט נעהען ביי דער מאדאם אונטערשלאָק? אלע יעהופּעצער דאָמען נעהען זיך ביי דער אונ־טערשלאָק. זי איז טאקי אונזערע א קאָמענעצערין.

מאדאם פּיינקונעל. איך נעה מיר נאָר אין אויס־לאנד. מיר זאָל מען אויפנעהען א מלבוש היע, ניט אין אויסלאנד, וואָלט איך דאָס נישט געקאָנט אָנטהון אפילו.

מאדאם בייגעלמאן. אונזער משפּחה נעהען זיך אלע ביי דער קאראָלינע. זי נעמט טאקי טייער, נאָר אז זי נעהט־אויף א מלבוש, זינגט דאָס! אונזער משפחה ווייסט ניט קיין אנדער מאָדיסטקע אין יעהופּעץ, חוץ דער קאראָלינע.

מאדאם קנאקניסעל [צו דער מאדאם חינקים]. איהר משפּחה איז טאקי אנדערש ניט געוואוינט געוואָרען... וואָס זאָגט איהר אויף אזא גלות?

מ א ד א ם   ח י נ ק י ס [צו דער מאדאם קנאנקניסעל]. פאַר־שטעהט זעך, ווי קאָן מען אַנדערש, אז מע שטאַמט פון בײנעל־טרעגער?... [צו די איבעריגע דאמען]. וואָס טויג אײַך רעדען פון מאָדיסטקעס? הערט זעך צו, עך וועל אײַך בעסער דערצעהלען א נײעס פון דער מאדאם מײערצימעס מיט איהר טעכטערעל. מיר דאַכט, אז מיר וועלען אין גיכען האָבען א מזל־טוב...

א ל ע   ד א מ ע ן. א קנס־מאָל?

מ א ד א ם   ח י נ ק י ס. נאָך ערגער פון א קנס־מאָל...

א ל ע   ד א מ ע ן. א חתונה?

מ א ד א ם   ח י נ ק י ס. נאָך ערגער פון א חתונה...

א ל ע   ד א מ ע ן [קוקען זיך איבער פארוואונדערט]. אוי! וואָס הײסט? טאַקי אײן אמת? [א פלעסק מיט די הענט]. וואָס זשע האָט איהר געשווײגען ביז אהער? דערצעהלט זשע אונז, נשמה'ניו, הארצעניו, ליובעניו! [מע חאפט זי ארום. מע קוועטשט איהר די הענט. מע בעט זי דערצעהלען].

מ א ד א ם   ח י נ ק י ס. דערצעהלען וועל עך אײַך, נאָר בתנאי, אז צווישען אונז זאָל דאָס בלײבען. קײן פויגעל טאָר נישט וויסען! איהר געדענקט זומער, בשעת מיר זענען געקומען פון דעם אויסלאַנד, האָב עך אײַך געפרעגט, וואו איז דאָס אהינגעקומען די מאדאם מײערצימעס מיט דער טאָכטער? קײנער האָט נישט געוואוסט: דער האָט געזאָגט — אין וויען; דער — אין בערלין; אנדערע האָבען געדרונגען — אין פאריז. עך האָב מעך אלץ גע־בראָכען דעם קאָפּ, ווי אזוי ווערט מען דאָס געוואָהר אקוראט? עך האָב מעך אפילו א פאָר מאָל באגעגענט מיט איהר אין די קלײטען, נאָר צוגעהן צו איהר און אָפּגעבען איהר פריהער דעם גוט־מאָרגען — צופיעל כבוד פאר איהר. יענע האָט אזוי פאר־ריסען די נאָז, אז זי מײנט, קײנער איז צו איהר ניט גלײך. עך געדענק נאָך, אז זי איז געוועזען אײן אָם בײ אונז אין קאָמענעץ... עך זאָל אזוי לעבען!

מ א ד א ם פ י י נ ק ו ג ע ל. וואָס דאַרפט איהר מעהר? אַז איך באַגעגען זיך מיט איהר אויף דער גאַס אַ נאָז קעגען אַ נאָז, פאַרדרעהט זי דעם קאָפּ אָן אַ זייט און מאַכט זיך ווי זי זעהט ניט. וואָס זאָגט איהר אויף איהר טאַטען?

מ א ד א ם ב י י ג ע ל מ א ן. מיר שטעהט גאָר ניט אָן צו גריסען זיך מיט איהר. אין אונזער משפחה געפינען זיך אַ ביסעל שענערע דאַמען פון איהר. אונזער משפחה האָבען פיינט, אַז מע בלאָזט פון זיך...

מ א ד א ם ק נ א ק נ י ס ע ל [צו דער מאַדאַם חינקים]. זי איז שוין ווידער דאָ מיט איהר משפחה!

מ א ד א ם ח י נ ק י ם. נו־נו, ווי מיינט איהר? עך וועל דאָס עפּיס דורכלאָזען גלאַט אַזוי? עך האָב מעך מיישב געווען און רעד איבער מיט מיין עלטערער טאָכטער און זאָג איהר: „ווייסט דו וואָס, טאָכטער מיינע? אַזוי ווי דו האָסט אַ מאָן אַ דאָקטער, און דער מאָן דיינער איז באַקענט מיט'ן דאָקטער קעבּעבּע, און דער דאָקטער קעבּעבּע איז דאָרט אַ היימישער, — אַ דאָקטער מיט אַ דאָקטער, לאָז ער זעך מיט איהם פאַנאַנדעררעדען, דאָס, יענעס, אויסטאָפּען ווערטער — איהר פאַרשטעהט?

א ל ע ד א מ ע ן. נו, נו? וואָס זשע האָט ער געזאָגט?

מ א ד א ם ח י נ ק י ם [לעגט אַ פינגער אויף דער נאָז]. חאַפּט זשע ניט! עך האָב געזעהען, אַז ס'איז בלאָטע, עך וועל דורך מיין איידעם גאָרנישט מאַכען, — האָב עך מעך מיישב געווען, לאָם עך מעך קאָרשט דורכגעהן אַליין צו איהר. איין אויסרעד האָב עך געהאַט אַ טייערען: עך מאַך עטליכע קערבּלעך אויף אַ געפּאָלענער משפּחה; ווי וועט מיר די מאַדאַם מייערצימעס — פאָרט אַ נגידית און אַ מיוחסת — ניט געבּען קיין שענע נדבה, און אין איינוועגס טאַקי מעך אויפנעמען פאַר אַ גאַסט אויך, און זיצען מיט מיר חאָטש אַ האַלבּע שעה? עך דאַרף מעהר ניט ווי זיצען אַ האַלבּע שעה און קוקען... וואָס טהוט גאָט? שיקט זי מיר ניט אַרויס זאָגען, אַז זי איז ניטאָ אין דער היים? אַזאַ נידעריגע זאַך! אַזאַ גדלנ'טע!

אזא וצדקתך! ביי אונז אין קאַמענעץ וואָלט עך אפילו ניט גע־וואָלט קוקען אויף איהר, עך זאָל אזוי לעבען! ביי אונז אין קאַ־מענעץ...

אלע דאמען. איהר האָט אונז צוגעזאָגט דערצעהלען א מעשה פון דער מאדאם מייערצימעס מיט איהר טאָכטער — צום סוף זענט איהר פארפאָהרען קיין קאַמענעץ...

מאדאם חינקיס. חאַפּט זשע ניט! עך קום צו געהן אהיים א צעקאָכטע, מיט א קאָפּוועהטיג, א מיגרען, — מע זאָל באַהיט און באוואָהרענט ווערען! דערווייל הער עך — מע קלינגט. ווער איז? די אונטערשלאָק! גוט מאָרגען, גוט יאָהר. „וואָס איז אייך? דער מיגרען האָט זעך אייך שוין ווידער אָנ־געריפען?" קערץ און גוט, עך האָב איהר אויסדערצעהלט מיין גאַנץ ביטער האַרץ. „איהר גיט מיר, זאָגט זי, אייער הייליג וואָרט, אז קיין פויגעל זאָל ניט וויסען, וואָס עך וועל אייך דערצעהלען?" זי האָט מעך באשוואָרען, מיט מיין מאַן און מיט מיינע קינדער, און האָט מיר דערצעהלט א גאַנצע מענשה.

אלע דאמען [שפּרינגען אונטער אויף די ערטער]. נו? נו? לאָמיר שוין הערען די מעשה?

מאדאם פּאַסטערנאק. געניסט עפּיס דערווייל. איהר האָט נאָך גאָרניט געגעסען. אָט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מאדאם חינקיס. הערט זשע אוים! די מענשה איז אזוי. א חדשים צוויי פאר אונזער אוועקפאָהרען קיין אויסלאַנד אין די בעדער אריין, האָט די אונטערשלאָק אויפגענעהט דער מאדאם מייערצימעס א ראָטאָנדע, און דער טאָכטער א ראָטאָנדע. איז איהר ניט געפעלען געוואָרען די ראָטאָנדעס, געהט זי און פארקויפט ביידע ראָטאָנדעס פאר האַלב געלט און הייסט זעך מאַכען קערצע זשאָקעטלעך, אזוי ווי מע טראָגט ביי אונז אין קאַמענעץ: דאָ ארומגעחאַפּט [זי ווייזט מיט די הענט און דרעהט זיך], פון אונטען געהאַקט, פון פאָרענט קיילעכיג, די אָרבעל אָנגעבלאָזען, א קאָלנער א

הויכער מיט שטערענדלעך, לאָצען גרויסע, אָפּגעלעגטע, קאָקאָסענע קנעפּ...

אלע דאמען [זיצען קוים איין אויף די ערטער]. נו? נו? בקיצור...

מאדאם חינקים. חאַפּט זשע ניט! קערץ און גוט — די אונטערשלאַק האָט אויפגענעהט די זשאַקעטלעך, אָפּגעבראָכט די זשאַקעטלעך, זי נעמט אָנמעסטען די זשאַקעטלעך, פריהער דער מאַדאַם מייערצימעס — גוט! זי נעמט אָנמעסטען דער טאָכ־טער — א צרה, א שלאָק, איין אומגליק! איהר פארשטעהט?... [זי בויגט זיך צו צו דער מאַדאַם פּאַסטערנאַק און רוימט איהר איין א סוד אין אויהער].

מאדאם פּאַסטערנאַק [א פּלעסק מיט די הענט]. אוי, איך האַלט דאָס נישט אויס! מע באַדאַרף, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, חלש'ען! [זי בויגט זיך צו צו דער מאַדאַם פּיינקונעל און רוימט איהר איין א סוד אין אויהער].

מאדאם פּיינקוגעל [שפּרינגט אונטער אויפ'ן בענקעל, ברעכט די הענט]. אוי, איך וועל זיך א מעשה אַנטהון! עס איז דאָך אַזוי רעכט! אַזוי רעכט! ווען איך זאָל מיך נאָר ניט שעמען, געה איך טאַנצען!... [זי חאַפּט אַרום די מאַדאַם בייגעלמאַן און רוימט איהר איין א סוד אין אויהער].

מאדאם בייגעלמאַן [פּאַטשט די מאַדאַם קנאַקניסעל אין די פּלייצעס]. פאַר וואָס הערט איהר ניט? וואָס שווייגט איהר? וואָס שווייגט איהר? אין אונזער משפּחה וועט זיך אַזעלכעס ניט טרעפען, חא־חא־חא!...

מאדאם קנאַקניסעל [צו דער מאַדאַם חינקים]. אומע־טום איז זי דאָ מיט איהר משפּחה!... זאָגט זשע אָבער, איהר ווייסט דאָס פאַר געוויס? טאָמער איז דאָס א פּזמון? די אונטער־שלאַק, פאַרשטעהט איהר מיך, האָט ליעב א מאָל אויסטראַכטען א זאַך, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפלויגען.

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [לעגטביידע הענט אויפ'ן הארצען און פארגלאנצט די אויגען ארויף]. גאט זאל מיר אזוי העלפען, עך זאל אזוי האבען נחת אין מיינע קינדער, מיר זאלען אזוי אלע אויסגעלייזט ווערען פון צרות, עך זאל אזוי נישט וויסען פון קיין שלעכטס ווייל עך וועל לעבען, עך זאל אזוי הערען אלדאס גוטס מיט אייך אינ־איינעם, מיר זאלען אזוי גיך אלע אויפגערעכט ווערען, עך זאל אזוי רעדען מיט וועמען מיר איז ליעב, עס זאל מיר אזוי זיין א רפואה צו מיין קאפוועהטיג, עך זאל אזוי גיך פארגעסען פון מיין מיגרען, ווי גיך מיר וועלען האבען א מזל־טוב ביי מייערצימעסען אין שטוב...

א ל ע ד א מ ע ן [קוועלעג, קנייפען איינס דאס אנדערע]. וואס זאגט איהר? וואס זאגט איהר דערויף? עס איז דאך ווערטה גאלד! גאלד איז דאס ווערטה! אזא מפלה! אזא נקמה!...

פ י י פ ע ר [פון דער ווייטען]. מע דארף בעטען די דאמען, זיי זאלען מוחל זיין רעדען א ביסעל שטילער. מע הערט ניט א ווארט.

פ י י נ ק ו ג ע ל. איבער זייער געשריי הערט מען ניט אונזער געפילדער.

פ א ס ט ע ר נ א ק. לאז זיין שטילער! נ ש י ם ד ע ת ן ק ל ו ת — ווייבער זענען געננז...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. א שענע מעשה, נאר א קורצע! א גליק, וואס איזאבעלע איז דא ניטא... [זי קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. די מאמע איז געפאהרען קיין אויסלאנד מאכען די קור, און די טאכטער האט געהאט די רפואה... פאר וואס געניסט איהר עפים ניט? אט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס... איהר האט מיך עפים היינטיגע נאכט גאר מבייש געשטעלט. צי אפשר ווילט זיך אייך, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א סטוקעלקע?

א ל ע ד א מ ע ן [הויבען זיך אויף ווי איין מענטש]. א סטו־קעלקע? אך, פאר וואס ניט? [מע מאכט ניט קיין שהיות, מע פארחאפט ערטער, מע נעמט ארוים די בייטעלעך און מע גיט קארטען. לכתחילה איז שטיל.

עס הערען זיך נאר פארשיידענע איינציגע קולות פון די מאנסבילען: „פאס!“ „א קליינער שלעם!“ „א גרויסער שלעם!“ „אהן צוויי!“ „אהן דריי!“... און פון די דאמען: „וואס איז יום־טוב?“ „ווועמענ׳ס שלייף?“ „איך האב א לעוויי!“ „איך בין רעמיז מיט דער צווייטער מלכה!“ „ווועמענ׳ס פארהאנט?“ „טויז מלך קאזיר!“ „עס קומט מיר פון אייך א גילדען! פארגעסט נאר ניט, א גילדען!“... נאר וואס ווייטער ווערען די קולות אלץ העכער. די פנימ׳ער פלאמען, די אויגען ברענען. מע הויבט זיך אן אונטערצוריעגען. די מאנסבילען ווארפען זיך אויס איינער דעם אנדערען, אז זיי פארשטעהען דאס שפיעל מעהר פון א טוידטען. פייפער היצט זיך. ביי די דאמען איז אויך ניט אומעטיג. מע זאגט זיך איינע דער אנדערער שטעכווערטלעך, אז ביי קארטען טאר מען ניט זיין נערוועז. איזאבעלע זיצט ביי דער פארטעפיאנע און שפיעלט שטילערהייט. מארקוס זיצט הינטער איהר און שעפטשעט איהר אויפ׳ן אויהער. איזאבעלע לאכט].

מ א ר ק ו ס [דרעהט אויס דעם קאפ צום עולם]. באטראכט נאר אקארשט, ווי מען איז דאס פארטיעפט אין דער ארבייט. עס איז זיי שוין נישט אפצורייסען אצינד פון די קארטען. זיי זעהען ניט און הערען ניט וואס עס טהוט זיך ארום זיי. חאטש נעם און טראג זיי ארויס... און די דאמען? זעהט נאר, ווי זיי ברענען! זיי זענען גרייט, זיי זאלען זיך ניט שעמען, איינס דאס אנדערע אויסרייסען די אויגען, אפבייסען די נעזער, איינשלינגען לעבעדיגערהייט... [ער שטעהט־אויף, לעגט צונויף די הענט אויפ׳ן הארצען]. גליקליכע מענטשען! אין דער מינוט זענען זיי אויסגעטהאן פון דער גאנצער וועלט. אין דער מינוט איז פאר זיי נישטא קיין שום טייערערע אדער הייליגערע זאך אויף דער וועלט. א כפרה דאס ווייב פאר א „גרויסען שלעם“, א כפרה דער מאן פאר א „טויז קאזיר“, א כפרה קינדער, א כפרה אלסדינג פאר א קערטעל... אומגליקליכע נפשות! וואס פאר א לעבען קאן ביי זיי זיין? וואס פאר א וועלט? ווען רעדט דער מאן מיט׳ן ווייב, דער פאטער מיט די קינדער, אז א גאנצען טאג איז מען אויף דער בערזע, און ביינאכט ביי די קארטען? ווען זעהען זיך די קינדער מיט זייער פאטער? וואס הערען זיי, וואס ווייסען זיי און וואס טראכטען זיי פון איהם?... וואו

איז ער, דער גלאַנץ פון אונזער אומה, אונזער גרעסטע, אונזער שענסטע און אפשר איינציגע מעלה, מיט וועלכע מיר שטאָלצירען קעגען אנדערע פעלקער — דאָס אידישע פאמיליענלעבען?...

אייזאבעלע [הערט זיך איין ווי מארקוס רעדט]. אך, מארקוס! ווי שען ער איז בשעת ער רעדט! פערעל שיטען זיך פון זיין מויל. און די אויגען — פלאַמען פייער. ליעבער מארקוס! זיסער מארקוס! די נשמה וואָלט איך איהם אוועקגעגעבען בשעת ער צערעדט זיך! [זי שיקט איהם א קוש אין דער לופט]. דאָס הארץ רייסט מיר אָבער, אז איך דערמאָן זיך, ווי אזוי ער וועט נעבאך ליידען און וואָס פאר צרות ער וועט איבערטראָגען, אז ער וועט דערהערען, אז איך בין א כלה געוואָרען פאר איין אנדערען... אך, וואָס זאָל איך טהון, אז איך בין, צו מיין פינסטער מזל, געבוירען ביי רייכע עלטערען? וואָס קאָן איך העלפען, אז איך שטעה איין ביי א דעספאָט, וואָס וויל נישט פארשטעהן, אז ליעבע שטעהט העכער פון געלט?... אנטלויפען? חתונה האָבען קעגען דעם טאטענ'ס ווילען? וואָס וועט זיין דעמאָלט פון אונז ביידען דער תּכלית, אז ער איז אזוי אָרעם און עלענד?... אָרעמער מארקוס! ווי גליקליך וואָלטען מיר ביידע געווען, ווען ער איז אין פייפער'ס שטאַנד, חאָטש האלב פון איהם! איך וואָלט געוואָרט ביז ער וועט ענדיגען דאָקטאָר מעדיצין... נאָכדעם חתונה געהאַט... געפאָהרען איינ־איינעם קיין בערלין, אָדער קיין וויען, אזוי ווי חינקים'עס טאָכטער מיט איהר מאַן... געקומען, אויסגעמעבעלט א שענע דירה אין יעהופּעץ, אזוי ווי חינקים'עס טאָכטער... איהם א גרויסארטיגען קאבינעט, מיר א פּראכטפולען בודואר... מיר האָבען זיך אונזער אייגענעם עקיפּאַזש מיט גומעלאַסטיקענע רעדלעך... אלע וואָך זשורפיקסען... אלע נאכט אָדער צו־גאַסט, אָדער אינאיינעם אין טהעאטער... „ווער זיצט דאָס אין יענער לאָזשע־בענואר, אזא גליקליך פאָרפאָלק?" — „דאָס איז דער דאָקטאָר מארקוס מיט זיין פרוי איזאבעלע"... [פּלוצים חאַפּט זיך אויף חינקים, טהוט א וואַרף די קארטען אויפ'ן טיש].

חינקים. לאָז דאָס ברענען אויפ׳ן פייער! איידער אַזוי שפּיעלען אין קאָרטען, איז שוין גלייכער זיצען אין דער היים און שרייבען ספרים!

קנאַקניסעל. וואָס גערהט אייך אָן, ווי אַזוי איך שפּיעל? איך וויל מיר ארוים מיט קאָזיר — און רופּ מיך קנאַקניסעל!

פּאַסטערנאַק [פון דעם אנדערען טיש]. ער איז גערעכט, ווי אין פּסוק שטעהט: בגפּו יבוא בגפּו יצא — איטליכער שפּיעלט זיך, ווי ער פאַרשטעהט.

פּייפּער. ניין, שולדיג איז גאָר חינקים: ער האָט גע־מאַכט אַזאַ גאַנג, אַז מע מעג איהם אָפּהאַקען הענט און פים. נאָר חינקים איז דיר איין אנטיק: ער האָט אַ טבע, אַז טאָמער מאַכט ער אַ פעהלער, פאַלט ער אָן אויף יענעם.

חינקים [צו פּייפּערען]. איהר זענט אַ אידיאָט! איהר פאַרשטעהט אַזוי ביי קאָרטען, פּונקט ווי איהר פאַרשטעהט די בערזע!

פּייפּער. ע, איהר זידעלט זיך שוין? וועל איך דאָך אייך דערצעהלען, ווער איהר זענט, קאַרטיאָזשניק! זשוליק!

[ער חאַפּט אַ טעשעל קאַרטען און וואַרפט חינקיסען אין פּנים אריין. חינקים נעמט איהם אַן ביי די וואַנסים. קנאַקניסעל פאַהרט אריין חינקיסען אין דער באַרד. פּאַסטערנאַק שרייט: „אל תפל דבר — חאַטאַ פּאַקרישקע! לאַז זיין שטיל! ס׳איז אַ בזיון פאַר די דאַמען!“... מאַדאַם פּאַסטערנאַק פאַלט חלשות. די דאַמען שרייען: „וואַסער! וואַסער!“].

צווייטער אַקט

[אין א פּאָר חדשים ארום. — ביי פּייפּערען אין קאָנטאָר. שענע טישלעך. געטאָקטע גראַטעס. אייזערנע שאַפעס. — ציפּערבלאַט, דער בוכהאַלטער, אונטערגעבונדען די אויהערען מיט א ווייס טיכעל, און פלעדערוויש, דער קאָרעספּאָנדענט, א פּראַנט מיט בלויע ברילען, זיצען אויף הויכע שטוהלען, סקריפּען מיט די פעדערען און וואַרפען אויף ביינדלעך. זילבערמינץ, דער קאַסיר, זיצט אין די גראַטעס ביי דער קאַסע, צעהלט געלט געשווינד, קנאַקט מיט די פינגער. פּייפּער אליין זיצט אויבען־אַן ביי'ם טיש און דרעהט די וואָנסים. ביי די זייטען זיצען ספּעקולאַנטען: פּיינקוגעל, חינקים, בייגעלמאַן, קנאַקניסעל. א ביסעל ווייטער שטעהען עטליכע יונגע ספּעקולאַנטלעך און מעקלערס. אלע רעדען, מאַכען מיט די הענט, היצען זיך. עס לאָזען זיך הערען פערשיידענע קולות: „יקנה“ז!“ „פעסט!“ „יקנה“ז!“... עס קומט אַן גרייגער מיט א האַליאַסטרע מעקלערס].

ערשטע סצענע.

גרייגער [האַלט זיך מיטביידע הענט ביי די זייטען]. יקנה"ז! ? אומעטום, וואו מע קומט, הערט מען נאָר יקנה"ז און יקנה"ז! יעהופּעץ — אויך מיר א בערזע, אז אַך און וועה איז די יאָהר! חאַפּט מען זיך אָן אָן עפּיס איין אַרטיקעל, איז זיי ניט אָפּצורייסען. פרעגט זיי בחרם: וואָס יקנה"ז? ווער יקנה"ז? ווייסען ניט פון זייער געזונט. איינער סוקט אויפ'ן אַנדערען, געהען ווי שאָף אין דער טשערעדע. נאָר איך איינער האַלט מיך אָפּ פון יקנה"ז. אדרבה, איך פאַרקויף נאָר יקנה"ז. אָט האָב איך ערשט נעכטען

אפגעלייזט פאר א דריטהאלבען הונדערט שטיק יקנה"ז זיעבענ־הונדערט צוואנציג אויף קאָנטראַקטען, איך זאָל אזוי לעבען מיט אייך אינאיינעם. לאָז זאָגען עמיצער, אָט שטעהען אידען.
[ער ווייזט אן אויף דער חאליאסטרע מעקלערס].

די חאליאסטרע [שיסען־אויס אלע מיט א מאל]. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!...

פיינקוגעל [קוקט זיך איבער מיט דער קאמפאניע ספעקולאנטען. צו גריינגערען]. אז די נאסע בוימער ברענען, היינט וואס זאלען שוין זאָגען די טרוקענע? אז איהר האָט מורא צו האלטען זיך מיט יקנה"ז, היינט וואָס זאָלען מיר שוין זאָגען?... פון דעסטוועגען וואָלט איך זעהר געוואָלט וויסען, צי פארקויפט איהר נאָך עפּיס יקנה"ז צו די זעלבע פרייזען?

גרייגער [אויפגעבראכט]. איהר ווייסט דאך, אז איך האב פיינט אייערע יעהופּעצער אָפּשניצלעך, אויבערקעפּלעך און המצאה'־לעך. ביי מיר איז איין אָפּענער זעכס־און־זעכציג — וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג. אז מע רעדט, זאָל מען רעדען עסק. פאַעזיע האָב איך פיינט. [צו פייפערען]. זעהט איהר, מיט אייך מאכען מיר א געשעפט. מיט אייך האָב איך ליעב צו האנדלען, ווייל איהר זענט דער איינציגער ליטישער סוחר אין יעהופּעץ אויף דער בערזע. מיט איינעם וואָרט, איהר זענט א דזשענטעלמען — איך זאָג דאָס אויף אייך אלע מאָל, ווי גאָט איז הייליג. פרעגט, אָט שטעהען אידען.

די חאליאסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

פייפער [דרעהט די וואנסים]. וואָס זשע ווילט איהר מאכען, פאני גרייגער? לאָמיר הערען.

גרייגער. איך וויל... איך וויל מיט אייך מאכען אזא געשעפט: איהר שטעלט מיר א פרייז אויף הונדערט שטיק יקנה"ז, ווי טייער איהר קויפט און ווי טייער איהר פארקויפט, גערוקט אין צעהן קערבלעך, און איך מוז אויסקלויבען איינס פון די צוויי: אָדער איך וועל ביי אייך צונעמען הונדערט שטיק יקנה"ז, אָדער

איך וועל אייך אוועקגעבען הונדערט שטיק יקנה"ז. נו, וואָס טראַכט איהר אַזוי לאַנג? האַקט אַ צדיק!

פּ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. גרייגער וויל איהם מאַכען דאָס שפּיעל...

פּ י י פּ ע ר [טראַכט]. ניין. מיר לוינט בעסער, הערר גרייגער, אַז איהר זאָלט מיר שטעלען אַ פּרייז אָהין אָדער אַהער, און די ברירה זאָל זיין ביי מיר.

פּ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. דער קליינער לאָזט זיך ניט פיהרען אין חדר אַריין.

ג ר י י ג ע ר [מיט היץ]. אַט דאָס איז די מעשה מיט אַ יעהופּעצער ספּעקולאַנט: געב איהם פינגער אַ געשעפט, ענטפערט ער דיר בויבעריק! נו, בקיצור, לאָז זיין אַזוי ווי איהר ווילט. ביי מיר פּועל'ט איהר אַלסדינגג אין דער וועלט. דאַרויף בין איך גרייגער. איך האָב שוין אויף אַזעלכע ספּעקולאַציעס מיינע צייהן אויפגעגעסען. איך האָב שוין געפּרובט אַמאָל אין איין האַלבע שעה דערלענגען זיעבען און זיעבעציג טויזענט קערבלעך — און אַפילו זיך נישט פאַרקרימט, ווי מיר שטעהען אונטער אַ הימעל. [ער ווייזט אויף דער סטעליע]. פרעגט וועמען איהר ווילט, אַט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י ג ע ר [מיט גדלות]. געלט איז בלאָטע. דער עיקר איז — איין עהרליכער מאַן, דאָס וואָרט זאָל זיין אַ וואָרט, און געוויינטליך — מוז מען דערצו האַלטען קאָפּ אויך. [ער טהוט זיך אַ פּאַטש אין שטערן]. גרייגער האָט אַ קעפּעלע, דער רוח האָט איהם ניט גענומען!... אַלזאָ, הערר פּייפּער, הערט זיי צו מיט קאָפּ. [ער צעהלט די ווערטער]. הונדערט שטיק יקנה"ז אויף קאָנטראַקטען. אויף זיעבען הונדערט פערציג, מיט פערציג קערבלעך האַנטגעלט — ק ו י ף איך ביי אייך, און אויף זיעבען הונדערט פופציג, מיט אַ פופציגער האַנטגעלט — פ א ר ק ו י ף איך אייך. חיינט קלויבט אייך אויס.

פ י י פ ע ר [טראכט א ווײַלע]. האָב איך אײַך אפּגעגעבען הונדערט שטיק יקנה״ז. [צום בוכהאַלטער]. הערר ציפּערבלאַט! פאַרשרייבט הונדערט שטיק יקנה״ז אויף זיעבען הונדערט פערציג, מיט פערציג.

צ י פ ע ר ב ל א ט [רייסט זיך אפּ פון די ביכער]. הא? וואָס? יקנה״ז? וויפיעל? ווי טייער? געקויפט, צי פאַרקויפט?

פ י י פ ע ר. שלום עליכם, פון וואַנעט איז א איד? [צום קארעספּאנדענט]. הערר פלעדערוויש! דערצעהלט איהם וואָס ס'איז דאָ געמאַכט געוואָרען. [צום קאַסיר]. הערר זילבערמינץ! נעמט צו פון הערן גרייגער פיער טויזענט רובעל.

פ י י נ ק ו ג ע ל. פּאַני גרייגער, אויף אײַך איז מקוים געוואָרען דאָס ווערטעל: „אז מע זוכט א גלעזער, געפינט מען א סטאָליר״. איהר האָט אזוי געוואָלט קויפען יקנה״ז, אזוי ווי איך וויל טאַנצען.

ח י נ ק י ס. איהר האָט זיך אַליין געשטעלט אין א רעמיז.

ב י י ג ע ל מ א ן. פאַרנוצט געזונט!

ק נ א ק נ י ס ע ל. ווערטלעך אויף א זייט. מילא, אז גרייגער האָט זיך ארויסגעחאַפּט מיט א וואָרט, וואָס קומט איהם דערפאַר? ווען עס טרעפט אויף מיר, דרעה איך מיר ארויס, און רוף מיך קנאַקניסעל!

ג ר י י ג ע ר. בלאָטע! איך טהו דאָס ניט, אָבער נאָר לאַ מיט א לאַנגער נון! איך הייס גרייגער! איך שווער אײַך בנאמנות, ווי ס'איז א שהכל פון גאָט [ער ווייזט אויפ'ן טיש], — מיין גאַנצער ארויסקוק איז נאָר געווען צו קויפען יקנה״ז. אויף יקנה״ז פרעגט מיך, וועל איך אײַך דערצעהלען וואָס דאָס איז. ס'איז א סברה, אז מע קויפט אוים דאָס גאַנצע יקנה״ז פונ'ם מארק. ס'איז טויזענט קאַרבען א שטיק, ווי איהר זעהט מיך לעבען! וואָס מיינט איהר, גרייגער איז עפּיס א יונגעלע? שוין באַלד א חודש, אז איך האַלט אין איין קויפען יקנה״ז. איך האָב שוין איינגעקויפט ביז היינטיגען

מאָג אפשר זיעבען הונדערט שטיק. פרעגט, אָט שטעהען אידען. [צו דער חאַליאַסטרע]. וואס שווייגט איהר?

די חאַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

א קול פון דער זייט. סטייטש, פאַני גרייגער, איהר האָט דאָך נאַר־וואס געזאָגט און געשוואָרען זיך, אז ערשט נעכטען האָט איהר פארקויפט דריטהאַלבען הונדערט שטיק יקנה"ז!

גרייגער [מיט כעס]. נאַחאַל! ווער פרעגט אייך? א איד איז דיר קיין קאַטאָוועס ניט! מענטשען רעדען עסק, מישט ער זיך אריין. ווער האָט דען געזאָגט „פארקויפט"? איך? מסתמא האָט מיר אזוי געפאַסט. איך זאָג תמיד וואָס מיר פאַסט. למאי זאָל איך לייקענען? איך האָב פיינט די יעהופעצער חכמות. ביי מיר איז איין אָפּענער זעכס־און־זעכציג — וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג. פאַעזיע האָב איך פיינט. [צו פייפערען]. א סימן האָט איהר, אז איך בין א פעסטער קונה אויף יקנה"ז — אָט פרובט זיך, שטעלט איין, גיט מיר אוועק אויף זיעבען הונדערט פופציג, מיט א צעהנערעל האַנטגעלט, נעם איך ביי אייך צו נאָך א מאה שטיקלעך יקנה"ז.

פייפער [ניט לאַנג געטראַכט]. האָב איך אייך אוועקגעגעבען נאָך הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קאָרעספאָנדענט]. הערר פלעדערוויש! מאַכט א בריעף אויף נאָך הונדערט שטיק יקנה"ז.

פינקונקעל [נעמט זיך ביי דער באָרד]. אם כן, אז דער צער פון טראָגען איז יאָ אזוי גרויס, בין איך דאָך אויך א קונה אויף א מאה שטיקלעך יקנה"ז צום זעלבען פרייז, אויב מיט א צעהנערעל האַנטגעלט!

פייפער [צום קאָרעספאָנדענט]. הערר פלעדערוויש! מאַכט נאָך א בריעף אויף הונדערט שטיק יקנה"ז.

חינקיס. נו, און וואו בין איך? מיין געלט איז קיין געלט ניט? עלעהיי איך האָב געשפּיעלט אין „בעזיק". די בערזע איז דאָך ניט מעהר ווי א קאָרטענשפּיעל. הייסט מיר אויך מאַכען א בריוועל אויף א מאה שטיקלעך יקנה"ז.

בּ י י נ ע ל מ אַ ן. ווערקמירדינג! בּיי חינקיסען איז דיר אַלסדינג געגליכען צו אַ קאָרט! [צו פּייפּערען]. זייט אַזוי גוט און הייסט, זייט מוחל, מיר אויך מאַכען אַ בּריוועלע אויף אַ האַלבּע מאָה יקנה"ז.

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. איך האָב אָפּילו געגעבּען דאָס וואָרט מיין ווייבּ, אַז איך וועל מעהר קיין געשעפטען אויף דער בּערזע ניט מאַכען; נאָר אַז איך זעה אַלע קויפען, לאָזט דאָס מיך ניט איינ־זיצען, ווי זאָגט ער: „אחרי רבים להטות". [צו פּייפּערען]. הייסט שוין, זייט מוחל, מיר אויך מאַכען אַ בּריוועל אויף יקנה"ז, און דוקא אויף אַ גאַנצע מאָה — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פּ י י נ ק ו כ ע ל [צו קנאַקניסלען]. אויף אייך איז מקוים גע־וואָרען דאָס ווערטעל: „יאַק יצר־הרע נאַפּאַדני, טאָ תקיעת־כּף נע פּאָמאָזשע"...

פּ י י פּ ע ר [צום בּוכהאַלטער]. הערר ציפּערבּלאַט! פאַר־שרייבּט נאָך צוויי הונדערט פופציג שטיק יקנה"ז. [צום קאָרעספּאָנ־דענט]. הערר פלעדערוויש! מאַכט נאָך דריי פרישע בּריוולעך. [צום קאַסיר]. פאַרשרייבּט אין דעבּעט נאָך דריי טויזענט פינף הונדערט רובּעל. [ציפּערבּלאַט וואַרפט אויף די ביינדלעך. פלעדערוויש שרייבּט בּריוולעך. זילבּערמינץ צעהלט געלט, קנאַקט מיט די פינגער. צווישען עולם ווערט אַ מורא'דיגער גערודער. אַלע שרייען: „יקנה"ז! פּעסט! פּעסט!" מעקלערס לויפען הין און צוריק פון איינעם צום אַנדערען, רוימען איין אַלע מאָל פּייפּערען אַ סוד אויפ'ן אויהער, נעמען איין אָרדער און בּרענגען געלט].

ג ר י י נ ע ר [גרויס]. נו? ווער האָט אַנגעמאַכט אַ האָס אויף יקנה"ז? גרייגער! ווער קויפט אין איין קלאַפּ דריי הונדערט שטיק יקנה"ז? גרייגער! אַלץ גרייגער! אויף מיר קוקענדיג האָבּען זיך שוין אַלע צעלאָזט קויפען יקנה"ז. וואו זענט איהר געוועזען בּיז אַהער, בּריות, יעהופּעצער ספּעקולאַנטען? ספּעקולאַנטען זענט איהר? אידיאָטען, ניט קיין ספּעקולאַנטען! איהר ווייסט ניט, ווער עס האָט אייך געשלייערט! איהר זעהט, יענער קריכט —

קריכט איהר אויך. וואָס קריכט איהר? וואָס האָט איהר געקויפט? יקנה"ז? איהר ווייסט, וואָס יקנה"ז איז? מע טאָר עס דען נעמען אין די הענט אריין אפילו?

א קול פון דער זייט. סטייטש, איהר האָט דאָך גאָר וואָס געזאָגט?!...

גרייגער. איך האָב געזאָגט? נו, איז וואָס? האָב איך געזאָגט, מסתמא האָב איך בּאַדאַרפט אזוי זאָגען. איך לייקען מיך גאָר ניט. איך האָב ליעב זאָגען דעם אמת. ביי מיר איז איין אָפּענער זעכּס־און־זעכציג — וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג. פּאָעזיע האָב איך פיינט. איך בין ארייננעקומען אהער, טאָמער וועט גאָט רחמנות האָבען, איך וועל קאָנען פּטור ווערען פון א שמאטע. איך טראָג מיך שוין ארום מיט יקנה"ז פון א וואָך זיעבען. פרעגט וועמען איהר ווילט, אָט שטעהען אידען. [צו דער חאליאסטרע]. וואָס שווייגט איהר?

די חאליאסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

פיינקונגעל [זיך אין באַרד אריין]. גאָט שיקט צו דעם טרינקער זיין וויין און דעם שפּינער זיין פלאַכּס. אזעלכע יאָהר־עדות, ווי ביי גרייגערען, זענען ווערטה דאָס גאַנצע געלט.

גרייגער. א סימן האָט איהר, גיט מיר א בעס אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז אויף קאָנטראַקטען, אז איהר זענט מחויב זיי ביי מיר נעמען אויף זיעבען הונדערט קערבּלעך, געב איך אייך צו צעהן קערבּלעך אויף יעדען שטיק.

פייפער. האָב איך אייך פארקויפט א בעס אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קאָרעספּאָנדענט]. הערר פלעדערוויש! מאכט א בריעף אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז, אז איך דאַרף נעמען אויף זיעבען הונדערט רובּעל איבּער־א־יאָהר קאָנטראַקטען. [צום קאַסיר]. פארשרייבט אין דעבּעט פון הערר גרייגער נאָך צוויי טויזענט רובּעל.

גרייגער [נעמט דאָס בריוועל, צעהלט אָפּ געלט, שטעהט א ווייל, שפּייט אויס]. טפו זאָל דאָס ווערען! וואָס האָב איך דאָ אָנגעמאַכט?

אויף זיעבען הונדערט פופציג געקויפט... אויף זיעבען הונדערט פארקויפט... נאָר איהר מיינט דאָך, אז גרייגער איז עפּיס א יונגעלע און וועט גלאט ארויסווארפען געלט אויף דער גאס? בלאָטע! אָבער גאָר לא מיט א שטריימעל! עס וועט אייך קאָסטען געלט! איך וועל אייך אויסטהון ביז'ן לעצטען העמד, ווי איהר זעהט מיך לעבען! איך וועל אייך אלעמען מאכען פאר קבצנים, ווי ס'איז היינט יום רביעי — דיענסטאג אויף דער גאנצער וועלט! [ער געהט אוועק, טהוט א זעץ מיט דער טיר. די חאליאסטרע — נאך איהם].

צווייטע סצענע.

פּ י י נ ק ו נ ג ע ל [צום איבערינגען עולם]. וואָס זאָגט איהר אויף איהם? דער כח פון געלט! אזא־נ־עזות! איך האָב איהם אָבער געוואָלט דערצעהלען א משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן. איהר האָט געהערט דעם משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן?

ח י נ ק י ס. אצינד, אז גרייגער איז שוין אוועקגעגאנגען, האָט איהר זיך דערמאָנט אינ'ם משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן! פונקט אזוי ווי נעכטען ביי די קאָרטען...

ב י י ג ע ל מ א ן. ווערקמירדיג! פון וואָס איהר זאָלט ניט רעדען מיט חינקיסען — אויף די קאָרטען מוז ער ארויפקומען!

ק נ א ק נ י ס ע ל. חינקיס איז גערעכט. צו וואָס זאָלען מיר זיך נארען? אידישע תקיפות איז שטעלען א פייג אונטער דער פאָלע — און רוף מיך קנאקניסעל!

פ י י פ ע ר [טהוט זיך און]. ווייסט איהר, וואָס עס וואָלט גוט געווען צו טהון אצינד? [אלע שווייגען. חינקיס חאפּט זיך ארויס].

ח י נ ק י ס. מאכען א „פּרעפּעראנס"...

א ל ע ד ר י י. בראוואָ, חינקיס! בראוואָ! חינקיס האָט נאָך קיינמאָל אזוי גלייך ניט געזאָגט. בראוואָ! בראוואָ!

[פייפער, פּיינקונעל, חינקיס, בייגעלמאן און קנאקניסעל געהען אוועק. צווישען די יונגע ספעקולאנטען און מעקלערס איז א טומעל, א געפּילדער. אלע רעדען:

„וואָס הערט זיך מיט יקנה"ז?"... „פלאו!"... „געפאלען. וואס טהוט מען? קויפען, צי פארקויפען?"... „קויפט אייך יקנה"ז און מאכט אייך א בעס"... „איך האב א האס אויף יקנה"ז! ווער קויפט א האס?"... „האלט זיך מיט אייער האס, רייבט איהם אוים מיט זאמד"... „אז מאכען, זאל מען מאכען א סטעלאזש"... „גיט זשע מיר א בריוועלע, עס זאל זיין מיט פיס, עס זאל קאנען געהן"... „פייפער'ס א בריוועלע איז פרימא"... „פרימא, פרימא! ער נעמט, זאגט מען, הונדערט טויזענט רובעל נדן"... „פאסטערנאק'ס טאכטער"... „פאסטערנאק איז רייך"... „א מיליאנער, זאגט מען, א דבר־אחר, נאר א מיליאנער!"... עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין א קאפ פון א אידעל, און נאכדעם — דאס אידעל אליין].

דריטע סצענע.

דאָס אידעל. דאַ פאַרקויפט זיך דאָס... [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. ווי אַזוי הייסט דאָס... יקנה"ז.

עטליכע קולות. אַט האָסט דו דיר די אַנדערע טעג יום־טוב! אַ נייער סוחר אויף יקנה"ז!

דאָס אידעל. ווי טייער איז ביי אייך דאָס... [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. ווי אַזוי הייסט דאָס... יקנה"ז?

עטליכע קולות. ווער זענט איהר? וואָס דאַרפט איהר?

דאָס אידעל [דערשראָקען]. אַליין בין איך אַזוי גרויס ווי אַ כתרילעווקער אַליין. פאָהרען פאָהר איך, הייסט דאָס, פון אָדעס, און הייסען הייס איך מנחם־מענדעל.

עטליכע קולות. זענט איהר אפשר יענער מנחם־מענדעל, וואָס האָט געהאַנדעלט אין אָדעס אויף דער בערזע מיט „לאָנדאָן"?

מנחם־מענדעל [גייציג]. יאָ, דאָס בין איך טאַקי אַליין, טאַקי יענער מנחם־מענדעל, וואָס פאַר־אַ־יאָהרען אין אָדעס, ניט היינט געדאַכט, ביי פאַנקאָנין ימח שמו, אַ האָס, אַ בעס, און אַ דאָס... [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. אַ סטעלאַזש.

עטליכע קולות. קומט דאָך אייך שלום. שלום עליכם אייך, רב מנחם־מענדעל, וואָס מאַכט אַ איד?

מנחם־מענדעל. וואָס זאָלען מיר מאַכען וואָס? אדעס איז טוידט אדעס. אויס „לאָנדאָן", אויס פּאַנקאָני, אויס מאַראָזשענע... אַלע אדעסער קומען אהער קיין יעהופּעץ קומען זיי, און דאָ הער איך, אידען, אָהן עין־הרע, מאַכען גאָר ניט שלעכט מאַכען זיי. האָב איך מיך מיישב געווען, וואָס בין איך ערגער פון אַלע וואָס? אנב, האָב איך, פאַהרענדיג פון אדעס אהערצוצו, דורכ־געשלאָגען אין זשמערינקע אַ דאָס... אַ שידוך דורכגעשלאָגען, פאַר־דיענט מיט גאָט'ס הילף עטליכע קערבלעך, גלוסט זיך עפּיס מאַכען, שפּעגעלירען גלוסט זיך, ווי זאָגט ער: פאַרזוכט פונ'ם עץ־הדעת פאַרזוכט... אי זי, די פלונית'טע הייסט דאָס, וועט שרייען גוואַלד וועט זי? עט, ווער איז זי מחויב צו האָרכען אַ נקבה ווער?... שאַט, וואָס זשע האָב איך אייך אָנגעהויבען צו זאָגען וואָס? יאָ, כ'האָב מיך דערמאַנט: איך האָב בדעה צו מאַכען עפּיס מיט דאָס... [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. ווי אַזוי הייסט דאָס?... יקנה"ז... [דער עולם לאַכט. דער קאַפּעליש און די קאַפּאַטע און אויך שמעלקע לאַזען זיך צו איהם].

שמעלקע [רעדט טיעף ליטוויש]. יקנה"ז? אדרבה, גיט עפּיס צו פאַרדיענען.

דער קאַפּעליש [שטופּט אָפּ שמעלקען]. וואָס ווילט איהר מאַכען? זאָגט, אָט לויף איך אייך מאַכען.

די קאַפּאַטע [שטופּט אָפּ דעם קאַפּעליש]. אנו, לאָזט מיך!... [שנייצט אויס די נאָז, נעמט אַרויס פון הינטען אַ רויטע פּעטשיילע]. נאָט אייך אָפּעט שלום, רב מנחם־מענדעל. הייסט דאָס, כּפי איך זעה אַרויסעט אָט־אַ־דאָ־אָ פון אייער שמועס, פאַרשטעה איך, אַז איהר האָט חשק, איך בעט איבער אייער כּבוד, צו שווינדלען מיט יקנה"ז. זאָגט זשע מיר, זאָלט איהר מיר געזונט זיין, איהר קלערט, וואָס איז שייך, קויפען, צי, איך בעט איבער אייער כּבוד, פאַר־קויפען?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פארקויפען אודאי ניט. זעהט איהר, קויפען — דאָס וואָלט אפשר געווען אַ שטיקעל פּלאַן אפשר. נאָר וואָס זשע דען איז דאָ דער גאַנצער דאָס? [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. איך וויים ניט, מיט וואָס עסט מען דאָס, ווײם איך ניט.

ש מ ע ל ק ע [שטופּט זיך דורך]. יקנה"ז ווייסט איהר ניט?

ד ע ר ק א פּ ע ל י ש [שטופּט אָפּ שמעלקען]. איהר ווייסט ניט, וואָס היסט יקנה"ז? די גאַנצע וועלט קויפט יקנה"ז.

ד י ק א פּ אָ ט ע [שטופּט אָפּ דעם קאַפּעליש]. לאָזט מיך, איך וועל אייך קלאָר מאַכען, וואָס איז שייך, אַקוראַט דעם ענין פון יקנה"ז. מכּח וויסען וואָס דאָס איז, מוז איך אייך זאָגען דעם רעכטען אמת, אַז מיר אַליינעט אָט־א־דאָ־אָ ווייסען אויך ניט, איך בעט איבער אייער כּבוד, מיט וואָס מע עסט דאָס, וואָרום דאָס איז אַ זאַך, וואָס אַלע האָבען דאָס און קיינער זעהט דאָס ניט, אַ בלינדער אתרוג, איהר פאַרשטעהט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כ'פאַרשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פאַרשטעהן פאַר וואָס? דאָס איז, אַפּנים, איין איידעלע מאַטעריע איז דאָס? [ער ווייזט אויף די פינגער]. גיטאָ ביי וואָס אַנצוטאַפּען ניטאָ? ס'איז אַזאַ מין, וואָס ס'איז גאָר לחלוטין ניטאָ אויף דער וועלט, אַזוי ווי דאָס „לאָנדאָן" אין אדעס?

ד י ק א פּ אָ ט ע. חלילה! וואָס איז שייך, ס'איז ניטאָ ביי וואָס אָנצוטאַפּען? ווי געשיקט זיך עס, מע זאָל קויפען און פאַרקויפען אַ מין, וואָס איז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ? נאָר אַז מע וויל שמועסען נאָך אַ מאָל טאַקי דאָס אייגענע ווידער צוריק, איז דאָס פאָרט נישטאָ אין ערגיץ ניט, ווייל פאַרקויפען פאַרקויפט זיך דאָס, איך בעט איבער אייער כּבוד, בלאַנקאָ, דאָס הייסט, מע פאַרקויפט דאָס אייך אויף איבעראַיאָהרעט קאָנטראַקטען מיט אַ ברירה: פאַלט דאָס — האָט איהר פאַרשפּיעלט נאָך דעם אדרעויף; אלא טאָמער הויבט זיך דאָס — נעמט איהר אָפּ ביי יענעם צער און רפּוי און שבת און בו"זת, עס געהערט צו אייך מיט הכל־בכל־מכל־

פלעקעל, און אפילו די קאפּאָנעס זענען אויך אייערע. פאַרשטעהט איהר שוין?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כ׳פאַרשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פאַרשטעהן פאַר וואָס? איך קום צו יענעם און זאָג איהם: „פעטערעל! אָדער געלט, אָדער די נשמה"... נאָר וואָס זשע דען, האָט מיר קיין פאַראיבעל ניט, איין זאך איז מיר דאָ א ביסעל פריקרע: איך פאַרשטעה ניט דעם דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאַז]. דעם פּשט פון לשון קאַפּאָנעס פאַרשטעה איך ניט.

ש מ ע ל ק ע. קאַפּאָנעס ווייסט איהר ניט? [ער ווייזט אויף די פינגער]. קאַפּאָנעס, וואָס מע שניידט קאַפּאָנעס.

ד ע ר ק א פּ ע ל י ש [ווייזט אויף די פינגער]. קופּאָנעס איז... איז... איז... קופּאָנעס אויף נעמען דיווידענד.

ד י ק א פּ א ט ע [שטופּט אָפּ דעם קאַפּעליש]. לאָזט זיך דיע־נען! [ער ווייזט אויף די פינגער]. קאַפּאָנעס — דאָס ווערט אָנגערופען, למשל, די קאַפּאָנעס, די עסקא, דאָס פּרעצענט, וואָס עס וואַכסט אָן... היינט פאַרשטעהט איהר שוין?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כ׳פאַרשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פאַרשטעהן פאַר וואָס? איך זיץ מיר אין דער היים זיץ איך מיר, און דאָרט וואַכסט דערווייל אויף מיר פּרעצענט. ווי באַלד אזוי, איז דאָך עס טאַקי, אפנים, נישקשה פון א דאָס... פון א געשעפטעל איז דאָס... מאַכט זשע מיך קלאָר, איך בעט אייך, ווי איז, למשל, דער דין, אז איך וויל מאַכען דערויף א האָס, צי א בעס, צי אפשר טאַקי מחילה א גאַנצען דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאַז]. א סטעלאַזש מיין איך?

ד ע ר ק א פּ ע ל י ש. אָך, מיט׳ן גרעסטען כבוד! גיט מיר איין אָרדער, טהו איך א שפּרונג און ברענג אייך א סטעלאַזש א פּרימאַ: פייפער׳ס א בריוועלע.

ש מ ע ל ק ע [שטופּט זיך דורך]. צו וואָס נוצען אייך קונצען, סטעלאַזשען? אמעהר, קויפט איך בעסער מזומנ׳עם יקנה"ן א

ביסעל. אָט האָב איך איין אָרדער פון ל א ז ע ר ע ן און פון מ א ש ע י ע ן...

ד י ק א פּ א ט ע [שטופּט אפּ שמעלקען]. לאָזט זיך דיענען! וואָס דולט איהר זיי א יארמעלקע מיט מזומנ'עם יקנה"ז, אז זיי ווייסען נאָך גאָר ניט וואָס פאר א פּנים דאָס האָט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. עט־נו, מילא איהר מיינט, אז טאָמער טאַקי חלילה ניט אזוי דאָס?... [א שמארע מיט דער נאז]. בע! א סימן האָט איהר, אָט האָב איך אָפּגעהאנדעלט א זומער אין אדעס, ניט חיינט געדאכט, מיט „לאָנדאָן", געמאכט אלע מאָל א „האָס", א „בעס", א „סטעלאזש", מיט א „נאָך", מיט א „בלינדע רעכט", מיט אלע שאַלעמויזען, און פרעגט מיך בחרם פרעגט מיך, צי האָב איך דאָס ווען אָנגעקוקט אין מיינע אויגען אפילו? פון דעסטוועגען, עס זאָל נאָר געווען זיין א ביסעל מעהר דאָס... [א שמארע מיט דער נאז] הצלחה, וואָלט איך דען אצינד ניט געקאָנט זיין א שטיקעל עושר אצינד? אָט נאָט אייך ה ע ר ש ע ל ע. הערשעלע איז ניט געווען א שמש אין בית־המדרש, איז ניט ארוים מיט'ן שטעקעל אין ג ר ע צ ק און האָט ניט געמאכט אין איין שמע־ישראל דרייסיג טויזענט? שאט! און י ו ס ע ל ע? איהר קענט י ו ס ע ל ע ן? יוסעלע האָט ניט געמאכט קיין פארמעגען פון לאָנדאָן? אמת, זיי האָבען דאָס נאָכדעם אָפּגעגעבען צוריק מיט רווחים האָבען זיי; פון דעסטוועגען...

ד י ק א פּ אָ ט ע. ע, רב מנחם־מענדעל, איהר זאָלט אזעלכס זאָגען? ווי קומט דאָס צו־נ־אייך? איהר גלייכט „לאָנדאָן" צו „יקנה"ז"? וואָס איז שייך, „לאָנדאָן" איז, איך בעט איבער אייער כּבוד, „לאָנדאָן", און „יקנה"ז" איז, פארשטעהט איהר מיך, טאַקי „יקנה"ז".

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. דהיינו וואָס? דאָס געשעפט גופא איז טאַקי אזוי ראיעל איז דאָס?

ד י ק א פּ אָ ט ע. וואָס איז שייך ראיעל? ס'איז עפרות זהב! ס'איז גאָר א סברה, אז די גרויסע אונזערע קויפען דאָס אוים

פון דער בערזע, און עס קאָן זעהר שען געמאָהלט זיין, אז אויף איבער־א־יאָהר קאָנטראַקטען זאָל דאָס זיין מיט גאָלד גלייך, אָדער עס זאָל, איך בעט איבער אייער כבוד, ליגען נייען איילען אין דער ערד. דערפאַר איז גוט, אז מע באוואָהרענט זיך מיט א סטעלאַזש. וויבאַלד איהר האָט א סטעלאַזש, זענט איהר א גליקליכער מענטש.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. אָ, א סטעלאַזש איז אודאי זעהר א געשמאַקער ביסען א סטעלאַזש! איך געדענק עס נאָך פון אדעס געדענק איך. נאָר וואָס זשע דען איז דאָ דער גאַנצער דאָס? דער קוועטש איז דאָ: מה יקר? וואָס קאָן עס מיך קאָסטען וואָס?

ד י ק א פ אָ ט ע. וואָס איז שייך קאָסטען? עס ווענדט זיך, וואָס פאַר א סטעלאַזש איהר ווילט מאַכען. פאַר א געוועהנ־ליכען סטעלאַזש וועט איהר דאַרפען באַצאָהלען בראָצקע'ס פאַר־מעגעף; נאָר אויב איהר ווילט, עס זאָל אייך קאָסטען אין גלייכען געלט, וואָלט איך אייך געהייסען מאַכען, איך בעט איבער אייער כבוד, א „גערוקטען סטעלאַזש", דהיינו: דער בעס זאָל זיין גע־שריבען אויף זעכס הונדערט און דער האָס אויף אכט הונדערט; איז דאָך ממה־נפשך [מיט א ניגון] — וועט דער פּרייז האַלטען העכער פון אכט הונדערט קערבלעך, וועט איהר נעמען יקנה"ז; אלא וואָס דען, טאָמער פאַלט דאָס? — וועט איהר, איך בעט איבער אייער כבוד, געבען יקנה"ז. סאַי אהין, סאַי אהער — איז אלץ די ברירה ביי אייך. האָט איהר דאָס צעקיים?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פאַר וואָס זאָל איך דאָס ניט צעקייען פאַר וואָס? אין אדעס איז אויך אַזוי אין אדעס: אָדער איך נעם, אָדער איך געב; דאָס הייסט, איך טאַנץ אויףביידע חתונות טאַנץ איך. וואָס פאַר א זייט עס זאָל ניט אוועקגעהן — בין איך אלץ אין דרויסען בין איך. ביי גרויסע וואַראַציאָנען איז מען אין אדעס, זאָגט מען, גליקליך געוואָרען מיט אַזעלכע סטעלאַזשען. מע דערצעהלט, אז עס־פלעגט אוועקגעהן איין עפּאָכע, פלעגט מען אָנשיטען זעק מיט גאָלד פלעגט מען. ביסמאַרק זאָל זיך ניט געוועזען צוקיהלען ביסמאַרק, און עס זאָל זיך ניט געוועזען איבערקעהרען דאָס

גאַנצע שפּיעל מיט דער פּוטער אַראָפּ, וואָלט ה ע ר ש ע ל ע געווען דער אייגענער הערשעלע וואָס פריהער, און י ו ס ע ל ע וואָלט טאַקי געבליבען יוסעלע, און איך וואָלט איצטערטאָ געווען גאָר בגילופין וואָלט איך. נאָר מסתמא איז דאָך ניט באַשערט מסתמא... הקיצור, וואָס פאָרט וועט מיך קאָסטען אַ געראָקטער דאָס... אַ סטעלאַזש מיין איך?

ד י ק א פּ אָ ט ע. וואָס איז שייך? מע דאַרף דאָך זעהען, עס זאָל אייך קאָמפּעגנירען. צוליעב אייך, און ווייל מיר מאַכען דאָס ערשטע געשעפט, וועט דאָס אייך קאָסטען אַ צעהנערעל אַ זייט. אָרענטליך?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. נו, אודאי קאָן מען ניט זאָגען, אַז ס'איז טייער אודאי. נאָר אויב ס'איז מעגליך עפּיס אָפּראָסען... אָפּרייסען מיין איך, אויסדינגען, איז מהכתיתי; ווי זאָגט ער: וואָס ווינציגער, איז געזינטער... נאָר טאַ, אויך די אייגענע מעשה — אַז גאָט זאָל געבען אַ שטיקעלע הצלחה זאָל ער, איז גאָרניט, ווי זאָגט ער: אַ רענדעל אַראָפּ, אַ רענדעל אַרויף, מיר וועלען זיך ניט קריעגען וועלען מיר.

ד י ק א פּ אָ ט ע. האָב איך, וואָס איז שייך, פון אייך אַ פעסטען אָרדער און קאָן, הייסט דאָס, מיט מזל־ברכה שליסען דאָס געשעפט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. בפירוש איין אָרדער! ביי אונז אין אַדעס איז אַ וואָרט איין אָרדער און איין אָרדער איז איין אַדערויף. מיר פלעגען דאָרטען האַנדלען כמעט נאָר אויפ'ן דאָס... אויפ'ן וואָרט פלעגען מיר...

ד י ק א פּ אָ ט ע. וואָס איז שייך אויפ'ן וואָרט? ביי אונז אין יעהופּעץ איז אויך דאָס נעמליכע; דאָס וואָרט איז טאַקי אַ וואָרט, נאָר פון דעסטוועגען זענען מיר זיך דאָ נוהג צו נעמען איין אַדערויף ביי'ם גרעסטען שפּעגעלאַנט. מחמת עס טרעפט דאָ אָפּטמאָל, אַז פון איין אָרדער זאָל זיך, איך בעט איבער אייער כבוד, אויסלאָזען אַ בוידעם. איהר פאַרשטעהט?

מנחם־מענדעל. כ'פארשטעה, פאר וואָס זאָל איך ניט פארשטעהן פאר וואָס? עס קומט אויס, ווי מע זאָגט: „נותן בצימבעל הולך בטענצעל"... נאָט אייך דערווייַלע אזא פופציגער נאָט אייך, און לאָז זיין אין א גוטער שעה אין א מזל'דיגער. נאָר וואָס דען וועל איך אייך בעטען וואָס? טאָמער איז באשערט, עס זאָל זיין וואראציאָנען, און עס וועט זיין אויף מיין זייט א גרויסער דיפערענץ, זאָל זיך חלילה נישט אויסלאָזען אזוי ווי אין אדעס חלילה, דאָס הייסט, מע זאָל ניט קאָמפּעזירען מיט פעטש... הקיצור, איהר דארפט זעהען דארפט איהר, אז דאָס בריוועלע זאָל זיין א דאָסיגס... א פרימא זאָל דאָס זיין.

די קאפּאָטע. וואָס איז שייך פרימא? פרימא אליין איז קארג. [א קוועטש מיט'ן גראבען פינגער]. פרימא דפרימא! טאקי פייפער'ס אליין. פייפער'ס בריוועלע — דאָס איז א מזומנ'ע מטבע. קיין בעסערס דערפון קריגט איהר שוין ניט, איך בעט איבער אייער כבוד, אין גאנץ יעהופעץ!... [די קאפאטע לאזט זיך געהן. דער קאפעליש יאגט איהם נאך און טענה'ט, אז על־פי יושר און על־פי מענטשליכקייט קומט דאס קורטאזש פונ'ם געשעפט אויף דער העלפט. די קאפאטע וויל ניט הערען, ניט זעהען. דער קאפעליש בלייבט שטעהן ביי דער טיר טרויעריג].

דער קאפּעליש [צו זיך אליין]. לייט האבען גליק. ער וועט דאָ חאפען גוטע זיעבען מיט א האלב קערבעל! און אפשר טאקי אלע צעהן? או־ווא! פון די הענט ארויסגעלאָזט א גע־שעפט. וויפיעל קוקט מען ארוים דערויף, איידער גאָט שיקט צו א פרישען „קונד"? אז בסך־הכל זענען די קליינע שפעגעלאנטען נאָר אליין מעקלערס, און פון די גרויסע קאָן מען אויך גאָר ניט חאפען. צום ביישפיעל, פיינקוגעל: טאקי א שענער איד מיט א פיינער באָרד; נאָר ער וועט בעסער מאכען אליין א געשעפט און וועט איבערצאָהלען, אבי ניט געבען צו פארדיענען דעם מעקלער... צי, למשל, חינקים: ביי חינקיסען קאָן מען מאכען א געשעפט סיידען ביי די קאָרטען. פאר די געהויבענע מעקלערס איז חינקים א טייערער „קונד": זיי מאכען מיט איהם בשעת מעשה די גרעסטע

געשעפטען, נאָר וויפיעל זיי פאַרדיענען — לעגען זיי דאָרט אַוועק ביי די קאָרטען... ביי ביינגעלמאַנען מאַכט מען יאָ אַ מאָל אַ געשעפט; נאָר ווען טרעפט זיך דאָס? איין מאָל אין אַ שמיטה, אַי דאָס — דאַרף מען זיך פריהער גוט אָנגעהן, צערייסען דריי פּאָר שטיוועל, שטעהן ביי דער טיר, חנפה'נען די מאַדאַם ביינגעלמאַן, אויסהערען זי, אַז זי קומט אַרוים פון אַ גרויסער משפחה, חאָטש אַלע ווייסען, אַז זי האָט ניט לאַנג אַרומגעטראָגען אַ קאָשעק מיט בייגעל... און אַז גאָט גיט, מע שלאָגט שוין יאָ אַ מאָל דורך ביי איהם מיט צרות, מיט יסורים אַ שטיקעל געשעפט און עס קומט צום קורטאַזש, דאַרף מען זיך אַוועקדינגען מיט איהם אַ שעה זעכס... דערפאַר איז שוין קנאַקניסעל מעהר סוחר פון אַלעמען: ביי איהם אַז מע מאַכט אַ געשעפט, זאָגט ער לכתחילה, אַז פון מעקלערס האַלט ער ניט, קיין קורטאַזש צאָהלט ער ניט — און רוף איהם קנאַקניסעל!... בלייבט איבער איין גרייגער. ער איז דער בעסטער פון אַלע שפּעגעלאַנטען אין יעהופּעץ און האָט דוקא ליעב געבען אַ אידען צו פאַרדיענען אַ קערבעל; נאָר וואָס דען איז דער חסרון? מע קאָן איהם נאָכגעהן אַ יאָהר כסדר מיט חלומות, און ערשט נאָכדעם חאַפּען פון איהם אַ פּסק, אַז עס זאָל ווערען פינסטער אין די אויגען... היינט גאָר צאָהל דירה־געלט, זיץ ווי אַ מענטש, געה ווי אַ מענטש, האַלט אוים אַ שטוב אין יעהופּעץ, לעהרען קינדער — אַ שווערע, ביטערע פּרנסה! אוי, רבונו־של־עולם, האַרצעדיגער פאָטער! ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אָט דאָס מעקלעריי, אָט דאָס יעהופּעץ, אָט די בערזע — די וויסטע, פינסטערע, פאַרשאָלטענע בערזע?!... [ער זיפצט געשמאַק און געהט אַוועק. שמעלקע בלייבט שטעהן אין מיטען קאַנטאַר, אַנגעשפּאַרט אויף אַ שטעקען, דער קאָפּ אַ ביסעל אויף אַ זייט, די אויגעלעך האַלב־צוגעמאַכט, ווי אַ אידינע בשעת זי טראַכט].

שמעלקע [רעדט צו זיך אַליין]. איין אומגליק מיט די מעקלערס! קומט אַ קונה, באַפאַלט מען עהם, ווי די הינט! אמאָל איז געווען יאָהרען: איך בין מיר געווען איינער אויפ'ן יריד, זיך געאַרבייט פּאַוואָלינקע, שטילערהייט געמאַכט די גרעסטע געשעפ־

טען אין יעהופּעץ, פּאַרדיענט גאָלד — אַ ביסעל פון מעקלעריי, אַ ביסעל פון דער זייט, פון שפּעגעלאַציע... היינט — פינף און צוואַנציג מעקלערס פאַר איינעם. מע דאַרף זיך היינט גוט אונטער־גאַרטלען, מע זאָל זיי איבעריאָגען! מע לויפט זיך אָן דעם גאַנצען טאָג, ווי אַ הונט; מע עסט ניט, מע טרינקט ניט, מע געהט ווי אַ בעטלער. [ער באַטראַכט אויף זיך די הלבשה]. וואָס זאָל מען טהון? די הוצאָה איז גרויס, „גילדזשע" מוז מען צאָהלען... אַ גליק, וואָס יקנה"ז האָט אַ ביסעל די אויגען געעפענט. די גאַנצענע שטאָדט האָט זיך אַ נעם געטהאָן צו יקנה"ז. וואָס האָט מען אין דעם אַזעלכס דערזעהען? דער שוואַרץ־יאָהר ווייסט זיי! איך האָב אַלע מיינע „קונדען" באַטיילט מיט יקנה"ז. נעבאַך בדלות געשטעלט לאַזאַרען מיט מאַשעיען, חע־חע! [מיט אַ שיינענדיג פּנים]. אַוועקגעקויפט ביי זיי כּמעט דעם גאַנצענעם מזומנ'עם יקנה"ז אויף זיעבען הונ־דערט רובעל... נישקשה, איך האָב, ניט צו פאַרזינדיגען, אויך גע־חאַפּט דערביי אַ שען קערבעל, חס ושלום נישט בגנבה, נאָר גלאַט אַזוי, פון אויבען אַ פּאַרדיענסטעל, ווי אַלע יעהופּעצער מעקלערס... זיי מעגען אַלץ: גנבה'נען, גזלנ'ען, קיילענען, און שמעלקע דאַרף האָרעווען פון עולם־הבא ווענען... זיי זענען גרויס געוואָרען ביי זיך — פּיסס! קאַנטאָריסטען! באַנקירען! און שמעלקע איז אַלץ דער אייגענער שמעלקע — עך־עך־עך! פון דעסטוועגען, דאַנקען גאָט דערפאַר. איך דאַרף צו קיינעם ניט אָנקומען: פראַן אַ ביסעל געלט, און סחורה אַ ביסעל איז פראַן... [ער רעכענט אויף די פינגער]. פראַן „שפּאַנעוועער" מזומנ'נע... [ער טהוט זיך אַ טאַפּ אין איין קעשענע]. פראַן „חאַרקעוועער"... [טהוט זיך אַ טאַפּ אין דער אַנדערער קעשענע]. און „וויגרישנע בילעטען", און אויף „טעקושצעם שצאָט" אַ ביסעל, און אַ ביסעל אַקציעס פונ'ם „יעהופּעצער דעלי־זשאַן" איז פראַן. גאָט זאָל נאָר געבען, דאָס געשעפט פונ'ם „יעהופּעצער דעליזשאַן" זאָל זיך אַ ביסעל פאַרבעסערען, וועט שוין זיין וואָס צו טהון, אם ירצה השם, ביי לאַזאַרען און ביי מאַשעיען... [מיט אַ שיינענדיג פּנים]. אַי, קונים!... אַזעטיקע קונים וואָלט איך ווע־

לעז האָבען אַ סך! בּאַרליאַנטענע קונים!... [ער קוקט אויף דער וואַנט]. אָהאָ, שוין צוועלף דער זייגער! פּונקט די צייט, ווען לאַזאַר פּאָהרט פריהשטיקען. מע דאַרף לויפען חאַפּען עהם בּיי דער טיר — טאָמער וועט גאָט רחמנות האָבּען און וועט עהם אַריינשיקען אַ געדאַנק עפּים מאַכען אַ געשעפטעל... [ער געהט אַוועק].

דריטער אַקט

[אין עטליכע חדשים ארום, ביי פייפערען אין קאנטאר. — ציפערבלאט זיצט אויבען־אן, אויף פייפער׳ס ארט, די אויהערען אונטערגעבונדען מיט א ווייס טיכעל, און שאבט זיך די נעגעל מיט א קליין מעסערעל. ביי דער זייט שטעהט פלעדערוויש, פיין אויסגעפוצט, האלט א קליין שפיעגעלע אין דער האנט און קעמט זיך דאס בערדעל. זילבערמינץ זיצט פארשטעלט אין די גראטעס, האלט־אונטער דעם קאפ מיט ביידע הענט, פארצארענט, אנגע׳ברוגז׳ט אויף דער גאנצער וועלט].

ערשטע סצענע.

ציפערבלאט. וואָס קאָן דאָס זיין מיט אונזער שעף, וואָס ער איז היינט אזוי שפּעט נאָך נישטאָ אין קאנטאָר?

פלעדערוויש. קעהר נאָך שלאָפען. מסתמא אויף געווען היינטיגע נאַכט אין קלוב.

ציפערבלאט. הא? וואָס? מיט וויזיטען? געפונען א צייט צו מאכען וויזיטען. וואָס רעדט איהר? איהר ווייסט, וואָס איהר רעדט? ביי אונז איז דאָך עפּים היינט קאָנטראַקטען, רעאליזאציע. איהר הערט? רע־א־לי־זא־ציע!

פלעדערוויש. וואָס זשע שרייט איהר אזוי? איך ווייס גלייך מיט אייך, אַז ס׳איז ביי אונז היינט רעאליזאציע.

ציפערבלאט. הא? וואָס? פארשטעהט זיך, רעאליזאציע. מיר דארפען היינטיגען טאָג נעמען און געבען אפשר פינף טויזענט אקציעס. א ווערטעלע אויסצורעדען? יקנה״ז אליין באדארפען מיר רעאליזירען — וויפיעל מיינט איהר?

פ ל ע ד ע ר װ י ש. איך מײן... איך מײן, אַז דעם חשבון פון יקנה"ז דאַרפט איהר װיסען בעסער פון אונז אַלעמען. דערױף זענט איהר בוכהאַלטער.

צ י פ ע ר ב ל א ט. האַ? װאָס? אַ פּאָר טױזענט, זאָגט איהר? פע, איהר האָט אַ גרױסען טעות. העכער דרײ טױזענט שטיק. איהר הערט? דרײ טױזענט שטיק, אַ חוץ סטעלאַזשען, אַזעלכע, װאָס מע קאָן נישט װיסען, צי מע װעט אונז געבען, צי מע װעט בײ אונז נעמען יקנה"ז. איהר הערט, װאָס מע זאָגט אײך?

פ ל ע ד ע ר װ י ש [פאַר זיך]. בראַש מײנט ער, אַז אַלע הינקען אונטער אױפ'ן לינקען אױהער, אַזױ װי ער... [הױך]. איך װײס גאָר ניט, װאָס מיר װעלען טהון; אָט זעט איך מיך און װײן, טאָמער װעט פײפּער, חס וחלילה, צולעגען געלט.

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [פון די גראַטעס אַרױס]. װעדליג ער איז יוצא קעגען אונז, װאָלט ער געמעגט װערען די כּפּרה הײנטיגען טאָג אפילו.

פ ל ע ד ע ר װ י ש. בײ ליטישע באַנקירען פאַרדיענט מען אַ קערבעל פון דער זײט גאָר; מע שאַרט זײ צו אַ געשעפטעל, אײן אַקציע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. האַ? װאָס? װאו װעלען מיר נעמען אַקציעס, פרעגט איהר? מיר װעלען מוזען צאָהלען דיפערענצען.

פ ל ע ד ע ר װ י ש [פאַר זיך]. גוט מאָרגען, געלי, רעטאַד טראָג איך.

צ י פ ע ר ב ל א ט. האַ? װאָס? אַ ברירה װעלען מיר האָבען? אנו, טהוט נאָר אַ פרעג דעם קאַסיר, איך רעד ניט מיט איהם, אַ סך האָבען מיר עפּיס געלט אין דער קאַסע?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [צו פלעדערװישען]. קדחת!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערװישען]. האַ? װאָס? עטליכע טױזענט?

פ ל ע ד ע ר װ י ש. קדחת, זאָגט ער!

ציפערבלאט [צו פלעדערווישען]. קדחת? וואס הייסט קדחת? וואו איז דאס געלט? וואו איז עפּיס פּאפּיערען, סעריעס, קופּאָנעס? אנו, פרעגט איהם אקאָרשט, איך רעד מיט איהם ניט.

זילבערמינץ [צו פלעדערווישען]. פּאפּיערען? זאגט איהם, אז די מייז האבען אויפגעגעסען.

ציפערבלאט [צו פלעדערווישען]. הא? וואס? וויפיעל, זאָגט ער?

פלעדערוויש. די מייז, זאָגט ער, האבען אויפגעגעסען!

ציפערבלאט [אויסער זיך]. צי ער איז משוגע, צי ער איז חסר־דעה, צי ער איז גלאט אזוי פונ׳ם זינען?

זילבערמינץ [צו פלעדערווישען]. זאגט איהם, אז ער איז אליין אי משוגע, אי חסר־דעה, אי פונ׳ם זינען. ער ווייסט ניט, וואס מיט איהם טהוט זיך, דער שענער „בויכהאלטער“.

ציפערבלאט [צו פלעדערווישען]. הא? וואס זאגט ער?

פלעדערוויש. ער זאָגט אויף אייך, אז איהר זענט א בהמה; איהר ווייסט ניט, ווער עס האָט אייך געשלייערט...

[ציפערבלאט שפּרינגט־אונטער אויפ׳ן בענקעל; ער ווייסט ניט וואס צו טהון פאר כעס. עס עפענט זיך אויף די טיר און עס קומען־אן מנחם־מענדעל און זיינע צוויי מעקלערס: דער קאפּעליש און די קאפּאטע].

צווייטע סצענע.

מנחם־מענדעל [צו דער קאפּאטע]. נו, וואס זענט איהר געבליבען שטעהן וואס? געהט־צו צו איהם, ווייזט איהם די דאס... די סטעלאזשען אויף יקנה״ז ווייזט איהם. לאָז ער זיך מיט אייך צערעכענען לאָז ער זיך.

די קאפּאטע [צום קאפּעליש]. זיי זענען גערעכט. געהט, זייט מוחל, צו צום קאסיר, זאָגט איהם אזוי און אזוי, לאָז ער אייך, איך בעט איבער אייער כבוד, ארויסצאָהלען וואס עס קומט אויף די צוויי סטעלאזשען מיט׳ן האָס.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש. וואָס איז עפּיס געפאַלען דער גורל אויף מיר? דאָס געשעפט האָט איהר דאָך געמאַכט, ניט איך.

ד י ק א פ אָ ט ע. אָט דאָס הויבט זיך אָן מיט א אידען! ביי'ם נעמען „קורטאַזש" האָט ער גע'טענה'ט „יחדיו", און אז עס קומט צו עפּיס, האָט ער חשק צו בלייבען פון הינטען. [ער שטופּט איהם אונטער]. פאָלגט מיך, געהט, אייך פּאַסט בעסער.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש. פאַר וואָס פּאַסט מיר בעסער?

ד י ק א פ אָ ט ע. וואָרום אזוי: איהר געהט, איך בעט איבער אייער כבוד, אין א קאַפּעליש און רעדט רוסיש.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. איך האָב מורא, אז פון דעם דינגען זיך וועט גאָרנישט ארויסקומען האָב איך מורא. מע דאַרף זיך פּרובען אליין דאַרף מען, ווי זאָגט ער: „מע שיקט דעם שמש און מע געהט אליין". [ער טהוט־אויס דאָס היטעל, געהט־צו צום קאַסיר און רעדט צו איהם דורכ'ן פענסטערעל אויף רוסיש]. יא סאַם מנחם־מענדעל איז כתרילעווקאַ... אווו נאַס יעסט דווא ספּאָלאָווינע סטעלאַזש נאַ יקנה"ז פּרימאַ דפּרימאַ...

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [מיט כעס]. זאָגט אויף אידיש, וואָס דאַרפט איהר?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. מעלתו באַדאַרף אויף מיר קיין פאַראיבעל ניט האָבען, וואָס איך האָב לכתחילה אָנגעהויבען אויף רוסיש, ווייל, ראשית, איז דאָ אזוי דער דאָס... דער איינפיהר, און והשנית, פּאַסט טאַקי ניט פאַר אזא נפש, ווי איך, זיך ארומדרעהען אין יעהופּעץ אויף דער בערזע און נאָך רעדען אידיש; מע קאָן מיך, חס ושלום, דערקענען, אז איך בין א דאָס... א איד מיין איך, און מיך מחילה ארויסדראָסען פון דאַנען מיט כבוד אהיים מחילה.

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [בייזן]. הקיצור, וואָס ווילט איהר?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. הקיצור, די מעשה דערפון איז אזוי. איך בין מנחם־מענדעל פון כתרילעווקע בין איך. איך האָב א שטיקעל דאָס... א שם אויף דער וועלט האָב איך, דורך אדעס, דורך „לאָנדאָן", כ'האָב אמאָל געהאַנדעלט מיט „לאָנדאָן" אמאָל,

היינט האנדעל איך מיט דאָס... ווי אַזוי הייסט דאָס... מיט יקנה״ז.

זילבערמינץ [מיט כעס]. יקנה״ז? אַזוי זשע רעדט! געהט אַהין. [ער ווייזט אויפ׳ן בוכהאַלטער מיט׳ן קאָרעספּאָנדענט]. דאָרט וועט מען אייך געבען יקנה״ז.

פלעדערוויש [מיט אַ שמייכעלע צו מנחם־מענדלען]. וואָס וועט איהר עפּיס זאָגען גוטס?

מנחם־מענדעל [מיט הענט]. וואָס פאַר אַ גוטס זאָל איך אייך זאָגען זאָל איך? כ׳האָב געדרעהט האָב איך, געשווינ־דעלט, געפּלוטעט מיט דאָס... ווי אַזוי הייסט דאָס... מיט יקנה״ז. אַהער, אַהין, אַ האָס, אַ בעס, אַ לאָקש, בוידעם, ציבעלע — בלאָטע! אַז ס׳איז ניט באַשערט צו פאַרדיענען אַ קערבעל, העלפען נישט קיין בריה׳שאַפטען. הלואי איך זאָל אויסקומען גלייך זאָל איך, ווי זאָגט ער: „דער אָרעמאַן איז געהרען, אַז ער בלייבט ביי׳ם קרן״.

פלעדערוויש [פריינדליך]. איך פאַרשטעה נאָך אייערע רעד, אַז איהר האָט מיט אונז חשבונות אויף יקנה״ז. זייט זשע זיך מטריח, אָן זיצט אונזער בוכהאַלטער, ער וועט זיך מיט אייך צערעכענען. [ער פיהרט־צו מנחם־מענדלען צום בוכהאַלטער און שרייט אויף אַ קול]. הערר ציפערבלאַט! דער איד האָט דאָ אַ חשבון מיט יקנה״ז!

ציפערבלאַט. האַ? וואָס? וואָס שרייט איהר אַזוי? איך בין ניט טויב! [צו מנחם־מענדלען]. זיצט.

מנחם־מענדעל [זעצט זיך צו אויף איין עק בענקעל]. בקיצור, די מעשה דערפון איז אַזוי. כ׳האָב דאָ אַ ביסעל געשווינ־דעלט מיט דאָס... ווי אַזוי הייסט דאָס... מיט יקנה״ז האָב איך, געמיינט, איך וועל עפּיס מאַכען, אַריינגעבראַכט די עטליכע קערב־לעך אַריינגעבראַכט, און געבליבען זיצען אויף די דריטהאַלבען סטעלאַזשען געבליבען, ווי אַ הוהן אויף די אייער, ביז קאָנטראַקטען. איין אָרט פון מסחר, פון סטעלאַזשען, פון וואַראַציאָנען איז טאַקי

נאָר אדעס. הערט איהר? יעהופּעץ מעג טאַקי זיין די כפּרה פאַר אדעס מעג עס זיין.

צ י פּ ע ר ב ל אַ ט. האַ? וואָס? איין אַנווייזונג פון אדעס? אנו, ווייזט אהער?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. דאָס אַנווייזונג איז טאַקי אויף אייך איז דאָס, נאָר נישט פון אדעס, נאָר פון אייך אליין טאַקי, אויף דאָס... ווי אזוי הייסט דאָס... אויף יקנה"ז. [ער נעמט ארויס פון בוזעם־קעשענע א פּאפּיער און גיט דאס איבער דעם בוכהאלטער].

צ י פּ ע ר ב ל אַ ט [נעמט דאס פּאפּיער, זאטעלט אן די נאז מיט א פּאר ברילען און לייענט הויך]. Милостивый Государь! По уплатѣ Вами мнѣ 15-го Февраля будущаго...года суммы...рублей серебромъ, имѣю сдать Вамъ или приказу Вашему десять акцій товарищества "Якнеузъ" съ текущими купонами. Послѣ-же 15-го Февраля сіе письмо теряетъ свою силу безъ всякихъ другъ къ другу претензій. Съ совершеннымъ почтеніемъ В. Файферъ.* [צו מנחם־מענדלען]. אהאַ? יקנה"ז? ווילט איהר, הייסט דאָס, רעאַליזירען, נעמען אַקציעס?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. אַקציעס לאו דוקא. ווי זאָגט ער: „מע מיינט נישט די הגדה, מע מיינט די פּאַלירטשיקעס". וואָס טויג מיר דאָס דאָס... ווי אזוי הייסט דאָס... יקנה"ז? איך וויל מיט אייך קאָמפּעזירען וויל איך. עס וועט מיר ארויסקומען פון אייך, נאָך מיין חשבון נאָך, א קערבלעך דריטהאלבען הונדערט וועט מיר. נאָר אויב עס וועט געהן ביי אונז אין א פּופּציגער, בין איך ניט אזא איד, וועלכער קאַטאָרי...

* [געעהרטער הערר! נאכדעם ווי איהר וועט מיר איינצאהלען דעם 15־טען פעברואר פונ'ם קומענדיגען ... יאהר די סומע פון ... רובעל, בין איך מיך מתחייב ארויסצוגעבען אייך אדער צו אייער ארדער צעהן אקציעס פון דער געזעלשאפט יקנה"ז מיט די לויפענדיגע קופאנעס. נאכ'ן 15־טען פעברואר אבער פארלירט אט דער בריעף זיין קראפט, אהן קיין שום תביעות פון איינעם צום אנדערען. מיט פולער אכטונג, וו. פ י י פ ע ר.
איבערזעצט פון די ארויסגעבער.]

ד ע ר ק א פ ע ל י ש [מישט זיך אריין]. מע מיינט דעם דיפערענץ, וויפיעל עס באטרעפט, זאָלט איהר ארויסצאָהלען.

ד י ק א פ א ט ע [שטופּט אָפּ דעם קאפעליש]. לאָזט זיך דיעינען! דער איד איז, וואָס איז שייך, א פרעמדער, און האָלט ביי'ם אוועקפאָהרען אהיים קיין כתרילעווקע. ער האָט, איך בעט איבער אייער כבוד, א ווייב, א גוטע בחור'טע, לאָזט זי איהם ניט אָטהעמען, על כן האָט ער אייך געוואָלט בעטען, איהר זאָלט זיך מיט איהם צערכענען, און טאקי, איך בעט איבער אייער כבוד, ארויסצאָהלען די עטליכע קערבלעך על־פּי חשבון. היינט פארשטעהט איהר שוין, צי ניין?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. טאקי באלד טאקי, מחמת מעלתו באַדאַרף וויסען זיין, אז איך זיץ דאָ אויף א דאָס... אויף א פרעמדען וואָגען זיץ איך דאָ. ראשית, טאָר איך דאָ ניט זיין, און והשנית, לאָזט מיך מיין פלונית'טע ניט לעבען. זי זעצט מיט בריעף זעצט זי. אָט זעהט, וואָס זי שרייבט מיר זעהט. [ער באקומט־ארויס פון בוזעם־קעשענע א בריעף].

צ י פ ע ר ב ל א ט [נעמט דעם בריעף, טהוט־אָן די ברילען און לייענט אויף א קול]. „לכבוד בעלי הנגיד המפורסם החכם מופלג מוהר"ר מנחם־מענדעל נ"י. ערשטענס, קום איך דיר צו מעלדען, אז מיר זענען אלע, געלויבט איז השם יתברך, אין בעסטען געזונט. געב גאָט דאָס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער, אָמן. — צווייטענס, פרעג איך דיך, א מיתה משונה זאָל אויף דיר קומען, הארצעדיגער געטרייער..." [פלעדערוויש, דער קאפעליש און די קאפאטע שטעלען אויף מויל און אויהערען. זילבערמינץ שטעקט־ארויס דעם קאפּ פון די גראטעס, רויכערט א פאפיראָס, מאכט־צו די אויגען, הערט זיך צו מיט איין אויהער. ציפערבלאט ווישט־אויס די ברילען, הוסט זיך אויס און לייענט געשמאַק, מיט כוונה]. „צווייטענס, פרעג איך דיך, א מיתה משונה זאָל אויף דיר קומען, הארצעדיגער געטרייער! איך ליג אָפּעט אזא ווינטער און קאָן נאָך עד היום צו מיינע כוחות ניט קומען, א חוץ וואָס דאָס עלטערע קינד האָט געפּאָקט און געמאָזעלט און דאָס קליינינטשקע האָט די „דאָר", איך האָב דאָס שוין געבאָרען

אין זאַלץ און אין קלייען, געזעצט אין זאמד, געשפּראָכען, געשטאָכען, געטהאָן וואָס מע טהוט קיין אידען ניט, גאָט ווייסט אויב עס וועט דערלעבען גרינגע אוגערקעס, און ער, גאַרניט, זיצט זיך דאָרטען אין געהאַקטע וואונדען, ווי אַ גראַף, אַ גדולה אויף איהם, אַ יום־טוב! פאַרשטעהרט זאָל איהם ווערען, רבונו־של־עולם! אז ניט אַדעס, איז יעהופּעץ. דרײַ אַ סוחר! פריהער „לאָנדאָן״, היינט „יקנה״ז״, לאָמיך אַזוי וויסען פון דיר און פון כל הצרות, צי איך הויב אפילו אָן צו וויסען, וואָס דאָס איז אויף מיר פאַר אַ נייער אומגליק אָט דאָס שמאַקנעהאָז! דיינע גליקען וויים איך שוין, אז אָך און וועה איז מיר! פון אַדעס, ניט היינט געדאַכט, — געדענקסט דו? — האָסט דו מיר אויך געשריבען גילדענע פייגעלעך, האָב איך דיר דען ניט געשריבען דעמאָלט נאָך: אַנטלויף, מענדעל, ווי גאָט איז דיר ליעב!? אָרעמער דאַך, וואָס קנאַקסט דו? איך שיק איהם נאָך אַרוים אויף הוצאות, ער זאָל קומען אַהיים, לסוף וואָס טהוט ער? טראָגט דאָס איהם אַוועק צו אַלדי שווארצע יאָהר קיין יעהופּעץ!״...

[עם עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין אַ קאָפּ פון אַ ספּעקולאַנט: „ניטאַ פייפערען אין קאַנטאָר?״ דער קאַסיר טהוט אַ מאַך מיט דער האַנט, די טיר מאַכט זיך צו. ציפּערבלאַט לייענט אייטער]. „דערויף האָט זיך טאַקי טאַטע־מאַמע אויסגעבראַכט, אַז איך זאָל זיצען דאָ אַ יוגענד אין כּתרילעוועקע מיט פּיצלעך קינדער פּיסקליאַטעס, און ער, דער שענער ברויטגעבער מיינער, וועט זיך אַרומשלייען דאָרטען מיט אַלע שאַרלאַטאַנעס, וואָס אַ ווייב, משטיינס געזאָגט, האָט ביי זיי אַ שענע ווערדע, און מיט מיר זאָל האָבען צו טהון אַ וועלט! קיין גוטען מיטוואָך נאָך נישט געהאַט פֿון דער חתונה אָן, אַז, משטיינס געזאָגט, נאָר געטראָגען איהם און געהאַט, און ווידער אַ מאָל איהם געטראָגען און געהאַט, און אָבער אַ מאָל פאַרגאַנגען איהם אויף טראָגען. אוי, די מאַמע מיינע איז טאַקי אַ חכמה! „הערסט דו, טאָכטער מיינע געטרייע, פלעגט זי מיר זאָגען באַלד נאָך דער חתונה, עפּים געפעלט מיר נישט דאָס מאַנעכען דיינס, דאָס באַשטענדיגע קוצעניו־מוצעניו זיינס מיט דיר, ווי זאָגט מען: זיי

מיר ניט צו זים, איך זאָל דיך ניט איינשלינגען; זיי מיר ניט צו ביטער, איך זאָל דיך ניט אויסשפּייען"... אַט זעה, ביי לייטען אַ ווייב, אַשטיינגער, בּליומע־זלאַטע, פאַרשטעהרט זאָל דאָס איהר ווערען, ווי זי לעבּט דאָס אָפּ די וועלט בּיי איהר מאַן! ווען דו האָסט בּליומע־זלאַטען, ניט דערהאַרען זאָלסט דו, פאַר אַ ווייבּ, וואָלסט דו שוין געוואוסט, וואָס פאַר אַ גאָט מיר האָבּען. איך וועל מיך ניט שטעלען, ווי בּליומע־זלאַטע, אַ מכּה דיר אַ גרויסע, שעלטען דיך און קאָרעניען, ווי דו בּיזט ווערטה, — מוז איך מיט גוטען, אַ בּרירה האָבּ איך? זאָג איך דיר טאַקי מיט גוטען, מענדעל סערדצע, אַז טאָמער קומסט דו ניט צוּ פאָהרען, אם ירצה שם, אויף פסח אהיים, זאָלסט דו זיך רעכטען אויף אַ פאָהיבּעל. איך קאָן טרעפען צו דיר קיין יעהופּעץ אויך און דאָרטען מאַכען דיר אַ וויסטען אַ פינסטערען סוף..." [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אַריין וויעדער אַ קאָפּ פון אַ ספּעקולאַנט: „נאָך ניטאָ פּייפּערען אין קאָנטאָר?" דער קאַסיר טהוט אַ מאַך מיט דער האַנט. די טיר מאַכט זיך צו. ציפּערבלאַט לייענט ווייטער]. „... אַ וויסטען אַ פינסטערען סוף... איך זעה פון דיינע בּריוולעך, אַז דאָס יעהופּעץ האָט דיך, אפּנים, רעכט פאַרליובּעט, אַ סיבּה דיר אין פּנים! ס'איז דיר געפעלען, זאָגסט דו, וואָס וואַסער צאַפּט זיך דאָרטען פון דער וואַנט, לאַנטערנעס צינדען זיך דאָרטען אָן אליין פון דער העלער הויט, אייזענבּאַהנען לויפען־ארום משוגע'נערווייז הין און צוריק אין מיטען שטאָדט, וכדומה אזעלכע חידושים מיט בּבּא־מעשיות פון טויזענט־איין־נאַכט — מיינסט, ווערסט מיך דערמיט נעמען? אודאי בּאַדאַרף איך געגוויטיג האָבּען דיינע יעהופּעצער געפּלאַסטערטע גאַסען און „טאַרעטאַרען"! וואַסער, קאָן איך בּאַשטעהן, זאָל בּיי מיר זיין אין דער דייזשע, און לאַנטערנעס בּאַדאַרף איך אויף כּפּרות, איך געה בּמילא ניט בּיי דער נאַכט אין ערגיץ ניט, און אַז עס מאַכט זיך אַ מאָל, מע דאַרף יאָ געהן ערגיץ אין איין אָרט אַריין, קאָן מען געהן פּאַרפּריה... פאָלג זשע מיך, מענדעל..." [עס עפענט זיך די טיר. און עס שטעקען זיך אַריין צוויי קעפּ מיט אַ מאָל: „ניטאָ פּייפּערען אין קאָנטאָר?" דער קאַסיר

טהוט א מאַך מיט דער האַנט. די טיר מאַכט זיך צו. ציפּערבלאַט לייענט ווייטער].

„... פּאָלג זשע מיך, מענדעל, א ווייב דאַרף מען פּאָלגען, הער אויף צו האַנדלען מיט'ן פּאַראַיאָהריגען שניי. לאָז זיך דיר נישט גלוס־טען צו ווערען א גביר אין איין שמע־ישראל, ווי זאָגט מען: פּליה נישט הויך, וועסט דו נישט פּאַלען נידעריג. שנייד־אָפּ פון דיין יקנה"ז, ווי ווייט דו קאָנסט, און קום צו פּאָהרען אהיים, וועסט דו זיין א גאַסט ביי דיינע קינדער. נאָר, למען השם, פּלעכט נישט קיין קערבּלעך דאָרטען אויף דער רוח ווייסט וואָס, האָב אין זינען בּעסער בּרענגען עפּיס אין בעל־הבּתישקייט אריין. האָבּ איהם אכציג שוואַרצע יאָהר! ביי לייטען א מאַן האַלט אויפ'ן קאָפּ, אז ער האָט אין דער היים א ווייב בּיז הונדערט און צוואַנציג יאָהר. האַנדעלסט מיט יקנה"ז — נעם, פאַרבּלענד די אויגען, רייס־אָפּ און שיק אריין א צוואַנציג ארשין יקנה"ז דעם ווייבּ אויף א קליי־דעל; עס געהט אזא יום־טוב..." [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקען זיך אריין עטליכע קעפּ מיט א מאָל: „טאַקי אלץ ניטאָ פייפערען אין קאַנטאָר?" דער קאַסיר טהוט א מאַך מיט דער האַנט. די טיר מאַכט זיך צו. ציפּערבלאַט לייענט ווייטער]. „... עס געהט אזא יום־טוב! בּאַדאַרף איך איהם דערמאַנען, א וועהטיג איהם א גרויסער, אליין ווייסט דאָס נעבּאַך ניט! נעם זשע שוין אין איין וועג אָן א טוץ האַנטיכער מיט א סערוועט א גרויסען, און עטליכע ארשין גראָבּע לייוועגט אויף דער פּסח'יגער דייזשע, און נאַזטיכלעך מיר א האַלבּ טוץ — קיין בּראַנ־זעליעטען מיט מענדעליאָנען, ווי בּליומע־זלאַטע, פאָרער איך נישט ביי דיר! און מאַראָזאָוו'ס זאָגע מיר א שטיקעל, טעלער פּלאַטשיגע מיט גלעזלעך א ביסעל, און א חריינק א נייעם (יענער איז כּפּרה געוואָרען פּאַראַיאָהרען בּשעת טראָגע! אויפ'ן בוידעם), גוטע זייף בּרענג מיר צו פיהרען, מיט א פּלעשעל וואָדאָקאָלאָן. נאָר, למען השם, פאַרגעס ניט מיר קלאָפּען פריהער א דעפּעש, ווי עס ווינשט דיר פון'ם גאַנצען האַרצען דיין זוגתי הצנועה מרת שיינה־שיינדעל. — יאָ, גוט, כ'האָבּ מיך דערמאַנט. איך פאַרשטעה נישט וואָס דו שרייבּסט מיר, אז קיין בּאַשטענדיגע סטאַנציע האָסט דו

ניט, דאָרט וואו דו טאָגסט נעכטיגסט דו ניט, דו מוזט, זאָגסט דו, אויסבאַהאַלטען זיך, מע זאָל דיך, חס ושלום, ניט איבערנעמען... ווייס דיך דער שווארצער יאָהר. אפשר איז דאָס דערפאַר, וואָס דו האַנדעלסט מיט טרפה׳ער סחורה, מיט דעם וויסטען יקנה"ז? עס געהט מיר טאַקי מעהר נישט אָפּ צו מיינע זיידענע קליידער, מע זאָל דיך ברענגען צו פיהרען אהער געקאָוועט אין קייטען! דיך דאַרף עס טרעפען! א שענע שטאָדט, א לייטישע, דאָס יעהופּעץ! מע זאָגט גאָר, אז ביי נאַכט טאָר מען זיך דאָרט נישט ארומדרעהען איינער אליין אויף דער גאַס: גזלנים, זאָגט מען, טהוען זיך איבער פאַר נקבות און מע שניידט קעשענעס... איך זאָל וויסען — דעם דריטען טאָג א שטיקעל ברויט, וואָלט איך ניט געוואָלט קענען דאָס יעהופּעץ, ברענען זאָל דאָס!... יאָ, וואָס זאָגסט דו דערויף? סטיפּי לאַה איז שוין ווידער אויף דער צייט..."

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [רייסט אויס ביי ציפּערבלאַטען דעם בריעף]. ווייטער געהען שוין אלץ דאָסיגע... היימישע זאַכען געהען שוין. אָבער וואָס זאָגט איהר אויף מיין ווייב וואָס? זי קאָן שרייבען זי?

צ י פ ע ר ב ל א ט. אָ, א קאָזאַק!

פ ל ע ד ע ר װ י ש. זי מוז געהן ביי אייך אין ספּאָדעק, רב מנחם־מענדעל?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ. א שאָד, וואָס זי איז ניט אין יעהופּעץ אויף דער בערזע — זי פעהלט צום רומעל...

ד י ק א פ א ט ע. עט, וואָס איז שייך א אידינע? פאָרט, איך בעט איבער אייער כבוד, א נקבה... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומען אריין צוויי פרישע פאַרשוינען: פ י י װ ע ל פ א נ פ א ט ש און ז א װ ע ל ז א א י ק ע; זיי שטופען אונטער איינס דאָס אנדערע].

דריטע סצענע.

פ א נ פ א ט ש [פאַנפעט]. נו, האָוועל, טאָמער וואָלט העווען א סברה, זאָלסט צוהעהן צו איהם אין איהם זאָהען, ער זאָל אונז העבען יאהנעהאָז?

ז א א י ק ע [פאראיקעט זיך]. פא־פאר וואס עפּיס איך? פא־פאר וואס זאָלסט דו ניט גע־געהן זאָגען יק־ק־ק־ק...
[ער ווארגט זיך].

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [מיט כעס]. וואס דארפט איהר? געהט אייך געזונטערהייט! ביי אונז גיט מען נאָר איין מאָל אין חודש.

פ אָ נ פ א ט ש. האוועל, דו הערסט? ער מוז מיינען, מיר זענען העהומען נאָך א נדבה, אז אָך און וועה איז אונז, אויף וואָס מיר זענען איבערהעהומען!

ז א א י ק ע. זייט רוהיג, מיר זענען גע־געקומען צו אייך מיט א גע־געשעפט. מיר האָבען י־ק־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [געהט־צו צו זיי]. וואס דארפט איהר? ווער זענט איהר?

פ אָ נ פ א ט ש. מיר זענען שפּעהעלאנטען. מיר האָבען העהויפּט יאהנעהאָז אויף האָנטראהטען, זענען מיר העהומען אָפּ־נעמען אונזערע עטליכע הערבלעך. מיר דארפען העלט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [צו זאאיקען]. איך פארשטעה ניט וואס ער רעדט. זאָגט איהר.

ז א א י ק ע. פא־פארשטעהט איהר מיך, מיר זענען צוויי שפּעגעלאנטען שו־שותפים, דאָס הייסט, מיר האָבען גע־געהאנ־דעלט בשותפות י־ק־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פיהרט זיי צו צום בוכהאלטער, שרייט איהם גלייך אין אויהער אריין]. הערר ציפערבלאט! צוויי סוחרים! עפּיס דארפען זיי, איך וויים ניט וואָס!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קארעספאנדענט]. הא? וואס? וואס שרייט איהר אזוי? איך בין נאָך ניט טויב! [צו די שותפים]. וואס דארפט איהר?

פ אָ נ פ א ט ש. וואָס באדארף א איד? א איד באדארף העלט. אויף העלט שטעהט די וועלט. עס האָט זיך אונז פאר־הלוסט האנדלען אויף דער היהער בערזע, האָבען מיר אריינהעבראָהט

היבשע עטליכע הערבלעך אין יאהנעהאַז אריין, העמאכט אינצווייען
אַ האנצע שפּעהעלאציע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? איך פארשטעה ניט איין
וואָרט.

ז א א י ק ע [שטופּט אַפּ דעם שותּף]. וואָס פּאַ־פּאַ־פּאנפּעט
איהר? לאָזט מיך אויך אויסרעדען אַ וואָרט. [צום בוכהאלטער].
פּאַ־פּארשטעהט איהר? מיר זענען פּאָ־פּאָ־פּראָסטע מארק־
אידען, קיי־קיינמאָל ניט גע־גע׳חלומ׳ט אפילו צו האנדלען אויף
דער בּע־בערזע, נאָר אז מיר האָבען דע־דערהערט, אז די גאַ־גאַנ־
צע וועלט האנדעלט מיט יק־ק־ק־קנה״ז און מע ווערט גאָ־גאָר
גליקליך, האָבען מיר זיך מיישב געווען און גע־געמאכט שותּפות
אויף יק־ק־ק־ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. יקנה״ז? נו, זאָגט שוין, וואָס קוועטשט
איהר זיך אזוי?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? יקנה״ז דארפט איהר?

פ אָ נ פ א ט ש. יאהנעהאַז באדארפען מיר אויף הפּרות. מיר
האָנען באשטעהן זיך זעצען צום סדר אָהן יאהנעהאַז. מיר דארפען
העלט. מיר ווילען גאָרניט וויסען פון קיין גליהען. שוין צייט זיך
זעהען מיט אַ הערבעל. הא? ווי זאָהט איהר?

ז א א י ק ע [שטופּט אַפּ דעם שותּף]. פּאַ־פּאָר וואָס זאָלט
איהר האָבען אַ ט־טבע ניט לאַ־לאָזען אויסרעדען יענעם אַ וואָרט?
[צום בוכהאלטער]. ווער איז דאָ פון אייך פּיי־פּיי־פּייפּער? מיר
האָבען דאָ אייערם אַ בריוועלע אויף יק־ק־ק־ק... [ער שלעפּט ארויס
פון בוזעם־קעשענע אַ בריעף]. אַ פּאַ־פּאָר מעקלערם האָבען דאָס אונז
ארייננערוקט גאָ־גאָר בחצי חנם: פּו־פּופּצעהן שטיקלעך
יק־ק־ק־ק... [די קוף בלייבּט איהם שטעקען אין האלז, ניט אהין, ניט אהער.
עס עפענט זיך די טיר און עס קומען־אריין עטליכע יונגע ספּעקולאנטען און
ש מ ע ל ק ע בתוכם. זיי שטופּען איהם אונטער. שמעלקע ראנגעלט זיך מיט זיי.
אלע שרייען].

פיערטע סצענע.

די יונגע ספעקולאנטען [צו שמעלקען]. איא, זעהט איהר, צום קורטאזש נעמען זענט איהר געפלויגען, ווי א מזיק, געזעצט די נשמה, און איצט, אז ס'איז געקומען צו דער רעלי־זאציע, באדארף מען אייך אונטערשטופען.

שמעלקע. טא וואס איילט איהר זיך אזוי? מע וועט אייך געבען יקנה"ז, מע וועט אייך געבען!

די יונגע ספעקולאנטען. וואו געבען? וואס געבען? איהר זעהט דאך, אז פייפער איז ניטא, איז דאך, אפנים, אמת, וואס מע זאגט. אז מע קלינגט, איז א יום־טוב.

שמעלקע. וואס הערט איהר זיי, וואס זיי וועלען אייך זאגען, די הולטאיעס? מע וועט אייך געבען יקנה"ז! פייפער'ס בריוועלע איז פרימא, וואלט איך האבען אזא יאהר. אט האב איך אליין אויך א ביסעל איינגענעם יקנה"ז, אויף פייפער'ס בריוועלעך. וואלט איך האבען אזא דאגה מיט פרנסה!

זילבערמינץ [שמעקט ארויס דעם קאפ פון די גראטעס ארויס]. שא! וואס איז דארטען? וואס שרייט מען?

די יונגע ספעקולאנטען [צו שמעלקען]. שאט! רעדט א ביסעל שטילער. וואס שרייט איהר אזוי?

שמעלקע [שרייט]. ווער שרייט דען?

די יונגע ספעקולאנטען [שרייען]. ער שרייט, און פרעגט נאך, ווער סע שרייט?

שמעלקע [שרייט]. ווער שרייט דען? ניט! איהר שרייט!

פלעדערוויש [לויפט צו]. ששששא! וואס איז דא פאר א געשריי?

די יונגע ספעקולאנטען. מיר האבען דא א שטיקעל סכסוך מיט שמעלקען...

ש מ ע ל ק ע. מיט מיר? וואָס בין איך פאַר אַ מחותּן? הולטאַיעס האָבען אַרויסגעלאָזט אַ קלאַנג אין שטאָדט, בין איך שולדיג?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. אַ קלאַנג? וואָס פאַר אַ קלאַנג?

ש מ ע ל ק ע. דער שוואַרץ־יאָהר ווייסט זיי! איהר קענט ניט די יעהופּעצער הולטאַיעס? רס מע רעדט, רק מע טומעלט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וואָס זשע רעדט מען? וואָס טומעלט מען?

ש מ ע ל ק ע. וואָס פרעגט איהר אויף הולטאַיעס? זיי קאָנען אומגליקליך מאַכען יענעם מיט די מיילער... קיילענען, אין אַ לעפעל וואַסער דערטרינקען.

צ י פ ע ר ב ל אַ ט [פון דער ווייטען]. האַ? וואָס? ווער איז דערטרונקען געוואָרען?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [שרייט צו איהם אויף אַ קול]. אונזערע אַקרענטען אויפ'ן ים זענען דערטרונקען געוואָרען! [צו שמעלקען]. פאַרט וואָס זאָגט מען אין שטאָדט?

ש מ ע ל ק ע. גלויבט מיר, ס'איז ניט כדאי אפילו איבער־צורעדען. איך שריי אָבער דעם גאַנצענעם פריהמאָרגען: שקר וכזב! שפּייט זיי אין פּנים! ס'איז ליגען! פון אויבען ביז אַראָפּ ליגען! ס'איז אַ באַנדע גנבים, רוצחים, באַרעדער, הולטאַ־יעס!... [עס עפענט זיך די טיר און עס פאַלט־אַריין אַ אידינע, אַ פאַרוויקעלטע אין עטליכע שאַלען און פעטשיילעס. נאָך דער אידינע שלעפּט זיך נאָך אַ מיידעל].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

ד י א י ד י נ ע [וויקעלט זיך אַרויס פון די שאַלען מיט די פעטשיי־לעס, לויפט־צו גלייך צום קאַסיר, רעדט אין איין אָטהעם]. אַט דאָס זענט איהר טאַקי דער פייפער אַליין? איך זאָג אָבער צו מיין טאָכטער: קום, זאָג איך, טאָכטער, לאָמיר געהן, זאָג איך, גלייך אַהערצוצו, ווי זאָגט מען: „בעסער זיך בוקען צום קאָפּ, איידער צו די פיס".

איך בין, ווי איהר זעהט מיך, א אידינע איין אַלמנה שוין פאַוואָלינקע דריי און צוואַנציג יאָהר. וועט איהר דאָך מיך פרעגען: ווי קומט צו מיר א מיידעל פון אכצעהן? זאָלט איהר גאָר קיין יסורים ניט האָבען. איך האָב נאָך קלענערע פון איהר, אז אָך און וועה איז מיר, אז איך האָב מיך באַדאַרפט פאַרשלייערן נאָך א מאָל און זיך גט'ען, און אָבער א מאָל פאַרשלייערן זיך און ווידער א מאָל גט'ען זיך, ימח שמו וזכרו! [זי שפּייט אויס דריי מאָל]. זיך פאַרשוואַרצן, ווייל איך וועל לעבען שוין מעהר ניט פאַרדרעהען זיך, ווי זאָגט מען: „בעסער א זיסער טוידט, איידער א ביטער לעבען". מיינע שונאים זאָלען אזוי לעבען, ווי איך האָב נאָר באַדאַרפט חתונה האָבען נאָך מיין ערשטען מאַן עליו השלום. ער, זכר צדיק לברכה, האָט גע־דיענט נאָך ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום, געווען ביי איהר כל־ולך איבער'ן הויף, איבער די עופות, פסח'יגער שמאַלץ, איבער אַלע ספּעזשאַרנים... [זי ווישט א טרער. פלעדערוויש געהט־צו צו איהר, וואַרפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאָס מיידעל שלעפּט די אידינע פאַר'ן קליידעל].

פלעדערוויש. וועמענ'ס איז מיידעל? ס'איז טאָקי אייער מיידעל?

די אידינע. א משל! וועמענ'ס דען מיידעל זאָל דאָס זיין? אָט דאָס איז דאָך דער גאַנצער אומגליק מיינער, ווי זאָגט מען: „א קליין קינד א שפּיעלכען, א גרוים קינד א מיהלכען". א ווערטעלע אויסצורעדען — היינטיגע יאָהרען חתונה מאַכען א טאָכטער? א שען מיידעל, זאָגט מען אפילו, איז א האַלבער גדן, און דערצו איז זי, ווי איהר קוקט זי אָן, גאָר נישט קיין שלימעל־זאַלניצע. קיין עין־הרע, געבענטשטע הענט. איהר שטיקעכטס מיט איהר מערעזשען האָט א שם, און איהרע פיש מעג עסען דער מלכות!

פלעדערוויש [וואַרפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאָס מיידעל שלעפּט די אידינע פאַר'ן קליידעל]. זאָגט זשע מיר, מיין ליעבע אידינע, וואָס דאַרפט איהר?

ד י א י ד י נ ע. וואָס איך דאַרף — וועט מיר קיין מענטש נישט געבען, ווי זאָגט מען: „בעסער דאָס ביטערע בלאַט פון גאָט, איידער דאָס זיסע פונ׳ם מענטשען״. מיר זאָגען דאָס אַלע טאָג אינ׳ם בענטשען. ס׳איז אייך אפשר אַ חידוש, וואָס איך קאָן? מיין ערשטער מאַן עליו השלום איז געווען ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [וואַרפט מיט אויגען אויפ׳ן מיידעל. דאָס מיידעל שלעפּט די אידינע פאַר׳ן קליידעל]. דאָס האָבען מיר שוין געהערט. איהר זאָגט, מיט וואָס קאָנען מיר אייך דיענען? עס איז ביי אונז היינט קאָנטראַקטען, רעאַליזאַציע, מיר האָבען קיין צייט ניט.

ד י א י ד י נ ע. בראָש האָבען זיי דאָ אַלע קיין צייט ניט! דער דניעפּער ברענט! טאָמער האָב איך אויך קיין צייט ניט? טאָמער האָב איך איבערגעלאָזט אַ שטוב אויף דער סלאָבאָדקע מיט קליינע קינדער פּיסקליאַטעס, ווי זאָגט מען, אויף גאָט׳ס בּאַראָטה, זיך אַראָפּגעכאַפּט אהער און נאָך געוואָלט פון דאַנען אַראָפּלויפען אין מאַרק נאָך פיש, נאָך פלייש, צי איין אָבדיראָק אויף שבת? ווי זאָגט מען: „דאָס בעסטע מילכיגס איז טאַקי פאָרט אַ שטיקעל פלייש״.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [אין דער לופט]. דאָס מיידעל איז נאָך צו דערליידען, נאָר די אידינע איז עפּיס איין אָנשיקעניש פון זיין ליעבען נאָמען! [הויך]. איך פאַרשטעה ניט, עפּיס רעדט איהר מיר פאַרשטעלט. ווי באַלד איהר דאַרפט האָבען איין אָבדיראָק אויף שבת, היינט וואָס זענט איהר געקומען אהער?

ד י א י ד י נ ע. גלויבט מיר, איך בין ניט משוגע. איך בין נאָך ביי אַלע געדאַנקען. איטליכער אָרעמאַן ווייסט זיך פון זיין חשבון. איך דאַרף חלילה נישט קיינעמ׳ס לאַסקע. אַ ביסעל פונ׳ם קלייטעל, אַ ביסעל פונ׳ם שענקעל, ווי זאָגט מען: „פון אַ ביסעל און אַ ביסעל ווערט אַ פולע שיסעל״. נישט צו פאַרזינדיגען, אַ אידינע איין אַלמנה, צונויפגעשלאָגען די עטליכע קערבלעך, דאָס נדן מיין איך, איינגעלעגט דאָס אין גוטע הענט, געמאַכט מיט דעם

א גאַנצע שמענדרעלאַציע, און אַזוי ווי היינט איז דער זמן, בין איך דאָס געקומען אַרויסנעמען דאָס נדן.

פלעדערוויש. דאָס נדן? וואו? דאָ, ביי אונז? אוי, זעהט נאַר, מיין ליעבע אידינע, צי האָט איהר ניט קיין טעות?

די אידינע. גאַנץ גוט, קאַטשקע נאָך בעסער. הערט איהר, זינט איך בין אַ אידינע אַ סוחר'טע האָב איך נאָך קיין טעות ניט געהאַט. מיינע שונאים און אייערע שונאים מעגען דאָס פאַר־מאָגען אויף זייער ליב, וואָס איך וועל איבערגעבען אָדער נישט דעררעכענען. אז איך זאָג אייך, ביי אייך ליגט דאָס נדן, ווייס איך וואָס איך זאָג. קיין ביער און קיין בראָנפען טרינק איך ניט, און פון קיין חלומות האַלט איך ניט.

פלעדערוויש [אין דער לופט]. נאַ דיר אַזאַ שלאַק! [הויך]. קומט, זייט מוחל, אהערצו. [ער פיהרט זי צו צום בוכהאַלטער]. הערר ציפּערבלאַט! אָט די אידינע, זעהט איהר, האָט אַ טענה: דאָס נדן איהרס, זאָגט זי, איז איינגעלעגט ביי אונז.

ציפּערבלאַט. האַ? וואָס? וואו האָט מען דאָס געלעגט?

פלעדערוויש [אין דער לופט]. פאַרלעגען זאָל דאָס דיך! [הויך]. דאָס נדן, זאָגט זי, דאָס נדן איהרס ליגט ביי אונז!

ציפּערבלאַט [צום קאָרעספּאָנדענט]. וואָס שרייט איהר? איך בין נישט טויב!

די אידינע. בראָש קאָן מען דאָ מען דאָ משוגע מאַכען אַ מענ־טשען! אמעהר, טשעפּעט זיך אָפּ, נאַט אייך אָפּ אייערס און ניט מיר אָפּ מיינס, ווי זאָגט מען: „שוואַרץ אויף ווייס אָטשי קאָליט"... [זי שלעפּט־אַרויס פון די קליידלעך אַ קניפּעל און פּלאַנטעט־אַרויס פון דאָרטען אַ שטיקעל פּאַפּיער].

ציפּערבלאַט [לייענט]. "По уплатѣ Вами мнѣ 15-го Февраля..." אָט דאָס איז אייער נדן? עס איז דאָך גאָר יקנה"ז!

די אידינע. לאָז זיין יקנה"ז, לאָז זיין חרוסת, לאָז זיין אפיקומן — וואָס עס וויל זיך, אָבער די חתימה איז אייערע?

ציפערבלאט. האַ? וואָס? ווי קומט צו אייך יקנה"ז?

די אידינע. גלויבט מיר, ליעבער פריינט, איך האָב דאָס ניט גע'גנב'עט און אויף דער גאַס נישט געפונען. היינטיגע יאָהרען וואַלגערען זיך ניט אויף דער גאַס אַזעלכע זאַכען. עס קאָסט מיך מיין בלוט, ר"ן קאַרבען. צוגעזאָגט האָט מען מיר ת"ק. צוויי מעקלערס לייטישע, געקומען צו מיר אויף דער סלאַבאָדקע, זיך צו־געזעצט צו מיר: „קויפט, אַלע קויפען, פאַרדיענען, פאַרדיענט אויך". וואָס ווייסט אַ אידינע איין אַלמנה? אודאי, ווען איך האָב מיין ערשטען מאַן עליו השלום, וואָס איז געווען כל־ולך ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אריין אַ נייער פאַרשוין מיט באַקענבערד און מיט אַ גרויסען פּאַרטפּעל אונטער דער האַנט. די אידינע שרעקט זיך איבער פאַר'ן פאַרשוין מיט'ן פּאַרטפּעל און טרעט־אָפּ אויף אַ זייט].

זעכסטע סצענע.

דער פאַרשוין מיט'ן פּאַרטפּעל [רעקאָמענ־דירט זיך פאַר'ן קאַסיר]. איך בין פלוידערזאַק, פּאָווערענע פאַ דיעלאַם. [דער קאַסיר שיקט איהם אָפּ מיט אַ בייזער צום קאָרעספּאָנדענט. יענער, מיט אַ שמייכעלע, — צום בוכהאַלטער].

ציפערבלאַט [אַ ביסעל דערשראָקען]. האַ? וואָס? אַ דיעלאָ? וואָס.פאַר אַ דיעלאָ? זיצט.

פלוידערזאַק [וויל ניט זיצען. רעדט מיט אַ געמישטער שפּראַך]. איך בין אייך זעהר בלאַגאָדאַרנע. איך קאָן באַשטעהן. געיאַוועט האָב איך זיך צו אייך פאָ דיעלו. איינער פון מיינע קליענטען האָט פּריאָבּרעטאַיעט אייער אָביאַזאַטעלסטוואָ דורך אַ פּאָסרעדניק אויף איין אָפּרעדיעליאָנעם טערמין אַ איזוועסטנעם פּרעדמעט,

קאָניעטשנאָ, מיט אַ זאַדאַטאָק, און אַזוי ווי היינט איסטעקאַיעט דער סראָק, האָב איך זיך אָסמיעלעוועט אייך פּרעדופּרעזשדאַיען, איהר זאָלט מיר פּריגאָטאָווען די שטשאָטעס אין פּאָלנעם פּאָריאַדאָק, אָהן אַ שום זאַמעדליעניע פון אייער סטאָראָנע, בכדי עס זאָל ניט אַרויס קיין ניעדאָראַזומעניעס, וועלכע קאַטאָריע וואָליעקאַיען נאָך זיך אָטוועטסטווענאָסט נאַ אָסנאָוואַניע סטאַטיי דיעסיאַטאַהאָ טאָמאַ טשאַסטי פּערוואַי סוואָדאַ זאַקאָנאָוו גראַזשדאַנסקיך...

צ י פּ ע ר בּ ל אַ ט [צום קאַרעספּאָנדענט]. אַ שפּראַך! איך פאַרשטעה ניט איין וואָרט!

פּ ל ע ד ע ר ו ו י ש [צום בוכהאַלטער]. וואָס פאַרשטעהט איהר דאָ ניט? זיי מיינען מסתמא יקנה"ז.

צ י פּ ע ר בּ ל אַ ט [צו פּלוידערזאַקען]. האַ? וואָס? יקנה"ז? וואָס זשע שוויגט איהר? ווייזט אַהער דאָס בריוועלע. אָט באַלד וועט קומען אונזער שעף, וועט ער זיך מיט אייך אויסגלייכען.

פּ ל ו י ד ע ר ז אַ ק. איזוויניטיע! איהר זענט ניט סווע־דושטשי אינ'ם דוך פון אונזער זאַקאָנאָדאַטעלסטוואָ. מע האָט מיך נישט אופּאָלנאָמאָטשעט אויף צו גלייכען זיך. איך טרעבּעווע אַקציעם בּוקוואַלנאָ! ס'איז פאַרהאַן אַ רעשעניע קאַססאַציאָנאַהאָ דעפּאַרטאַמענטאַ פּראַוויטעלסטוואויושטשאַהאָ סענאַטאַ, וועלכס קאַטאָראָיע וויראַזשאַיעט זיך אַזוי: „יעזשעלי..." [פּלוצים עפענט זיך די טיר און עס פּליהט־אַריין, ווי אַ דונער, ג ר י י ג ע ר מיט אַ גוואַלד. נאָך איהם — די חאַליאַסטרע מעקלערס. פון גרייגער'ס קולות בלייבט פּלוידערזאַק אָהן לשון].

זיעבּעטע סצענע.

ג ר י י ג ע ר [מיט אַ הענגקאַלנער אויף די אַקסלען, קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען]. ניטאָ איהם טאַקי, דעם שענעם מענטשען? איז דאָך עס, אַפּנים, טאַקי איין אמת? [צו דער חאַליאַסטרע]. נו, ווער איז גערעכט? וואָס האָב איך געזאָגט?

ד י ח אַ ל י אַ ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י ג ע ר. אַ בערזע — ברענען זאָל זי! באַנקירען — אַ חלירע אויף זיי! מעקלערס — פאַרחאַפּט זאָלען זיי ווערען! [ער דערזעהט שמעלקען]. אַ??? מע זאָל דערמאַנען משיח'ן... [ער געהט־צו צו שמעלקען].

ש מ ע ל ק ע [רוקט זיך אָפּ]. געזונט זאָלט איהר זיין, חע־חע! עס ליגט אייך אין זינען קאַטאָוועס טרייבען.

ג ר י י ג ע ר [געהט־צו צו שמעלקען]. קאַטאָוועס טרייבען? עס רינט פון מיר בלוט, זאָגט ער — קאַטאָוועס טרייבען! איהר ווייסט, וויפיעל איהר קאָסט מיך מיט אייער יקנה"ז, פאַרחאַפּט זאָל דאָס ווערען? [צו דער חאַליאַסטרע]. זאָגט, איך האָב אייך באַוויזען אַ חשבון אויף זיעבען און זיעבעציג טויזענט? וואָס שווייגט איהר?

ד י ח אַ ל י אַ ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ש מ ע ל ק ע [רוקט זיך אָפּ]. פּטור! וואָס זענען מיר שולדיג? מיר זענען דאָך ניט מעהר ווי מעקלערס.

ג ר י י ג ע ר [רוקט זיך צו צו שמעלקען]. מעקלערס זענט איהר? זשוליקעס, אַפערריסטען! אַ גאַנץ יאָהר זענט איהר ארומגעלאָפען אין אַלע גאַסען: „קויפט, קויפט יקנה"ז! נעמט בריוועלעך, פּרימאַ, נעמט!" נעמען זאָל אייך ביי'ם בויך! איהר זאָלט זיך חאָטש ניט ווייזען פאַר מיינע אויגען, וואָרום אַז איך דערזעה אייך, טראָגט דאָס מיך אונטער — עס גלוסט זיך מיר פּאַטשען... [ער דערלאַנגט שמעלקען דריי געשמאַקע, פלאַם־פייעריגע פּעטש. שמעלקע בלייבט שטעהן פאַרטשמעליעט. דער גאַנצער עולם רינגעלט ארום שמעלקען. אייניגע נעמען זיך אַז שמעלקע'ס קריוודע. אייניגע געבען־אָפּ גרייגערען דעם גערעכט. עס ווערט אַ שטיקעל רעש אין קאַנטאָר].

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. אַקוראַט אַזוי ווי אין אַדעס אַקוראַט, ווי זאָגט ער: „די גאַנצע וועלט איז איין שטאָדט". עס ווערט אָנגערופען „קאָמפּאָזירען"... אין אַדעס, אַז ס'איז געקומען צום

קאָמפּאָזירען דאָס „לאָנדאָן”, האָט מען אויך געקאָמפּאָזירט מיט דאָס... [א שמארע מיט דער נאז]. מיט פּעטש.

פּ אָ נ פ א ט ש [צום שותף]. האוועל, הום אוועה! הענוג וואָס סע האָסט אונז העלט, דארפען מיר נאָך חאַפּען פּעטש. א מצוה! אז מע האָט ברויט, זאָל מען ניט וועלען קיין זעמעל... יאהנעהאָז האָט זיך איהם פאַרהלוסט!

ז א א י ק ע. ביי היינטיגע פּ־פּ־פּרנסות איז דאָס אויך א גע־געשעפט. האָב קיין מורא ניט: פּע־פּע־פּעטש קאָן איך אויך געבען. הלואי וואָלט מען אונז אזוי גיך געגעבען יק־ק־ק...

ד ע ר ק א פּ ע ל י ש. דער הונט איז ווערטה דעם שטעקען. שמעלקע האָט ביי גרייגערען געגוג פּארדיענט היינטיגס יאָהר. נישקשה, ער מעג שוין פון איהם חאפּען א מאָל א פּאטש אויך.

ג ר י י ג ע ר. פאַרדיענט, זאָגט איהר? גאָלד האָט ער ביי מיר אָנגעזשעבערעט! א פּארמעגען געמאכט! פרעגט, אָט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ד י א י ד י נ ע [צום מיידעל. ברעכט די הענט]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, א וועהטיג איז דער מאמע דיינער, וואוהין זענען מיר פּארגאנגען? עפּים א מקום פּורעניות! צווישען פעלד־גזלנים, וואָווקעלאקעם! גאָט ברוך הוא זאָל שומר ומציל זיין! ער, עליו השלום, זאָל זיך מיהען פּאר אונז דאָרטען, זיין זכות זאָל אונז ביישטעהן, מיר זאָלען חאָטש ארוים פון דאנען מיט'ן לעבען...

פּ ל ו י ד ע ר ז א ק [שארט זיך צו שמעלקען]. הערט אויס, מילאָסטיוועי גאָסודאר, איך וואָלט אייך סאוועטעווען, איהר זאָלט זיך זשאלעוועןן אויף איהם אוגאָלאָוונים פּאָריאדקאָם פּאר אסקאָרב־ליעניע דייסטוויעם אין א פּובליטשנעם אָרט. פּאר אייך וואָלט באדארפט וויסטופּאיען א זאשטשיטניק.

ש מ ע ל ק ע [האלט זיך ביי דער באַק, ווי א מענטש וואס האט גע־חאפּט א פּאטש]. צו וואָס דארף איך זאשציטעם? איך האָב אליין אויך א צונג! אָט געה איך גלייך און געב איין איין איסק פּאר

ליצנעם אסקארבלעניע צעסט קופצו פּיערווי גילדזשע אין יעהופּעץ...
איך האָב עדות!

צ י פּ ע ר ב ל א ט [צו גריינגערן]. פאר וואָס קומט איהם פּעטש? הא? וואָס?

ג ר י י נ ג ע ר. פאר וואָס? ער האָט זיי, זייט זיכער, כשר פארדיענט! איך האָב נאָך אויף מיין לעבען אומזיסט ניט געפּאטשט קיינעם. פרעגט, אָט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י נ ג ע ר. איך שווער אייך בנאמנות, ווי איהר זעהט מיך לעבען, דאָס טרעפט מיר דאָס ערשטע מאָל, איך זאָל אויפהויבען מיין האנט אויף א מענטשען. פרעגט ועמען איהר ווילט, אָט שטעהען אידען. [צו דער חאליאסטרע]. וואָס שווייגט איהר?

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י נ ג ע ר. היינט פארשטעהט איהר שוין, וואָס באדייטען די פּעטש? די גאַל קאָן צעזעצט ווערען פון אזעלכע גנבים, זשוליקעס, אפעריסטען!

צ י פּ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס שרייט איהר אזוי? איהר זענט ניט אויף דער גאס, איהר זענט אין קאנטאָר.

ג ר י י נ ג ע ר. אין קאנטאָר? א שענע קאנטאָר! אָפּגענארט א גאנצע שטאָדט מיט מענטשען, אָפּגעדרוקט אפשר טויזענט בריוולעך, צוגענומען ביי דער וועלט דאָס גאנצע געלט — און רעדט נאָך! איהר ווייסט, מיט וועמען איהר רעדט? [גלייך ציפּערבלאטען אין פּנים אריין]. זאָגט נאָר, איהר ווייסט, ווער איך בין? [שלאָגט זיך מיט דער האנט אין הארצען]. איך בין — גריינגער!!!

צ י פּ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואָס שרייט איהר אזוי? איך בין נישט טויב!

ג ר י י נ ג ע ר. נאחאַל! איהר ווייסט אפילו ניט, ווי אזוי צו רעדען מיט א ליטישען מענטשען. איהר וואָלט באדאַרפט שטומען ווי א פיש נאָך אזא מעשה, זיך באגראָבען נייען איילען

אין דער ערד, ניט שטעלען זיך נאָך אויס'טענה'ן מיט מיר! איהר ווייסט, וויפיעל געלט איהר קאָסט מיך מיט אייער חתונה?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואָסער חתונה? ועמענ'ס חתונה?

ג ר י י ג ע ר [בלייבט שטעהן א ווילע אהן לשון, האלט זיך אונטער מיט ביידע הענט ביי די זייטען. נאכדעם געהט ער צו צו ציפערבלאטען און שרייט איהם אויס אויף א קול גלייך אין פנים אריין]. אי־די־אָט!!! מע רעדט און מע רעדט און מע רעדט — טפו זאָלט איהר ווערען! איהר מעגט שוין צומאכען די שענע קאנטאָר אייערע אין א גוטער שעה און געהן אהיים שלאָפען. איהר ווייסט נאָך ניט, אפנים, אז אייער פייפער האָט זיך באפייפט, אונז אלעמען אָנגעפייפט...

[ער ציהט אויס א לאנגען פייף]. אייער פייפער איז באַנ־קראָט!!!

[אלע פארשווינען פאלען אראפ פון די בענקלעך פאר שרעק].

א ל ע. באנקראָט? אָנגעזעצט? פייפער האָט אָנגעזעצט? ווען? וואו? וויפיעל? ווי קאָן דאָס זיין? ס'איז א ליגען!

ש מ ע ל ק ע [האלט זיך ביי דער באק]. כזב ושקר! דאָס האָבען שונאים אויסגעטראכט, יעהופעצער הולטאיעס...

ד י ק א פ אָ ט ע. וואָס איז שייך אויסגעטראכט? אז מע זאָגט געשטאָרבען — זאָל מען גלויבען. אזעלכע זאכען טרעפען זיך, איך בעט איבער אייער כבוד, אומעטום.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. נאָך א מין טרעפען זיך! נאט אייך אדעס. אין אדעס, אז ס'איז געקומען צום דאָס...

פ אָ נ פ א ט ש [צום שותף]. האוועל, דו הערסט? מע האָט אונז אָנגעהעצט אין יאהנעהאָז אריין! פארפאלען די עטליכע הילדען!

ז א א י ק ע [היצט זיך]. וואס הייסט פא־פא־פארפאלען? עפים הפקר ציבעלעס? גע־גע־געלט־שמעלט?

ד י א י ד י נ ע [וויינט און שרייט אויף א קול]. ווערה איז מיר, ווינד איז מיר, א וועהטיג איז מיר א גרויסער! בעסער וואָלט איך אויסגערונען ביי דער מאמע אין בויך, אָדער זיך א פוס אויסגע־

בראָכען אויפ'ן גלייכען וועג, אָדער אַזוי איינגענומען אַ מיתה משונה, איידער איך האָב דערלעבט צו אַזאַ צרה איין אומגליק, ווי מיך האָט געטראָפען! נאַ דיר אַ פייפער, פייפען זאָל איהם אין איין אויהער, עס זאָל איהם ניט אויפהערען צו פייפען פון היינט אָן ביז איבער אַ יאָהר שושן־פורים! אוי, ווען מיין ערשטער מאַן, עליו השלום, זאָל מיר זיין אַצינד. ער, עליו השלום, איז געווען ביי גיטעלע וויינשטיין, עליה השלום...

פלוידערזאַק [טרייבט אָפּ די אידינע]. וואָן! אַ זשענ־שטשינע בלייבט אַ זשענשטשינע... לאָמיר בעסער אָבסוזשדאַיען, וואָס מיר האָבען צו טהון? ביי אַזאַ סלוטשאַי דאַרף מען וויסען, ווי אַזוי זיך צו וואָספּאָלזעווען, מע זאָל אונז ניט נאַדוואַיען. פּאָ זאַקאָנו דאַרפען מיר אוטשרעזשדאַיען אַ קאָנקורס...

גריינגער. וואָסער קאָנקורס? איהר ווייסט ניט פון אייער געזונט און פון אייער לעבען! ס'איז פאַרפאַלען לעולם ועד, קיין האָהן וועט אפילו נישט קרעהען... [ער טהוט זיך אַ פּאַטש אין שטערן]. אוי, גריינגער, ביזט דו אַ פערד!!! וואו איז געווען דיין שכל? וואו זענען געווען דיינע אויגען? וועמען האָסט דו גע־גלויבט אַזוי פיעל געלט?... [צום גאַנצען עולם]. ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? קומט מיט מיר! קומט, לאָמיר געהן גלייך צו פייפערען אַהיים! די שטוב וועלען מיר איהם צעטראָגען! די צייהן ארויסנעמען! קישקעס מאָטען! אָדערען טרענען! מיר צאָהלט מען! מיר האָט נאָך קיינער ניט אָנגעזעצט! [ער שלאָגט זיך מיט די הענט אין הארצען]. איך היים גריינגער! לאָז זאָגען עמיצער!

די חאַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!...

[גריינגער לאָזט זיך געהן. דער גאַנצער עולם — נאָך איהם. מנחם־מענדעל שטעלט זיך אָפּ ביי דער טיר].

מנחם־מענדעל [מיט'ן פּנים צו דער סצענע]. אָבער פונקט אַזוי ווי אין אָדעם, עס זאָל פעהלען אַ האָר זאָל עס! פריהער האָט מען פאַרדיענט און פאַרדיענט, מאָסף ממון געווען,

און נאכדעם, אז ס'איז געקומען צום דאס... [א שמארע מיט דער נאז].
צום צאהלען אז ס'איז געקומען, האט מען אויך געזאגט „ישקני" !...
אט אזוי איז די בערזע: מען איז נאר דאסיג אויף דאס... אויף
פאפיער איז מען; און אז עס קומט צום דאס... צום איבערצעהלען
אז עס קומט, טהוט זיך א קעהר איבער דער גאנצער דאס — און
עס ווערט אוים דאס !...

פיערטער אַקט

[דעם זעלבען פריהמארגען ביי די פאסטערנאקעס. — די מאדאם פאסטערנאק זיצט מיט א ביכעל אין דער האנט. איזאבעלע דרעהט זיך קעגען שפיעגעל. נעבען איזאבעלען שטעהט קלארא אויף די קניעס און מעסט איהר חתונה־קליידער.]

ערשטע סצענע.

קלארא [ציהט־ארויס די סטריגאוואניע, שטעהט־אויף פון דער ערד]. אזא יאָהר, אזא מזל! מאדאם! איהר מעגט זיך פארגינען אָנקוקען, ווי אזוי דאָס „בע־בע" ליגט, קיין עין־הרע, אויסגעגאָסען אויף אייער טאָכטער, אזא יאָהר אויף מיר! [צו איזאבעלען]. טראגט געזונט, פארנוצט געזונט, צעררייסט געזונט, און פרעהט זיך געזונטערהייט. [צו דער מאדאם]. לאָז גאָט געבען, איהר זאָלט דערלעבען נעהען חתונה־קליידער ביי איהרע אייניקלעך.

מאדאם פאַסטערנאק [לעגט־אוועק דאס ביכעל אויף א זייט און קוקט זיך צו צו איזאבעלע'ס קלייד]. עס ליגט, זאָגט איהר, גוט? מיר שיינט, אַז פון פאָרענט האָט מען איהר, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א ביסעל פארשמאָלט, פון הינטען וואָלט געמעגט זיין א ביסעל העכער, און די אַרבעל זענען וויינציג אָנגעבופט. נאָך מיין רעכענונג, האָט ביי אייך באדארפט בלייבען גוטע דריי פערטעל ארשין מאַטעריע.

קלארא. מאדאם! לאָם איך דאָס אויסקרענקען און מיינע שונאים לאָזען דאָס פארמאָגען, וואָס איך האָב ביי אייך געקאָנט אראָפּחאפּען! מאָהלט אייך, איך האָב באדארפט אויף א שליאר־

קעלע, האָב איך מיר געשניטען די פינגער, קוים אויסגעקומען, ווי מיט קרעפּעל־פּלייש... מאַדאַם! וואָס זאָגט איהר אויפ'ן „פּאַ־לאַנעז"? עס נעמט דאָך אָפּ איין אויג! אייער טאָכטער, דעם אמת זאָגענדיג, אַז זי גאָרסעוועט זיך אויס, האָט זי, קיין עין־הרע, אַ פיגור, אַז זינט איך בין איין ארבייטאָרין אין יעהופּעץ, האָב איך נאָך אַזאַ טאַליע נישט באַגעגענט! אַ שאָד, וואָס דער חתן איז דאָ נישטאָ: ער וואָלט געוואָרען גרעבער ווי לענגער, קיין בייז אויג זאָל איהר ניט שאַדטען.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. איהר האָט מיר דערמאַנט איהר חתן... וואָס איז די מעשה, איזאַבעלע, וואָס ווילהעלם איז דאָ נאָך היינט נישט געוועזן? [צו קלארא]. אונזער חתן איז זיך נוהג אַלע פריהמאָרגען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, ווי איין עהר־ליכער איד לאָזט ניט דורך דאָס דאַוונען, מוז ער פריהער, איידער ער געהט ארויס אין קאַנטאָר אריין, מאַכען דער כּלה אַ באַזוך.

ק ל א ר א. איך קאָן מיר שוין מעלדען, אַז מע האָט, קיין עין־הרע, אַזאַ כּלה! עס איז מיר נאָר אַ וואונדער, וואָס ניט דריי מאָל אין טאָג, וואָרום דאָרט, וואו די ליעבע פלאַקערט...

א י ז א ב ע ל ע. חאַ־חאַ־חאַ! „די ליעבע פלאַקערט"!... פון וואַנען ווייסט איהר, וואָס הייסט „ליעבע"?

ק ל א ר א. לעבען זאָלט איהר מיר! איהר קעהרט, אפּנים, רעכענען, אַז אין אונזער גראד ווייסט מען שוין גאָרנישט ניט? איהר מעגט מיר זיכער גלויבען, ס'איז ניטאָ איין ביכעל פון די ביכלעך, וואָס איך זאָל עס דורכלאָזען. אָט לייען איך איצטער אַ ביכעל, דוקא אַ אידיש, אין זשאַרגאָן, זאָג איך אייך בנאמנות, אַז אפילו אַ שטיין קאָן אויך צעגאָסען ווערען. פון דער ליעבע, וואָס דאָרט ווערט באַשריבען, שווער איך אייך, קאָן מען אויסגעהן ווי אַ ליכט.

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. איז דאָס ניט שייקע־וויטש'עס אַ ראָמאַן?

קלאַרא. איך זאָל אַזוי זיין געזונט, ווי איהר האָט גע־טראָפּען!

מאַדאַם פּאָסטערנאַק. ווי אַזוי זשע הייסט ער, דער ראָמאַן?

קלאַרא [רייבט זיך דעם שטערן]. ווי אַזוי ער הייסט, דער ראָמאַנס? אוי, אַ קאָפּ, קיין עין־הרע, ווי אַ באַקדייזשע! איך האָב שוין פאַרגעסען! וואָס זאָגט איהר דערויף?

מאַדאַם פּאָסטערנאַק. אפשר „דער בלוטיגער פריהמאָרגען, אָדער די פאַרשאָלטענע ליעבע"?

קלאַרא. האַ? ניין.

מאַדאַם פּאָסטערנאַק. צי אפשר „דער געקויפטער קוש, אָדער די פאַר׳כשופ׳טע כלה"?

קלאַרא. ניין, אויך ניט. עס ליגט מיר אויפ׳ן צונג, נאָר איך קאָן ניט אויסרעדען!

מאַדאַם פּאָסטערנאַק. צי אפשר „דער קאַלטער חתן, אָדער אַ נאַכט צווישען מתים"? „דער פאַרליעבטער מערדער, אָדער דער טאַטע פון יענער וועלט"? צי אפשר גאָר „פון דער חופּה צו דער תּליה"?

קלאַרא [אַ פּלעסק מיט די הענט]. אוי, לאַנג לעבען זאָלט איהר, מאַדאַם! איך זאָל אַזוי רעדען אין נחת, ווי איהר האָט געטראָפּען. אוי, איז דאָס אַ ביכעל! איך האָב דאָס שוין איבער־געלייענט דריי מאָל, און קאָן מיך גאָר זאַט ניט אָנלייענען.

מאַדאַם פּאָסטערנאַק. ווי אַזוי הייסט דאָרט דער העלד? דאַכט זיך, ער הייסט אפרים, אָדער באַראָן בלוטסטראָפּען? און די געליעבטע זיינע הייסט דאָרטען עליזאַבעטע?

קלאַרא [אַ פּלעסק מיט די הענט]. אוי, איך וועל זיך אַ מעשה אָנטהון! ווי אַזוי געדענקט איהר זיך אָן, מאַדאַם, קיין עין־הרע ניט, אַלע ביכלעך מיט זייערע נעמען?

מאַדאַם פּאָסטערנאַק. געדענקט איהר, ווי אַזוי די שענע עליזאַבעטע ליגט איינע אַליין, מיט רעשפּעקט צו מעלדען,

ביי זיך אין וויינגאָרטען און טרוימט פון איהר געליעבטען אפרים, און נאָכדעם, ווי עס קומען צו געהן פּלוצים צוויי פארשטעלטע באַנדיטען, וואָס דער מערדער שפּין האָט זיי אונטערגעשיקט, זיי זאָלען אומברענגען די שענע עליזאבעטע, ווי אזוי זי בעט זיך ביי זיי יאָמערליך און זינגט בשעת מעשה, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, א טרויעריג ליעד, און פון איהרע שענע הימעל־בּלויע אויגען טריפען טייכען טרערען. איהר געדענקט, ווי דאָס ליעד הויבט זיך אָן:

עס בליהען די רויזען, עס שמעקען די בלומען,
די לופט איז פול אראָמאַט,
און דו, מיין ענגעל, ווילסט צו מיר ניט קומען —
איך זאָל זיך קאָנען אָנקוקען אין דיר זאט!

זאָלסט דו וויסען, אז איך געה אוים, איך שטארב אוועק,
דו וועסט מיך שוין, דאכט זיך, ניט זעהען מעהר,
א סוף צו אונזער ליעבע, איין עק, איין עק —
זאָלסט חאָטש וועלען שענקען אויף מיין קבר א טרער?!...

קלארא [שנייצט די נאָז און ווישט זיך די אויגען]. אוי, איז דאָס א ליעד! איהר מעגט מיר זיכער גלויבען, אז בשעת די מאַמע מיינע איז געלעגען אויף דער ערד, האָב איך אזוי פיעל ניט געוויינט.

מאדאם פּאָסטערנאק. און נאָכדעם, ווי אזוי עס קומט־אָן פּלוצים דער ליעבער אפרים, אָנגעטהאָן ווי איין איינגלי־שער פּראָקוראָר, און מע נעמט די באַנדיטען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, און מע שמיעדט זיי אין קייטען.

קלארא [ברעכט די הענט]. אַלע מיינע שונאים, און אייערע שונאים, און די שונאים פון אַלע אונזערע ליעבע, און וואו איך האָב ערגיץ א ווייטען שונא, זאָל ער האָבען אזא סוף, רבונו של עולם!... הימעל און ערד האָבען געשוואָרען, אז קיין פּאַרפּאַלענע זאך זאָל ניט זיין אויף דער וועלט.

מאדאם פּאַסטערנאַק. און וואָס לאָזט זיך אויס? איז גאָר אפרים, אָדער דער באַראָן בלומסטראָפּען, דעם אָרעמען צמח'ס א זוהן, און עליזאבעטע איז זיינע א ליבליכע שוועסטער, און דער מערדער שפּין — דאָס איז זייער פּאַרפאַלענער פּאָטער, און די אָרעמע רחל...

איזאבעלע. מאמאן! לאָז שוין זיין געגוג. איך האָב שוין אָט אזא קאָפּ פון דיינע פּוסטע נארישע ראָמאַנען!

מאדאם פּאַסטערנאַק [איבערראשט]. פון מיינע פּוסטע נארישע ראָמאַנען? שען שמועסט דו זיך אויס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, קעגען א מאמע! [צו קלאַראן]. וואָס זאָגט איהר אויף היינטיגע קינדער? איאָ, ס'איז כדאי אויסצובּרענגען זיך אויף זיי, האָרעווען פון זייערטוועגען, אוועקלעגען דאָס לעבען, מאכען אפשר פאר צעהן טויזענט קערבלעך א הוב, צוגעבראָקט מיט פערציג טויזענט קערבלעך נדן אויך, א חוץ מתנות?... קוים דערלעבט א נחת, א בת־יחיד'קעלע, איין אויג אין קאָפּ... [זי פארשטעלט זיך דאָס פּנים מיט א ווייס טיכעלע און וויינט. קלאַרא מאכט א קרום פּנים, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ].

איזאבעלע. קארג, וואָס דער פּאַפּאשאַ עסט מיר אויס די גאַל, האָסט דו זיך נאָך גענומען אויף מיר! אַלע טאָג ווארפט איהר מיר אוים מיין „הוב" מיט מיין „נדן", גלייך ווי מע ווערט פון אייך גליקליך. חינקים'עס טאָכטער האָט מען געגעבען מעהר נדן, און די וועלט האָט גאָר ניט אזוי צו טהון, ווי מע האָט צו טהון מיט מיר. אזא אומגליקליכע, ווי איך בין, איז, דאכט זיך, שוין גאָר ניטאָ אויף דער גאַנצער וועלט! [זי באהאלט דאָס פּנים אין א ווייס טיכעלע און וויינט. קלאַרא מאכט א קרום פּנים, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ].

מאדאם פּאַסטערנאַק [ווישט אָפּ די טרערען]. וואָס גלייכסט דו זיך צו חינקים'עס טאָכטער? זי איז דאָך צוויי מאָל אזוי אַלט ווי דו, אָנגעשטאָפּט מיט יאָהרען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, ווי א קול שטרוי. היינט דעם שענעם נאָמען, וואָס זי האָט. אזא יאָהר אויף איהר מאמע די רבילות'ניצע. די גאנצע

וועלט איז ביי איהר אין מויל, פון אלעמען רעדט זי, אויף איטליכען געפינט זי א חסרון.

ק ל א ר א [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל גאר באהיט ווערען!

א י ז א ב ע ל ע [ווישט אפ די טרערען]. די מאדאם חינקים איז נאך נאלד קעגען דער טאכטער. אזא בארעדערין, ווי חינקים'עס טאכטער, האט נאך די וועלט נישט געהאט. און דערצו איז זי איין נישט־פארגינערין, וואלט זיך געהאנגען, אז זי דערזעהט אויף יענעם א נייע קלייד, אדער א שען היטעלע. און גענוג, וואס זי איז זויער אזוי ווי עסיג, איז זי נאך א קאקעטקע אויך. מיט איהר צו זיין אינאיינעם אין א געזעלשאפט — קאן מען דעם שלאק באקומען!

ק ל א ר א [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל באהיט און באוואהרענט ווערען! [עס קומט־אריין ס א ס ע ל מיט א בריעף אין דער האנט].

צווייטע סצענע.

ס א ס ע ל. א שליח האט געבראכט א בריוועל און הייסט זיך באצאהלען צוואנציג קאפיקעס.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [נעמט דאס בריוועל]. דורך א שליח א בריוועל? פון וועמען איז א בריוועל?

ס א ס ע ל. לייענט, וועט איהר וויסען. גיט אהער צוואנציג קאפיקעס, מאדאם.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. פאר וואס קומט איהם צוואנציג קאפיקעס?

ס א ס ע ל. פאר וואס? פאר דער טרחה.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. און צעהן איז איהם קארג? פאר וואס קומט איהם אזוי פיעל?

ס א ס ע ל. געהט פרעגט איהם.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. וואס זאגט איהר אויף איהר ענטפערען, וואס זי ענטפערט דער מאדאם? א שענע פאקאיאווע! מיט רעשפעקט צו מעלדען, א שטיק פלייש מיט

אויגען! פרעסט און זויפט, טהוט ניט קיין האנט אין קאלט וואסער — און עפּענט נאָך א מויל!

ס אָ ס ע ל. מיינע שונאים זאָלען דאָס האָבען אויפ'ן לייב, וואָס מע עסט זיך אָן און וואָס מע טרינקט זיך אָן ביי אייך, אז אפילו דאָס שטיקעל ברויט...

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק [א טופּ מיט'ן פוס]. דו וועסט ניט אנשטומט ווערען, דו פּיסקאטע? וואָן פון מיין שטוב, הול־טאיקע, דיין פּארע זאָל זיך דאָ ניט געפינען! דו הערסט, צי ניין?

ס אָ ס ע ל [א דרעה מיט דער נאז]. איך האָב מיך שטארק איבערגעשראָקען, מיין העמד איז לייוועגט געוואָרען! פּארהאָן נאָך ערטער און „מאדאמען", אזעלכע ווי איהר, גענוג אין יעהופּעץ...
[זי טהוט א קלאפּ מיט דער טיר און געהט אוועק].

מ א ד א ם פּ אָ'ס ט ע ר נ א ק. נו? וואָס זאָגט איהר אויף אזא גלות? מע זאָל אזוי באלעדיגט ווערען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, פון א דיענסט?!

ק ל א ר א. איך זאָג אייך דעם אמת, מאדאם, איך קוק אויף אייך און וואונדער מיך: איהר זענט דאָך, קיין עין־הרע, שטארקער פון אייזען, אז איהר האלט דאָס אויס.

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. וואָס ווייסט איהר, וואָס מע האָט פון די דיענסטען? דאָס איז נאָך גאָלד! מיט רעשפּעקט צו מעלדען, זייער עסען מיט זייער טרינקען — מע קאָן זיי דען נאסטארטשען ברויט? און אז זיי געהען אוועק, בארעדען זיי נאָך, טראכטען־אויס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אזעלכע זאכען, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפלויגען.

ק ל א ר א [שאקעלט מיט'ן קאפּ]. מע זאָל גאָר באהיט און באוואָהרענט ווערען!

א י ז א ב ע ל ע. א מצוה! איך זאָג שוין לאנג, מע זאָל איהר געבען דעם וועג; איך קאָן זי ניט אָנקוקען, די שענע פּאָקאָ־יאָווע דיינע! — ניין, הערט מען מיך ניט. מע זעצט זיך נאָך

אנידער מיט איהר און מע פרעגט ביי איהר אוים אלסדינג, וואָס ביי יענעם קאָכט זיך...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. וואָס איז די מעשה, טאָכ־טער מיינע, וואָס דו האָסט זיך היינטיגען טאָג גענומען, מיט רעש־פעקט צו מעלדען, מיך לעהרנען עדוקאציע, וואָס איך זאָל רעדען און וואָס איך זאָל טהון? נאָ, נעם בעסער לייען איבער, צו ווען איז דאָס געשריבען דאָס בריוועל? זעה נאָר, עפּים איז דאָס פאַר־חתמ'עט מיט א שווארצער חתימה.

א י ז א ב ע ל ע [נעמט דאָס בריוועל]. א שווארצע חתימה?... [זי לייענט]. “Милостивой Государынѣ Изабеллѣ Самойловнѣ Постернакъ”. דאָס בריוועל איז צו מיר... דאכט זיך, ווילהעלמ'ס האנטשריפט? [זי עפענט אויף דאָס בריוועל מיט ציטערענדיגע הענט און לייענט]. „מיין טייערער ענגעל איזאבעלע! אז דו וועסט לייענען די דאָזיגע שורות, וועל איך שוין ניט זיין אויף דער וועלט...” [זי פאלט קלאראן אויף די הענט]. אך, ווילהעלם!...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק [לויפט־צו צו איזאבעלען]. גאָט איז מיט דיר! זאָג מיר, וואָס איז? וואָס איז דאָס פאר א בריוועל? וואָס שרייבט דיר ווילהעלם? וואָס האָט זיך געטראָפען?

א י ז א ב ע ל ע [וויינט]. נישטא ווילהעלם! גע'סמ'ט... געהאנגען... געשאָסען...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק [א פלעסק מיט די הענט]. מיט וואָס האָט מען איהם גע'סמ'ט? וואו האָט מען איהם געהאנגען? ווער האָט איהם געשאָסען?

א י ז א ב ע ל ע. אליין, אליין זיך גע'סמ'ט... געהאנגען... געשאָסען...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק [חאפּט זיך אן ביי'ם קאָפּ]. א שלאק האָט מיך דערשלאָגען! איך וועל דאָס גאָר ניט אויסהאלטען פאר בזיון! וואָס וועלען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, לייט זאָגען? די מאדאם חינקים וועט שוין האָבען וואָס צו רעדען!... אזא

אומגליק איז נאָך גאָר ניט געהערט געוואָרען! איך ווייס ניט, ווי אזוי וועל איך דאָס איבערטראָגען. אט חלש איך! [זי פאַלט אויף א פאָטעל, פּאַרוואַרפט דעם קאָפּ אויף צו חלש'ען].

קלאַרא [וואַרפט זיך צו דער מאַדאַם]. מע זאָל גאָר באַהיט און באַוואַהרענט ווערען, רבונו של עולם! [עס קומט אַן פּאַס־טערנאַק].

דריטע סצענע.

פּאַסטערנאַק [דערשראָקען]. מע וויינט? מע חלש'ט? וואָס איז שוין דאָ? וואָס איז דאָ געשעהען?

מאַדאַם פּאַסטערנאַק [הויבט אויף דעם קאָפּ]. ער פרעגט נאָך, דער טיראַן, דער דעספּאָט, דער מערדער. קוק, זעה, ווי דו האָסט געקוילעט א קינד, דו אונמענטש איינער!

פּאַסטערנאַק. וואָס געקוילעט? ווער געקוילעט? וואו געקוילעט? מירקע, גיב לשון!

מאַדאַם פּאַסטערנאַק [נעמט ביי איזאַבעלען דאָס בריוועל און טהוט א שמיץ דעם מאַן אין פּנים אריין]. נאַ דיר, קוויק זיך. דער שענער חתן דיינער האָט זיך גע'סמ'ט, געהאַנגען, געשאָסען!

פּאַסטערנאַק. שאַ, שאַ, שאַ! ווער, וואָס, וועמען? וואָסערע לאָקשען? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! פּייפּער איז געזונט און שטאַרק אויף אַלע אברים, חוץ זיין שאַדען אויף מיר געזאָגט געוואָרען. אָט האָב איך נאָר־וואָס באַקומען פון איהם א קלאָרע ידיעה. פּייפּער האָט געזאָגט דעם פּסוק...

מאַדאַם פּאַסטערנאַק. וואָסער פּסוק? עס חלומ'ט זיך דיר גאָר פּסוקים!

פּאַסטערנאַק. ניט דאָס מיין איך; איך מיין קוממיות — פּייפּער האָט געמאַכט קוממיות...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. איך האָב דיך געבעטען טויזענט מאָל, אז קיין לשון־קודש זאָלסט דו מיט מיר ניט רעדען. איך בין נישט אזא וואוילגעלערענטע, ווי די מאדאם מייערצימעס.

פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, ווי אזוי דען זאָל איך דיר ארויסגעבען? נו, ער האָט אונז אָפּגעווישט די נאָז, ארויס־געשטעלט א פייג, געזאָגט „ישקני", געמאכט א ויברח, איין מאָל פאר אלע מאָל — פייפער איז באנקראָט.

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. טפו זאָלסט דו ווערען מיט דיין שפּראך! באדארפסט דו אזוי פיעל ווערטער? א מעהר זאָגט מען, אז פייפער האָט אָנגעזעצט — און איין עק!

פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. אלץ הייסט אָנגעזעצט? אָנגעזעצט צו אָנגעזעצט איז ניט גלייך. מע זאָגט, איינער שטעלט זיך — ער וויל זיך מאכען א קאפּיטאל, צי איינער איז דערונטער — עקט ער אָפּ: חצי שלי, חצי שלך... אָט האָט קנאקניסעל אָנגעזעצט, האָט ער דאָס אָפּגעארבייט גלאַט ארום און ארום און איז נאָך געבליבען א פיינער מענטש; ער האָט פּשוט צוגענומען געלט — „און רוף מיך קנאקניסעל". און ד ע ר האָט אָנגעארבייט א חתונה, זאָל גאָט שומר ומציל זיין! א קאַשע מיט באָרשט און מיט לאָקשען: געקויפט יקנה"ז, פארקויפט יקנה"ז, גענומען יקנה"ז, געגעבען יקנה"ז, א סטעלאַזש אהין, א סטעלאַזש אהער — אפשר טויזענט לעכער, ווי אין דער הגדה שטעהט געשריבען: „כי לאָך אויף א לאָך, כי לו נאה כי לו יאה"...

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. עס ליגט איהם נאָך אין זינען פסוקים פון דער הגדה. סטייטש, נו, און דאָס נדן, וואָס דו האָסט איהם געגעבען? די פערציג טויזענט?

פּ אָ ס ט ע ר נ א ק [לויפט־ארום איבער'ן שטוב הין און צוריק]. הערסט דו! וואָס דען איז דאָ דער גאנצער געשריי? מיינסט, איך זאָרג מיך פאר דער יעהופּעצער בערזע? לאָזען זיך די שפּעגע־לאנטען רייסען צווישען זיך, ווי די קעץ, חאפּט זיי דער וואטענ־

מאכער! איך שריי אויף מיינע עטליכע קערבלעך, וואָס זענען הלך לעולמו — פישי פראָפּאלאָ!

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [א פּלעסק מיט די הענט]. פארפאלען?

פ א ס ט ע ר נ א ק [שטעלט זיך אפ]. פאר־פאלען, ווי אין א פסח'יגען אינדיק!...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [שטעהט אויף]. א מצוה אויף דיר! כפרה געוואָרען פערציג טויזענט? זעהר רעכט! איך בין זיך מחיה! א באנקיר האָט זיך איהם פארגלוסט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א שארלאטאן, איין אויסוווירפלינג פון דער נאטור, אבי ניט קיין דאָקטער! גוט געמאכט: „אי פוילע הערינג, אי פאר־שטונקענע פיש"... זאָלסט אָבער געווען מ י ך פאָלגען, וואָלט אלסדינג געהאט גאָר איין אנדער פנים. איזאבעלע וואָלט שוין איצט געווען א דאָקטערין, מיר וואָלטען געהאט איין איידעם א דאָקטער, גאָט און לייט וואָלטען אונז מקנא געווען, די מאדאם בייגעלמאן מיט איהר „משפחה" וואָלט צעזעצט און צעשפּרונגען געוואָרען אויף אונז קוקענדיג, און די מאדאם חינקים וואָלט ניט געהאט קיין שטאָף אויף צו בארעדען אונז. אצינד אָבער וועט דאָך די גאנצע וועלט האָבען צו טהון מיט אונז, צו שאנד און צו שפּאָט וועלען מיר זיין, נישט נאָר אין יעהופּעץ, נאָר טויזענט ווערסט ארום און ארום יעהופּעץ! אָ, דו ווילדער טיראן, דו דעספּאָט איינער! דו ביזט נאָך מעהר אונמענטש ווי יענער מערדער, וואָס איך לייען איצט ביי שייקעוויטשען אין א ראָמאן. יענער האָט פארקויפט זיינע קינדער פאר געלט, און דו האָסט פארקויפט דיין קינד און האָסט נאָך יענעם צוגעצאָהלט. שען אויסגעפיינט זיך, שען באוואָהרענט א טאָכטער א בת־יחידה! גענומען אליין און געקוילעט א קינד, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אָפּגעקוילעט אויף אייביג! [צו איזאבעלען]. דו וויינסט? וויין, קינד מיינס, וויין אויף דיין שיקזאל, אזוי ווי ביי שייקעוויטשען שטעהט געשריבען, וויין

און קלאָג אויף דיינע יונגע יאָהרען, וואָס ביזט געבאָרען געוואָרען ביי א פּאָטער א דעספּאָט! גאָט אין הימעל ווייסט דעם אמת, און איך בין דיין עדות, אז דיין הארץ איז געווען ווייט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, פון אָט דעם שאַלטיק, וואָס ער, דער מערדער, האָט מיט גוואַלד דיר געוואָלט אָנהענגען... [זי נעמט איזאבעלען פאר א האנט].

שטעה־אויף, איזאבעלע! וויש אָפּ דיינע טרערען, פארגעס אָן דיין בראָך! ער וועט אליין קומען צו דיר, דיין העלד, דיין באשער־טער, ער ערוואַרטעט דיך מיט אומגעדולד!... [זי נעמט איזאבעלען פאר א האנט און לאָזט זיך געהן].

פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. דו לייענסט פון א ביכעל, צי דו זאָגסט אויף אויסוועניג?

מ א ד א ם פּ א ס ט ע ר נ א ק [צום מאן, שטיל, נאר מיט הארץ]. טירררא!... דעם־פּאָט!! מעעעעררדער!!!... [זי נעהט אוועק מיט איזאבעלען, קלארא — נאָך זיי. פאסטערנאק בלייבט אליין].

פּ אָ ס ט ע ר נ א ק [האלט זיך ביי'ם קאָפּ. געהט ארום הין און צוריק]. ננגו, א וועלט! נא דיר א פּייפער, א בערזע, א יקנה״ז! וועלכער רוח האָט מיך געטראָגען, איך זאָל איהם אָפּגעבען דאָס נדן פאר דער חתונה? וואָס האָב איך קיין צייט ניט געהאט? היינט געה געב נאָך א מאָל נדן... נאָך א מאָל פערציג טויזענט? אָבער גאָר לא מיט א ספּאָדעק! ווילסט א דאָקטער? זעהר שען! ווילסט מארקוסען? געזונטערהייט! וויבאלד מע שמועסט פון לשון „ליעבע״, וואָס זשע דארף מען געלט־שמעלט? וואָס קומט ארויס — די פערציג טויזענט אין איין עבירה! פערציג טויזענט! א ווערטעלע אויסצורעדען?! וואו האָט ער געקאָנט אהינטהון אזוי פיעל געלט?... די יעהופּעצער בערזע... זיי האָבען איהם פאר־דרעהט... גוטע ברידער... טאָג ווי נאכט געשפּיעלט מיט איהם אין קאָרטען... מע האָט אָפּגעלעקט ביי איהם אביינדעל! און ווער שמועסט חינקים... [מע קלינגט; עס קומען אריין: פ י י נ ק ו ג ע ל, ח י נ ק י ם, ב י י ג ע ל מ א ן, ק נ א ק נ י ס ע ל און עטליכע יונגע ספּעקו־לאנטלעך].

פיערטע סצענע.

פּאָסטערנאַק. ברוכים הבאים! געסט, געסט! וואָס וועט איהר עפּיס זאָגען גוטס? מסתמא אַז איהר האָט געקאָנט קומען פּלוצים אין מיטען העלען טאָג, איז דאָס געוויס נישט גלאַטיג, ווי אין פּסוק שטעהט: גד גדוד יגודנו — אַז מע שערט די שאָף, ציטערען די לעמעלעך... איך שמועס עס אַקעגען דרינגען...

פיינקוגעל [צו די איבעריגע]. פּע, עס געפעלט מיר ניט דער ברוך־הבא זיינער. גאָט ווייסט, צי מיר וועלען דאָ עפּיס מאַכען... [צו פּאָסטערנאַקען]. הערט זשע צו, רב שמואל, וואָס טויג אונז פּאָליטיקע? דער גרעסטער שווינדעל, זאָגט מען, איז דער אמת. איך וועל אייך דערצעהלען אַ מעשה: צוויי אידען מעקלערס פאָהרען אויפ'ן באַהן קיין שפּאָלע, ביידע צו איין פּריץ און ביידע וועגען איין געשעפט. געוויינטליך, וויל מען זיך אויסבאַהאַלטען איינער פון דעם אַנדערען. מעשה שטן, באַגעגענט מען זיך אָבער אין איין וואַגאָן. מילא, באַגעגענט — איז פּאַרפאַלען. „גוט מאָרגען". „גוט יאָהר". „וואוהין פאָהרט דאָס אַ איד?" „וואוהין איך פאָהר? קיין שפּאָלע". „אַ איד איז דיר קיין קאַטאָוועס ניט! איהר זאָגט דאָך מיר בכיון, אַז איהר פאָהרט קיין שפּאָלע, בכדי איך זאָל מיינען, אַז איהר פאָהרט קיין בויבעריק. איך וויים דאָך אָבער, אַז איהר פאָהרט טאַקי קיין שפּאָלע, היינט וואָס דרעהט איהר אַ מח?"...

פּאָסטערנאַק. אויף אַלסדינגג האָט אייך פיינקוגעל אַ מעשה.

פיינקוגעל. איך מיין טאַקי באמת, לאָמיר רעדען אָפענטליך. [גלעט זיך די באָרד]. די מעשה דערפון איז אזוי. דאָס, וואָס מיט אייער חתן האָט זיך געטראָפען, קאָן זיך טרעפען מיט איטליכען פון אונז, ובפרט נאָך אין יעהופּעץ אויף דער בערזע. מען איז דאָך נישט מעהר ווי אַ בשר־ודם: כל־זמן מע טרעפט,

טרעפט מען; און חלילה וחט, טאָמער טהוט זיך דאָס רעדעל א דרעה צוריק [א מאַך מיט דער האַנט] — מאַכט קמץ בית באָ.

חינקים. ס'איז אין עצה, ואין חכמה, ואין תבונה נגד א שלעכטער קאָרט.

בייגעלמאַן. ?ווערקמירדיג! פון וואָס מע זאָל ניט רעדען, חינקים מוז ארויף אויף דער קאָרט!

קנאַקניסעל. וואָס אמת איז אמת. חינקים איז גע־רעכט: די בערזע איז נאָר א קאָרטענשפּיעל. וואָס איז פּייפּער שולדיג, למשל, אז עס האָט זיך אזוי געמאַכט? א סימן האָט איהר: ווען פּייפּער זאָל ווּעלען גלאַט אָנזעצען, וואָלט ער דאָס געקאָנט אויספיהרען פּאַראַיאָהרען אין דער צייט — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פּאָסטערנאַק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, וואָס ווילט איהר דאָ אויסבּרייען, אז פּייפּער איז א פיינער מענטש? איך ווייס דאָס אליין גאַנץ גוט. איך זעה דאָך, מיט וועמען ער האָט געהאַנדעלט און מיט וואָס ער האָט געהאַנדעלט... נאָר גאָר־ניט, אל תּפּל דבר — האַטאַ פּאָקרישקע.

פּיינקוגעל [צו די איבעריגע]. איין עזות פון א גראָבּען יונג! איך וואָלט איהם דערצעהלט א משל, האָב איך מורא, עס זאָל ניט שאַדטען צו אונזער ענין... [צו פּאָסטערנאַקען]. פאַרשטעהט איהר מיך, נישט דאָס בין איך אויסען. איך שמועס דאָס גלאַט אזוי, וואָס ער איז נאָך נישט געניט אין דער זאַך, כלעבען, א יונגער־מאַן. ער וואָלט, אייגענטליך, באַדאַרפט זיך האַלטען איין עצה מיט אונז פון דער לכתּחילה נאָך, וואָלטען מיר איהם ארויפגעפיהרט אויף א שטיקעל דרך; מיר וואָלטען דאָס געמאַכט גלאַט ארום און ארום, אויסגעדרעהט זיך, ווי אויף א טעלער, עס וואָלט אויס־געקומען, ווי איהר זאָגט: אָגיל ואשמח — צוגעשניטען און אויפ־גענעהט. וואָרום ביי אזא געשעפט באַדאַרף מען ווּיסען, וואָס מע האָט צו טהון. ס'איז, פאַרשטעהט איהר מיך, איין אַיידעלע מאַ־טעריע; איין קוק אויף א זייט, ווערט קאַלי דאָס גאַנצע שפּיעל...

חינקיס. פונקט אזוי ווי ביי די קאָרטען, להבדיל. איהר מעגט זיין דער גרעסטער שפּיעלער, נאָר קוים האָט איהר געמאכט איין גאנג א שלעכטען, זענט איהר פארפאלען מיט די פּאַטרעכעס.

בייגעלמאן. ווערקמירדיג! ס'איז דיר איין אנטיק מיט דעם חינקיסען! וואָס איהר זאָלט ניט שמועסען, ער איז דאָ מיט די קאָרטען!

קנאקניסעל. איך האָב ליעב דעם אמת. חינקיס איז גערעכט. ווען פּייפער רעדט־אָפּ פריהער מיט אונז, וואָלט גאָר אנדערש געווען: פּאָרט געניטע סוחרים, אלטע בערזיאנער. מיר וואָלטען דאָס אָפּגעארבייט אזוי, אז מיר וואָלטען געווים אָפּגע־נומען אונזער געלט, און ער וואָלט אויך געבליבען ביי געלט. אי, טאָמער וואָלט דאָס עמיצען אָנגעריהרט — לאָז זיך יענער קראַצען. קורץ: פּייפער וואָלט געבליבען דער אייגענער פּייפער וואָס פריי־הער — און רוף מיך קנאקניסעל!

פּאָסטערנאק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, וואָס טויג מיר מליצה: „וואָלט איך", „זאָלט איך"? איהר ווייסט דאָך, אז אויף צו פאררעדען יענעם די צייהן בין איך פאַרהאנט. איהר זאָגט מיר בעסער כולם ברורים — ריינע דבורים: וואָס ווילט איהר?

פּיינקוגעל [צו די איבעריגע]. ס'איז איהם היינט נישט איינצובייסען. אפנים, פּייפער האָט איהם אויך גוט אָנגעזאלצען... [צו פּאסטערנאקען]. זייט זשע מוחל, רב שמואל, איהר זענט דאך א איד א קלוגער, כלעבען, א סוחר, א מענטש מיט יושר. לאָמיר בעסער רעדען גלייך צו דער זאך אליין. [ער נעמט זיך ביי דער באָרד]. די מעשה דערפון איז אזוי. מיר, יעהופּעצער ספּעקולאנטען, האָבען זיך מיישב געווען און אָפּגערעדט צווישען זיך [מיט הענט און מיט א ניגון פון דער גמרא]: הנה כפי עס האָט זיך געטראָפען איין אומגליק, פּייפער האָט זיך לעת־עתה געשטעלט; און כפי עס איז אייך ידוע, אז ער האָט זיך מתחייב געווען צו געבען אונז יקנה"ז גאָר א גוזמא שטיק; און כפי ס'איז דאָך א דבר שאי־אפשר, ער זאָל אונז אלע־

מען קאָנען געבען יקנה"ז ממש, ווייל ס'איז גאָר נישטאָ אזוי פיעל יקנה"ז אין גאַנץ יעהופּעץ ארום און ארום; און כּפי פייפער אליין קאָן מיט אונז נישט מיטיב זיין, ווייל ער איז נאָך ניט בקי אינ'ם ענין השטעלען זיך; און כּפי איך זעה ארוים, וועלען מיר דאָ מוזען זיך גלייכען אויף פּראָצענטען...

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. פּראָצענטען? קָדוש וטהור — אפילו נישט אַ לעק!

י ו נ ג ע ס פּ ע ק ו ל אַ נ ט ע ן. וואָס הייסט, נישט אַ לעק? וואו איז יושר? וואו איז מענטשליכקייט? גלאַט הפקר אַ וועלט?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [ווייזט אויף דער סטעלי]. ו י ד ב ר ע ל ה ע צ י ם ו ע ל ה א ב נ י ם — מאַכט רש"י: רעדט צו דער לאָמפּ...

פּ י י נ ק ו נ ע ל [אַלץ מיט אַ ניגון]. היתכן? וואָס רעדט איהר? אמת, מיר ווייסען טאַקי, אַז פייפער האָט געהאַט איין אומגליק: דאָס יקנה"ז האָט איהם דערגאַנגען די יאָהרען. שוין אַ צייט, אַז ער בלאָנקירט אויף יקנה"ז, דעקט זיך אָפּ מיט היזק און בלאָנקירט ווייטער. מיר דאַכט זיך, אַז גאַנץ יעהופּעץ האָט געשפּעקולירט אויף זיין קאָפּ, און נאָר צוליעב איהם איז דאָס יקנה"ז געשטיגען. דאָך האָט ביי איהם, לויט מיין חשבון, באַדאַרפט בלייבען עפּיס געלט. געשיקט זיך עס?

ח י נ ק י ס. מיר דאַכט, ער זאָל שפּיעלען אַ קיילעכיג יאָהר כּסדר אין קאָרטען און עס זאָל איהם געהן שלים־שלים־מזל, וואָלט ער אויך באַדאַרפט בלייבען ביי געלט.

ב י י נ ע ל מ אַ ן. ווערקמירדיג! ס'איז דיר איין אַקציע מיט חינקיסען. אומעטום איז ער דאָ מיט די קאָרטען!...

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. איך האָב ליעב דעם אמת: חינקיס איז גערעכט. ווי לאָזט זיך ניט איבער אַ מענטש ביי אזא מעשה קיין גראָבע עטליכע קערבלעך — און רוף מיך קנאַקניסעל?

אַ ל ע. נישקשה, ער האָט, ער האָט געלט! פייפער האָט זיך געלאָזט געלט!

פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. אַ לאָך פון אַ בייגעל, אַ שאָס פון אַ ביקס, אַ פּיטום פון איין אתרוג, אַ גוט אויג פון אַ גליעדשוועסטער־קינד...

פ י י נ ק ו ג ע ל [צו די איבעריגע]. ווי געפעלט אייך אַ שפּראַך?... [צו פאַסטערנאַקען]. מילא, נעמען מיר אַז אַזוי ווי איהר זאָגט; בלייבט דאָך אַלץ די אייגענע קשיא: צו וועמען דען איז דאָס שייך, אַז ניט צו אייך? ער איז דאָך פאַרט אייער חתן!

פ אַ ס ט ע ר נ אַ ק. מיין חתן? לא היה ולא נברא — דאָס איז געווען אַמאָל, נישט היינט. היינט איז שוין פּייפּער אייער חתן, נישט מיינער. ער איז אייער חתן, און איהר זענט זייגע מחותּנים, ווי אין פּסוק שטעהט: „א נ י ל ד ו ד י ו ד ו ד י ל י"... נאַט, זעהט, וואָס אַ יונגאַטש פאַרגינט זיך מיר שרייבען, וועט איהר פאַרשטעהן, מיט וועמען איהר האָט געהאַנדעלט. נאָר שטיל, א ל ת פ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע! [ער גיט־איבער פּיינקוגלען אַ בריעף].

פ י י נ ק ו ג ע ל. אנו, מהכּתיתי, לאָמיר האָרכען, וואָס זאָגט ער דאָ? ס'איז טאַקי כדאי צו וויסען. [ער נעמט דעם בריעף און לייענט בקול רם]. „לכבוד מחותּני הגביר המפורסם החכם המופלג המשכּיל..." [זיך אין באָרד אַריין]. מילא, אַ חכם — איז קיין קשיא ניט; אַז מען איז אַ גביר, איז מען שוין במילא אַ חכם. אָבער אַ „מופלג" מיט אַ „משכּיל" אונטערגעשלאָגען — דאָס איז שוין אַ ביסעל צו פיעל... [ער לייענט]. „... החכם המופלג המשכּיל מוהר"ר שמואל פּאַסטערנאַק נ"י. בשעת איהר וועט לייענען מיין בריעף, וועל איך שוין זיין העט־ווייט פון יעהופּעץ. איך האָב מיך לאַנג געשלאָגען מיט דער דעה, ביז איך האָב מיך ענדליך אַנטשלאָסען, איך זאָל אַוועק פון דאַנען אַהין, וואו די אויגען וועלען מיך טראָגען, אַבי נישט אָנ־קוקען יעהופּעץ, נישט אָנקוקען אונזער בערזע, נישט אָנקוקען אונזערע ספּעקולאַנטען..." [רייסט איבער]. וואָס איז ער אַזוי אויפ־געטראָגען אויף די ספּעקולאַנטען?.. [ער לייענט]. „פון אַנהויב בין איך אפילו גרייט געווען צו מאַכען איין מאָל פאַר אַלע מאָל איין עק

פון מיין לעבען: עטליכע טראָפּען סם־המות, פּאָר צעהן קאָפּיקעס א שטריקעל, אָדער א פּיסטויל אין הארצען — און א סוף צו אלע צרות. אוים פּייפער, געשטאָרבען! איך האָב מיך אָבער באַ־רעכענט נאָכדעם, אז ס'איז פאר מיר בכלל נישט קיין פּלאַן..." [רייסט איבער]. איך האָב געוואוסט פריהער, אז פּייפּער וועט אזא נארישקייט ניט טהון... [לייענט ווייטער]. „...פאר מיר בכלל נישט קיין פּלאַן צו געהן אזוי יונג פון דער וועלט. איך וועל ליגען אין דער ערד און באַקען בייגעל, און אלע וועלען לעבען א גוטען טאָג, געהן איינס צום אנדערען אויף זשורפיקסען, שפּיעלען אין „ווינט", מיך אין זינען האָבען אין דער לינקער פּיאטע, קיין צייט נישט האָבען אפילו מיך צו דערמאָנען, און אז מע וועט מיך שוין יאָ אמאָל דערמאָנען, וועט זיין אז אָך און וועה צו מיר. פיינקוגעל וועט זאָגען אויף מיר א משל, אלע וועלען לאַכען..." [רייסט איבער]. גערעכט, ווי איך בין א איד! [לייענט ווייטער]. „...פיינקוגעל וועט זאָגען א משל, אלע וועלען לאַכען. איטליכער וועט אוים־טראַכטען אויף מיר איין אנדער המצאה'לע. אלע וועלען זיין פיינע מענטשען, נאָר איך איינער וועל בלייבען א פּארך. צום ביישפּיעל: אויף פיינקוגלען וועט קיינער ניט זאָגען, אז ער איז א... א... א..." [ער קעהרט איבער דאס בריוועל אויף דער אנדערער זייט].

פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. וואָס אקעט איהר? ממה נפשך, לייענט איהר — דאַרפט איהר לייענען כסדר, ווי אין פסוק שטעהט: „ה ח י ל ו ת ל נ פ ו ל, נ פ ו ל ת פ ו ל"...

פ י י נ ק ו ג ע ל [דרעהט דאס בריוועל אויף אלע זייטען]. פאַר־שטעהט איהר... איך האָב געלאָזט אין דער היים מיינע ברילען...

ח י נ ק י ס [נעמט דאס בריוועל]. אגו, ווייזט נאָר אהער. איך האָב א גוטע שמיעה: איך שמעק־אָן די טויז פאר א ווערסט, און דוקא אהן ברילען! [ער לייענט]. „...אויף פיינקוגלען וועט קיינער ניט זאָגען, אז ער איז א שבתי־צבי'ניק, א גאָט'ס גנב, וואָרום ער איז א שענער איד, פון די אידען, וואָס טרינקען ווימאַראַזיג, האָט פיינט כבוד, ווי א קאַץ שמאַלץ, כלומרשט פרום, און געהט־אוים,

פגר'ט נאָך אַ קערטעל, גיט ערגער פון חי... חי..." [ער וויל איבער־היפּען עטליכע שורות].

פּאָסטערנאַק [צו חינקיסען]. וואָס חיחיקעט איהר? החילות לנפול, נפול תּפּול — האָט איהר זיך אונ־טערגענומען לייענען, טאָ לייענט כּסדר.

בייגעלמאַן [נעמט צו ביי חינקיסען דאָס בריוועלע]. לאָזט מיך, איך האָב אַמאָל אויך געקאָנט לייענען זשאַרגאָן. [ער לייענט]. „... פגר'ט נאָך אַ קערטעל ניט ערגער פון חינקיסען, וואָס האָט זיך געמאַכט אַ פאַרמעגען פון קאָרטען. וויפיעל איך האָב ביי חינקיסען פאַרנומען אויף יקנה"ז, האָט חינקים ביי מיר צעהן מאָל אַזוי פיעל געוואונען אין קאָרטען, ער זאָל דאָס נאָר אויסקרענקען!"...

חינקים. ווי געפעלט אייך אַזאַ ים־קאָטער? איך בין שולדיג, אַז ער איז אַ קאַליקע און פאַרשטעהט ניט דאָס שפּיעל!

בייגעלמאַן [לייענט ווייטער]. „... ער זאָל דאָס נאָר אויסקרענקען! אין יעהופּעץ הייסט חינקים אויך איין אַריס־טאָקראַט. יעהופּעץ איז, ברוך השם, אַזאַ שטאָדט, וואָס קלויבט ניט איבער, אַבי געלט — איז מען איין אַר־סטאָקראַט. אַשטייגער, וועמען געהט דאָס אָן אין יעהופּעץ, פון וואַנען איז דאָס פּלוצים אויסגעוואַכּסען אַזאַ אַריסטאָקראַט, ווי ביי... ביי... ביי..." איך ווייס ניט, ווי אַזוי מאַכט דאָס וואָרט, ס'איז געמעקט...

קנאַקניסעל [רייסט אויס דאָס בריוועל פון בייגעלמאַנ'ס הענט]. עס הויבט ניט אָן צו זיין געמעקט. געזונטע אותיות, אייזערנע!... [ער לייענט]. „... אַזאַ אַריסטאָקראַט, ווי בייגעלמאַן? ס'איז פאַרהאַן אַזעלכע, וואָס געדענקען נאָך, אַז ער האָט אַרומגעטראָגען אין באַר־דיטשעוו בייגעל צו פאַרקויפען..."

בייגעלמאַן. שקר וכזב! עס שטעהט נישט קיין בייגעל! דאָס לייענט איהר שוין פון אייער קאָפּ!

קנאַקניסעל [לייענט ווייטער]. „... אַרומגעטראָגען אין באַרדיטשעוו בייגעל צו פאַרקויפען, און היינט פאָהרט ער אין אַ קאַרעטע. עס פּאַסט איהם אַזוי צו זיין אַ ספּעקולאַנט, פּונקט ווי

עס פאַסט קנאַק...״ [ער טהוט א שמייז דאס בריוועל]. טאָמער וואלט טאקי אויף איין אמת געווען גענוג צו האָרכען די נאַרישקייטען, וואָס דער שאַלטיק שרייבט?

עטליכע קולות. בייסט ווייטער, וועט איהר געפינען קעז אויך!...

פּאָסטערנאַק. החילות לנפול, נפול תפול!

קנאַקניסעל [קוקט אין בריעף אריין]. טפו זאָל ער ווערען! א יונגאַטש זאָל רעדען אויף דער גאַנצער וועלט, אויף קיינעם קיין גוט וואָרט נישט זאָגען! צו וואָס טויג מיר בריוועלעך? ממה־נפשך, האָסט דו געמאַכט דאָס שפּיעל, פאָהר אוועק צו אַלדי שווארצע יאָהר — און רוף מיך קנאַקניסעל! [ער צערייסט דעם בריעף אויף שטיקלעך און צעוואַרפט איבער דער שטוב. דער עולם לאַכט].

פּאָסטערנאַק. טאַטע, דו לאַכסט? אז אָך און וועה איז צו דיין געלעכטער! פייפער איז קליגער פון אונז. ער האָט אונז אַלעמען געפיהרט אין באָד אריין, העט־ווייט אויף דער אויבערשטער באַנק, און גוט אָפּגעבעזעמט, ווי אין פסוק שטעהט: בשכבנו ובפיצקנו — אנידערגעלעגט און אָפּגעשמיסען!...

פיינקוגעל [צום איבעריגען עולם]. וואָס זאָגט איהר דערויף? ער מאַכט שוין אייגענע פּסוקים...

פּאָסטערנאַק. מילא, אויף אייך איז א מצוה. אל תבטחו בנדיבים — קריכט ניט אין פייער אריין! איהר האָט מיט איהם געשווינדעלט, געדרעהט יקנה״ז אהער, יקנה״ז אהין, אזוי לאַנג, ביז איהר האָט זיך פאַרדרעהט. ס׳איז א פּשוט׳ע מעשה: איהר האָט איהם געוואָלט אָפּנארען, האָט ער אייך אָפּגענאַרט, ווי די גמרא זאָגט: „הבא להרגך, שמרגהו נאזאד״ — האָסט געכאַפּט א פּאַטש, שטעק אָפּ צוויי צוריק. ס׳איז תמיד אזוי דער סוף. שלמה המלך איז טאַקי א חכם; ער זאָגט אין „ברכי נפשי״, דאַכט זיך: בור כרה ויחפרהו — חטאָ יאמאָ קאָפּאַיע, טאָי סאַם אופּאַדאיע... אָבער איך? וואָס האָב איך געהאַט צו טאַנצען אין קאָהן? וואָס האָב איך באַדאַרפט

ארײנצימבלען פערציג טויזענט קארבען? איך בין דאָך יאָ, ה׳ וי זאָגט ער, גאָט די נשמה שולדיג! עס קומט אויס, ווי די גמרא זאָגט: טוביה חטא וזנטאַג מאָנטאָג...*

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. וואָס זאָגט איהר אויף די פסוקים, וואָס דאָ פליהען, מיט די גמרא־ווערטער, וואָס ער האקט? [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט־אריין די מאדאם פאסטערנאק. נאָך איהר — מ א ר ק ו ס מיט איזאבעלען].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

פ אָ ס ט ע ר נ א ק. אָ! זעהט איהר? א ווייב זאָל מען טאקי פאָלגען. זי האָט פון אָנהויב אָן ניט געוואָלט דעם שידוך. הלואי וואָלט איך זי געפאָלגט, וואָלט איך איצט ניט געהאט אזא מפלה, ווי די גמרא זאָגט: „קדירה דבי שותפא” — אז מע הערט נישט דאָס ווייב, איז קיש־קיש וואו די אידען האָבען גערוהט...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. בלעבען, סאמואיל, דו רעדסט עפּיס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אזעלכע ווערטער... דאַנקען און לויבען גאָט, מיר זענען אויך לייטען גלייך, מיר קאָנען אויך האָבען איין איידעם א דאָקטער, ווי ביי לייטען. [זי קוקט אויף חינקיסען]. נישקשה, אונזער טאָכטער שטעהט־אָן צו האָבען א חתן א דאָקטער, ווי אָלע אַנדערע יעהופּעצער מאַמזעלען... [זי פיהרט איהם צו איזאבעלען מיט מארקוסען]. נעם בענטש דיינע געליעבטע קינדער מיט דעם הייליגען אייביגען בונד פון דער הימעלשער ליעבע. ווינשעווע זיי צו, זיי זאָלען אָפּפערען זייער לעבען איינס פאר דאָס אנדערע, אזוי ווי בענעדיקט און ראָזאליע ביי שייקעווימשען אין זיין ראָמאַן „הימעל און ערד און ליעבע”. „געבע גאָט, — זאָגט דאָרט דער פּארפּאסער — זיי זאָלען געניסען די פריכטע פון זייער ליעבע, זייער בונד זאָל זיין איין אייביגער בונד, א הייליגער בונד...”

---

* טוביה חטא וזיגוד מינגד.

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [האַקט איבער איז מיטען]. מילא בקיצור, על־כל־פנים, זיי זאָלען זיין געקניפּט און געבונדען און פאַרבונדען... צו וואָס טויגען לאַנגע דבורים? איך פאַרשטעה נאָך ניט, וואָס עפּיס אזוי בחפזונ׳דיג, פלוצים אין מיטען העלען טאָג שוין אזוי גיך חאַפּ־לאַפּ, ווי אין פּסוק שטעהט: הא גברא והא טראַסק?

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [מיט כעס]. וואָס זשע האָסט דו געוואָלט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, שדכנים זאָל מען דיר שיקען?

פ י י נ ק ו ג ע ל [מישט זיך אריין]. געבענטשט זענען די הענט, וואָס נעמען זיך אליין. מסתּמא איז דאָס איהר זיווג. א שידוך איז א גורל, איטליכער נעמט זיך ארויס וואָס איהם איז אָנ־געצייכענט פון אויבען.

ח י נ ק י ם. פונקט אזוי ווי, להבדיל, ביי די קאָרטען: איינער שפּיעלט א גאַנצע נאַכט און עס געהט איהם שלים־שלים־מזל; דער אַנדערער שלעפּט אלע מאָל ארויס — מלכּה, מלך, טויז...

ב י י ג ע ל מ אַ ן. ווערקמירדיג! מיט דעם חינקיסען איז דיר נאָר א קאָמעדיע. מע רעדט פון וויים איך וואָס — קומט ער מיט די קאָרטען!

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. וואָס אמת איז אמת — חינקים איז גע־רעכט: צו שידוכים דאַרף מען האָבען גליק. אָט האָב איך, זאָלען געזונט זיין, עטליכע דערוואַכסענע טעכטער, איז וויפיעל מע רעדט זיי שידוכים, ווילען זיי ניט הערען, ניט זעהען פון קיין שדכן! זיי ווילען נאָר אליין, און נאָר דורך ליעבע — און רוף מיך קנאַק־ניסעל!

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. אוודאי איז ליעבע א געהויבענע מטבע, וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו רעדען? דער חסרון איז נאָר, וואָס מיט ליעבע אליין קאָכט מען ניט קיין וועטשערע. מע דאַרף צו דעם האָבען נאָך עפּיס, די ממתּקים מיין איך, ווי אין פּסוק שטעהט: „אם אין קמח, אין לאָקשען"...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק [מיט היץ]. איך האָב דיר געזאָגט וויפיעל מאָל, סאַמואיל, אז קיין פסוק האָב איך ניט גע־לערענט און, מיט רעשפעקט צו מעלדען, לשון־קוילעטש פארשטעה איך ניט... נאָר אויב דו מיינסט נדן, זאָלסט דו וויסען זיין, אז מע האָט דאָס אין זינען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אין דער לינקער פיאַטע. ס'איז א ראָמאַן, א לאַנגאָנענדיגער העכסט־אינטערעסאַנ־טער ראָמאַן אין צוויי טייל. דעם ערשטען טייל האָסט דו גע־שפּיעלט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזא יאָהר אויף מיינע שונאים. דעם צווייטען טייל וועל איך שוין שפּיעלען. איך הויב איהם אָן מיט א זשורפיקס און מיט א קנס־מאָל טאַקי היינט אויף דער נאַכט. [צו פיינקוגלען מיט דער קאָמפּאַניע]. מיר לאַדען אייך איין מיט אייערע דאַמען און מיט דער גאַנצער פאַמיליע.

פ י י נ ק ו ג ע ל מ י ט ד ע ר ק א מ פּ א נ י ע [אלע אינ־איינעם]. אך, מיט'ן גרעסטען בזיון! אבי א וועטשערע מיט א קערטעל...

ח י נ ק י ס. נאָך א מין קערטעל! א קערטעל צו א קערטעל איז נישט גלייך!

פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. ס'איז דאָך א בפירוש'ער פסוק אין דער גמרא: „אין פיסני בלא דיווקא ואין חלום בלא קאָרטען“... [דער עולם קוועלט].

מ א ר ק ו ס [שטעלט זיך אוועק קעגען עולם, לעגט צונויף די הענט אויפ'ן הארצען, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ]. די קאָרטען! די קאָרטען! עס הויבט זיך אָן מיט קאָרטען, עס לאָזט זיך אויס מיט קאָרטען. ביי קאָרטען ענדיגען זיך אלע זאַכען. פאַר קאָרטען גיט אוועק דער מאַן דאָס ווייב, דער פאָטער — זיינע קינדער. נישטאָ קיין טייערערס פון קאָרטען. אוי, קאָרטען, קאָרטען!... [ער גיט איזאבעלען די האַנט און לאָזט זיך געהן].

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק [צום מאַן]. דו הערסט ווערטער? [גאַנץ שטיל, נאָר מיט פייער]. טירראַן! דעספּאָט! מעעעערדער!... [זיי לאָזען זיך געהן אלע דריי. ביי דער טיר קומט זיי

אקעגען די אידינע, פארוויקעלט אין עטליכע שאלען און פעטשיילעס. נאך איהר שלעפט זיך נאך דאס מיידעל. סאסעל ראנגעלט זיך מיט זיי, לאזט זיי ניט אריין. די אידינע מיט'ן מיידעל רייסען זיך אוים פון סאסעל'ס הענט און פאלען־אריין אין שטוב אריין מיט א געוויין און מיט א געשריי].

זעכסטע סצענע.

די אידינע [ברעכט די הענט, וויינט און קלאגט מיט א ניגון פון די תחינות]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, פארוויסט און פארפינסטערט בין איך ניט געווארען, איין אלמנה, איינע אליין, עלענד ווי א שטיין, ניט קיין קרוב, ניט קיין ביין, געבראכט דער רוח א שווארץ יאהר, א מעקלער, אריינגעשטופט א סוכה־שער, עפיס יקנה"ז - שמאקנעהאז, פייפער - שמייפער, פייפען זאל איהם אין איין אויהער, ווי ער האט מיך געקוילעט מיט מיין קינד! [זי חאפט מארקוסען פאר א האנט]. אפשר זענט איהר אט דאס א טאקי ער אליין? עפים א חתן, זאגט מען, זענט איהר עמיצענ'ס אט דא? פאלגט מיך מיט גוטען, וועט איהר בעסער מאכען. גיט מיר אפ דאס גרן, איך וויל גישט וויסען פון קיין שמאקנעהאז. איהר שפיעלט זיך מיט פייער! אט לויף איך צום פליצמייסטער, מיך קען מען, איך בין פון דער סלאבאדקע, מיין ערשטער מאן עליו השלום איז געוועזן ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום...

פאסטערנאק. וואס איז דאס פאר א שלאק־פורעניות? פאר וואס ווארפט מען זי ניט ארוים? איהר זעהט ניט, אז ס'איז א משוגע'נע אידינע?

די אידינע. א משוגע'נע בין איך שוין געווארען? אז איך מאהן מיין געלט, בין איך משוגע? משוגע זאלט איהר ווערען פאר זיך און פאר מיר און פאר מיינע קינדער און פאר מיין גאנצער משפחה און פאר מיין מאנ'ס משפחה און פאר אלע מיינע ליעבע פריינט און פאר אלע אידען און פאר כל ישראל — אמן סלה! [זי דערזעהט אויף א בענקעל דאס חתונה־קלייד, וואס איזאבעלע האט געמאסטען].

א? זייד און סאמעט? פריהער גאָט'ס און נאָכדעם פרעמדס? מע שמירט זיך מיט מיין פוטער? מיינע ר"ן קארבען? דער מענטש זינדיגט און מיט דער הוהן שלאָגט מען כפרות? לאָם איך מיך האָטש רעכענען פאר מיין בלוט! [זי האפט דאס „בע־בע" און צערייסט דאס אויף צווייען]. אָט אזוי! גם לי גם לך — נישט מיר, נישט דיר!...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. אוי, ס'איז מיר שלעכט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, טאקי נאָר אויף צו חלש'ען! [זי פאלט חלשות].

א י ז א ב ע ל ע. אך, מארקוס! [זי פאלט מארקוסען אויף די הענט].

ד ע ר ע ו ל ם. וואסער! וואסער! [סאסעל באשפריצט די מאדאם מיט קאלט וואסער].

מ א ר ק ו ס [צום גאנצען עולם]. זעהט, קוקט אייך אָן אין שפיגעל, וואָס פאר א פנים איהר האָט מיט אייערע ספעקולאציעס, מיט אייער בערזע, מיט אייער יקנה"ז, מיט אייערע קאָרטען, מיט אייערע זשורפיקסען, מיט אייערע דאמען די אריסטאָקראטקעס און מיט אלע אייערע גענג ארום און ארום! עס וועט זיך געפינען איינער, וואָס וועט אייך באשרייבען אויף די גאזעטען, וועט פון אייך מאכען א בוך, א קאָמעדיע, א גאנצע קאָמעדיע! צו שאנד און צו שפאָט וועט איהר דעמאָלט זיין אומעטום, וואו מע הערט נאָר א אידיש וואָרט! אויף טהעאטער וועט מען אייך ארויס־שטעלען! מע וועט קוקען אויף אייך, מע וועט טייטען מיט די פינגער און מע וועט לאכען, זיך איינרייסען דאָס געזונט לאכענדיג — מיט איינעם וואָרט, די וועלט וועט זיין פול מיט אייך און מיט אייער יקנה"ז!!! [ער געהט אוועק מיט איזאבעלען אונטער דער האנט. די מאדאם פאסטערנאק — נאך זיי. דער גאנצער עולם בלייבט שטעהן פאר־גאפט, די נעזער אראפגעלאזט, פארגליווערט — איטליכער אין איין אנדער פאזע].

דער פאָרהאנג פאלט.

א פאר ווערטער פונ׳ם מחבר.

ביי לייטען איז היינט געווארען א מאדע: אנשטאט א הקדמה פון פארענט, צו געבען די הקדמה פון הינטען. נאר באגעהן זיך גאר אינגאנצען אהן א הקדמה — דאס האבען אלע מסכים געווען, אז ס׳איז אוממעגליך; ווארום באמת, ווי געשיקט זיך דאס, אז א מחבר זאל זיך צעשיידען מיט׳ן לעזער גלאט אהן א זיי־געזונט, אהן א שום געבען איהם צו פארשטעהן, וואס ער האט געמיינט, און אהן א שום אנצוהערעניש, אז ער, דער מחבר פונ׳ם בוך, איז מיט גאט׳ס הילף א מענטש, וואס ווייסט אלסדינג און פארשטעהט אלסדינג, און דער גאנצער איבעריגער עולם — דאס זענען נעבאך קליינע קינדער, מחילה קעלבלעך, וואס מע דארף זיי צעקייען איטליכס ווארט און אריינלעגען אין מויל אריין? עס מאהלט זיך איהם אוים פאזיטיוו, אז אהן זיין מסביר־זיין, אהן זיין אריינלעגען דעם לעזער אין מויל אריין, וועט חס ושלום קיינער ניט פארשטעהן וואס ער מיינט... נארישקייטען! ס׳איז היינט א קלוגע וועלט געווארען: אידען מיט בערד האבען דאס אמאל ניט פארשטאנען, וואס א קליין קינד פארשטעהט אצינד... נישט מעהר, וואס וויל דא דער מחבר האבען?

דער מחבר איז דא מוסר מודעה, אז ווער עס וויל זוכען אין דער קאמעדיע באקאנטע פארשוינען, דער האט מחילה א גרויסען טעות. אקעגען וואס זאגט דאס דער מחבר? ער זאגט דאס איבער א מעשה שהיה: נאך איידער דאס ווערק איז פארטיג געווארען צום אפדרוקען, איז ארוים א קלאנג אין יעהופעץ אויף דער בערזע (נישטא קיין סודות אין יעהופעץ אויף דער בערזע!), אז שלום־עליכם מאכט א ביכעל מיט׳ן נאמען „יקנה״ז“, און וועלכען ער שטעלט־ארוים אויף לייטיש געלעכטער די גאנצע יעהופעצער בערזע מיט אלע ספעקולאנטען און מעקלערם, פונ׳ם גרעסטען ביז׳ן קלענסטען. אייניגע האבען דערפון שטארק הנאה געהאט: „א מצוה, האבען זיי געזאגט, פאני שלום־עליכם, איהר זאלט זיי חאטש רעכט באשרייבען, די מחותנים, זיי זאלען האבען צו זינגען און צו זאגען; לאזען זיי וויסען דאס אנדערע מאל, ווי אזוי צו טאנצען אויף פרעמדע חתונות!“... אנדערע האבען זיך א ביסעל אנגעבלאזען, בשעת זיי זענען געוואהר געווארען פון דער מעשה. „איך האב געהארכט, — שרייבט איינער צום מחבר אין א בריוועל — אז איהר מאכט אויף אונז א ביכעל מיט׳ן

נאמען „יקנה"ז". איך בין ניט מסופק, אז עס וועט דארטען זיין פון וואס צו לאכען. נאר וואס דען? איין זאך וויל איך פון אייך בעטען: מיך זאלט איהר ארויסווארפען פון צעטעל"... נאר אנדערע זענען געווען טאקי רעכט אויפגעטראגען אויפ'ן מחבר; זיי האבען איהם געגעבען אנצוהערעניש דורך פארשטעלטע בריוולעך אהן חתימות, זיך גוט געבייזערט אויף איהם און אנגעזאגט מיט'ן הארבען ווארט, אז „באם ער וועט זיך דערוועגען ארויסשטעלען זיי אין א קאמעדיע, וועלען זיי איהם דאס און דאס"... גאנץ אידישליך!

הערט צו, רבותי! די גמרא זאגט: „איוב לא היה ולא נברא — ס'איז קיין איוב גאר אויף דער וועלט נישט געווען; אלא וואס דען? משל היה — ס'איז נאר א משל, א ביישפיעל". רבותי! יקנה"ז לא היה ולא נברא — ס'איז קיין יקנה"ז גאר אויף דער וועלט נישט געווען, אזוי ווי ס'איז ניטא אויף דער וועלט קיין שטאדט, וואס זאל הייסען יעהופעץ. ס'איז נאר א משל, א פאנטאזיע, איין אויסגעקלערטע מעשה פון אלף ביז תיו. לאזען זיך ניט מיהען די, וואס האבען ליעב נאכצוקלערען און אויסצוטאפען, ו:עמען מיינט מען דאס? און וועמען מיינט יענעם? מע מיינט קיינעם ניט! אי, טאמער אויפ'ן צעהנטען פאל וועט זיך געפינען אזעלכער, וואס, חלילה וחס, עס וועט זיך איהם אויסוויזען, אז דאס מיינט מען איהם? באדארף מען ביי איהם בעטען הונדערט מאל מחילה און דערצעהלען א משל.

אמאל איז געקומען צו פאהרען א איד איין ארעמאן אין א גרויסער שטאדט אריין, צום ביישפיעל — קיין יעהופעץ, זוכען פרנסה. וואוהין שלאגט זיך איין ארעמאן? געוויינטליך, צו די נגידים. ער געהט פון איין נגיד צום אנדערען, נאר וואוהין ער קומט — לאזט מען איהם ניט אריין. וואס איז די מעשה? ערשט ער ווערט געוואהרע, אז זיין גאנצער אומגליק איז די צעריסענע קאפאטע. וואס טהוט מען? איז זיך מיישב דער איד און חאפט זיך אריין צו א טאנדעטניק אין א קלייט, קלויבט זיך אפ און מעסט אן א שענע קאפאטע, דינגט זיך אויס און רופט זיך אן צום קרעמער: „ווייסט איהר וואס, מיין ליעבער איד? איהר ווילט דאך מסתמא געלט? זאלט איהר זיך מטריח זיין מיט מיר אויף מיין סטאנציע אין יענעם און יענעם הויז, אויף יענער און יענער גאס". דער איד מיט דער קאפאטע געהט פון איין גאס אין דער אנדערער, דער טאנדעטניק געהט איהם נאך.

— יונגערמאן! ביז וואנען וועט איהר מיך פיהרען? — טענה'ט נעבאך דער קרעמער. — לאזט מיך אפ, איך האב קיין צייט ניט!

— ווער האלט אייך? געהט אייך געזונטערהייט.

— סטייטש? נו, און געלט?

— וואסער געלט?

— סטייטש? נו, און די קאפאטע?

— די קאפאטע איז א קאפאטע.

דער טאנדעטניק האט דערזעהען, אז ס'איז א מיאוס'ע מעשה, חאפט ער דעם אידען און וויל אראפרייסען פון איהם די קאפאטע.

— איהר וועט ניט אוועקגעהן? — האט זיך דער איד צעשריגען אויף א קול. — אט רוף איך צו א זשאנדאר... זשאנדאאאאר!!!

דער טאנדעטניק האט דערהערט דאס ווארט „זשאנדאר", איז איהם פרחה נשמתו געווארען; ער האט אפגעלאזט דעם אידען און האט אנגעהויבען מיט גוטען:

— ווייסט איהר וואס, רב איד? איך בין אייך מוחל די קאפאטע, אבי שרייט נים. וואס האט איהר צו מיר? בארעכענט נאר אקוראט: איך בין א היגער טאנדעטניק, און איהר זענט א ווילד־פרעמדער; איהר חאפט זיך אריין צו מיר אין קלייט און מעסט־אן א קאפאטע, וועלכע ליגט אויף אייך, ליין עין־הרע, אויסגעגאסען, ווי געוואונשען, לאם איך האבען אזא יאהר — טראגט געזונט, פארנוצט געזונט, און א גוטען טאג מיט דער קאפאטע!...

א גוטען טאג, ליעבער לעזער.

מזל טוב!

א קאמעדיע אין איין אקט.

געשריבען אין יאָהר 1899.

די פאַרשוינען:

ב י י ל ע, א קעכין. איין אלמנה פון א יאהר עטליכע און דרייסיג. א יארערדיגע אידינע.

פ ר א ד ע ל, א שטוב־מיידעל. א שווארצ'חנ'עוודיגע.

ר ב א ל ט ע ר, איין ארעמער פאקענטרעגער, גיט ביכלעך אויף פראקאט. א אידעל פון א יאהר פערציג. איין אלמן אדער א גרוש, און אפשר איין אלטער בחור. איין האלב פנים לאכט, דאס אנדערע וויינט. טראגט א קויטיגע מאנישקע מיט א צוגעלעגערט קאפעלישעל. שדכנ'ט זיך צו דער קעכין.

ח י י ם, א משרת פונ'ם צווייטען הויז. א יונג א חוואט מיט א „סיגנעט“. שדכנ'ט זיך צו פראדלען.

מ י ש א / מ א ש א — דעם בעל־הבית'ס קינדער, א יונגעל און א מיידעל. רעדען האלב אידיש, האלב רוסיש.

מ א ד א ם, די בעל־הבית'טע אליין. באווייזט זיך מיט'ן איבעריגען עולם נאר אין דער לעצטער סצענע אויף א ווײלע.

די געשיכטע קומט פאר אין קיך.

ערשטע סצענע.

ב י י ל ע [שטעהט מיט פארקאטשעטע ארבעל ביי'ם אויווען, קאכט. זינגט א ליעדעל].

אוי, וואו זענט איהר מיינע יונגע יאָהרען?
אוי, וואו זענט איהר אהינגעקומען?
צי מיט'ן פייער פארברענט געוואָרען?
צי מיט'ן וואסער אוועקגעשוואומען?

אז אָך און וועה איז צו מיינע שונאים, אז ביילע באדארף זיין א דיענסט ביי די יאָהרען, און האָבען אויף זיך אזא בעל־הבית'טע, אזא „מאדאם", וואָס נאָר געזידעלט און נאָר געפידעלט! א שענע נגידית! איין אָרעמאן א שטיקעל ברויט וועט זי דען געבען? די אייגענע קינדער אפילו זשאלעוועט זי עסען. איטליכען איז זי חושד: רק מע נאשט, רק מע גנבה'ט! ביי איהר זענען אלע נאשערינס, אלע גנב'טעס! [זי נעמט־אראפ איז א באזונדער טעפעל פון אלע מאכלים צו ביסלעך]. געגנוג זיי זיין צו קרענקען, ווי זאָגט רב אלטער: „וויינציגער זיין די ווערעם אין קבר"... [נעמט־אראפ נאך א שטיקעל פלייש]. נישקשה, מע וועט זיך באדרעהען... ע־ע־ע! ווי לאנג בין איך אליין געוועזן א בעל־הבית'טע ביי מיין טיש, מיט מיין מאן פסח צום סדר!... [זי זינגט].

אזוי ווי ס'איז ביטער,
אז מע פעפערט ניט די פיש,
אזוי איז ביטער,
אז מע זיצט ביי א פרעמדען טיש.

אזוי ווי ס'איז ביטער
יויך אָהן א פּאהן,
אזוי איז ביטער,
אז מע זיצט אָהן א מאן.

אזוי ווי ס'איז ביטער,
אז דאָס עסען שמעקט מיט רויך,
אזוי איז ביטער,
אז מע ארבייט איבער'ן כח.

אזוי ווי ס'איז ביטער,
אז דאָס עסען האָט קיין טעם,
אזוי איז ביטער,
אז מע דינט ביי אזא „מאדאם"...

ווער קלאָפּט דאָס דאָרטען אין דער טיר? מסתמא רב אלטער. א טייערער איד, א כשר'ער, איין עהרליכער, אָהן חכמות. האָרעוועט נעבאך אויפ'ן שטיקעל ברויט, ווייסט ניט פון קיין וועלט צו זאָגען, גלייך מיט מיר... [עפענט די טיר. עס קומט אריין רב אלטער פון דרויסען מיט א פּעקעל ספרים אונטער דער האַנט].

צווייטע סצענע.

רב אלטער [לעגט־אָפּ דאָס פּעקעל אויף א זייט, מאכט צורעכט דאָס בערדעל, ווישט זיך דעם שוויים מיט א רויטער פּעטשיילע]. א גוטען אָוועגט אייך, ביילע לעבען! וואָס מאכט איהר גוטס? איך געה פאַרביי, איך זעה עס לייכט זיך, טראַכט איך מיר, מע דאַרף אריינ־געהן אויף א ווײלעטשקע... א גאנצען טאָג איז מען אויף די פיס, פון שטוב צו שטוב, מע מיינט טאָמער — דיזען, דאזען, דאָס און

יענס... וואָס איז ביי אייך פאַר אַ יום־טוב, ביילע, וואָס איהר קאָכט אַזוי שפּעט ?

ב י י ל ע. ווייסט זיי דער שווארצער יאָהר ! אַ שמחה פלוצים, פאַרשטעהרט זאָל איהר ווערען !... געקומען אַ חתן אָנ־קוקען אונזער מאַמזעליכען. עפּיס איינער אַ שוואַרץ־יאָהר מיט קנעפּלעך, ווייסט דער רוח דעם טאַטען... אָט וועט אריינגעהן פראַדעל, זי ווייסט... זיצט, רב אַלטער, זעצט זיך. טאָמער וועט איהר טרינקען אַ גלעזעל טיי ? ציי אַ גלעזעל מילך ? ציי אפשר ביידע זאכען אינאיינעם ? און אפשר גאָר צובייסען, עפּיס נעמען אין מויל אריין ? [זי רוקט איהם אונטער אַלע גוטע זאכען].

ר ב א ל ט ע ר. אַ דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין, ביילעניו ? איך בין גאָר ניט אַזוי שטארק הונגעריג. נאָר גאָרניט, אויך די אייגענע מעשה, ווי זאָגט ער : אַז אייך איז ליעב, איז מיר ניחא... [עסט]. איז ביי אייך, הייסט דאָס, היינט אַ שטיקעל יום־טוב ? מהכתיתי, לאָז זיי גאָט העלפען, וואָס האָב איך צו זיי ? אי, איך לייז ביי זיי קיין געלט ניט ? למאי ס'איז דאָ, קיין עין־הרע, אַ סך אזעלכע סטיקראַטען, וואָס איך לייז ביי זיי קיין געלט ניט ? אָט, אַשטייגער, חאַפּט אָן אייער מאַדאַמשע... זי פלעגט מיר אַמאָל געבען צו לייזען פאַר ביכלעך גאָר אַ סך געלט. נאָר פון אַ צייט אַז זי האָט אויפגעהערט צו פאַרשטעהן זשאַרגאָן. פון זינט זי איז געקומען פון אויסלאַנד, האָט זי פאַרגעסען אונזער לשון, גלייך ווי זי האָט שוין פערציג יאָהר ניט געהאָרכט קיין אידיש וואָרט... אָט דאָס אויסלאַנד, הערט איהר, איז פאַר אונזער פרנסה איין אומגליק !

ב י י ל ע. וואו האָבען זיי צייט צו לייענען ביכלעך, אַז טאָג ווי נאַכט ווייקט מען זיך אין די קאָרטען ? קומט אויף דער נאַכט, קלויבט מען זיך צונויף אַלע : פ י י נ ק ו נ ג ע ל און ח י נ ק י ס און ש ט ר ו ד ע ל און ב י י ג ע ל מ א ן און ק נ א ק נ י־ ס ע ל , און מע קלאַפּט אין „סטוקעלקע״, קלאַפּען און סטוקען זאָל זיי אין קאָפּ, רבונו של עולם ! איך דאַרף שטעהן ביי'ם אויווען :

קאָך זיי, בראָט זיי, בראָטען און ברענען זאָל זיי אויפ'ן הארצען!... אפשר וועט איהר נעמען, רב אלטער, א גלעזעלע בראָנפען, ס'איז געבליבען פון נעכטען? [זי בויגט זיך אן, נעמט־ארויס, גיסט איהם אן א גלעזעל. ער פארזוכט].

ר ב א ל ט ע ר. א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? [ער קעהרט־איבער דאס גלעזעל]. הערט איהר, ביילע, ס'איז גאר ניט קיין שלעכט ביסעל בראָנפען, ווי איהר זעהט מיך לעבען! [זי גיסט איהם אן נאָך א גלעזעל]. א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין?... ס'איז ביטערע צייטען, זאָג איך אייך, עך־עך־עך!... אמאָל פלעגט מיר אָנקומען א גאנצער טראנספּאָרט מיט ראָמאנען פון דער ווילנאָ, פלעג איך זיי פארצוקערען. און היינט, ווייסט דאָס דער גוטער יאָהר, פון זינט די ציוניסטען האָבען אָנגעהויבען ארויסגעבען זייערע ביכלעך, איז מיין פרנסה שטארק געשלאָגען... נא דיר ציוניסטען!... גננע!

ב י י ל ע. ציבעליסטען? וואָס איז דאָס, רב אלטער, פאר איין אָנשיקעניש אזעלכעס?

ר ב א ל ט ע ר. ציוניסטען — דאָס זענען די ציוניסטען, וואָס פארנעמען זיך מיט'ן ציוניזם... זיי ווילען, פארשטעהט איהר מיך, מיר זאָלען אלע פאָהרען קיין פּעליסטינע ווילען זיי...

ב י י ל ע [שאקעלט מיט'ן קאפּ]. נא דיר נאָך, טאָמער איז קארג!... אָט האָסט דו דיר א בלעסטערינע אויף זייערע קעפּ, פארחאפּט זאָלען זיי ווערען!...

ר ב א ל ט ע ר [שלאגט איהר איבער]. שא, גאָט איז מיט אייך, ביילע, פאר וואָס שעלט איהר זיי? אדרבה, זיי מיינען אונזער טובה טאקי... פארקעהרט, סע קומט זיי נאָך א דאנק, זיי ווילען העלפען די אָרעמע לייט... דאָס פאָלק, פארשטעהט איהר מיך... דיזען, דאזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע. הערסט? וואָס זשע שווייגט איהר? וויבאלד אזוי, לאָז זיי גאָט געבען געזונט און אלדאָס גוטס! אויף קיין

שלעכט אָרט זאָלען זיי ניט שטעהן... לאָזען מיינע בעלי־בתּים זיין פאר זיי די כפּרה!...

רב אלטער. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? אָט, למשל, האָב איך באַקומען אַ פריש פּעקעל סחורה, ראָמאַנען, אַזש פון אמעריקע, פרישע, צאַפּעלדיגע, נאַר־וואָס פון דער נאָדעל ארויס. איך זאָג אייך, פון די אנטיקען! קפריסין! זעמעלמעהל!...

ביילע [שלעפּט־ארויס אַ פלעשעל פון אונטער'ן בעט און גיסט איהם אן אַ גלעזעל וויין]. אנו, רב אלטער, פארזוכט, זייט מוחל, פונ'ם דאָזיגען וויין. געבליבען ביי זיי נעכטען פונ'ם טיש...

רב אלטער. אַ דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? [פארזוכט און באַלעקט זיך]. הערט איהר, ביילעניו, איז דאָס אַ גלעזעל משקה — פון משקה־לאַנד!... [טרינקט און באַלעקט זיך]. זינט גאָט האַנדעלט מיט משקאות, האָט ער נאָך אַזאַ משקה ניט געהאַט... [קוקט אין גלעזעל אריין און שפּיגעלט זיך]. ע, אַפּנים, די נגידים וויסען טאַקי וואָס גוט איז? הערט איהר, די קאַפּאָטע פארזעצען — און אַ נגיד זאָל מען זיין!... אַז ס'איז יאָ אַזוי, טאָ לאָמיר זיין געזונט! [קעהרט איבער דאָס גלעזעל]. הערט איהר? דאָס איז וויין! דאָס איז אַ מין משקה, וואָס מע קאָן עס אָנרופען וויין. עס האָט אין זיך אַלע אַפּשניצלעך פון... פון... אַ גלעזעל וויין. [באַלעקט זיך]. ריזען, דאַזען, דאָס און יענס...

ביילע [גיסט איהם אן נאָך אַ גלעזעל]. נישקשה, טרינקט נאָך איין גלעזעל. זשאַלעוועט ניט, פארהאַן ביי זיי אין קעלער גענוג... זיי מעגען דאָס אויסקרענקען געזונטערהייט!

רב אלטער [מיט אַ פרייליך פּנים]. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? לאָזען זיי טרינקען. לאָזען אידען טרינקען געזונטערהייט... אַ איד איז ניט קיין גוי. אַ איד, אַז ער נעמט אַ ביסעל משקה, איז גאָרנישט, מהכתּיתי... ער טרינקט זיך אויס אַ גלעזעל, צוויי גלעזלעך, צי אפילו דריי גלעזלעך — און שאַ, שטיל, טשעפּעט ניט קיין פליעג אויף דער וואַנט... שכּור? פּע! שכּור קיינמאָל ניט! קיינמאָל ניט שכּור!...

ב י י ל ע [דערגיסט איהם דאָס גלעזעל]. קיינמאָל ניט!

ר ב א ל ט ע ר. אקעגען וואָס, הייסט דאָס, איז דאָס גע־קומען צו רעד? יאָ, אקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט: מע האָ־רעוועט... מע האָרעוועט איבער׳ן כח... אָט, למשל, חאפּט־אָן, צום בלייזשטיפט, א יונגע אלמנה, ווי איהר זענט... וואָס? ווער? וועמען? גאָרנישט... דיזען, דאזען, דאָס און יענס... הערט איהר? איך וואָלט דאָס אייך ניט געזאָגט, נאָר אונטער פיער אויגען זאָג איך אייך... די מעשה פון דער געשיכטע איז אזוי. ביז וואַנעט איז דער שיעור, פרעג איך אייך, צו זיין ביי יענעם?... וויעדער א מאָל געקאָכט וועטשערע, און אָבער א מאָל וועטשערע... צייט א מאָל אליין איין א י י ג ע נ ע וועטשערע, איין אייגען שטיקעל אויוועז. דיזען, דאזען, דאָס און יענס... איהר פארשטעהט?

ב י י ל ע. יאָ, איהר זענט אודאי גערעכט, רב אלטער. איין אייגענע פאַמוניצע איז אודאי ליעבער פון א פרעמדער שיסעל. וואָס קומט אָבער ארויס? א וויסטע אלמנה. מה אָנו, מה חיינו?

ר ב א ל ט ע ר. אם כן, איז וואָס? איין אלמנה איז דען קיין מענטש ניט? פארקעהרט, איין אלמנה איז נאָך, אדרבה, מעהר סחורה... מצד רחמנות... [מאכט מיט די הענט]. מצד דיזען, דאזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע. וויים איך וואָס? ווער וועט זיך קוואפּען אויף מיר מיט סך־הכל צוויי הונדערט שמאַרדאָוועניעס? נישט מעהר זאָלען מיינע בעלי־בתים פארמאָגען, רבונו של עולם...

ר ב א ל ט ע ר [בחור׳ט זיך]. ע, זאָגט דאָס נישט, ביילע לעבען!... ווי אזוי מע וויל, לייענט מען דאָס בריוועל. צוויי הונדערט קארבען איז היינטיגע יאָהרען א קאפּיטאל, און צו אזא קאפּיטאל, ווען גאָט שיקט אייך צו, כדומה למשל, א לייטישען יונגענמאַן, א מענטשען איין עהרליכען, א מענטשען מיט א גע־שעפטעל אין דער האנט... א מענטשען, וואָס פארשטעהט איהר מיך... [מאכט מיט די הענט]. דיזען, דאזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע. אשטייגער, כדומה למשל?...

ר ב א ל ט ע ר [בחור'ט זיך]. אשטייגער, כדומה למשל, איך זאָל אייך אָנהאָפּען, נאַפּשיקלאַד, אזא מין מענטשעל, וואָס האָט אַ געשעפּטעל. נישט קיין גרויס געשעפט, נאָר אזוי, א פּיינס, אַ שטילס, א רוהיגס... וואָס האנדעלט מיט אזא מין סחורה, וואָס מע גיט דאָס אויף פּראָקאַט... אויף איבערלייענען... נו, כּדומה למשל, ביכער, ראָמאַנען... [מאכט מיט די הענט]. דיזען, דאַזען, דאָס און יענס...

ב י י ל ע [פארטראכט, ווישט זיך די נאז מיט'ן ארבעל פון אונטען ארויף]. איהר רעדט עפּיס, רב אלטער, אזעלכע ווערטער... פאַר־שטעלט... איך קאָן ניט פאַרשטעהן... טרינקט, איך בעט אייך, קוקט ניט אויף כּבוד... מיר וועלען האָרעווען, און זיי וועלען פרעסען און זויפען? עסען זאָלען זיי ווערעם! [גיסט איהם אן נאך א גלעזעל].

ר ב א ל ט ע ר. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? [נעמט דאס גלעזעל]. וואָס איהר זאָגט, מע האָרעוועט. דערויף זענען מיר שוין געוואוינט. וואָס איז שייך? גאָט האָט אזוי באַשאַפען די וועלט, אז מיר דאַרפען האָרעווען, פאַרשוואַרצט ווערען, און זיי דאַרפען לעבען א גוטען טאָג, עסען און טרינקען, און דיזען, און דאַזען, און דאָס, און יענס... פאַרדריסט נאָר דאָס, וואָס ס'איז ביי זיי ניט אָנגעלעגט אונזער האָרעוואַניע. למשל, אָט נעמט א פערד, להבדיל, האָרעוועט אויך איבער'ן כּח. זעהט זשע אָבער, ווי מע קיכעלט עס, מע גלעט עס, מע גיט דעם עסען, און טרינקען, און דיזען, און דאַזען, און דאָס, און יענס...

ב י י ל ע. איהר רעדט עפּיס, רב אלטער, תּמיד אזוי מאָדנע... פאַרשטעלט...

ר ב א ל ט ע ר. ס'איז ניט מיינע ווערטער. דאָס האָב איך אויסגעלייענט פון׳ א ביכעל, פון די היינטיגע ביכלעך, וואָס זיי געבען־אַרויס, אָט די ימח־שמו׳ניקעס, די צעצעליסטען...

ב י י ל ע. וואָטס? וואָס איז דאָס פאַר א מכּה? א מכּה זאָל זיך זיי זעצען אויפ'ן שפּיץ נאָז!...

ר ב א ל ט ע ר. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? פאַרשטעהט איהר מיך, די דאָזיגע — דאָס זענען אזעלכע מענטשען, פאַרשטעהט איהר מיך, וואָס קאטאָרי זיי נעמען זיך אָן, אדרבה, די קריוודע פון די אָרעמעליים, פון די ארבייטער, פאר מיר, און פאר אייך, און פאר די אלע, וואָס פלאָגען זיך און מוטשען זיך אויף דער וועלט...

ב י י ל ע. הערסט דו! וואָס זשע שווייגט איהר? לאָזען מיינע בעלי־בתּים איינגעמען א מיתה משונה פאר זייער מינדסטען נאָגעל!

ר ב א ל ט ע ר. לאָז גאָט היטען! וואָס האָב איך צו זיי? [עס עפענט זיך די טיר, עס קומט אריין ח י י ם ד ע ר מ ש ר ת. ביילע טהוט זיך א ווארף צום אויוועז. רב אלטער קוקט אריין אין א ביכעל].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע.

ח י י ם [דאָס קאפעלישעל אויף א זייט]. א גוטער נאָוועגט זאָל זיך אין אייך אריינחאַפּען, ביילעניו! וואָס מאכט א איד, רב אלטער? איהר ווייסט? דאָס ביכעל, וואָס איהר האָט מיר גע־בראכט, איז איין אנטיק פון א ביכעל! איך האָב דאָס נאָר גענומען ליינען, בין איך אנשלאָפען געוואָרען זיצענדיג אויפ'ן בענקעל, ווי א גע'הרג'טער... [ער גיסט זיך אָן א גלעזעל וויין]. נעניסט עפּיס, רב חיים, פאר וואָס זאָלט איהר ניט געניסען? אזוי זאָגט מיין מאדאם, בשעת זי איז מכבּד איהרע געסט מיט ווערעמיגע ניסלעך... וואו איז ערגיץ פּראַדעל? [ער וויל זיך אנגיסען נאָך א גלעזעל].

ב י י ל ע [גיט איהם איבער די הענט]. אוועק, דו משומד, ניט פון דיינעטוועגען אָנגעגרייט!... דערצעהל בעסער, וואָס ביזט דו אזוי אויסגעפּוצט? וואָס הערט זיך עפּיס ביי אייך? וואָס מאכען דיינע בעלי־בתּים?

ח י י ם. מיט די זייטען זאָלען זיי אייך מאכען!... מע זיצט ביידע אין דער היים, ווי די טייבעלעך, און מע זידעלט זיך און מע

שעלט זיך ביז הונדערט און צוואנציג יאָהר... [ער שלעפּט פון קעשינקע ניסלעך, ווארפט אין מויל אריין און טהוט א קנאַק אלע מאָל מיט דער האַנט איבער דער מאָרדע פון אונטען ארויף].

ב י י ל ע. וואָס איז די מעשה?

ח י י ם [קנאַקט ניסלעך]. וואָס זאָל זיין? גאָרניט. זי ווילל קיין פּאריז. זאָגט ער: קיין בארלין. זאָגט זי: אין דער ערד. זאָגט ער: ביזט א בהמה. זאָגט זי: דו ביזט א בעל־עגלה. זאָגט ער: אבי ניט קיין שניידער... אפּנים, טראַכט איך מיר, זיי שטאַמען ביידע פון גרויסען יחוס, גלייך מיט דעם יחוס פון זייער מחותן חינקים. איהר ווייסט, רב אלטער, חינקים'עס יחוס?

ר ב א ל ט ע ר. דהיינו, כּדומה למשל?

ח י י ם. דהיינו, כּדומה למשל, איין זיידען האָט ער געהאַט א פאָטאָגראַף — ער פלעגט אראָפּנעמען גרעט פונ'ם בוידעם. און דער אנדערער זיידע איז געווען גובערסקי רעוויזאָר איבער אלע שענקען... אַ ! מע זאָל דערמאַנען משיח'ן !... [עס קומט אַן פון שטוב פּראדעל].

פּ י ע ר ט ע ס צ ע נ ע.

פּ ר א ד ע ל [זעהט נישט חיים'ען. זינגט א ליעדעל].
זיץ איך מיר אויף א שטיין,
עס נעמט מיך אָן א גרויס געוויין:
אלע מיידלעך האָבען חתונה,
נאָר איך איינע זיץ אליין !...

ח י י ם [ווישט זיך די אויגען בלומרשט]. זעהר טראַווערדיג !

פּ ר א ד ע ל [זעהט איהם נישט, זינגט און טאַנצט אונטער].
אוי־ווע, מאָרגענשטערן,
ווען וועל איך א כּלה ווערען?...

ח י י ם [פון דער ווייטען].
שטעהן שטעה איך, שטעה איך ביי דער טיר,
קוקען קוק איך מיט אויגעלעך אויף דיר.
הארצעניו, ליובעניו, וואָס טהוט זיך דאָס מיט דיר?
צייט פון שבת אָן האָסט זיךְ ניט געזעהען מיט מיר!

פ ר א ד ע ל [זעהט איהם ניט].
כל־זמן איך בין אַ מיידעל,
בין איך שען און איידעל.
און וויבאלד איך ווער אַ ווייבעל,
ווער איך שוין איין אָרעם טייבעל.
אוי־וועה, מאָרגענשטערן,
ווען וועל איך אַ כלה ווערען?

ח י י ם [געהט איהר אַקעגען מיט אויסגעשטרעקטע הענט]. הנני! איך בין אָנגעברייט! איך בין גרייט אפילו היינטיגען טאָג, נשמה מיינע! דאָס בין איך טאַקי געקומען, איך זאָל מיט דיר אָפּרעדען, מיין טייער קאנאריקעל, אָפּשטעלען דאָס קנס־מאָל... אַ גוטען נאָוועגט דיר, פראדעל! וואָס מאכסט דו, הארץ מיינס, און ווי געהט דאָס דיר אין געזונט, מיין איינגעל און מיין שאַץ, דער גייסט פון מיין נשמה, דאָס הארץ פון מיינע אויגען, ווי ביי רב אַלטערען אין די ביכלעך שטעהט געשריבען...

פ ר א ד ע ל. וואָס איז? וואָס ביזט דו אַזוי האָפּערדיג? קוקט איהם אָן, ווי ער האָט זיך דאָס אַ ביסעל אויסגעסטראָצעלט, דער שענער מחותן! גוט יום־טוב ראש־חודש קלעמעניש!... געהסט מן הסתם פון צירק, אָדער געחאַפּט ערגיץ אַ קערטעל?...

ח י י ם. ווי דען איז אַנדערש, פייגעלע? אַ מענטש לעבט איין מאָל, ניט קיין צוויי מאָל, ווי מיין רבי פלעגט זאָגען, אַז ער האָט ניט געהאַט אויף שבת און די רביצין פלעגט איהם באַגראָבען נייען איילען אין דער ערד...

פ ר א ד ע ל. באַגראָבען זאָל מען דיך!

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער! נאַרעלע, היינטיגס מאָל האָסט דו דוקא ניט געטראָפפען: אין צירק געה איך ניט, און אין קאָרטען שפּיעל איך ניט — ווייסט דו פון ווען אָן?

פ ר אַ ד ע ל. פון ווען אָן?

ח י י ם. פון עהערנעכטען אָן... איך האָב מיר געגעבען דאָס וואָרט, איך זאָל ניט שפּיעלען מעהר! איבער צוויי זאַכען: ערשטענס, האָב איך ניט פאַר וואָס, און אַז מע האָט נישט קיין פינגער, זאָגט רב אַלטער, קאָן מען קיין פייג נישט שטעלען. און והשנית, קלויב איך איצט אַ גראָשען צו אַ גראָשען. צוליעב דער חתונה, נשמה מיינע... מע זאָל זיך ביי מיר אויסציהען פאַר אַ גראָשען — געב איך ניט! עס ווילט זיך ניט שטאַרבען אין פּרעמדע תּכריכים, ווי מיין באָבע עליה השלום פלעגט זאָגען, בשעת מע האָט געבעטען ביי איהר אַ נדבה...

פ ר אַ ד ע ל. וואָס זשע דען טהוסט דו גאַנצע נעכט, אַז דו פּטר'סט־אָפּ אַלע אַרבייט אין שטוב?

ח י י ם. וואָס איך טהו? איך פאַרנעם זיך מיט בילדונג, טייערע! מיט בילדונג! אָט לייען איך איצט אַ ביכעל, זיס ווי איינגעמאַכטס... רב אַלטער האָט דאָס מיר געבראַכט... אוי, אַ ביכעל! [ער קושט די פינגער]. כ'בין אַ גאַנצע נאַכט ניט געשלאָפען. נאָר געלייענט, און געלייענט, און געלייענט — מחיה נפשות!

פ ר אַ ד ע ל. עס קעהר שוין זיין דאָס גוטע ביכעל, אַז ס'איז אַריין צו דיר אין די הענט אַריין... וואָס איז דאָס, אַ ראָמאַנס?

ח י י ם. נאָך אַ מין ראָמאַנס! אין זעכס טיילען, מיט אַ נעקראָלאָג.

ר ב אַ ל ט ע ר. עפּילאָג.

ח י י ם. מיין איך — עמפּילאָג.

פ ר אַ ד ע ל. ווי אַזוי רופט זיך עס?

ח י י ם [טהוט זיך אַ פּאַטש אין שטערן]. סע רופט זיך אַן מיט אַזאַ לאַנגען נאָמען, אַז ס'איז שווער צו געדענקען אויסווענינ... רב אַלטער סערדצע! ווי אַזוי הייסט עס ביי אייך?

ר ב א ל ט ע ר. ווער?

ח י י ם. אַט אַ יענס ביכעל, וואָס איהר האָט מיר געבראַכט אנומעלטען צו טראָגען?

ר ב א ל ט ע ר. אַה? דאָס ביכעל, וואָס איך האָב דיר איבערגעלאָזט? שוין איין מאָל אַ ביכעל! אַנטיק שבאַנטיק! פּרימאַ! מע רייסט דאָס ביי מיר פון די הענט! עס הייסט מיט'ן נאָמען: „דער ווילדער נעגער אין רויטען גאַרטעל מיט צעהן אָנ־געלאָדענע פּיסטאָלעטען און מיט זעכס פאַרשאָלטענע דאַמען אין טויב־ענגעשטאַלט, אָדער דער רינג פון שלמה המלך, אַ העכסט־אינ־טערעסאַנטער ראָמאַן אין זעכס טייל מיט איין עפּילאָג און מיט אַ ליעד צום געזאַנג, פאַרפאַסט פון יצחק שלמה עסיגטרייבער אויף דעם אָרט פון שמ"ר".

ב י י ל ע / פ ר א ד ע ל [אַ פּליעסק מיט די הענט]. אַ דונער האָט מיך ניט דערשלאָגען! וואָס פאַר אַ לאַנגער נאָמען!

ח י י ם. שרעקט זיך ניט, ס'איז ביי זיי פאַרהאַן נאָך לענ־גערע, און אַלע עפּיס אַזעלכע מאָדנע כפול־שמונה'דיגע נעמען, צום ביישפּיעל: „דער געפאַנגענער קיניג ביי'ם פאַרגליווערטען ים אין דער וויסטעניש, אָדער די צעשפּאַלטענע ליפּ"... „דער שוואַרצער ציגיינער מיט די זילבערנע קנעפּ אין רייטוואָגען, אָדער די גלעזערנע קאַטשעלקע אויף פּסח"... „די געשוואָלענע מויד פון איהר איינ־ציגען חתן, אָדער דער רויטער ממזר, פאַרחאַפּט זאָל ער ווערען!"...

ב י י ל ע / פ ר א ד ע ל פאַרחאַפּט מעגסט דו שוין ווערען פאַר אַלע אידען, רבונו של עולם!

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער! הקיצור, ס'איז אַ ביכעל, זאָג איך דיר, הערסט דו, פראַדעל, די פינגער צו קושען!

פ ר א ד ע ל. וואָס זשע באַשרייבט זיך דאָרטען אין ביכעל? ביזט ניט קראַנק צו דערצעהלען!

ח י י ם. דאָרטען באַשרייבּט זיך... ס׳איז שווער צו געדענ־קען אויף אויסוועניג... עפּיס ווי אַזוי אַ פיינער בּחור פון אַ יאָהר עטליכע און צוואַנציג...

ר ב א ל ט ע ר. אַכטצעהן.

ח י י ם. ראָמאַנסירט מיט אַ מיידעל פון אַ יאָהר נייענצעהן...

ר ב א ל ט ע ר. זיעבּעצעהן.

ח י י ם. אַ שען מיידעל, איין עפּעלע, מיט חן־גריבּלעך אין די בּעקלעך, אַ בּלאָנדינקע מיט שווארצע האָר...

ר ב א ל ט ע ר. מיט בּלאָנדע האָר.

ח י י ם. מיין איך, אַ בּראָנעטקע מיט בּלאָנדע האָר...

פ ר א ד ע ל. ווי אַזוי הייסט זי?

ח י י ם. ווי אַזוי הייסט זי? נאָר־וואָס ארויסגעפלויגען פונ׳ם קאָפּ... זי ליגט מיר אויפ׳ן צונג... ווי אַזוי הייסט זי, רבּ אַלטער?

ר ב א ל ט ע ר. ווער?

ח י י ם. אָט יענעם מיידעל, וואָס בּיי מיר אין בּיכעל?

ר ב א ל ט ע ר. סעראַפּימאַ.

ח י י ם. יאָ, יאָ, איך האָבּ טאַקי געוואָלט זאָגען אַזוי... עס בּאַשרייבּט זיך דאָרט, ווי אַזוי דער בּחור פאַרליעבּט זיך אינ׳ם מיידעל... דאָס מיידעל פאַרליעבּט זיך אינ׳ם בּחור... דער בּחור וויל חתונה האָבּען פאַר׳ן מיידעל... דאָס מיידעל וויל חתונה האָבּען פאַר׳ן בּחור... ווילען זיי, הייסט עס, בּיידע... טרעפט זיך איינ־מאָל אַ מעשה, דער בּחור בּאַגעגענט זיך מיט׳ן מיידעל ערגיץ אין איין אָרט — דאַכט זיך, אז אין קיך?... איאָ, רבּ אַלטער?

ר ב א ל ט ע ר. האַ? וואָס?

ח י י ם. וואו בּאַגעגענט ער זיך דאָרטען אין אייער בּיכעל, יענער בּחור מיט דער מויד? איאָ, אין קיך?

ר ב א ל ט ע ר. אין פּאַריז אין די בּעדער... בּיי׳ם ג ר א ף ס א ל י ס אין פּאַלאַץ... אין אַ גאָרטען פון לימענעס מיט פּאָמעראַנצען.

ח י י ם. אזוי גאָר? בקיצור, איז זיך מיישב ער, מיין בחור הייסט דאָס, און איז ניט פויל אויף דער פּען און האַפּט זי אַרום אַט אזוי! [וויל ארומנעמען פּראַדלען].

פּ ר אַ ד ע ל. אוועק, דו שאַרלאַטאַן!...

ר ב א ל ט ע ר. ניין, חס ושלום, ניט אזוי... פריהער פאַלט ער איהר צו די פיס...

ח י י ם. איך האָב דיר נאָר געוואָלט ווייזען, ווי אזוי דער בחור נעמט-אַרום דאָס מיידעל דאָרט אין ביכעל...

פּ ר אַ ד ע ל. ווער די כפרה!... געקומען אויפ'ן גרייטען... געה זעה ביי לייטען, ווי סע פיהרט זיך... אָט איז געקומען צו אונזער באַרישני אַ חתן אַזש פון אַלדי שוואַרצע יאָהר... פאַר־שפּאַרט מיט איהר אין איין חדר פון אינדערפריה אָן...

ח י י ם. פון אינדערפריה אָן? טאַטעניו! וואָס אזוי לאַנג? וואָס טהוען זיי דאָרטען, קעצעלע מיינס?

פּ ר אַ ד ע ל. איך זאָל אזוי וויסען פון דיר! איין וואָרט האָב איך געחאַפּט, בשעת איך האָב זיי אַהין דערלאַנגט טיי...

ח י י ם. וואָס פאַר אַ וואָרט?

פּ ר אַ ד ע ל. אַז איך וועל דיר זאָגען, וועסט דו באַלד וויסען! „זשיוואָפּרי"...

ח י י ם. זשיוואָפּרי? אהא, איך ווייס שוין! אויף אונזער לשון איז דאָס אַלץ איינס, ווי מע זאָל זאָגען: „סע ברענט מיך אַ טרונק"... איאָ, רב אַלטער, אַ טרונק?

ר ב א ל ט ע ר [באַלעקט זיך]. וואָס זאָגט איהר, אַ טרונק? אַ איד איז ניט קיין טרינקער... מהכתיתי, אַ איד נעמט אַ מאָל אַ ביסעל בראָנפען...

ח י י ם. גוט מאָרגען, געלי, רעטאַך טראָג איך! מע רעדט דאָ פון פראַנצויז, קומט איהר מיט אַ ביסעל בראָנפען... [עס הערט זיך אַ קול פון שטוב: „פראָני, פּראַדעל! וואָס קרענקסט דו דאָרט אין קיך, דו מויד?"...].

פ ר א ד ע ל. קרענקען זאָלט איהר פאר אלע אידען!... איך געה, איך געה! ווי געפעלט אייך, ווי זי קוויטשעט! איך וואָש דאָס געפעעס! אָט געה איך! געהן זאָל זי אויף קוליעס!...

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער! [פראדעל לויפט־ארויס פון קיך. עס לויפען אריין מ י ש א און מ א ש א].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

מ י ש א א ו ן מ א ש א [שלעפען לעקאך פון די קעשענעס, קנאקען ניסלעך, קוקען זיך ארום אויף אלע זייטען]. סמאַטרי, ביילע, זאָג ניט אוים, באָזשע סאָחראַני!...

ב י י ל ע. א מכה דער מאמען! איהר זענט נעבאך הונ־געריג, טייבעלעך?... עסט געזונטערהייט, עסט, פייגעלעך!... וואָס הערט זיך עפּיס אין שטוב, קינדערלעך?

מ י ש א א ו ן מ א ש א. גאָרניט... דער פּאפּא און די מאמא שפּיעלען אין קאָרטען... דער דיאדיא קושט די שוועסטער... יעי באָגו...

ח י י ם. טאַקי? אנו, ווייזט, ווי אַזוי קושט ער זי, קעצעלעך?

מ י ש א א ו ן מ א ש א. וואָט קאַק! [זיי קושען זיך אין די פּיסקלעך און לאַכען].

ח י י ם [פּאַטשט זיי אין די פּלייצעס]. בראַוואָ! בראַוואָ! מאָלאָדצי רעביאַטאַ! אָט וואָס הייסט גוט דערצויגען קינדער! איהר זאָלט זיין עהרליכע קינדער, וואָלט איהר אוועקגע׳לקח׳ענט פונ׳ם טיש עפּיס גוטע זאַכען פון אונזערטוועגען: טאָרט, ניסלעך, עפּעל, בארען, מאראַנצען, איינגעמאַכטס... נישקשה, קיינער וועט נישט וויסען... צווישען דער משפּחה וועט דאָס בלייבען...
[מישא און מאשא לאזען זיך געהן. פּראדעל קומט־אַן מיט א גראפין נאך וואסער].

זעכסטע סצענע.

פ ר א ד ע ל. ברענגען זאָלען זיי אויפ'ן פּייער!...

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!

פ ר א ד ע ל. דאָ האָט זי געשריגען „מויד", און דאָרט, פאר פרעמדע מענטשען, איז זי זים, ווי צוקערלעקאך. „ברענג, זאָגט זי, דושעטשקע, א גלאָז וואסער פאר דער מאדאם לאָקשענקוגעל"...

ב י י ל ע. וואָס מאכען עפּים חתן־כּלה?

פ ר א ד ע ל. קיין גוטס זאָלען זיי אייך ניט האָבען.

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!

פ ר א ד ע ל. די שענע כּלה האָט מורא, טאָמער טהוט א קוק אויף מיר דער חתן, האלט זי איהם פארשפּארט... נישקשה, ער וועט פון איהר האָבען א וויסטען סוף. ס'איז א וואויל כּלה'כען. זי וועט איהם, אם ירצה השם, אויסדראפּען די אויגען...

ח י י ם. א מצוה, לאָז זיך איהם ניט גלוסטען, ווי מיין עלטערע שוועסטער פלעגט זאָגען, בשעת איך האָב מיך געווארגען מיט א ביינדעל... אפּנים, עס וועט זיין טאקי היינט א מזל־טוב?... אַסים, רב אַלטער, באמת געגאָסען! טהוט איהם א ציה, ביילע, ביי'ם לינקען אויהער און זאָגט „לישועתך קויתי"...

ר ב א ל ט ע ר [האָט ביז אהער געהאפּט א דרימעל, געפּייפט מיט דער נאָז. חאפּט זיך אויף]. א דאנק! למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? איך בין א ווינציגער טרינקער... א איד טרינקט נישט... א איד איז גאָר קיין טרינקער נישט... די צי־צי־ציוניסטען זענען זעהר גערעכט... זיי זאָגען, אז א איד... א איד ליגט אין דער ערד, נייען איילען אין דער ערד... א איד איז נעבאך ת־תמיד פאר־שמאכט, פאריאָמערט... [ער זינגט מיט אייַן אומעטיגען קול].

פאריאָמערט, פארקלאָגט,
פון זיינעם פאריאָגט...

ח י י ם. אָהאָ! רב אַלטער איז דאָך טאקי רעכט אונטער'ן גלעזעל, כלעבען! בגילופין!... געמאכט, אפנים, א רעכטע כוסה?...

ב י י ל ע. ניט מיין זאָלסט דו עסען, וויפיעל זיי האָבען געטרונקען!

ח י י ם. אָמן, אלע ווייבער!... ווייסט איהר וואָס, רב אלטער? אז איהר זינגט שוין יאָ, טאָ זינגט אונז עפּיס א ליעדעל פון די ליעדלעך! איהר זענט דאָך א איד, וואָס קאטאָרי, איהר האנדעלט מיט ביכלעך און מיט ליעדלעך.

ר ב א ל ט ע ר. וועסט מיר העלפען? איהר וועט מיר העלפען? וועל איך אייך זינגען א ליעדעל, וואָס איז טאקי אָנ־געמאָסטען אויף מיר אליין.

א ל ע ד ר י י. אָך! מהכתיתי, מיט'ן גרעסטען פארגעניגען!
[גרייטען זיך צו איהם מיטהעלפען].

ר ב א ל ט ע ר [זינגט].

צעהן ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט וויין;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען נייען.
אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאס!

א ל ע א י נ א י י נ ע ם.
אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאס!

ר ב א ל ט ע ר.
נייען ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט פּראַכט;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען אכט.

א ל ע.
אוי, שמערעל מיט'ן פּי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.
אכט ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט ריבען;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען זיעבען.

א ל ע.
אוי, שמערעל מיט'ן פּי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.
זיעבען ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט געבעקס;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען זעכס.

א ל ע.
אוי, שמערעל מיט'ן פּי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.

זעכס ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט שטרימף;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען פינף.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.

פינף ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט ביער;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען פיער.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.

פיער ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט בליי;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען דריי.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באַס!
שפיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאַס!

ר ב א ל ט ע ר.

דריי ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט טיי;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
זענען מיר געבליבען צוויי.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באם!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאם!

ר ב א ל ט ע ר.

צוויי ברידער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט ביינער;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
בין איך געבליבען איינער.

א ל ע.

אוי, שמערעל מיט'ן פי־ע־עדעל,
בערעל מיט'ן באם!
שפּיעלט זשע מיר א לי־ע־עדעל
אויפ'ן מיטען גאם!

ח י י ם [אליין].

איין ברודער זענען מיר געווע־ע־עזען,
האָבען מיר געהאנדעלט מיט ספרים;
איינער איז פון אונז געשטאָרבען,
האָבען מיר געטרונקען א גלעזעל משקה... [גיסט].
אוי, שמערעל!...

א ל ע. א שענער גראם!

ח י י ם. ווילען מיר נעמען צו ביסלעך משקה אָהן א גראם.
לחיים, רב אלטער! לאָמיר זיין געזונט!

ר ב א ל ט ע ר [טרינקט]. לאָמיר טאַקי זיין געזונט!
[עס לויפען אריין מישא און מאשא מיט פולע קעשענעס].

זיעבעטע סצענע.

מ י ש א א ו ן מ א ש א. געה, פראדעל, די מאמע רופט!
[פראדעל חאפּט דעם גראפין מיט וואסער און לויפט אין שטוב אריין].

ח י י ם. אנו, ווייזט, וואָס האָט איהר געבראכט?

מ י ש א א ו ן מ א ש א [לעדיגען־אויס די קעשענעס]. איז־וואָלטיע וואס עפּעל, גרושי, אפּעלסינעס. לאָווקאַ סטאַשטשילי, יעי באָגו...

ח י י ם [קושט די קינדער]. בראוואָ! בראוואָ! מאָלאָדצי רעביאַטאַ! אָט וואָס הייסט גוטע קינדער, געראָטענע, צו גאָט און צו לייט! אָט וואָס הייסט פון קינדווייז אויף גוט געלערענט!... [ער גיסט־אן רב אלטערן א גלעזעל וויין און זיך אויך]. טרינקט, רב אלטער, און פארבייסט. לאָז אייך וואויל באַקומען, ווי אין דער הייליגער הגדה שטעהט געשריבען. טרינקט און עסט, רב אלטער, מע וועט במילא שטארבען, ווי מיינער א באַקאנטער בעל־עגלה פלעגט זאָגען, אז מע האָט דערלאנגט צום טיש א שיסעל קארטאָפלים און סע האָט געזעצט א פּארע, ווי אין באָד.

ר ב א ל ט ע ר. הא? און אפשר זענט איהר גערעכט. לאָמיר טאַקי נעמען צו קאַפּלעך... לחיים, לחיים. גאָט זאָל געבען, אידען זאָלען זיין אידען. וואָרום א איד איז גאָר איין אנדער מין באַשעפעניש... א איד טרינקט ניט קיין בראָנפען, פּע!... א איד טרינקט וויין... אַלע מאָל וויין... סע קומט פסח צום סדר, טרינקט ער וויין... און וויפיעל ער זאָל ניט טרינקען, איז ער תמיד ניכטער... [פרייליך]. קיינמאָל ניט שכור!... איא, חיימונקעלע? קיינמאָל ניט ש - שכור!...

ח י י ם. חס וחלילה! וואָס הייסט, א איד גאָר וועט זיין שכור?... דערפאר דארף מען טאַקי נעמען נאָך א מאָל צו קאַפּלעך.

[ער גיסט־אָן נאָך א מאָל, קושט זיך מיט רב אלטערעז, נעמט די קינדער און געהט מיט זיי א טענצעל].

רבֿ אלטער [פֿליעסקעט־צו און זינגט].

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער אתרוג בענטשען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער גמרא לערנען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער דאווגען דאווגען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער זמירות זינגען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער כּפּרות שלאָגען מיר!

וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר.

וואָס מיר טהוען מיר,
אָבער שבת מאַכען מיר!
[עס קומט־אַן פּראַדעל און בלייבט דערשטוינט].

אַכטע סצענע.

פּ ר אַ ד ע ל [פּאַלט־אַן אויף חיים׳ען]. צי דו ביזט משוגע? צי דו ביזט חסר־דעה?... פּלוצים אין מיטען דרינען טאַנצען?... [צו די קינדער]. געהט, די מאַמע רופט אייך. איהר וועט שוין דאַרטען האָבען פאַר די מאַראַנצען!... [די קינדער געהען אוועק]. און איהר אויך, רב אַלטער?... פּע, שעמען מעגט איהר זיך. אַזאַ איד, קיין עין־הרע!

ר ב אַ ל ט ע ר [פּלאַנטעט מיט דער צונג]. אַ איד?... אַ איד איז ניט קיין גוי... אַ איד זאָל טאַקי זיין תּמיד געזונט און מאריך ימים ונשים זיין. וואָרום אַ איד, וויפיעל ער זאָל ניט טרינקען, איז ער קיינמאָל ניט ש־שכור... [גיסט־אַן אַ כוסה].

פּ ר אַ ד ע ל. וואָס סע האָט זיך מיר גע׳חלומ׳ט היינטיגע נאַכט און יענע נאַכט און אַ גאַנץ יאָהר!... דאָרט אין שטוב איז אַ מזל־טוב, דעריבער באַדאַרפען זיי דאָ זשליאָקען ווײַן!... ביילע!

ב י י ל ע. זיי האָבען גאָר אַזוי פיעל ניט געטרונקען. זעה־נאָר! גענומען צו די ליפּען...

ח י י ם. גענומען צו די ליפּען און טאַקי באַלד אַראָפּ־געשלונגען... הערט זשע אויס, רב אַלטער. אַז מיר האָבען יאָ דערלעבט אַ מזל־טוב, טאָ לאָמיר טאַקי נעמען צו ביסלעך ווײַן און טרינקען לחיים פאַר אונז אַליין און פאַר אונזערע אייגענע כּלות, און לאָמיר זיך צו־ווינטשען איינס דאָס אַנדערע, סע זאָל זיין מיט מזל. מזל־טוב דיר, פּראַדעל, מיין טייערע כּלה, מיין ליכטיגער שטערן, מיין קרוין, מיין שפּיעלפּוינגעלע! געב מיר אַהער דיין זים הענטעל און זאָג מיר צו, אַז דו וועסט מיר זיין געטריי!...
[וויל זי אַרומנעמען].

פ ר א ד ע ל [שטופּט איהם אפּ]. אלע בייזע ווּיסטע חלומות! אפּנים, דו ביזט שכּור?...

ח י י ם. שכּור? חס וחלילה! ווי קומט א איד זיין שכּור? וואָס זאָגט איהר, רב אַלטער? קאָן א איד זיין שכּור?

ר ב א ל ט ע ר [שמייכעלט און באַלעקט זיך]. א איד איז קיי־קיינמאָל ניט ש־שכּור! א איד איז א איד, און דיזען, דאָזען, דאָס און יענס...

ח י י ם [וויל ארומנעמען פּראַדלען]. אפשר געפעלט דיר ניט, קאַנאַריקעל, דער יחוס, וואָס איך בין א משרת?... נאַרעלע, משרתים פיהרען היינט דאָס גאַנצע רעדעל... קאָרג פּאַרהאַן ביי אונז בעלי־בתּים, וואָס זענען געווען אמאָל משרתים? און מיין בעל־הבית אליין, זאָל דיר צו קיין חרפּה ניט זיין, איז ניט געווען קיין משרת?... א ביסעל גנבה, א ביטעל הצלחה — חוץ זיין שאָדען אויף מיר געזאָגט געוואָרען אין צעהן יאָהר ארום!... צי, אשטייגער, למשל, נעם דיין מאַדאַם — ניט געווען פריהער איין אַם?... היינט דאָקטערט זי זיך שוין און פאָהרט אין די בעדער אריין... נאַרעלע, ווּעסט, אם ירצה השם, אויך זיין א מאַדאַם אמאָל, ווּעסט דו זיך אויך, מיט גאָט'ס הילף, דאָקטערען. זיי זיכער...

פ ר א ד ע ל [שטויסט איהם אפּ]. ביים זיך אָפּ די צונג!...

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער! פאָלג מיך, קעצעלע מיינס, לאָמיר ברעכען טעלער. מזל טוב!... ביילע! רב אַלטער! זאָגט אונז מזל טוב! [שלעפּט־ארוים פון קעשענע א גאָלדענע קייט און טהוט־אָן פּראַדלען אויפ'ן האַלז]. אזוי ווי דו ביזט איצטערט מיין כּלה, שענק איך דיר א מתנה. ס'ליגט ביי מיר אָנגעגרייט שוין פון צוויי וואָכען. [ער נעמט־ארום פּראַדלען און טהוט זי א קוש. זי שטופּט איהם כּלומרשט אָפּ].

ב י י ל ע. מזל טוב דיר, פּראַדעל, פאַרנויץ געזונט! וואָס זאָגט איהר דערויף, רב אַלטער? [זי ווייזט איהם אויף פּראַדעל'ס מתנה].

ר ב א ל ט ע ר. וואָס זאָל איך זאָגען? איך זאָג, אז א איד... א איד זאָל מאריך ימים ונשים זיין... א איד עסט און

טרינקט — און גאָר... גאָרניט... שאַ, שטיל... פּיש־פּיש־פּישטשעט ווי אַ פויגעלע... דיזעז, דאַזעז, דאָס און יענס... [ער שטעהט־אויף און פאַלט פון די פיס]. אַ איד, אַפילו אַז ער טרינקט, איז ער ת־תמיד ניכטער... פּלאָנטעט ניט מיט דער צונג... פאַלט ניט פון די פיס... געהט גלייך, ווי אַ סטרונקעלע... טהוט זיך ניט אַ בויג נישט אהער... נישט אהין... איז ביי אַלע געדאַנקען... וואָרום אַ איד... וויפיעל ער זאָל ניט טרינקען קיין וויין, איז ער קיי־קיינמאָל ניט, אָבער טאַקי קיינמאָל ניט ש־ש־ש... אוי, אַ איד האָט אַ פינסטער מזל... זיי זענען גערעכט, די צי־צי־ציוניסטען, אַז דאָס פאָלק... אַז אַ איד איז ת־תמיד אין דער ערד... ת־תמיד פאַראומערט, פאַר׳־חושכ׳ט, פאַרוואָגעלט... [זינגט אונטער דער נאָז].

פאַריאָ־וואָ־מערט, פאַר־קלאָ־וואָ־אָגט,
פון זאַ־וואַי־נעם פאַר־יאָ־וואָ־אָגט,
פון גאַ־וואַט דאָס פאַר־שאָלטענע קינד... [אויסנעצוייגען].
אוי־אוי־אוי־אוי!
אוי־אוי־אוי־אוי!...

ח י י ם [נעמט רב אַלטערען פאַר אַ האַנט]. וואָס טויג אייך, רב אַלטער, זיין „פאַריאָ־וואָמערט און פאַרקלאָ־וואָגט"? לאָזען בעסער אונזערע שונאים יאָמערען און קלאָגען אויף זייערע קעפּ! איהר פאָלגט מיך, רב אַלטער, גיסט אייך בעסער אָן אַ פרישע כוסה און טרינקט לחיים צו אייער ביילען... לאָז זיין אין אַ גוטער שעה אַ מזל׳דיגער, איהר זאָלט זיך מיט איהר עלטערען אין עושר און אין כבוד... איך וויים דאָך, אַז איהר פאַרקעוועט אַרום איהר שוין פון אַ האַלב יאָהר... אַ וועלט שלאָפט ניט... וואָס מאַכט איהר אָנשטעלען, ביילע, וואָס ברעקעלט איהר זיך? לאָם איך האָבען אַזאַ יאָהר, וואָס פאַר אַ זיווג דאָס איז, ווי מיין רביצין פלעגט זאָגען אויף איהר שכן, בשעת ער פלעגט זיך צעפּאַטשען מיט זיין פלונית׳טע... אַ זיווג — זאָג איך אייך!

ר ב א ל ט ע ר. אַ זיווג מן השמים... לחיים, לחיים!

[עס קומען־אַן וויעדער די קינדער מיט פולע קעשענעס, קנאַקען ניסלעך].

ח י י ם. גיט זשע איהר, רבּ אַלטער, די האַנט, און לאָז זיין מיט גליק. פון דאַנען אין איין איינענער שטוב, ווי לייבושעל־גנב האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם דאָס ערשטע מאָל גע־בראַכט צו פיהרען אין אָסטראָג... און לאָמיר זיין געזונט! [ער גיסט־אריין מיט גוואלד פראדלען א ביסעל וויין אין מויל אריין. רב אלטער גיט ביילען פון זיין גלעזעל]. רבּ אַלטער! זינגט עפּיס א ליעדעל פון אייערע ליעדלעך, נאָר א רעכטס, ס׳זאָל לאָפּטשען!

ר ב א ל ט ע ר [נעמט אויף דער אויבערשטער אקטאווע].

אָב איז א פּאָטער,
קדר איז א טאָטער,
א טאָטער איז א קדר,
בגדים זענען קליידער,
קליידער זענען בגדים,
זייד איז ניט קיין פּאָדעם...

ח י י ם [שלאגט איהם איבער, זינגט אליין].

פּאָדעם איז ניט זייד,
שכּור זאָלט איהר זיין ווי לוט,
ווי לוט זאָלט איהר זיין שכּור,
אין מויל זאָל אייך ווערען ביטער,
ביטער זאָל אייך ווערען אין מויל,
שיסען זאָל אייך א קויל,
א קויל זאָל אייך אויסשיסען...

פ ר א ד ע ל. געשאָסען זאָלסט דו ווערען פון גאָט!

ח י י ם. אָמן, אַלע ווייבער!... ווייסט איהר זשע גאָר וואָס, רבּ אַלטער? זינגט אונז דאָס פריהעריגע ליעדעל: „וואָס מיר זענען זענען מיר!" און לאָמיר זיך נעמען פאַר די הענט אַלע און לאָמיר געהן א האָפּקעלע. [אלע נעמען זיך פאר די הענט און מע געהט א טענצעל].

ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר!
ח י י ם [זינגט צוזאמען מיט רב אלטערען].
אָבער משרתים זענען מיר!
ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער ציצית טראָגען מיר!
ח י י ם [צוזאמען מיט רב אלטערען].
אָבער משקה טרינקען מיר!
ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר זענען זענען מיר,
אָבער אידען זענען מיר!
ח י י ם [צוזאמען מיט רב אלטערען].
אָבער שכּורים זענען מיר!
ר ב א ל ט ע ר.
וואָס מיר טהוען טהוען מיר,
אָבער תּפילין לעגען מיר!

ח י י ם [צוזאמען מיט רב אלטערען]. אָבער טאנצען טאנצען מיר! [שרייט]. לעבעדיג, רב אלטער! פּולקעס! שטארקער! שטארקער! קינדער! פּיסלעך, קינדער!... [ער צעברעכט א טעלער. אלע שרייען „מזל טוב! מזל טוב! מזל טוב!“ פּלוצים עפענט זיך די שטוב־טיר און עס באווייזט זיך פריהער דער מאדאמ'ס נאז, נאכדעם די מ א ד א ם אליין].

נ י י ע נ ט ע ס צ ע נ ע.

מ א ד א ם [א פּליעסק מיט די הענט]. א וויסטער, א פינסטערער, א ריינער, איין אומגליקליכער, א שווארצער, א שלים־מזל'דיגער מזל־טוב אויף אייערע קעפּ און אויף אייערע הענט און פיס און

לייב און לעבען!... אזא הולטאיקע, אזא פארשיווע אידינע, אזא סמארקאטע מויד! וואָן פון מיין שטוב! [צו רב אלטערן]. און אט דער שלעפער וואָס טהוט דאָ?

ר ב א ל ט ע ר [אנגעדרודעלט, פלאנטעט מיט דער צונג]. ש־ש־שלעפער, זאָגט איהר? ווי קומט א איד צו זיין א שלע־פער? א איד איז קיי־קיי־קיינמאָל ניט קיין שלעפער! קיי־קיינ־מאָל ניט... און וואָס איהר טרייבט מענטשען פון ש־ש־שטוב — מהכתיתי, טרייבט, טרייבט. נאָר איין עולה איז דאָס פון אייך... ווייסט איהר, פאר וואָ־וואָ־וואָס? ס'איז היינט אנדערע יאָהרען גאָר... נישט דאָס, וואָ־וואָ־וואָס אמאָל... איהר זאָלט זעהען ביי מיר אין די ביכלעך... די צעצעליסטען זאָגען... א קלאָג צו אייער קאָפ! דיזען, דאזען, דאָס און יענס...

מ א ד א ם [צו חיים'ען]. און דו, שארלאטאן, וואָס טהוסט דו דאָ? וואָן פון דאנען!

ח י י ם [גאנץ עלעגאנט]. א דאנק פאר א קאמפלימענט! [די מאדאם לאָזט זיך צו איהם מיט ביידע הענט, וויל צונעמען די קינדער. חיים נעמט זי פאר א האנט, טהוט א וואונק צום איבעריגען עולם, און מע חאפט זי אריין אין רעדעל אריין און מע געהט מיט איהר א טענצעל. די מאדאם רייסט זיך מיט אלע כחות, נאר ס'איז אומזיסט: מע לאָזט זי נישט ארוים פון קאהן].
רב אלטער! וואָס שווייגט איהר? זאָגט עפּים א גוט וואָרט!

ר ב א ל ט ע ר [אויפגעלעבט, זינגט].

ס'איז היינט א נייע וועלט,
מע קוקט ניט אויף קיין געלט,
קיין גרוים, קיין קליין,
קיין מיאוס, קיין שען,
קיין אָרעם און קיין רייך —
אלע זענען גלייך!...

אלע [זינגען און טאנצען].

קיין גרויס, קיין קליין,
קיין מיאוס, קיין שען,
קיין אָרעם און קיין רייך —
אלע זענען גלייך!
אלע זענען גלייך!...

[די מאדאם רייסט זיך פון זייערע הענט און שעלט, נאר מע הערט ניט איהר קול. עס עפענט זיך די טיר און עס קוקט־אריין דערשראָקען אין קיך אריין דער גאנצער עולם: הערען און דאמען, און חתן־כלה אויך בתוכם. אייניגע מיט קארטען אין די הענט. מע בלייבט שטעהן א ווײַלע פארגליווערט, איטליכער אין איין אנדער פּאָזע. — לאנגזאם פאלט דער פארהאנג].

פארביטען די יוצרות

א פריילינבס אין איין אקט.

איבערגעמאכט פונ'ם איינאקטער „מזל טוב"
אין די יאהרען 1906 — 1915.

די פאַרשוינען:

צביה־קײלה, א קעבין אין א רייך הויז. א יונגע אלמנה.

מאשע, א שטובמיידעל.

איציק, א משרת מיט א פאטלע האר. טראגט א גאלדענעם סיגנעט.

קאפעל, א דיענער אין איין אפטייק.

קלמן דלות, א שוסטער. איין אלטער בחור.

סאשקע, א נגיד׳ס א בחור׳על.

קלארא
אנא } צוויי נגיד׳ישע פריילינס.

דער נגיד, איין אויפגעקומענער אריסטאקראט.

די נגידית, א מאדאם אין א געלען פאריק.

[א גרויסע קיך אין א רייך הויז. — אויסגעהאנגען א סך געפעס. אויף די ווענט — אילוסטראציעס פון צייטונגען און זשורנאלען, א שפיגעל מיט א געשטיקט האנדטיכעל, א פאר יאפאנישע פעכער, קליידלעך, קאפטלעך. ביי דער זייט א גרינער קאסטען, א בעטעל מיט א סך קישענס. — צוויי טירען: איינע ארויף אין שטוב אריין, מיט עטליכע טרעפלעך; די אנדערע, א הינטערטיר, אין דרויסען ארויס. — צביה־קיילה שטעהט ביי'ם אויווען מיט פאר־קאטשעטע ארבעל, קאכט וועטשערע.]

צביה־קיילה [בראקט א ציבעלע, זינגט א ליעדעל].

אוי, וואו זענט איהר, יונגע יאָוואָרען?
זאָגט, וואו זענט איהר אהינגעקיוועמען?
צי מיט'ן פייער פארברענט געוואָוואָרען?
צי מיט'ן וואסער אוועקגעשוויוועמען?...

אז אָך און אז וועה איז צו זייערע קעפּ, אז צביה־קיילה נעבאָך באַ־דארף זיין ביי זיי א דיענסט, און ביי די יונגע יאָהרען, און נאָך אין אזא שטוב מיט אזעלכע קינדער, גאָט זאָל ניט שטראָפען פאר די רעד!... [נעמט־אראָפּ אין א באַזונדער טעפּעל פון אלע מאכלים צו ביסלעך]. א שטוב!... א קרעטשמע!... איטליכער פרעסט אין איין אנדער צייט... האלט פאַר זיי א גאַנצען טאָג דעם אויוועןָ, האלטען זאָל זיי ביי'ם בויך!... און ווער שמועסט, אז דער בעל־הבית איז ניטאָ אין דער היים... [גיסט־אפּ אין טעפּעל אריין, טרייסעלט־אפּ די הענט, ווישט זיך מיט'ן פארטוך]. עי־עי־עי־עי! ווי לאַנג בין איך אליין געוועזן ביי זיך א בעל־הבית'טע, ביי מיין טיש מיט מיין מאַן עליו־השלום... [זינגט].

יאָהרען יונגע!
יאָהרען גרינגע!
וואָס זענט איהר אזוי גיך אוועק?
עס זעהט אייך ניט קיין
איי־איי־איינגעל,
עס יאָגט אייך ניט קיין
פיי־איי־איינגעל —
אוועק, אוועק, גאָר אָהן איין עק!...

[עס הערט זיך א קלאפּען אין דער הינטערטיר]. ווער קלאַפּט דאָס דאָרטען? מיט'ן קאָפּ אָן וואַנט!... [פארחאפּט זיך]. אוי, וועה איז מיר, אודאי רב קלמן?... [לאָזט זיך צו דער טיר]. א טייערער איד דאָס איז, אט דער קלמן דלות! האָט נעבאך ניט קיין גליק, אזוי ווי איך... און עלענד, אזוי ווי איך... [עפענט די טיר. עס קומט אריין פון דרויסען קלמן דער שוסטער, א איד פון א יאהר עטליכע און דרייסיג מיט א שווארץ בערדעל, טראָגט א צוגעלענערט קאפּעלישעל, מיט א קויטיגער מאַנישקע, מיט צו קורצע הויזען].

קלמן דלות. א גוטען אָווענט אייך, צביה־קיילה! וואָס מאכט איהר גוטס? געגאַנגען פארביי, געזעהען עס לייכט זיך ביי אייך, טראַכט איך מיר: לאָמיך אריינגעהן אויף א ווײלעטשקע זיך אָפּרוהען. מע זיצט ביי'ם וואָרשטעק, ווערט מען פארזעסען, צו אַלדי גוטע יאָהר... [חאַפּט א קוק אין אויווען]. נאָך זענט איהר ביי'ם אויוון? אזוי שפּעט!

צביה־קיילה [טראָגט איהם צו א בענקעל]. זיצט, רב קלמן!... שפּעט, זאָגט איהר? דאָ, אין דער שטוב, מוז מען א גאַנצען טאָג און א גאַנצע נאַכט שטעהן ביי'ם אויוון, שטעהן זאָלען זיי אין געהאַקטע וואונדען! א שטוב איז דאָס? א קרעטשמע!... און ווער שמועסט, אז דער בעל־הבית איז ניטאָ אין דער היים!...

קלמן דלות. אזוי? איז ער נישטאָ גאָר אין דער היים? וואו איז ער דען?

צ ב י ה־ק י י ל ה. ווייסט זיי דער שווארצער יאָהר!... אפשר וועט איהר טרינקען א גלעזעל טיי? אָדער גאָר עפּים צו־בייסען? [טראגט איהם אונטער פונ׳ם קליינעם טעפּעלע].

ק ל מ ן ד ל ו ת [רוקט זיך צו צום טעפּעלע]. א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין?

צ ב י ה־ק י י ל ה. פאָהרט ער נאָר ארוים פון דער היים, אזוי קעהרט מען איבער די שטוב מיט׳ן קאָפּ אראָפּ... אלע מאָל, ווען ער פאָהרט אוועק, מוז זיך עפּים טרעפען איין אומגליק... אָט איז געווען ביי אונז נעכטען איין „אָביסקע״. פּאָליציע, זשאנדארען און סאָלדאטען זענען אריבערגעפאַלען, איבערגעקעהרט די שטוב און צוגענומען אונזער וואָלאָדקען אין קאָטשומענט אריין. מסתמא האָט איהר געהערט שוין?... אפשר וועט איהר נעמען פריהער א ביסעל קאָניאק? נישקשה, זיי האָבען גענוג... [גיסט איהם אן א גלעזעל].

ק ל מ ן ד ל ו ת. א דאנק, צו וואָס זאָלט איהר זיך מטריח זיין? איהר ווייסט דאָך, אז איך בין ניט קיין טרינקער... לחיים! לאָז גאָט געבען... [טרינקט־אויס]. או! א הארב גלעזעל משקה!... אזוי, אזוי? האָט מען דעם בחור, הייסט עס, אריינגעפּאקט? א וואויל בחור׳על וואָלאָדקע! ווייסט איהר ניט, פאר וואָסערע מעשים טובים?

צ ב י ה־ק י י ל ה. ווייסט זיי דער שווארצער יאָהר! צעצעליסטען!... למאי אָט איז דער עלטערער זייערער, פּעטי, גאָר פארפאלען געוואָרען... [רוקט איהם צו א טעפּעלע מיט א לעפעל].

ק ל מ ן ד ל ו ת [קוקט אריין אין טעפּעל]. צו וואָס זאָלט איהר זיך מטריח זיין?... אזוי, אזוי? פארפאלען געוואָרען? [עסט גאנץ אַפּעטיטליך]. ווערדליג איך בין איין עסער...

צ ב י ה־ק י י ל ה [גיסט איהם אונטער זופּ]. ווי אין דער ערד אריין! ס׳איז אפילו ביי איהם ניט דאָס ערשטע מאָל. איך זאָל האָבען די ברכות, וויפיעל מאָל עס מאכט זיך, ער קומט אהיים

שוין מיט'ן טאָג גלייך, האָט מורא פאַר'ן בעל־הבית, קלאַפּט ער אָן צו מיר, איך זאָל איהם אַריינלאָזען דורך דער קיכטיר... זאָלט איהר זעהען דעמאָלט א פּנים ביי איהם, ווי אויף צו־להכעיס: די אויגען רויט, די האָר צעקאָשמעט, קוים וואָס ער האַלט זיך אויף די פיס... אפשר וועט איהר נעמען, רב קלמן, א גלעזעל ווישניק? נישקשה, ס'איז ביי זיי דאָ געַנוג!... [גיסט איהם אָן].

קלמן דלות. א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? [פאַרזוכט]. א שענע מעשה, נאָר א קורצע! וואו זשע, למשל, קאָן ער זיין, אָט דער פעטי אייערער?

צביה־קיילה. דער רוח ווייסט די ביינער זייערע!... א רחמנות, הערט איהר, איז נאָר אויף איהר, אויף דער בעל־הבית'טע נעבאַך. וואָס זי צעוויינט! וואָס זי צעיאָמערט!... אפשר וועט איהר נעמען נאָך א גלעזעל? [גיסט איהם אָן]. טרינקט, ס'איז גוטער ווישניק, בעסער פונ'ם בעסטען וויין...

קלמן דלות. א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין?... ווערליג איך בין א טרינקער... [טרינקט]. ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך דערצעהלען, צביה־קיילה? אז די וועלט זאָגט א ווערטעל: די קאַפּאָטע פאַרזעצען און א נגיד זאָל מען זיין, איז ניט אומזיסט.

צביה־קיילה. אקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד?

קלמן דלות. אקעגען דעם, וואָס איהר זאָגט ווישניק... איך בין דערגאַנגען מיט מיין שכל, אז א נגיד איז טויזענט מאָל בעסער צו זיין ווי איידער א קבצן, כאָטש אפילו קאַרל מאַרק זאָגט, אז קאַפּיטאַל איז א סם־המות...

צביה־קיילה. ווער איז דער מאַרק? [גיסט איהם אונטער]. טרינקט, רב קלמן, נאָך א קאָפּ!

קלמן דלות. דאָס איז דער גרעסטער פון... פון... א דאַנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין? ווערליג איך בין א טרינקער... [טרינקט]. קאַרל מאַרק איז דער, וואָס נעמט זיך אָן

אונזער קריוודע. ער איז פאַר אונז, בעלי־מלאכות, שטאָהל און אייזען. א קליינינגקייט פּראָ... פּראָל... פּראָלעטאַריאַט — קוים אויסגערעדט !...

צ ב י ה ־ ק י י ל ה . וואָס הייסט דאָס פּראָ... פּראָ... טפו ! איך קאָן עס גאָרניט ארויסרעדען ! [דערגיסט איהם דאָס גלעזעל].

ק ל מ ן ד ל ו ת . א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין ? וועדליג איך בין א טרינקער... [טרינקט און פּלאָנטעט מיט דער צונג]. זאָגט מיר נאָך : פּראָ... פּראָ... טע... פּראָלע... פּראָט — טפו ! לאָז דאָס געהן אין דער ערד ! זאָגט מיר בעסער, צביה־קיילה סערדצע, וואָס איך וועל אייך פרעגען : אשטייגער, כּדומה למשל, ס'זאָל זיך אייך מאכען א פּראָל... פּראָל... פּראָלעטאַריאַט, מיין איך א גלייכער שידוך... אשטייגער. כּדומה, א בעל־מלאכה, א חברה־מאַן, פון די, וועלכע קאַטאָרע, איהר פאַרשטעהט ?... וואָס טרינקט ניט... סיידען אַמאָל, אז עס מאכט זיך... איהר פאַר־שטעהט ? מען איז דאָך ניט מעהר ווי א לעבעדיגער מענטש... און דאָס איבעריגע דאַרפט איהר שוין אליין פאַרשטעהן...

צ ב י ה ־ ק י י ל ה [ברעקעלט זיך, דרעהט דעם שפּיץ פאַרטוך]. אז איהר רעדט אזוי פאַרשטעלט... [רוקט איהם אונטער א ביסעל איינגעמאכטס]. פאַרבייסט, רב קלמן, פאַר וואָס פאַרבייסט איהר ניט ?

ק ל מ ן ד ל ו ת . א דאנק, למאי זאָלט איהר זיך מטריח זיין ? וועדליג איך בין איין עסער... [עסט]. ווילט איהר, איך זאָל אייך זאָגען אָפענטליך ? [עס הערט זיך א קלאַפּ אין טיר פון דרויסען].

צ ב י ה ־ ק י י ל ה . וועמען טראָגט דאָס שוין דער רוח ?

[זי רוימט־אויף געשווינד פונ'ם טישעל, פאַרגעסט דאָס פלעשעל וויִשניק, געהט צו דער טיר. קלמן דלות שלעפּט ארויס פון קעשענע א ביכעל, פאַרטיפעט זיך כלומרשט]. ווער איז דאָרטען ?

א ק ו ל פ ו ן י ע נ ע ר ז י י ט ט י ר . ס'איז איך !

צ ב י ה ־ ק י י ל ה . ווער איז געווען דער איך ?

ד אָ ס ק ו ל פ ו ן י ע נ ע ר ז ײ ט ט י ר. אַ מענטש, גיט קײן רוח!

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. ס׳איז דו, איציקעל?

ד אָ ס ק ו ל פ ו ן י ע נ ע ר ז ײ ט ט י ר. װאָס עפּיס איציקעל? װאָס האָט איהר מיך פאַרצױגען אױף אַ שטרײַקעל? איציק איז ניט איציקעל. גיכערט, עפּענט־אױף, אין דרױסען איז ניט געהײצט...

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. בּרענען זאָלסט דו אױפ׳ן פײער, משומד אײנער! [עפּענט־אױף מיט כעס די טיר, און עס קומט אַרײן א י צ י ק ד ע ר מ ש ר ת, אַ יונג מיט אַ סיגנעט און מיט אַ קײט, טראָגט אױף זיך אַ פרעמדען פּידזשאַק, װאָס הענגט אױף איהם ברײטליך־לעפּעשעװאַטע, אַ רױטען שניפּס, געלע שיך, װײסע האַנטשוהען].

א י צ י ק [טהוט־אױס די האַנטשוהען, ברײט]. אַ גוטענאָװענט אײך, צביה־קײלה! אַ גוטענאָװענט אײך, רב קלמן! אַ גוטער נאָװענט זאָל זיך אַרײנחאַפּען אין אײך בּײדען! ס׳איז בּײ אײך דאָ װאַרעם װי אין אַ בּאָד, קײן עין־הרע, רײן און ציכטיג, װי בּײ מײן מאַמען פלעגט צו זײן ערב פּסח, בּשעת דער טאַטע האָט נאָך אַרומגעטיאַפּקעט מיט׳ן פּערדעל איבּער דער בּלאָטע. [געהט־צו צום טישעל, גיסט זיך אָן אַ גלעזעל װישניק]. געניסט, רב יצחק! װי מײן בּעל־הבּית׳טע־לעבּען זאָגט צו איהרע געסט, בּשעת זי איז זײ מכבּד מיט װערעמיגע ניסלעך. [טרינקט]. װאו איז ערגיץ מאַשענקע?

צ ב י ה ־ ק י י ל ה [רײסט אַרױס בּײ איהם דאָס גלעזעל]. אַװעק, משומד, נישט אױף דײן מיסט געװאַכסען!... װאָס בּאַדאַ־פּסט דו מאַשען? און װאָס בּיזט דו אַזױ אױסגעפּוצט? און װאָס הערט זיך עפּיס בּײ אײך? װאָס מאַכען דײנע בּעלי־בּתּים?

א י צ י ק. מיט די זײטען לאָזען זײ אײך מאַכען! מיוחסים! האָבּען זיך אײנגעשמועסט, אַז נאָר זײ זענען לײט, און אַלע איבּעריגע זענען גאָרנישט מיט גאָרנישט... [צום שוסטער]. װאָס לײענט איהר, רב קלמן?...

ק ל מ ן ד ל ו ת. וואָס איך לייען? וועגען קאַרל מאַרקס און וועגען קאַפּיטאַל...

א י צ י ק. וואָסער מאַרקס? און וועמענ׳ס קאַפּיטאַל? וואָסערע לאָקשען? און וואָסערע פלאָמען?

ק ל מ ן ד ל ו ת. וועגען מאַרק׳ס מעטאָדע, ווי אַזוי צו קאַפּיטאַליזירען דעם פּראָ... פּראָט... פּראָלעטאַריאַט; אָדער ווי אַזוי צו פּראָ... פּראָלעטאַריזירען די קאַפּיטאַליזאַציע...

א י צ י ק. און איהר פאַרשטעהט, וואָס איהר לייענט? און איהר האָט נאָך אַלע צייהן אין מויל?

צ ב י ה־ק י י ל ה. האָבען זאָלסט דו קדחת, רבונו של עולם! אַ שפּראַך פון אַ מענטשען! [עס קומט־אַן פון אויבען מ א ש ע מיט אַ פּעקעל וועש, דערזעהט איציקען].

א י צ י ק. אַ גוטענאָווענט דיר, נשמה מיינע! דו זאָלסט ניט זיין אַזוי אָנגעלאָדען מיט העמדער און מיט אונטערהויזען, וואָלטען מיינע בלאַסע ליפּען זיך באַהעפטעט מיט דיינע רויטע באַקען, ווי ביי רב קלמנ׳ען אין ביכעל שטעהט געשריבען...

מ א ש ע. אין דער ערד מיט׳ן קאָפּ! נאַ דיר אַזאַ שלים־מזל! וואָס האָסט דו זיך אַזוי אויסגעפּוצט, ווי צו דער פּגירה?

צ ב י ה־ק י י ל ה. יאָ־נו, עפּיס איז ער מיר היינט צו יום־טוב׳דיג!

א י צ י ק. וואָס דען? אַ מענטש לעבט איין מאָל, נישט קיין צוויי מאָל, ווי מיין טאַטע פלעגט זאָגען, אַז ער האָט נישט געהאַט אויף שבת און די מאַמע האָט איהם באַגראָבען... זאָג נאָר, מאַשוטקע, וואָס מאַכט עפּיס מיין יונגען בעל־הבית׳ס כלה׳כען?

מ א ש ע. דיין טאַטענ׳ס עסק?

א י צ י ק. מסתּמא אַז איך פרעג, איז ניט אומזיסט, ווי מיין שוועסטער האָט אַ מאָל געזאָגט, בשעת איך האָב געחאַפּט אַ פּאַטש גאָר אומגערעכט... איך האָב צו איהר אַ בריוועל פון מיין יונגען בעל־הבית. ער איז דאָס אין איהר פאַרליעבט אַ ביסעל, נאָך מעהר ווי איך אין דיר... [וויל אַ גלעט טהון מאַשען].

מ א ש ע [ניט איהם איבער די הענט]. פאוואלי מיט די הענט, דו שארלאטאן!

א י צ י ק [צו קלמנ'ען]. אט אזוי, ווי איהר זעהט, האבען מיר קיין גליק ניט, נישט איך, נישט מיין בעל־הבית... מיר זענען מיט זיי אדרבה ואדרבה, און זיי זענען מיט אונז קידער־ווידער... מיין אראנטשיק וויל זי, געהט־אויס חתונה האבען, און זי זאגט — זי האט נאך צייט, ווי מיינער א באקאנטער זאגט, אז דער שניידער קומט צו איהם מאהנען פאר געגעהה און ער האט א מכה ניט קיין געלט...

מ א ש ע. איך האב מורא, אז דיין באקאנטער — דאס ביזט דו אליין...

א י צ י ק. און איך האב מורא, אז איהר דרעהט דער וועלט א קאפ. איהר דרעהט אזוי לאנג, ביז איהר פארדרעהט אי זיך, אי יענעם...

מ א ש ע. אבער דיר האט נאך לעת־עתה קיינער ניט פאר־דרעהט קיין קאפ?

א י צ י ק. ביז אהער — געלויבט דער אויבערשטער, א חוץ דיר...

מ א ש ע. לעבען זאלסט דו אזוי!

א י צ י ק. אמן גם אתם!

צ ב י ה ־ ק י י ל ה. טאמער וואלט געוועזען געגוג צו שארפען די צינגלעך? זאג בעסער, וואס טהוסט דו דא אזוי שפעט טאקי אויף דער רעכטער אמת?

א י צ י ק. אויף דער רעכטער אמת זאג איך דאך אייך, אז איך האב געבראכט א בריוועל פון מיין יונגען בעל־הבית צו אייער אגיוטען, און געבעטען האט ער מיך, איך זאל איהם ברענגען תשובה. [שלעפט ארויס דאס בריוועל פון דער אונטערשטער קעשענע]. ער האט מיר אנגעזאגט, למען־השם, איך זאל דאס בריוועל ניט ווייזען קיינעם, אפגעבען גלייך צו איהר אין די הענט אריין... נאר וואס דען? מיר וועלען דאס פריהער פאוואלינקע אויפעפענען, א קוק טהון

אומיסטען, וואָס שרייבּט ער דאָרטען? [צו צביה־קיילה׳ן]. געפינט זיך ניט בּיי אייך אַ בּיסעל היים וואַסער און אַ שאָלעכץ פון איין איי, ווּעלען מיר דאָס מאַכען ווי עס געהער צו זיין... ס׳איז נישט דאָס ערשטע מאָל בּיי מיר, ווי מיין פעטער האָט געזאָגט, בּשעת מע האָט איהם איינגעזעצט אין חדר־גדיא... [צביה־קיילה ניט איהם אַ טעלער מיט היים וואַסער און אַ שאָלעכץ פון איין איי. ער בּאַנעצט דאָס בּריוועל פון דער אַנדערער זייט]. ס׳איז בּיי מיר, פאַרשטעהט איהר, אַזאַ חולאַת — איך האָבּ ליעבּ אַלסדינג וויסען, איך שטאַרבּ אַוועק!

מ אַ ש ע. דו שטאַרבּסט אַוועק? איך וועל זאָגען נאָך דיר קדיש. [קוקט, ווי איציק עפענט דעם קאָנווערט].

צ בּ י ה ־ ק י י ל ה. אַ בּעלנות צו עפענען פרעמדע בּריעף! אַנו, וואָס שטעהט דאָרטען?

אַ י צ י ק [ציהט אַרויס דאָס בּריוועל]. איך זעה, איהר זענט אַלע זעהר גייציג צו הערען נייעס... דער חסרון, וואָס מיין יונגער בּעל־הבּית שרייבּט צו איהר אויף רוסיש. און מיר האָט דער דאָקטער אָנגעזאָגט טויזענט מאָל, אַז „רשעות" קאָן מיר שאַדען צו די אויגען... לאָז איין אַנדערער שוין לייענען, ווי מיין בּרודער האָט געזאָגט, בּשעת מע האָט איהם אויפגערופען מפטיר צו זיין בּר־מצוה... רבּ קלמן, איהר ווילט פאַרדיענען עולם־הבּא? נאָט לייענט זיי דאָס בּריוועל, נאָר פּאַוואָלי, נישט געחאַפּט, וואָרט בּיי וואָרט, ס׳איז ניט קיין הייסע לאָקשען, ווי מיין מאַמע פלעגט מיר זאָגען בּשעת בּענטשען און טאַקי אין איינוועגס שענקען אַ פּאָר פּעטש אויך, גלאַט אַזוי זיך, פון היימליכקייט וועגען... נו, רבּ קלמן, ריהרט זיך, טהוט אָן די בּריל און לאָמיר הערען די מגילה...

ק ל מ ן ד ל ו ת [טהוט־אָן די בּרילען, לייענט]. „ליעבּע טייערע אַנאַ! איך בּין ניט אימשטאַנד אַרויסצוזאָגען, ווי ווייט איך בּין געקרענקט פון דעם, וואָס איך קאָן צו אייך אין שטוב ניט קומען און פערזענליך מיט אייך זיך זעהען! פון זינט מע האָט צוגענומען אייער וואָלאָדין אין טורמע, לאָזט מען מיך ניט אַרויס פון שטוּב, מע היט מיר די טריט, ממש איך בּין פריילאָז, איך בּין אַרעסטירט,

איך בין אין תּפיסה... טייערע, טייערע אנא! איך בעט אייך, פאָהרט נישט קיין זשענעווע! בלייבט דאָ, לאָז איבערגעהן א קליינע צייט, מיינע עלטערען וועלען זעהען, אז איהר פאָהרט ניט, וועט זיי איבערגעהן דער קאפּריז, און זיי וועלען איינוויליגען צו אונזער שידוך, און דעמאָלט — אָ! דעמאָלט, נאָך דער חתונה, וועלען מיר זיין פריי צו טהון וואָס מיר ווילען! מיר וועלען דעמאָלט ביידע קאָנען פאָהרען קיין זשענעווע"...

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואוהין קלויבען זיי זיך עס פאָהרען, א מכּה זיי?

מ א ש ע. איהר הערט דאָך, אז קיין זשענעווע.

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואו איז דאָס? ווייט פון דאַנען?

מ א ש ע. דאָס דאַרף זיין אין קארלסבאַד מסתּמא. אלע זומער פאָהרען זיי קיין קארלסבאַד.

א י צ י ק [צו מאשען]. אזוי זאָגסט דו? קארלסבאַד! וואו איז קארלסבאַד? וואָס איז קארלסבאַד? מיט וואָס עסט מען קארלסבאַד?

מ א ש ע. וואָס זאָגט איהר אויף זיין טאַטען? אזוי פיעל, ווי דו ווייסט, ווייס איך נאָך געוויס, און אפשר נאָך א ביסעל מעהר!

א י צ י ק. א נייע וויסערין געוואָרען! דו ווייסט מעהר פון א טוידטען! וואו האָסט דו זיך אָנגעהערט אזעלכע זאכען? ביי דיינע בעלי־בּתּים אפשר? ווער זענט איהר? שוין לאַנג זענט איהר געשטאַנען מיט פיש אין מארק? געקומען אהער קיין אדעס, געוואָרען גאַנצע סטיקראַטען, און האָבען חשק זיך משדך זיין מיט אונז, מיט די פינקעלשטיינס!

מ א ש ע. אי־אי־אי! א גליק! פינקעלשטיינס! וואָס איז מיט אייך דער יחוס אזוי גרויס?

א י צ י ק. ע, ביזט דו דאָך טאַקי א ציעג, און אפשר טאַקי א גאַנצע בהמה, אז דו פרעגסט גאָר אזעלכס!... מיר שטאַמען

ארוים — דו ווייסט פון וועמען? אזש פון דעם גרויסען, גרויסען... תּרח׳ען! האָסט געהערט אמאָל דעם נאָמען תּרח?

מ א ש ע. באַגראָב דיך מיט איהם אין איין גריבעל!

א י צ י ק. בתּנאי, אז דו זאָלסט זיין א דריטע...

צ ב י ה־ק י י ל ה. עס וועט זיין א מאָל א סוף, צי ניין? [צו קלמנ׳ען]. ליי'ענט, רב קלמן, וואָס הערט איהר זיי?

ק ל מ ן ד ל ו ת [לייענט ווייטער]. „טייערע אנא! איך ווייס, אז ס׳איז אייך שווער דאָ צו זיין. איך ווייס, אז איהר האָט צרות ניט אזוי פון די עלטערען, ווי פון דער שטוב, און איבערהויפּט פון די צוויי שענע לייט, דער שאַרלאַטאַן פּעטי און די פּוסטע קלאַרא. אנא! איך בין זיך מודה — איך בין צו שוואַך, איך האָב קיין העלדענמוטה ניט, אָבער א האַרץ האָב איך, א נשמה — און די ביידע, דאָס האַרץ און די נשמה, געהערען צו אייך, צו אייך, טייערע אנא!... אלזאָ, נאָך א מאָל: איך בעט אייך, פאַהרט ניט קיין זשענעווע! האָט א ביסעלע געדולד, וועלען מיר נאָך דער חתונה ביידע פאַהרען בעסער קיין מאָנטעקאַרלאָ, אָדער גאָר קיין פּאַריז!... האָט רחמנות אויף אייער אומגליקליכען אראָנטשיק פינקעלשטיין״.

א י צ י ק [ווישט זיך די אויגען]. נו? קאָן דאָס נישט נעמען קיין שטיין? [צו מאַשען]. איהר זענט דאָך ווערטה, אלע מיידלעך, מע זאָל אייך אויפהענגען איינציגווייז אויף איין שנירעלע, דער־פאַר וואָס ביי אייך איז ניט קיין האַרץ, נאָר א קנויל ביימוועלעך, ווי מיין זיידע פלעגט זאָגען צו דער באָבע, בשעת זי האָט ניט געוואָלט, ער זאָל שמעקען טאַבעקע...

מ א ש ע. וועד שוין געהאנגען בעסער אליין!

א י צ י ק. אָמן גם אתּם... [עס הערט זיך א קלאַפּען איז דער הינטערטיר].

צ ב י ה־ק י י ל ה [הויך]. ווער איז?

א ק ו ל פ ו ן י ע נ ע ר ז י י ט ט י ר. ס׳איז איך!

צ ב י ה־ק י י ל ה. א נייעם איך האָט געבראַכט דער רוח!...

[עפענט־אויף די טיר. עס קומט אריין קאפעל פון דער אפאייק, א טרוקענער נפש מיט א געשערען גרוי בערדעל, דאס אונטערשטע האלבע פנים העכער פונ׳ם אויבערשטען ארויסגעשטעלט. רעדט מאנאטאנע, ווי ברוגז].

א י צ י ק. ברוך הבא, א איד רב קאפעל פלעשעלוואסער, דעם גרויסען פלעשעלוואסער׳ס איין אייניקעל! וואס טהוט איהר דא?

ק א פ ע ל [קוקט ניט אויף איציקען, רעדט צו די דיענסטען ברוגז]. מיין פרינציפאל הערר שלייען האט מיר געהייסען אוועקווארפען אלע געשעפטען מיט אלע מלאכות און מיט אלע פלעשלעך, און אנגעזאגט, איך זאל די רגע מיך דורכגעהן צו קאלארדא מיראנאוונא...

א י צ י ק. ווער איז די חיה?

מ א ש ע. דאס מיינט ער אונזער קלארען. [צו קאפלען]. אויף וואס דארפט איהר זי?

ק א פ ע ל. אויף כפרות... מיין פרינציפאל הערר שלייען האט מיר געזאגט, איך זאל די רגע אפטראגען צו איהר א בריוועל...

א י צ י ק. א בריוועל? גיט אהער! דא עפענט מען בריוולעך...

ק א פ ע ל. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס! וואס הייסט, דא עפענט מען בריוולעך? ווער עפענט צו וואס עפענט מען זיי?

א י צ י ק. וואס פארשטעהט איהר דא ניט, פארשטאפטער מוח? די בריעף, איידער מע גיט זיי איבער ארויף אין שטוב אריין, ווערען פריהער דורכגעלייענט אט דא אין קיך... האט איהר שוין צעקייעט, צי נאך ניט? [צו קלמן דלות]. רב קלמן, זייט זשע מוחל, טהוט אן צוריק די ברילען. [צו קאפלען]. פרא־אדם! וואס זענט איהר געבליבען שטעהן, גלייך ווי אייער פרינציפאל וואלט אייך דערלאנגען מיט א פלעשעל אין האלז־און־נאקען? גיט שוין אהער דאס בריוועל, וועלען מיר דאס עפענען, איבערלייענען און צוריק פאר׳חתמ׳ענען מיט א ווייסכען פון איין איי, שוין אינאיינעם מיט מיין פרינציפאל׳ס בריוועל. איהר קאנט זיך אויף מיר פאר־

לאָזען, איך בין אויף די זאכען א רעכטער בעל־מלאכה, ווי מיין רבי פלעגט זאָגען, בשעת ער האָט געהאַלטען ביי אויפשניידען א קאווען...

ק אָ פ ע ל [קנייטשט מיט די פּלייצעס]. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס... מיין פּרינציפּאַל העהר שלייען האָט מיר אָנגעזאָגט למען־השם, איך זאָל מיך ניט דערוועגען איבערגעבען דאָס בריוועל דורך קיין אנדערען, נאָר גלייך צו קאַלאָראַדאָ מיראָ־נאָוונא אין די הענט אריין, וואָרום ס'איז, פארשטעהט איהר מיך, א סוד...

אַ י צ י ק. וואָס זאָגט איהר צו זיין קאָפּ? אדרבה, ווייל ס'איז א סוד, באַדאַרף מען זעהען אין וואָס באשטעהט ער, אניט — וואָס דאַרפען מיר דאָס, וועלכע שווארצע יאָהר?... נו, מאכט נאָר ניט קיין שהיות, רב פלעשעלוואסער, גיט אהער דאָס בריוועל, די נאַכט שטעהט ניט!...

ק אָ פּ ע ל [קנייטשט מיט די פּלייצעס]. נגנו! זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס, האָט זיך מיר אַזעלכס נישט גע'חלומ'ט אפילו!... [טראָגט־צו איציקען דאָס בריוועל].

א י צ י ק [עפענט־אויף דעם קאָנווערט פון דער לינקער זייט, ציהט־ארויס דאָס בריוועל, באַטראַכט דאָס פריהער פון אַלע זייטען, גיט דאָס איבער צו קלמנ'ען]. נו, רב קלמן, שניידט ווייטער, ווי מיין טאַטע פלעגט זאָגען, בשעת ער איז פארטיג געוואָרען מיט איין טעלער און גע־הייסען געבען זיך נאָך א מאָל...

ק ל מ ן ד ל ו ת [טהוט־אָן די בריקלען, לייענט]. „מיין טייער טייבעלע, נשמה מיינע, קלאַרא מיראָנאָוונא! איך בין אייך מודיע, אז ביי מיר איז שוין אַלץ פארטיג צו דער רייזע, איך האָב שוין אַלע פּאַפּיערען גרייט, איך האָב שוין אפילו א פוהר אויך באשטעלט. דאָס שטעדטעל איז ניט ווייט פון דאַנען. איך האָב דאָרטען א באַקאַנטען, אויך א פארמאַצעווט, שרייבט ער מיר, אז פאַר איין פינפאונצוואַנציגער וועט אונז דער דאָרטיגער רב געבען חופה וקידושין... פארגעסט נאָר נישט מיטנעמען מיט זיך אייער גט

מיט אייערע מעטריקעס... אך, ווי גליקליך איך בין, אז איך דער־מאן זיך, אז נישט מעהר ווי אין פיער און צוואנציג שעה ארום באפריי איך אייך, מיין טייער טייבעלע, פון געפענקעניש, און איהר וועט נישט דארפען אָנקוקען מעהר די נמאס'דיגע פּנים'ער פון אייערע דעספּאָטישע עלטערען און פון אייערע מטורף'דיגע ברי־דערלעך, און איבערהויפּט — פון אייער געשערענער שוועסטער אניוטא, וועלכע איך האָב פיינט גלייך אזוי ווי איהר, מעגט איהר מיר גלויבען אויף מיינע הייליגע נאמנות!... זייט גרייט צו דער באשטימטער שעה, טייערע נשמה, מיין שענע, גוטע, עהרליכע, געטרייע קלארא מיראָנאָוונא! פון מיר אייער איבערגעגעבענסטער קנעכט, וואָס קושט אייך הינטער די אויגען צעהן טויזענט מאָל, אקים לוואָוויטש שלייען".

א י צ י ק. בראוואָ! יענער שרייט גוואלד: נישט פאָהרען, דער האַלט דוקא ביי פאָהרען — דול און משוגע קאָן מען פון זיי ווערען! אצינד דארף מען זיך נעמען צוריק פאַר'חתמ'ענען די בריוולעך... [ער נעמט זיך צום ווייסכען פונ'ם איי, טראַגט צו ביידע בריוולעך מיט די קאָנווערטען צו קלמנ'ען]. אנו, רב קלמן, זייט זשע מוחל, וועלכס איז צו אנען און וועלכס איז צו קלאַרען, אָדער צו קאָלאָראַדען? עס קאָן דאָ חלילה ארוים אַ מיאוס'ער טעות... [קלמן באווייזט איהם. ער לעגט־אריין די בריוולעך אין די קאָנווערטען, באשמירט מיט'ן ווייסכען פון איי, גיט איבער מאשען]. נאַ, מאַשוטעטשקע, נשמה'ניו, געה טראָג זיי אָפּ די בריוולעך, לאָזען זיי זיך קוויקען...

מ א ש ע. וואָס פאַר אַ מאַשוטעטשקע בין איך דיר, ברענען זאָלסט דו? [גנעהט־אָפּ מיט די בריוולעך].

א י צ י ק [צו מאשען]. אָמן גם אתם!... [צו צביה־קיילה'ן]. אצינד גיט אַהער, מוהמעניו, נאָך אַ פּאָר גלעזלעך, וועלען מיר פאַרזוכען דעם ווישניק אייערען, וואָס פאַר אַ טעם ער האָט, און טאקי אין איינוועגס טרינקען לחיים, וואָרום מע דארף סאי ווי סאי שטאַרבען, ווי מיינער אַ באַקאַנטער שניידער האָט געזאָגט, בשעת

ער האט דערזעהען, אז מע גיט צום טיש א פולע שיסעל מיט הייסע לאטקעס... טרינקט, רב קלמן!

ק ל מ ן ד ל ו ת [אויפגעלעבט]. א איד טרינקט דען? ווען טרינקט א איד? א איד טרינקט איין מאל אין א שמיטה... לחיים, לאז גאט געבען, מע זאל זיין אידען, ווארום איך געה מיר מיט מיין גאנג... איך זאג, אז א איד איז גאר איין אנדער זאך! א איד איז ניט קיין גוי... א גוי איז א גוי, און א איד איז א איד... דיזען, דאזען — איהר פארשטעהט, צי ניין?...

א י צ י ק. זעהט איהר, דאס איז שוין איין אויפטהו! דאס איז א שכל! א גוי איז א גוי, און א איד איז א איד. מעהר מע לעבט, מעהר עסט מען... צוליעב דעם אליין מוז מען איבער־סוויניאטשען דעם פסוק נאך א מאל. [גיסט אן. אלע דריי טרינקען]. איך האב מיך דערמאנט א ליעדעל. איהר דארפט עס קענען, רב קלמן, עס זינגט זיך אזוי. איך וועל זינגען, און איהר וועט מיר אונטערהעלפען. [צו קאפלען]. און איהר, פלעשעלוואסער, מעגט אויך אונטערהאלטען. [זינגט].

געהט א גוי אין שענק אריין,
אין שענק אריין,
אין שענק אריין.
טרינקט זיך אויס זיין פעסעל וויין,
זיין פעסעל וויין,
זיין פעסעל וויין.

א ל ע ד ר י י.

אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי!
שכור איז ער,

טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי.

אַ י צ י ק.

נעמט א איד א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין,
א גלעזעלע וויין.
שעלט ער באַלד אין טאַטען אריין,
אין טאַטען אריין,
אין טאַטען אריין.
אוי, אוי, אוי!
שכּור איז א גוי...

[עס קומט־אַן פון אויבען סאַשקע מיט א הינטעל אין דער האַנט, געהט־אונטער שטיל צו צביה־קיילה׳ן, טראָגט איהר אונטער דאָס הינטעל צום האַלז].

צביה־קיילה [טהוט א שפּרונג־אָפּ]. פאַרחאַפּט זאָלסט דו ווערען, דו וועוועריק איינער, מיט דיין הונט, די כּפּרה זאָלסט דו זיין מיט איהם אינאיינעם! דו האָסט דאָך מיך איבערגעשראָקען כּמעט אויף טוידט!

סאַשקע [לאַכט]. ער האָט דיר דען א ביס געטהאָן? מאָפּס בייסט זיך ניט. מאָפּס איז א גוטענקער, א וואוילענקער!...
[טראָגט־צו דאָס הינטעל זיך צום פּנים].

איציק [באַטראַכט דעם הונט]. ווי אַלט איז ער, ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר, דאַרף איך פרעגען?

סאַשקע. קיין האַלב יאָהר נאָך נישט אפילו.

איציק. קיין עין־הרע ניט! שטעהט שוין אַליין?

סאַשקע [לאַכט]. צי ער שטעהט שוין אַליין? חאַ־חאַ־חאַ! איהר זאָלט איהם זעהען לויפען! פייל אויס׳ן בויגען! גיכער פון איין אייזענבאַהן... אין איין מינוט קאָן ער אייך אַפּלויפען טויזענט מייל!...

איציק. טאַקי באמת? מע קאָן ניט זאָגען, אַז ס׳איז א בוזמא... וואָס קאָסט ער, דאַרף איך פרעגען?

ס א ש ק ע [די הענט איז די קעשענעס]. א! ער קאסט געננוג! די מאמע מיינט, אז ער קאסט נישט מעהר ווי דאס פינפערעל, וואס זי האט באצאהלט... דאס ווייסט זי ניט, אז א חוץ דעם פינפערעל האב איך שטילערהייט אונטערגעשמירט מיט נאך עטליכע פינפערלעך, זי זאל ניט וויסען...

א י צ י ק. וואו האסט דו גענומען פינפערלעך, דארף איך פרעגען? געמאכט מיט די רויף?... [א מאך מיט דער האנט און א וואונק מיט די אויגען].

ס א ש ק ע [לאכט]. ווער פרעגט דיך?... למאי איך האב נאך געלט?...

א י צ י ק. עפּיס א סך?

ס א ש ק ע. טויזענט!... ביי דיר איז דאס א סך, ביי מיר איז דאס גארניט. איך זאל ווילען, וואלט איך געקאנט האבען נאך! [נעמט ארויס א בייטעלע, קלינגט מיט דעם אין דער לופטען]. אט האט מיר קלארע געגעבען עטליכע גאלדענע, ערשט נעכטען...

א י צ י ק. פאר וואס?

ס א ש ק ע. פאר שווייגען.

א י צ י ק. וואס הייסט, פאר שווייגען?

ס א ש ק ע. איך זאל שווייגען. איך זאל ניט זאגען קיינעם, אז זי האט זיך געקושט מיט'ן פראוויזאר אונטען אויף די טרעפּ, בשעת זי איז געגאנגען איהם באגלייטען... [צביה־קיילה, קלמן און קאפּעל לאכען].

א י צ י ק. בראווא, סאשקע, בראווא! ביזט א וואוילער בחור און א בעל־סוד, וואס מע קריגט דאס נישט! קום דערפאר אהערצו מיט דיין קדיש, וועסט דו פארזוכען אזא משקה, וואס דו האסט אזעלכעס ביי דיין טאטען קיינמאל ניט געטרונקען! [גיסט איהם אן א גלעזעל]. אפשר האסט דו מורא, ס'איז צו שטארק?

ס א ש ק ע. איך האב קיין מורא ניט פאר צו שטארק. [פארזוכט]. ס'איז דאך אונזער ווישניק!...

צ ב י ה ־ ק י י ל ה [ווערט רויט, קוקט ניט אין די אויגנז אריין, רעדט צו זיך]. א מכה איהם!...

ס א ש ק ע [פארזוכט נאך א מאל]. איך טרינק איהם אלע טאג בײ'ם טיש, אמאל א גלעזעל, אמאל צוויי... איך קאן אויס־טרינקען דריי אויך, און פיער אויך, און צעהן, און צוואנציג, און דרייסיג, און טויזענט גלעזלעך אויך! נאר מאפס טרינקט נישט... [טראנט־צו דעם הונט צו קלמנ'ען גלייך אין פנים אריין. קלמן שפרינגט־אפ]. חא־חא־חא, ער האט מורא פאר א הונט! קוקט־אן א מארדע, קוקט־אן אויהערען א פאר! [שטופט איהם דעם הונט].

ק ל מ ן ד ל ו ת [שטופט איהם אפ]. איך האב ניט מורא, נאר איך האלט נישט פון קיין הינט... א איד האט פיינט א הונט... א איד איז נישט קיין גוי!... [זינגט].

געהט א גוי אין שענק אריין,
אין שענק אריין,
אין שענק אריין.
טרינקט זיך אויס א פעסעל וויין,
א פעסעל וויין,
א פעסעל וויין.

א ל ע.

אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז א גוי!...

ס א ש ק ע [שטופט דעם הונט קאפלען]. וואס זאגסט דו אויף מיין הונט?

ק א פ ע ל [שפרינגט־אפ]. זינגט איך לעב... זינגט איך שטעה אויף מיינע פיס...

צ ב י ה־ק י י ל ה [צו סאשקען]. לאז צו־רוה! קום בעסער אהער, וועל איך איהם געבען עסען.

ס א ש ק ע [פרייליך]. לאנג לעבען זאלסט דו, צביה־קיילה! דערפאר האב איך דיך ליעב! [גיט דעם הונט עסען. עס קומט־או מאשע].

א י צ י ק. נו, מאשעניו, מיין לעבען? האסט אפגעגעבען די בריוולעך אקוראט?

מ א ש ע. וואס דען האב איך געטהאן?

א י צ י ק. בראווא! [טראגט־צו דאס גלעזעל צו די ליפען און שיסט־אוים א מורא'דיגען געלעכטער. אלע בלייבען זיצען, קוקען זיך איבער].

צ ב י ה־ק י י ל ה. וואס איז דיר צוגעקומען, משומד איינער?

ק ל מ ן ד ל ו ת. א איד איז פרייליך. ס'איז איהם גוט אויפ'ן הארצען, לאכט ער... א איד איז ניט קיין גוי... א איד... [זינגט].

נעמט א איד א גלעזעלע ויין,
א גלעזעלע ויין,
א גלעזעלע ויין.
שעלט ער באלד אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין,
אין טאטען אריין.

א ל ע.

אוי, אוי, אוי!
שכור איז א גוי!
שכור איז ער,
טרינקען מוז ער,
וויל ער איז א גוי...

א י צ י ק [שיסט־אוים נאך א מאל א געלעכטער]. אוי, אידען, איהר זאלט וויסען, וואס דארטען טהוט זיך! [וואייזט ארויף, אויף די טרעפ].

צ ב י ה ־ק י י ל ה [צו מאשען]. וואָס קוועלט ער אַזוי, דער משומד?

מ א ש ע. ווייסט איהם דער רוח! ס׳איז איהם אָנגעקומען דאָס משוגעת...

ק אָ פּ ע ל. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פיס...

א י צ י ק [האלט זיך ביי די זייטען, לאַכט אַלע מאָל שטאַרקער]. וואָס ווייסט איהר, וואָס פאַר אַ חתונה איך האָב אָנגעאַרבייט! איך האָב דאָך פאַרביטען די יוצרות... אַריינגעלעגט מיין אַראָנ־טשיק׳ס בריוועל צו דער שענער קאָלאָראַדע, און דעם אַפּטייקער׳ס בריוועל צו מיין אַראָנטשיק׳ס כלה׳כען — און לאָזען זיי זיך דאָרטען רייסען ווי די קעץ! [ווערט שיער ניט צעפּלאַצט פאַר געלעכטער].

צ ב י ה ־ק י י ל ה [אַ פּליעסק מיט די הענט]. אַה, דו משומד איינער, וואָס האָסט דו געטהאָן?

מ א ש ע [ברעכט די פינגער]. אוי, אַ דונער איז מיר! אַט לויף איך זיי זאָגען. [לאָזט זיך לויפען. צביה־קיילה האלט זי אָפּ].

צ ב י ה ־ק י י ל ה. וואָס וועסט דו לויפען? איצט איז שוין פאַרפאַלען... מאַך שוין בעסער אַ שווייג. לאָזען זיי זיך רייסען, לאָזען זיי זיך בייסען. אַ שענע ריינע כּפּרה!

א י צ י ק [קאַטשעט זיך]. אוי, איך וועל דאָס ניט אויס־האַלטען!...

ק אַ פּ ע ל [קנייטשט מיט די פּלייצעס]. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פּיס!

ק ל מ ן ד ל ו ת. ער לאַכט, מהכּתיתי. וואָס אַהרט אייך, לאָז ער לאַכען, לאָז אַ איד אויך לאַכען... אַ איד איז ניט קיין גוי... אַ איד... [זינגט].

שכּור איז אַ גוי!
שכּור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז אַ גוי!...

אַ י צ י ק [צו קלמנ'ען]. אַט ווען איך האָב ליעב! לאָם איך האָבען אַזאַ יאָהר, וואָס פאַר אַ איד דאָס איז! לחיים, רב קלמן! איהר פאָלגט מיך, נעמט טרינקט לחיים צו אייער צביה־קיילה'ן, און לאָז זיין אין אַ גוטער שעה! איהר מיינט, מע ווייסט ניט, אַז איהר שדכנ'ט זיך צו איהר? האָט קיין יסורים ניט, מע ווייסט, אַ וועלט שלאָפט ניט!... לאָם איך האָבען אַזאַ יאָהר, וואָס פאַר אַ גלייכער סליוועק דאָס איז! [גיסט זיי אַן ביידען אַ גלעזעל ווישניק]. טרינקט לחיים און לאָז זיין מיט גליק, פון דאַנען אין איין אייגענער, ווי מיין פעטער האָט געזאָגט, בשעת מע האָט איהם דאָס דריטע מאָל אריינגעזעצט אין געפענקעניש... און דו, מיין טייערע נשמה, מאשענקע, לעבען זאָלסט דו מיר, דו מיינסט, איך ווייס ניט, אַז דו האָסט מיך ליעב? לאָם איך, למשל, נישט קומען צו געהן אַ טאָג, פליהסט דו דאָך צוואַנציג מאָל אַראָפּ אין קיך, זעהען, צי בין איך שוין געקומען, און לאָם איך קומען צו געהן — שעלסט דו מיך כלומרשט מיט טוידטע קללות... נאָר בלאָטע! איציקען נאַרט מען נישט! איציק ווייסט!... נאַ, זעה, וואָס כ'האָב דיר געקויפט! [נעמט אַרויס און טהוט איהר אָן אַ קייטעל אויפ'ן האַלז]. ס'איז כסף טהור — ריין גאָלד, נאַרעלע וואָס דו ביזט. פאַרנוץ געזונט, ווי מיין רבי האָט געזאָגט מיינעם אַ חבר, בשעת ער איז געפאַלען און האָט זיך צעשפּאַלטען אַ ליפּ... [טראָגט איהר אונטער אַ גלעזעל ווישניק. זי קוויינקעלט זיך, באַטראַכט די קייט, באַווייזט צביה־קיילה'ן].

צ ב י ה־ק י י ל ה. פאַרנוץ געזונט! [אויף איציקען]. אַ משומד דאָס איז!

ק אַ פּ ע ל [געהט־צו צו מאשען, באַטראַכט די קייט, קנייטשט מיט די פּלייצעס, געהט צוריק]. זינט איך לעב! זינט איך שטעה אויף מיינע פיס!...

אַ י צ י ק. מכּח חתונה וועלען מיר שמועסען איין אַנדערש מאָל. אַצינד דאַרף מען ברעכען טעלער. [נעמט פונ'ם פּריפּעטשיק

צוויי טעלער, טהוט זיי א ווארף אין דער ערד אריין]. מזל־טוב אייך, רב קלמן! מזל־טוב אייך, צביה־קיילה! מזל־טוב דיר, מאשענקע! מזל־טוב אייך, רב יצחק אליין! [צו קאפעלן]. רב פלעשעלשוויינקער, גיט אונז אפ מזל־טוב! מזל־טוב! [נעמט אלעמען פאר די הענט. רב קלמן שאקעלט זיך. צביה־קיילה רייסט זיך. מאשע קוויינקעלט זיך. קאפעל קנייטשט מיט די פלייצעס. מע געהט א ראד. סאשקע מיט'ן הונט — אויך אין קאהן. איציק זינגט, קלמן העלפט איהם צו].

אב איז א פאטער,
קדר איז א טאטער,
מים רופט מען וואסער,
וואסער רופט מען מים,
דארף מען טרינקען לחיים —
לחיים! לחיים! לחיים!

טיירערעדערידעראם! טיירערעדערידעראם! טידערידעראם! לא־דערידערידעראם! וואכטידעראם! רב קלמן! שטארקער! הע־כער!... קאפעל! סאשקע! פיסלעך!... טיירערעדערידעראם! טיירערעדערידעראם! טידערידעראם! לאדערידערידעראם! וואכ־טידעראם!... [עס עפענט זיך די שטובטיר און עס באווייזט זיך אויף דער שוועל קלארא, און באלד נאך איהר אנא].

קלארא. ווער האט געבראכט דעם בריעף? [דערזעהט דעם עולם טאנצען, טהוט א שפרונג־אפ צוריק].

אנא. ווער האט געבראכט דעם בריעף? [דערזעהט קלאראן, טהוט א שפרונג־אפ צוריק. — דער עולם הערט־אויף צו טאנצען. מע בלייבט שטעהן פארגליווערט, יעדער אין איין אנדער פאזע].

קלארא. נא זעה, וואס דיין תכשיט שרייבט צו דיר! [טהוט איהר א שמיץ דאס בריוועל אין פנים אריין].

אנא. נא זעה, וואס דיין נאקעטער פראוויזאר שרייבט צו דיר! [א שמיץ דאס בריוועל אין פנים אריין].

א י צ י ק [חאַפּט זיך ביי די זייטען, קאַטשעט זיך פאַר געלעכטער]. פאַרביטען די יוצרות! חאַ־חאַ־חאַ! אַ קאָמעדיע, ווי איך בין אַ מענטש! חאַ־חאַ־חאַ!

א ל ע. פאַרביטען די יוצרות! חאַ־חאַ!... [עס וואַכסט־אויס די נגידית, דערזעהט די פלעשלעך מיט די גלעזלעך אויפ'ן טיש און דעם עולם, ווי מע איז פרייליך און מע לאַכט, ווענדט זיך צו די טעכטער].

ד י נ ג י ד י ת. וואָס איז דאָ? וואָס טהוט זיך דאָ? [צו די דיענסטען]. אַ ווייסטער, אַ פינסטערער, אַ שלים־מזל'דיגער חלום צו מיינע שונאים'ס קעפּ און צו אייערע הענט און פיס! וואָס איז דאָס? צביה־קיילה, וואָס איז דאָס פאַר שכּורים ביי מיר אין קיך?!... וואָן פון דאַנען! וואָן, שכּורים!!!...

א י צ י ק [צו קלמנ'ען]. איהר הערט, רב קלמן, אין וואָס מען איז אונז חושד?

ק ל מ ן ד ל ו ת [קוים וואָס ער פּלאָנטעט מיט דער צונגג]. שכּורים? חס ושלום! ווי קומט דאָס צו אַ אידען? ובפרט נאָך דער מעטאָדע פונ'ם שטאַנדפּונקט פון דער קאַפּיטאַליזאַציע אין די פאָרגעשריטענע עלעמענטען פונ'ם קאַפּיטאַל! ווייס איך וואָס! אַ איד איז ניט קיין גוי... [זינגט, די איבעריגע העלפען איהם מיט].

אוי, אוי, אוי!
שכּור איז אַ גוי!
שכּור איז ער,
טרינקען מוז ער,
ווייל ער איז אַ גוי!...

[די נגידית, אויסער זיך, לויפט־אַראָפּ פון די טרעפּ, חאַפּט פון די ווענט די קליידלעך, וויל אַנהויבען וואַרפען אין דרויסען אַרויס. זי ווערט אונטער־געחאַפּט פאַר די הענט פוןביידע זייטען: פון איין זייט איציק, פון דער אַנדערער זייט קאַפּעל, ווערט אַריינגעחאַפּט אין רעדעל אַריין. אַלע זינגען און טאַנצען. זי רייסט זיך מיט אַלע כחות, נאַר זי מוז נאָכטאַנצען מיט אַלע אין קאָהל. פּונקט אויף דער מיטען דרעהט זיך סאַשקע מיט'ן הינטעל, מאַכט פּיסלעך אַקעגען דער מוטער. איציק גיט אונטער אַלעמען היץ, זינגט. אַלע העלפען

איהם, אלע דרעהען זיך, ווי א וויכער. — פון אויבען, פון די טרעפ אראפ, קוקט מיט גרויסע אויגען דער נגיד, א שענער איד מיט א צילינדערהוט און מיט א שטעקעל, ווייזט־אויס, נאר־וואס געקומען פון גאס, זעהט דאס בילד, פאר־שטעהט ניט וואס זאל דאס באדייטען. ער טהוט זיך א לאז אראפ, הויבט אויף דעם שטעקען מיט גרויס אויפרעגונג, שרייט עפיס, נאר מע הערט ניט וואס. אין איין מינוט ווערט ער אריינגעחאפט אין רעדעל אריין, און ער מוז טאנצען מיט אלע אינאיינעם. פונ׳ם געזאנג ארויס הערט זיך איציק׳ס קול].

איציק [טאנצענדיג]. פריילין! אידען! לעבעדיג! אוים בעלי־בתים! אוים משרתים! אלע גלייך!... פארביטען די יוצרות!... רב קלמן! שטארקער! לעדערידערײדאם! וואכ־טידעראם!

לאנגזאם פאלט דער פארהאנג.

אגענטען

א שפּאס אין איין אקט.

געשריבען אין יאָהר 1905.

פערזאָנען:

מנחם־מענדעל יקנהז. א יונגערמאן א קליינשטעדטעלדיגער, אנגעטהאן אין א נייעם גארניטער, נאר־וואס פון דער נאדעל, מיט א נייעם קאפעליש, וואס זיצט ניט גוט אויפ'ן קאפ, און מיט א קאלנער, וואס קוועטשט איהם ארויס די אויגען פון שטערן. אויפ'ן שוים האלט ער א גאנץ גרויסען פארטפעל, אויך א נייעם.

מארק מאיסעיעוויטש לאמטערענשיסער. א יונגערמאן א שטשאגאל. אויך מיט א גרויסען פארטפעל.

אקים איסאקאוויטש באקפיש. א געפאקטער פארשוין, וואס האלט פון דער אכילה. אויך מיט א גרויסען פארטפעל.

לאזאר קאנסטאנטינאוויטש טערקעלטויב. א פארשוין מיט א גרויסער בארד און מיט א גרויסער משפחה: א ווייב מיט עטליכע קינדער, איינס קלענער פונ'ם אנדערען.

פארשיידענע פארשוינען, סטאטיסטען.

די געשיכטע קומט פאר אונטערוועגנס, אין וואגאן דריטער קלאס.

[אין וואגאו. — איינציגע פארשוינגען זיצען, איינציגע ליגען אויס־געצויגען, איינציגע שלאפען. — אויף די פאליצעס פעקלעך, טשע־מאדאנעס. — פארענט, איינער אליין אויף א באנק, נאהענט צום פענסטער, זיצט מנחם־מענדעל, באטראכט דעם גייעם נאר־ניטער, רעדט צו זיך אליין].

ערשטע סצענע.

מנחם־מענדעל. אָנגעטהאָן מיך א ביסעל — ווי א חתן. אויסגעפוצט — ווי א מויד. א חסרון — די הויזען א ביסעל צו שמאָלדליך, און דער קאָלנער... אוי, דער קאָלנער! נאָר אויף צו דערוואָרגען ווערען!... איך פאָהר. איך וויים, וואוהין איך פאָהר? „איהר וועט זיין, זאָגען זיי, א גוטער אגענט. אייער נאָמען אליין, זאָגען זיי, איז שוין גענוג! א ווערטעלע אויס־צורעדען — מנחם־מענדעל יקנהז, וואָס מע קען איהם, זאָגען זיי, ווי א בייזען שילינגער, אומעטום: אין יעהופעץ, אין בויבעריק, אין מאזעפעווקע, און וואו ניט? פאָהרט, זאָגען זיי, צווישען ‏גייערע אידעלעך און זייט מצליח! שטראפירט, זאָגען זיי, מענטשען פון׳ם טוידט"... שטראפירען מענטשען פון׳ם טוידט? ווי אזוי נעמט מען דאָס און מע שטראפירט־אָפּ יענעם פון׳ם טוידט? זאָל איך אזוי וויסען א בייזע וועטשערע. חאָטש זיי האָבען מיך געלעהרענט צוויי טאָג כסדר הלכות־אגענט, און „וואנס" האָט מען מיר אויך געגעבען, און דאָס איז דאָך דער עיקר, מחמת אלע אגענטען נעמען אוואנסען. ס׳זאָל ניט זיין קיין אוואנסען, וואָלטען ניט געווען, זאָגען זיי, קיין אגענטען... חוץ לזה, האָבען זיי מיר אָנגעפאקט א פולען פאָרטפעל מיט קאָנסטי־

טוציעס, מיין איך אינסטרוקציעס, ווי אזוי איין אגענט איז זיך נוהג בשעת שטראַפּירען יענעם פונ'ם טוידט. מע באַדאַרף זיך נעמען אַקאָרשט צו די קאָנסטיטוציעס, מיין איך אינסטרוקציעס... [עפענט־אויף דעם פּאַרטפעל און באַקומט־אַרויס אַ בריוועל]. אַ! מע זאָל דערמאַנען משיח'ן — שיינה־שיינדעל'ס אַ בריוועל! ווי זאָגט די שוויגער מיינע: „אַז מע זוכט אַ שער, געפינט מען אַ בעזים"... מע דאַרף פון דעסטוועגען לייענען נאָך אַ מאָל, וואָס שרייבט עפּיס מיין פּלונית'טע, זאָל מאַריך ימים זיין? במילא סקוטשנע אין וואַגאָן, ניטאָ וואָס צו טהון. [לייענט דאָס בריוועל]. „לכבוד בעלי היקר הנגיד החכם..." בקיצור... „מוהר"ר מנחם־מענדעל נ"י. ערשטענס, קום איך דיר צו מעלדען, אַז מיר זענען אַלע גאָט צו דאַנק אין בעסטען געזונט, געב גאָט דאָס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער..." [רייסט איבער]. דאַנקען השם יתברך, וואָס חאָטש געזונט. [לייענט ווייטער]. „צווייטענס, שרייב איך דיר, זאָלסט אַזוי כח האָבען, משומד איינער..." [רייסט איבער]. שוין! זי הויבט שוין אָן מיט איהרע ברכות!... [לייענט ווייטער]. „... זאָלסט אַזוי כח האָבען, משומד איינער, צו חאַליען דאָרטען אין דער קרענק, אין דעם וויסטען פינסטערען יעהופּעץ, ברענען זאָל עס מיט דיר אינאיינעם אויף איין פייער, ווי איך האָב אפילו כח צו פּלאָנטען מיט די פיס, אַז בסך־הכל האָט מיר דער שענער דאָקטער נעהייסען ליגען — ליגען זאָל ער אויפ'ן בית־עולם מיט דיר אין שכנות, ווי די מאַמע זאָגט..." [רייסט איבער]. אהאָ! די מאַמע זאָגט!... [לייענט ווייטער]. „... ווי די מאַמע זאָגט, ס'זאָל אַייך זיין היימליכער אין די לאַנגע ווינטער־נעכט... נאָ דיר גאָר אַזאַ שלאַק — אַ נייע פּרנסה האָט איהם גאָט צוגעשיקט, דעם ברויטגעבער מיינעם! ער וועט שטראַפּירען מענטשען צום טוידט! וואָס הייסט דאָס, מענדעל, דו וועסט שטראַפּירען מענטשען צום טוידט? פאַר וואָס?..." [רייסט איבער]. זי הויבט ניט אָן צו פאַרשטעהן, וואָס מע שרייבט איהר! [לייענט ווייטער]. „ביזט דאָך קלאָר משוגע — משוגע מעגסט דו ווערען פאַר אַלע אידען און פאַר אַלע גויים,

להבדיל, ווי די מאַמע זאָגט..." [רייסט איבער]. זי איז שוין ווידער דאָ מיט דער מאַמע! [לייענט ווייטער]. "...ווי די מאַמע זאָגט: אַ פערדעל, אַז מע לאָזט דעם אָפּ די לייצעס, פאַררייסט דאָס אויך דעם ווידעל. קאַרג, הייסט עס, וואָס דו האָסט איבערגעדיענט אַלע עבודה־זרות, געווען שוין וואָס אין דער קאָרט: אַ הענדלער — אַ טענדלער, אַ מעקלער — אַ שמעקלער, אַ געהער — אַ דרעהער, אַ שדכן — אַ בדחן, וואָס די גאַנצע וועלט האָט מיט דיר צו טהון, — באַדאַרפסט דו נאָך אויספּרובען האַנדלען מיט טוידטע לעבעדיגע מתים, ווי זאָגט די מאַמע זאָל לעבען: וואָרט־וואָרט, ער וועט זיך דיר שוין באַלד פאַרשטעלען פאַר איין אם אויך ערגיץ אין פּוילען!... וואָלט ניט גלייכער געווען טויזענט מאָל, זאָלסט, למשל, זיין אַצינד אויף דער מלחמה מיט יאַמפּאָני..." [רייסט איבער]. יאָ, ס'פאַר־שטעהט זיך! אָט פליה איך!... [לייענט ווייטער]. "...און קומען צו פאָהרען אהיים אין אַזא שטאַנד, חלילה, ווי אונזער משה־וועלוועל־לוי־אברהמ'ס איז געקומען, פינסטער איז מיר, אָהן הענט און אָהן פיס און אָהן לייב און אָהן לעבען, ווי די מאַמע זאָגט: די קויל ווייסט דען וועמען זי שיסט?... געדענק זשע, מענדעל, איצטיגס מאָל זאָג איך דיר מיט גוטען: ס'זאָל אויף דיר קומען אַ מהומה, אַ שרפה, אַ מגפה..." [עס קומט־אַריין אין וואַגאָן לאַמטערענשיסער מיט אַ גרויסען טשעמאָדאַן, זוכט איין אָרט אויף צו זעצען זיך].

צווייטע סצענע.

לאַמטערענשיסער [רוסיש]. מאָזשנאָ ק'וואָם? *

מנחם־מענדעל [באַהאַלט דאָס בריוועל אין פּאָרטפּעל. אויף רוסיש]. אַך! דליאַ טשעוואָ ניעט? ** [צו זיך]. אַ פיינער פאַרשוין מיט אַ שענעם טשעמאָדאַן... אפשר וועט ער זיך לאָזען שמראַ־פירען פונ'ם טוידט?

---

* מעג מען צו אייך? — ** פאַר וואָס ניט?

לאמטערנשיסער [באשטאט דעם טשעמאדאן, זעצט זיך אוועק נעבען מנחם־מענדלען. נעמט־ארויס א פאפיראס, רעדט רוסיש]. ניעט לי או וואס אגניא? * [צו זיך]. נאדא זאנדיראוואט פאטשוואו — א טאפ אין וואגען...

מנחם־מענדעל. אד! דליא טשעווא ניעט? [גיט איהם א שוועבעלע. רעדט צו זיך]. גאנץ גוט, וואס ער הויבט־אן אויף צופריהער.

לאמטערנשיסער [טראגט איהם אונטער א פאפיראס]. ניע אוגאדנא לי? ** [צו זיך]. א פארחאדיאשטשי *** סוביעקט... א פראווינציאל מיט א נייעם גארניטער... אפשר וועט מען קאנען מיט איהם מאכען א געשעפט? חאטש א קליין סטראחאווקעלע אויף אויסשלאגען די הוצאות...

מנחם־מענדעל [נעמט]. אד! דליא טשעווא ניעט? [פארדריכערט, רעדט צו זיך]. זעהט־אויס, א גאנץ לייטישער מענטש. ער וועט זיך, אם ירצה השם, געווים פארשטראפירען פונ'ם טוידט.

לאמטערנשיסער [צו זיך]. מיט אזא חניאק קאן מען רעדען אויף אידיש. [הויבט אן רעדען אידיש]. א חיות צו פאהרען אין באהן... נישט דאס, וואס אמאל! אז מען איז געפאהרען מיט דער פוהר, פלעגט מען זיך, ווי פאנימאיעטיע,**** שלעפען און שלעפען און שלעפען.

מנחם־מענדעל [זאגט איהם נאך]. שלעפען און שלעפען און שלעפען.

לאמטערנשיסער. מען איז געווען אין גלות ביי'ם בעל־עגלה, כחומר ביד היוצר.

מנחם־מענדעל. כחומר ביד היוצר.

לאמטערנשיסער. ער פלעגט אנפאקען א בויד מיט פארשוינען פון כל מאמינים שהוא.

---

* האט איהר אפשר פייער? — ** צי ווילט איהר נים? — *** א פאר־סענדער. — **** איהר פארשטעהט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פון כל מאמינים שהוא.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. אידען, און ווייבער, און א זעקעל מעהל, און א חזן, און א ציעג, און א גלח...

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. און א ציעג, און א גלח...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און אז מען איז געקומען בארג־ארויף, האט ער געהייסען די פארשוינען, זיי זאלען זיך מטריח זיין אראפגעהן, מע בעט אייך מחילה.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. מע בעט אייך מחילה.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און היינט בין איך מיר א פריץ. זיץ מיר, ווי פאנימאיעטיע, אין וואגאן און רויכער מיר א פאפיראס, אי ניקאקיך!

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. אי ניקאקיך!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איין מעלה האט נאר געהאט דאס אמאליגע פאהרען — מען איז געווען זיכער מיט'ן לעבען. מע האט נישט מורא געהאט, טאמער חלילה איין אומגליק, א קאטאסטראפע, דאס הייסט, טאמער קעהרט מען זיך איבער, ווי פא־נימאיעטיע, און מע פליהט, ווי די האלעשקעס, מיט'ן קאפ אראפ.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. ווי די האלעשקעס, מיט'ן קאפ אראפ.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. גוט, אז מען איז באוואהרענט חאטש מיט עטליכע טויזענט קערבלעך אויף נאכ'ן טוידט, דאס ווייב מיט די קינדער זאלען חלילה ניט דארפען, ווי פאנימאיעטיע, געהן איבער די הייזער.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. איבער די הייזער... [צו זיך]. ער געהט גלייך, ווי א גוט פערד...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. ער געהט דאך מיר נאך, ווי א לאשעקעל! [הויך]. ווארום כל זמן, פארשטעהט איהר מיך, דאס רעדעל דרעהט זיך, דרעהט זיך עס.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. דרעהט זיך עס.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. און אז עס הערט זיך אויף צו דרעהען, איז — סטאפ מאשינא!

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. סטאָפּ מאַשינאַ!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. ער לאָזט זיך פיהרען. מע דאַרף געהן מיט איהם גלייך צו דער שטאָל. [הויך]. דער חסרון, וואָס ניט יעדער קאָן זיך באַוואָהרענען מיט געלט. היינטיגע הוצאות, ווי פּאָנימאַיעטיע, מיט היינטיגע־ע־ע־ע...

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. מיט היינטיגע־ע־ע־ע...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איז חאָטש, פּאָקראַיניע מיערע, אַ סטראַחאָווקעלע.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פּאָקראַנעמיר, אַ סטראַחאָווקעלע... [צו זיך]. ס'איז דאָך טאַקי עפּיס נאָר מן השמים, כלעבען!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איך האָב מיך גראָד דערמאָנט אַצינד, וואָס ביי אונז האָט זיך געטראָפען אַ מעשה. איינער אַ גמיינער בעל־הבית, וואָס האָט אויף זיין לעבען ניט פאַרמאָגט קיין טויזענט קערבלעך, ווי פּאָנימאַיעטיע, ניט אָנגעקוקט קיין גאַנ־צען הונדערטער אין די אויגען, האָט ער אָבער שכל געהאַט באַ־צייטענס זיך פאַרסטראַחירען אין עטליכע טויזענט קאַרבען. איצט איז ער געשטאָרבען, פּאָהרענדיג, ניט פאַר אייך געדאַכט, אין באַהן, האָט מען זיין ווייב אויסגעצאָהלט ביי אונז ניט לאַנג פינף טויזענט קאַרבען מעות מזומנים, אחת ואחת!

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. מעות מזומנים, אחת ואחת! פּונקט דאָס איינענע, וואָס ביי אונז. ביי אונז האָט זיך אויך געטראָפען אַזאַ מעשה — ניט מיט פינף, נאָר מיט צעהן טויזענט קערבלעך. גאָט זאָל מיר אַזוי העלפען בכל אשר אפנה!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויסער זיך]. צעהן טויזענט קאַרבען?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. צעהן טויזענט קאַרבען.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. וואָס האָבען זיי געטהאָן מיט אַזאַ סומע געלט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. וואָס זאָלען זיי טהון? זיי האָבען געעפענט אַ קראָם, אַ שאַרפע קראָם!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. אַזוי? נו? און זיי לייזען עפּיס געלט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. נאָך אַ מין לייזען! מאסף ממון!

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו זיך]. איצט איז דער בעסטער מאָמענט. מע דאַרף איהם נעמען אויפ'ן צימבעל. [הויך]. ניט שייך צו זאָגען, מקנא זיין אַ געשטאָרבענעם; נאָר אַז מע דערמאָנט זיך אָן די לעבעדיגע, ווי פּאָנימאַיעטיע... יעדער האָט אַ ווייב און קינדער... [זיפצט]. איטליכער באַדאַרף עס טהון...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [זיפצט]. הערסט דו, אָט דאָס שמועסט מען דאָך! [צו זיך]. אָט איצט איז די בעסטע צייט איהם נעמען אין חדר אריין.

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [זיפצט]. אַז וואויל איז דעם, וואָס טהוט עס אָפּ באַצייטענס.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [זיפצט]. ווער ס'האָט שכל, דער פאַרחאַפּט פריהער, דער... און עס קאָסט גאָר ניט אַזוי טייער. וואָס קאָסט עס דען?

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויפגעלעבט]. עס ווענדט זיך אין די יאָהרען. איך מיין, אַז מע קאָן דאָס אָפּמאַכען דאָ טאַקי?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [אויפגעלעבט]. פאַר וואָס ניט?

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. אַ דאָקטער קאָן מען קריגען נאָכדעם, צושטעלען אַ סווידיעטיעלסטווע, ווי פּאָנימאַיעטיע...

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. דאָס איז די לעצטע דאגה דאָס. דער עיקר איז די סומע.

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [חאַפּט זיך צום פּאַרטפּעל]. ניט די סומע איז דער עיקר, דער עיקר איז די יאָהרען.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל [חאַפּט זיך צום פּאַרטפּעל]. געוויינטליך, די יאָהרען. למשל, וויפיעל זענט איהר אַלט?

ל אַ מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איך? וואָס געהער זיך אָן, וויפיעל איך בין אַלט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. וואָס הייסט, וואָס געהער זיך אָן? איהר זאָגט דאָך, אז דער עיקר איז די יאָהרען, זאָגט איהר דאָך!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. וואָס הייסט? איהר ווילט דען מ י ך פארסטראַחירען?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. וואָס דען? איהר ווילט מ י ך פארשטראַפירען?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. איהר זענט דען אויך איין אַגענט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. נאָך אַ מין אַגענט! אַ סופּ־אַגענט!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [שטעהט־אויף, גיט איהם די האַנט און שטעלט זיך פאָר גאַנץ העפליך, נאָר מיט גדלות]. מאַרק מאַיסעיעוויטש לאַמטערענשיסער, אָקרוזשנאָי אַגענט־אַקוויזיטאָר פון „עקוויטעבל”.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [שטעהט־אויף און שטעלט זיך פאָר גאַנץ עלעגאַנט]. מנחם־מענדעל יקנהז, סופּ־אַגענט פון „יאַקיר”. [עס קומט אַריין אין וואַגאָן ב אַ ק פּ י ש מיט צוויי טשעמאָדאַנעס און זוכט איין אָרט אויף צו זעצען זיך].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע.

ב אַ ק פּ י ש. מאָזשנאָ?

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. פּאָזשאַלויסטאַ *.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פּיזשאַלעטי!

ב אַ ק פּ י ש [זעצט זיך אַקעגען, צעלעגט זיך מיט די טשעמאָדאַנעס. איין טשעמאָדאַן בינדט ער אויף און נעמט־אַרויס פון דאָרטען פלעשלעך מיט קעסטלעך מיט אַלערליי פארבייסענס, שטעלט־אַוועק דעם צווייטען טשעמאָדאַן פּאַפּעריק, ווי אַ טישעל, און נעמט זיך צום אַנבייסען]. אונטערוועגנס, הערט איהר, איז גוט, אַז מע פיהרט מיט זיך אַלסדינג, וואָרום ניט אויף יעדער סטאַנציע קריגט מען וואָס מע דאַרף, און נישט אַלס־דינג, וואָס מע גיט מיר, דאָס עס איך. איך האָב מורא פאַר מיין

* ביטע.

מאָגען. דאָס הייסט, ס'איז חלילה ביי מיר ניט קיין קראַנקער מאָגען, הלואי ווייטער, נאָר איך האָב מורא, איך זאָל איהם ניט קאַלי מאַכען. דער מאָגען, הערט איהר, דאָס איז א קעסעל. הערט אויף חלילה דער קעסעל צו קאָכען, איז די גאַנצע מאַשינע אין דער ערד. [עפענט־אויף א פלעשעל און גיסט זיך אַז א כוסה]. לחיים, אידען, לאָמיר זיין געזונט. [גיסט אַז נאָך א כוסה און טראַגט־אונטער מנחם־מענדלען]. פאַרזוכט, זייט מוחל, דאָס דאָזיגע ביסעל. ס'איז מיינע איין אייגענע נאַסטאָיקע אויף מאַראַנצענשאָלעכץ.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. עפּיס זעהר א ליעבהאַרציגער פּאַרשוין. אפשר וואָלט מען איהם געקאָנט פאַרשטראַפּירען פון'ם טוידט? [הויך]. א דאַנק! גיט בעסער זיי. [ווייזט אַז אויף לאַמטערענשיסערען].

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [צו מנחם־מענדלען]. טרינקט, טרינקט. [צו זיך]. א פריינדליכער סוביעקט. מע קאָן איהם פאַרסטראַחירען, אויסשלאָגען הוצאות...

ב א ק פ י ש [טרינקט נאָך א גלעזעל און טראַגט־אונטער לאַמטערענשיסערען]. פאַרזוכט, איך בעט אייך, א ביסעל משקה און פאַרבייסט מיט די דאָזיגע סאַרדעלען. אויסגעצייכענטע סאַרדעלען. הא? וואָס זאָגט איהר? גוטע סאַרדעלען? פרישע? איך לאָז מיך ניט אין וועג אריין אָהן סאַרדעלען. א קשיא אויף א מעשה, וואָס עס טרעפט זיך אין וועג. אין וועג דאַרף מען זיין געהיט מיט'ן עסען, וואָרום דאָס געזונט, הערט איהר, איז טייערער פון אַלסדינג. [בינדט־אויף א פּעקעל דאַרע קישקע, עסט אַליין און גיט זיי]. האָט איהר שוין פאַרזוכט מיינע סאַרדעלען, מעגט איהר שוין פאַרזוכען מיין דאַרע קישקע אודאי. האָט קיין מורא ניט, ס'איז אי פריש, אי כשר. איך, אַז איך קויף קישקע, קויף איך ניט אַבי וואָסער קישקע. דאָס געזונט, הערט איהר, איז טייערער פון אַלסדינג. וואָרום אַז מע דערמאָנט זיך אין'ם טוידט, איז מען ניט זיכער מיט'ן לעבען, ובפרט אַז מע האָט אין דער היים א ווייב מיט צוויי קינדערלעך, צוויי אויגען אין קאָפּ.

לאמטערענשיסער [עסט]. נישט מעהר, ווי צוויי?

מנחם־מענדעל. צוויי סך־הכּל?

באקפּיש [קייעט]. קארג? און טאָמער חלילה מאכט מען א שטארב?

לאמטערענשיסער [עסט]. מיט אייער קאָמפּלעקציע?

מנחם־מענדעל [עסט]. קיין עין־הרע, מיט אייער אויסזעהן?

באקפּיש [קייעט]. קוקט נישט, וואָס איך בין אזוי... איך זאָל מיך ניט אונטערהאַלטען מיט'ן עסען, וואָלט איך שוין — ע־הע־הע! [בינדט־אויף נאך א פּאקעט]. אנו, פּארזוכט נאָר, זייט מוחל, פון אָט דעם געררויכערטען פליייש! ס'איז קאַלט, נאָר ס'איז פריש. איך, אז איך קויף פליייש, קויף איך ניט אבי וואָסער א פליייש. פּאר וואָס נעמט איהר ניט קיין זויערע אוגערקע? ס'איז אתרוגים, ניט קיין אוגערקעס. מיין ווייב זאָל געזונט זיין, איידער איך פאָהר־ארויס פון דער היים, אז זי הויבט מיר אָן צו פּאקען, פּאקט זי, און פּאקט, און פּאקט... נעמט, איך בעט אייך, צו גלעזלעך ווישניק. ס'איז אייגענער ווישניק, מיין ווייב'ס מלאכה.

לאמטערענשיסער [טרינקט]. א געטריי ווייב ביי אייך.

מנחם־מענדעל [טרינקט]. ביי אייך א ווייב א געטרייע.

באקפּיש. א זעלטענהייט. איינע אין א גובערניע! וואָס ווייסט איהר?

לאמטערענשיסער. ניט קיין ווייב איז דאָס, ווי פּאָנימאיעטיע, נאָר עפּיס איין אוצר!

מנחם־מענדעל. איין אוצר, ניט קיין ווייב!

באקפּיש. וואָס ווייסט איהר? וואָס ווייסט איהר?

לאמטערענשיסער [צו זיך]. אנגעטראָטען אויפ'ן רעכטען ארט... מיר דאכט, עס וועט געהן א גאנג... [הויך]. אזא ווייב דארף מען שעצען.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. ער געהט מיט איהם אויף א דרך... [הויך]. אזא ווייב דארף מען האלטען בכבוד, אזא ווייב!

ב א ק פ י ש [שיילט א מאראנץ]. וואס ווייסט איהר? וואס ווייסט איהר? נעמט, איך בעט אייך, א מאראנץ. ס'איז גוטע מאראנצען. אז איך געה קויפען מאראנצען, קויף איך ניט קיין אבי וואסערע מאראנצען. דאס האט אויך זי איינגעפּאקט מיר, מיין ווייב מיין איך...

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [שיילט א מאראנץ]. אזא ווייב, ווי אייערע, טאר מען ניט לאזען אזוי, אהן א שום באוואהרעניש, חלילה, אויפ'ן ערגסטען פאל, טאמער איין אומגליק, חס ושלום. ווי פּאנימאיעטיע? איך געה מיט דעם גאנג, אז וואבשטשע א ווייב באדארף מען באוואהרענען, און ווער שמועסט נאך מיט קינדער, און ווער שמועסט נאך אזעלכע מענטשען ווי מיר, פּאנימאיעטיע, וועג־מענטשען...

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [צו זיך]. ער מאכט דאס גאר ניט שלעכט, כלעבען! [הויך]. מיר זענען דאך עפּים וועג־מענטשען, זענען מיר!

ב א ק פ י ש. איך געה אויך מיט דעם גאנג, אז א ווייב מוז מען באוואהרענען, פארזיכערען חאטש מיט א קאפּיטאל פון אזעלכע צעהנטויזענט קערבלעך. דערויף איז פארהאן נאר איין מיטעל.

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר [אויפגעלעבט]. אפּסטראחירען זיך?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [אויפגעלעבט]. שטראפירען זיך פונ'ם טוידט?

ב א ק פ י ש. פון וואנען האט איהר געטראפען, וואס איך מיין? איהר האט ביי מיר ארויסגעריסען די ווערטער פונ'ם מויל!

ל א מ ט ע ר ע נ ש י ס ע ר. דער שכל איז מחייב. ווארום מיט וואס דען קאנען אזעלכע מענטשען ווי מיר, פּאנימאיעטיע, באוואהרענען אונזערע ווייבער?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. א פראסטער שכל!

באקפיש. איהר זענט זעהר גערעכט. אז מע קאָן צאָהלען ביסלעכוויוז, און קיין סך קאָסט דאָס ניט... ווער פון אייך ביידען וואָלט וועלען מאכען דאָס עסק?

לאממערענשיסער [חאפט זיך צום פארטפעל]. איך. געוויינטליך. [קוקט אויף מנחם־מענדלען פון אויבען אראָפּ].

מנחם־מענדעל [חאפט זיך צום פארטפעל]. געוויינטליך, איך.

באקפיש. ווילט איהר, הייסט דאָס, ביידע? מהכתיתי, נאָך גלייכער. [בויגט זיך אז נאָכ'ן פארטפעל]. אינ'ם דאָקטער, מיין איך, וועט קיין מניעה ניט זיין.

לאממערענשיסער. פונ'ם דאָקטער קאָן מען נאָכ־דעם צושטעלען א סווידיעטיעלסטווע. דער עיקר איז די יאָהרען.

מנחם־מענדעל. א פּאפּיער פונ'ם דאָקטער קאָן מען נאָכדעם צושטעלען. וויפיעל זענט איהר אַלט — אָט דאָס איז דער עיקר.

באקפיש. איך?

לאממערענשיסער. ווער דען?

מנחם־מענדעל. ווער זשע דען, איך?

באקפיש. וואָס הייסט? איהר האָט דאָך געוואָלט, אז איך זאָל אייך אָפּ...

לאממערענשיסער. איהר זאָלט אונז? מיר האָבען געמיינט אייך!

מנחם־מענדעל. דאָס האָבען מיר אייך געמיינט!

באקפיש. איהר? מיך? איהר זענט דען אג...?

לאממערענשיסער. פארשטעהט זיך, אגענטען! נו, און איהר?

מנחם־מענדעל. אגענטען, געוויינטליך! און איהר ווער זייט?

באקפיש [שטעהט־אויף, טרייסעלט זיך אפּ פון׳ם עסען, גיט זיי די האנט]. איך האָב די עהרע מיך פאָרצושטעלען: אקים איסאַ־קאָוויטש באָקפיש, אינספּעקטאָר־אָרגאַניזאַטאָר פון „ניויאָרק".

לאמטערענשיסער. אזוי? אָחינו אתּה! מארק מאָיסעיעוויטש לאַמטערענשיסער, אגענט־אקוויזיטאָר פון „עקווי־טעבּל". [קוקט אויף מנחם־מענדלען פון אויבען אראָפּ].

מנחם־מענדעל. זענט איהר, הייסט דאָס, פון אונזערע מענטשען טאַקי?! [עלעגאַנט]. מנחם־מענדעל יקנהז, סופ־אגענט פון „יאקיר"... [עס קומט אריין אין וואַגאָן טערקעלטויב מיט זיין געזינדעל, מיט אַ סך טשעמאָדאַנעס, פּעקלעך, קוישלעך מיט פּעטשיילעס. זוכט איין אָרט פאַר זיך און פאַר דער משפּחה].

פיערטע סצענע.

טערקעלטויב. מאָזשנאָ ק׳וואַם?

באקפיש. איזוואָלטיע*.

לאמטערענשיסער. ס׳אודאָוואָלסטוויעם**.

מנחם־מענדעל. ספּרעדאָוואָלסטוויעם. [דער נייער פּאַרשוין מיט דער משפּחה הויבט־אָן זיך אויסזעצען מיט ווייב און קינדער און אויסלעגען זיך מיט די פּעקלעך. עס ווערט אַ טומעל, אַ האַרמידער. דער שרייט: „מיטאַג! מאַמע, מיטאַג!" דער וויל אַ טרונק. די מוטער קנאַקט ניסלעך, לעגט די יאַדערען דעם קליינעם קינד אין מויל אריין, און גאָר אַ קליין קינד האַלט זי אויפ׳ן שוים ביי דער ברוסט. די עלטערע שפּאַרען זיך צום פענסטער, שטופען־אָפּ איינס דאָס אַנדערע מיט די עלענבויגען. דער פאָטער איז זיי מכבד — וועמען אַ פּאַטש, וועמען אַ שטורך און וועמען אַ פּאַטילעטשניק].

באקפיש [צו זיך]. אזאַ בעל־משפּחה וואָלט שוין געוויס געמעגט זיין געסטראַחירט. [הויך]. נישט גוט מיט קינדער אין וועג?

---

* ביטע. — ** מיט פאַרגעניגען.

לאמטערענשיסער [צו זיך]. א פארחאדיאשטשי סוביעקט אויף צו סטראחירען זיך מיט די קינדער!... [הויך]. אונ־טערוועגענס מיט קינדער איז, אפנים, שווער?

מנחם־מענדעל [צו זיך]. אפשר וואלט זיך דער דאזי־גער פארשוין פארשטראפירען פונ'ם טוידט אפשר?... [הויך]. שווער, אפנים, מיט קינדער אונטערוועגענס?

טערקעלטויב. שווער ווי דער טוידט!

באקפיש. זיי זענען ביי אייך ציטעריג, ווייזט אויס?

לאמטערענשיסער. איהר באלעוועט זיי?

מנחם־מענדעל. געבאלעוועטע ביי אייך?

טערקעלטויב [דערלאנגט א שטויס דעם עלטערען, ער זאל אפטרעטען פונ'ם פענסטער]. ניט אזוי ציטעריג, ווי טייער.

באקפיש. פיינע קינדער ביי אייך.

לאמטערענשיסער. קיין עין־הרע, געראטענע, פאנימאיעטיע.

מנחם־מענדעל. געראטענע, קיין עין־הרע.

טערקעלטויב. נישקשה. לערנען זעהר גוט. גוט דערצויגען. דערציהונג — דאס איז דער עיקר. [רופט־צו דעם עלטערען]. אבראשא, קום נאר אהער! געב דעם דיאדי די האנט. נו, אבראשא! [אבראשא וויל ניט געהן און באקומט א פאטש פונ'ם פאטער]. זעהט איהר אט־א־דעם פעמפיק? [ער ווייזט אויפ'ן צווייטען]. איז דאס א קאפ! א גאון, זאג איך אייך! נאר א שייגעץ. אוי, א שייגעץ! מיט איהם אויס'טענה'ן זיך, וועט ער אייך מאכען מיט דער בלאטע... אט א יענס פארמורזשעט אינגעל זעהט איהר? — איין חכם! הערט די מאמע מיט'ן קאטער. נאר פאר מיר האט מען א ביסעל דרך־ארץ. דאס הייסט, מע וואלט מיך אויך ניט געהערט, האב איך א קאנטשיק און שמייס, אוי, שמייס איך!... קינדער, הערט איהר, באדארף מען לעהרנען, דערציהען הייסט עס. דערציהונג — דאס איז דער עיקר. זעהט איהר אט־א־דאס קליינע וועוריקעל, וואס די מוטער האדעוועט איהם מיט ניסלעך? א פיסק! נאך

נישט אַלט קיין פיער יאָהר, און רעדט איטליכס וואָרט, איטליכס וואָרט, ווי איין אַלטער. דאַווידקע! קום נאָר אהער, דאַווידקע! [דאַס קליינע ווערעוריקעל, וואָס מע רופט דאַס דאַווידקע, וויל ניט אַראָפּ פון דער מוטער'ס הענט, דרעהט־אויס דעם קאָפּ צום פאָטער]. זאָג מיר, דאַווידקע, ווי אַזוי רופט מען דיך? [דאַווידקע ענטפערט: „טיע־טיע־טיע"]. וויפיעל ביזט דו אַלט, דאַווידקע? [דאַווידקע ענטפערט: „טיע־טיע־טיע"]. דאַווידקע! זאָג דער מאַמע, זי זאָל דיר געבען פּאַווידלע. [דאַווידקע דרעהט־אויס דעם קאָפּ צו דער מוטער: „טיע־טיע־טיע!"...]. וואָס זאָגט איהר דערויף? איטליכס וואָרט, איטליכס וואָרט, ווי איין אַלטער!

באַקפיש [קוועלט]. צו אַזעלכע קינדער באַדאַרף מען אַ סך האָבען.

לאַמטערנשיסער. מע דאַרף זיך צו זיי, פּאַנימאַיעטיע, גוט אונטערגאַרטלען.

מנחם־מענדעל. גוט אונטערגאַרטלען דאַרף מען זיך.

טערקעלטויב. אַ חידוש אַ ביסעל! איהר זעהט גרויע האָר? [באַווייזט אויף דער באָרד]. נישטאָ נאָך קיין פופצעהן יאָהר נאָך דער חתונה.

באַקפיש [שאָקעלט מיט'ן קאָפּ]. אַי־אַי־אַי!

לאַמטערנשיסער. קיין עין־הרע, אַזאַ חברה!

מנחם־מענדעל. אַזאַ חברה, קיין עין־הרע!

טערקעלטויב. אויסהאַלטען, סליידען, שוכען, לעהרנען, געבען דערציהונג! דערציהונג — דאָס איז דער עיקר. דאָס הייסט, איך קלאָג מיך נישט חלילה. דאַנקען גאָט, איך האָב זעהר אַ פיינע שטעלע, אַרבייט מיר אויס מיינע עטליכע טויזענט קערבלעך מיט אָט די צעהן פינגער. [באַווייזט זיי די פינגער]. נאָר אַז איך טהו אַ קוק אויף מיין געזינדעל, קיין עין־הרע, און עס קומט מיר אויף דער מחשבה, טאָמער חלילה, לאָז גאָט היטען, די שעה זאָל גאָר ניט זיין... איהר פאַרשטעהט? כל זמן דער קאָפּ דיענט, און די הענט אַרבייטען... איהר פאַרשטעהט?

באקפיש. אָ! מיר פארשטעהען דאָס זעהר גוט. מיר זענען אויך סעמיינע מענטשען. מיר פיהלען דעם טעם, וואָס הייסט צער גידול בנים.

לאמטערענשיסער. קינדער פארזאָרגען איז, פּאָני־מאיעטיע, איינע פון די גרעסטע זאכען!

מנחם־מענדעל. א גרויסע זאך צו פארזאָרגען קינדער, פארזאָרגען!

טערקעלטויב. איך טענה דאָס כסדר מיט מיין ווייב, און מיט איטליכען באזונדער, וואו איך קום, טענה איך דאָס אייגענע: וואָס וואָלטען געטהאָן אזעלכע מענטשען, ווי מיר, מיטעלמעסיגע, ס'זאָל ניט זיין קיין מיטעל אויף צו...

באקפיש [חאפּט־אויס די ווערטער]. סטראחירען זיך?

לאמטערענשיסער. פּארסטראחירען זיך נאסלוטשאי סמערטי?

מנחם־מענדעל. אָפּשטראפירען זיך פונ'ם טוידט?

טערקעלטויב [אויפגעלעבט]. איך זעה אין אייך, אז איהר פארשטעהט דאָס אלע זעהר גוט, און אז איהר זענט אלע גרייט אָפּמאכען דאָס עסק? קאָן איך אייך זאָגען דערויף נאָר א יישר־כח — איהר טהוט א גוטע זאך.

באקפיש [שטארק אויפגעלעבט]. מיר טהוען דאָס, וואָס אונזער חוב הייסט אונז טהון.

לאמטערענשיסער. דאָס, וואָס דער סאָוועסט דיקטירט אונז, פּאָנימאיעטיע.

מנחם־מענדעל. מיר טהוען דאָס על־פּי יושר, טהוען מיר דאָס.

טערקעלטויב. זאָל אייך גאָט העלפען, ווי איהר ווינשט אייך, איהר זאָלט מאריך ימים ושנים זיין, גאָט זאָל אייך מחיה זיין, ווי איהר האָט מיך מחיה געווען מיט מיין ווייב און קינדער; זיי קוקען נעבאך ארויס דערויף, איך בין דאָך זייער איינציגער

שפייזער. [שלעפט אַרויס אַ פּאָרטפעל]. וויפיעל רעכענט איהר צו מאכען? למשל, אויף וואָס פּאָר אַ סומע, הייסט עס?

באקפּיש [נעמט זיך צום פּאָרטפעל]. ווי קאָנען מיר וויסען, וואָס פּאָר אַ סומע?

לאַמטערענשיסער [נעמט זיך צום פּאָרטפעל]. מיר קאָנען אייך, פּאַנימאיעטיע, זאָגען אַ דעה?

מנחם־מענדעל. שייך, מיר זאָלען אייך זאָגען דעות, מיר?

טערקעלטויב [דערשטוינט]. וואָס הייסט, איהר מיר? איך וויל דאָך אייך...

באקפּיש [אויסער זיך]. איהר ווילט אונז מאכען דאָס שפּיעל?

לאַמטערענשיסער. איהר ווילט אונז סטראַ־חירען נאָסלוטשאַי סמערטי?

מנחם־מענדעל. אָפּשטראָפירען פון'ם טוידט ווילט איהר? אונז?

טערקעלטויב. וואָס דען? איהר — מיך? איהר זענט דען אויך אגענטען?

באקפּיש. חאַ־חאַ־חאַ! פערשטעהט זיך, אגענטען. נו, און איהר?

לאַמטערענשיסער. אגענטען, ווי פּאַנימאיעטיע. און ווער זענט איהר?

מנחם־מענדעל. נאָך אַ מין אגענטען! נו, און איהר?

טערקעלטויב [עלעגאַנט]. לאַזאַר קאָנסטאַנטינאָוויטש טערקעלטויב, גענעראַל־אינספּעקטאָר און אגענט־אָרגאַניזאַטאָר פון „אורבען".

באקפּיש [עלעגאַנט]. אַקים איסאַקאָוויטש באַקפּיש, אינ־ספּעקטאָר־אָרגאַניזאַטאָר פון „ניויאָרק".

לאַמטערענשיסער [עלעגאַנט]. מאַרק מאַיסעיעוויטש לאַמטערענשיסער, אָקרוזשנאָי אַגענט־אַקוויזיטאָר, ווי פאָנימאַיעטיע, פון „עקוויטעבל”. [קוקט אויף מנחם־מענדלען מיט גדלות].

מנחם־מענדעל [עלעגאַנט]. און איך בין מנחם־מענדעל יקנהז, בין איך, סופ־אַגענט פון „יאַקיר”. [אַלע פיער געבען זיך די הענט, בייטען זיך מיט די קאַרטלעך. נאָר איין מנחם־מענדעל טאַפּט זיך אין אַלע קעשענעס]. או־וואַ! ניטאַ נאָך ביי מיר קיין קאַרטלעך, ניטאַ!...

טערקעלטויב [זיפצט]. אַ שווערע פרנסה. האַ?

באַקפיש [זיפצט]. אוי, כקריעת ים־סוף! מע פאַהרט, מע שמעקט, מע מיינט — טאָמער?...

לאַמטערענשיסער [קוקט מיט גדלות אויף מנחם־מענדלען].
ווי פאָנימאַיעטיע? עס וואָלט אפשר געווען נישקשה, עס זאָלען ניט זיין אַזוי פיעל אַגענטען. פאָנימאַיעטיע, קאָנקורענציע...

מנחם־מענדעל. וואָס טויג מיר קאָנקורענצי־שמענצי? זאָגט פראָסט אויף אידיש: מע ליגט אין דער ערד און מע באַקט בייגעל.

פאָרהאַנג.

קעניג פּיק

א שארזש אין איין אקט לכבוד חנוכה.

געשריבען אין יאָהר 1910.

פּערזאָנען:

ישראל־איסר. א נגיד. האלב איד, האלב אריסטאקראט. א „שפּע־געלאנט” פון דער בערזע.

חנה. זיין ווייב. מעהר אידינע ווי אריסטאקראטין.

בערטע. זייער טעכטערל. א בת־יחיד׳קעלע. א כלה.

גרישא. איהר חתן. וויל אריין אין אוניווערזיטעט.

געסט. מעקלערס פון דער בערזע מיט זייערע ווייבער. אלע אריסטאקראטען.

ארט: יעהופּעץ. צייט: היינטיגער חנוכה.

[אַ בעל־הבית׳ישע שטוב. פיינע מעבל. אַ פּאַרטעפּיאַנאָ. ביי דער זייט אַ פּאָר טישלעך. אויבענאַן, ביי דער טיר, אויף אַ שטוהל ביי דער וואַנט, אַ זילבערן־פאַרגאָלדעט חנוכּה־לעמפּעל].

ישראל־איסר [אָנגעבויגען איבער׳ן זילבערן־פאַרגאָלדעט חנוכּה־לעמפּעל, בענטשט חנוכּה־ליכטלעך, לאָזט אויס מיט אַ ניגון]. שע־שה נ־ס־י־ם ל־א־ב־ו־ת־י־נו ב־י־מ־י־ם ה־ה־ם ב־ז־מ־ן ה־ז־ה!... [זאָגט עפּיס שטיל אונטער דער נאָז מיט אַ ניגונ׳דעל. נעבען איהם שטעהען חנה און בערטע. חנה — מיט אַ פרום פּנים, בערטע — צונויפגעלעגט די הענט, קוקט אין עקסטאַז אויפ׳ן לעמפּעל. ישראל־איסר ענדיגט דאָס זאָגען. צו דער טאָכטער]. נו? צופריעדען? אַט האָב איך דיר שוין געבענטשט חנוכּה־ליכטלעך אויך.

בערטע. מיר האָסט דו געבענטשט חנוכּה־ליכטלעך?

חנה [ווייזט מיט דער האַנט אויף זיך]. ניין. מיר. מיר.

בערטע [צו דער מוטער. מיט שטאָלץ און מיט באַגייסטערונג]. ניט מיר און ניט דיר, נאָר לכבוד חנוכּה, לכבוד אונזער נאַציאָנאַל־פעסט, לכבוד אונזערע העלדען, די מאַקאַבעער, וואָס האָבען גע־קעמפט פאַר אונזער...

ישראל־איסר. יאָ, יאָ. גערעכט, גערעכט. לכבוד חנוכּה, לכבוד פעסט, לכבוד מאַקאַבעער... [הערט זיך צו. צו חנה׳ן]. דאַכט זיך, געקלונגען? [ווייל אויסטהון דאָס היטעל. חנה לאָזט זיך געהן].

בערטע [האַלב געבעטען, האַלב געהייסען]. פּאַפּאַ! היינט וועסט דו געהן מיט׳ן היטעל.

ישראל־איסר. וואָס הייסט? עס איז דאָך שוין נאָך אַלעמען, קינדעניו... און אויסער דעם, אַט קומען געסט...

ב ע ר ט ע. די געסט מעגען אויך איין מאָל, צוליעב חנוכה, זיצען אין די היטלען. חאָטש ביז די חנוכה־ליכטלעך וועלען אויס־געהן. נישקשה. עס וועט זיי חלילה גאַרנישט שאַדטען. [חנה קומט צוריק מיט די געסט. אַלע אנגעטהאַן יום־טוב׳דיג. די דאַמען אין בריליאַנטען מיט רידיקולס אין די הענט. די מאַנסבילען, דערזעהען די אנגעצונדענע ליכטלעך און דעם בעל־הבית אין היטעל, בלייבען שטעהן. ווייסען ניט, צי זאָלען זיי אויסטהון די היטלען, צי ניין].

י ש ר א ל־א י ס ר. מילאָסטי פּראָסים! פּאָזשאַלויטיע! [קוקט אויף דער טאַכטער, פאַרחאַפּט זיך]. ברוכים הבאים! ווילקאָמען! זיצט, זעצט אייך. [ווייזט אויפ׳ן חנוכה־לעמפּעל]. ווידיטיע, חנוכה. צוליעבגעטהאָן דער טאָכטער. איהר געבענטשט חנוכה־ליכטלעך. א וועלט געוואָרען... [לאַכט].

ב ע ר ט ע. פּאַפּאַ! נישט מיר האָסט דו געבענטשט חנוכה־ליכטלעך, נאָר צום אָנדענקען פון...

י ש ר א ל־א י ס ר [פאַרחאַפּט זיך]. יאָ, יאָ. נישט דיר, נישט דיר, נאָר לכבוד חנוכה, לכבוד פעסט, לכבוד מאַקאַבעער... [צו די געסט]. זיצט. וואָס זשע מאַכט איהר? וואָס הערט זיך עפּיס אין שטאָדט? וואָס הערט זיך אויף דער בערזע? וואָס איז מיט די קורסען? עפּיס נייע „שפּעגעלאַציעס“?

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. וואָס זאָל זיך הערען? ניטשעוואָ אָסאָבעננאַוואָ. אויף דער בערזע ניט פאָרגעקומען קיין פערעמענע. די קורסען זענען פעסט. איהר קאָנט זיין ספּאָקאָינע... [צו בערטען]. זדראַסטי, בערטעטשקאַ!

ב ע ר ט ע. ערשטענס, ניט בערטעטשקאַ.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. טאָ יעסט, ווינאָוואַט. בערטאַ איזראַאיליעוונאַ...

ב ע ר ט ע. און ניט בערטאַ איזראַאיליעוונאַ, נאָר בתיה. פּשוט, בתיה בת־ישראל. ניטאָ זיך וואָס צו שעמען מיט איין אייגענעם נאָמען.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. א וואָוטאָריך?

בערטע. און צווייטענס, וואָס פּאר א „וואָוטאָריך" אויף אייך און וואָס פאר א „זדראסטי" היינט?... גוט יום־טוב איז דען ניט שענער?

צווייטער גאַסט. א גוט יום־טוב גאָר?

ישראל־איסר. פאַרגעסען? חנוכה. [ווייזט אויפ׳ן חנוכה־לעמפּעל].

דריטער גאַסט [רעדט לאַנגזאַם, מיט א גראָב קול]. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. צוליעב דעם האָט מען דאָך אונז טאַקי פריגלאָשעט.

בערטע. איינגעלאַדען — ווילט איהר זאָגען.

פערטער גאַסט. איינגעלאַדען נאָ בליני.

בערטע. אויף לאַטקעס — ווילט איהר זאָגען.

פינפטער גאַסט. קאָניעטשנאָ, לאַטקעס. ס׳איסקאָראַטשקאָי.

בערטע. מיט שמאַלץ — ווילט איהר זאָגען.

חנה [וויל פאַרגלעטען, יוצא זיין לכל הדעות]. ס׳איז דאָ שמאַלץ, ס׳איז דאָ איקרע, ס׳איז דאָ גריוועין. ס׳וועט זיין אַלסדינג, אם ירצה שם, אַלסדינג. [ווענדט זיך צו די דאַמען, רעדט מיט זיי שטילערהייט. יענע שמייכלען, פינקלען מיט די בריליאַנטען, שפּיעלען זיך מיט די רידיקולס, מאַכען צורעכט די טואַלעטען. עס פיהלט זיך א סומנעקייט אין דער געזעלשאַפט].

ישראל־איסר [וויל מאַכען א ביסעל פרייליכער דעם עולם, טהוט א רוף דאָס ווייב]. חנה! [ווייזט מיט די אויגען אויף די גרינע טישלעך].

בערטע [מיט דער האַנט איבער׳ן פאַטער׳ס מויל]. פּאַפּאַ! נאַר נישט דאָס... [בלאָזט זיך אָן, ווי א קליין געבאַלעוועט קינד].

ישראל־איסר [שמייכלענדיג]. וואָס „דאָס"?

בערטע [לאַכט]. דו ווייסט שוין וואָס!... [קוקט אויף דער מוטער. די מוטער ווינקט צום פאַטער. דער פאַטער קוקט זיך איבער מיט די געסט. עס הערשט איין אומאַנגענעהמע שטילקייט].

ערשטער גאַסט [וויל באַריהרען די שטילקייט]. לאַטקעס מיט שמאַלץ און מיט גריוועין — אָך, קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואָ!

ב ע ר ט ע. „קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ”? [לאַכט]. האָט מיר
קיין פּאַראיבעל ניט, וואָס איך וועל אייך פרעגען: למאַי זאָלט
איהר זיך באַנוצען דוקא ניט מיט אייער אייגען לשון? מיר דאַכט,
אַז ס'איז פיעל גלייכער רעדען ר ע כ ט אידיש, איידער ש ל ע כ ט
רוסיש... [דער ערשטער גאַסט בלייבט אָהן לשון. דער צווייטער גאַסט שטעלט
זיך איין פאַר איהם].

צ װ ײ ט ע ר ג אַ ס ט. יאַק ריידעלע טאָ ריידעלע, אַבי
דאַברע מיינעלע. [באַלעקט זיך]. לאַטקעס מיט שמאַלץ און מיט
גריוועו — שוין לאַנג ניט געגעסען. איך האַלט דעריבער פון דעם
יום־טוב, וואָס מע קאָן עסען לאַטקעס...

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט. סאָוועסשעננאָ וויערנאָ. און דערצו
נאָך מאַכען אַ קערטעל... [קוקט אַהין, וואו די גרינע טישלעך שטעהען].

ב ע ר ט ע [שפּאָטיש]. מעהר האָט דער יום־טוב פאַר אייך
קיין שום אַנדער ווערטה? קיין שום אָנדענקען?

י ש ר א ל־א י ס ר [זיצט ווי אויף הייסע קוילען. דערהערט אַ
קלונג, צום ווייב]. דאַכט זיך, מע קלינגט?

ח נ ה. דאָס דאַרף זיין גרישאַ.

ב ע ר ט ע. „הערש” לוינט דיר ניט?

ח נ ה. מיין איך — „הערש”. [לאָזט זיך צו דער טיר].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו די געסט, שמייכלענדיג]. היינטיגע קינ־
דער! האָבען זיך אַ נעם געטהאָן צוריק...

ב ע ר ט ע [שלאָגט איהם איבער]. וואָס עפּיס צוריק, פּאַפּאַ?
פאָרווערטס, ניט צוריק.

י ש ר א ל־א י ס ר. יאָ־נו, איך מיין טאַקי אַזוי... צוריק
צו אידישקייט מיין איך. צום... צום אידישען גאָט...

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט [לאַכט]. חאַ־חאַ!

צ װ ײ ט ע ר ג אַ ס ט. געוואָרען אַ גרויסע רעאַקציע.

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט. סאָוועסשעננאָ וויערנאָ. אַ פאָלנע
רעאַקציע.

בערטע [אויסער זיך]. חאַ־חאַ־חאַ! ביי אייך הייסט עס רעאַקציע?!

ישראל־איסר [חאַפּט זיך אויף, ווייסט ניט, וואָס ער זאָל טהון, איז זיך מתיה, וואָס חנה קומט אָן מיט גרישאַן].

גרישא [אנגעטהאַן כמעט ווי אַ סטודענט, אין אַ טוזשורקע מיט אַ האַלב־סטודענטיש היטעל. וויל אויסטהון דאָס היטעל. דערזעהט דאָס חנוכה־לעמפּעל און אַלעמען אין די היטלען, פאַרחאַפּט ער זיך]. זדראַווו... [באַגעגענט זיך מיט בערטע׳ס אויגען]. טאַ יעסט, אַ גוט יום־טוב! [צו בערטען אויף העברעאיש, מיט׳ן ספרד׳ישען אַקצענט]. מעאָד עסמאַך לירֹאַט בעבעט אוויכאַ הניכבּאַדאַ האַזאָט...

בערטע [פאַרריכט איהם די גרייזען]. בעבעט אוויך האַניכבּאַד האַזע.

גרישא. ווינאַוואַט... [פאַרחאַפּט זיך]. טאַ יעסט, סליכאַ... מעאָד עסמאַך לירֹאַט בעבעט אוויך האַניכבּאַד האַזע עַט האַהיס־טאַדרוט האַניכבּאַד האַזע!

בערטע [פאַרריכט איהם]. האַהיסטאַדרוט האַניכבּאַדאַ האַזאָט...

גרישא. ווינאַ... [פאַרחאַפּט זיך]. טאַ יעסט, סליכאַ! האַהיסטאַדרוט האַניכבּאַדאַ האַזאָט, שעהיטאַסעף באַבּאַאיט האַניכ־באַד האַזאָט...

בערטע [פאַרריכט איהם]. האַזע.

גרישא. קען, האַזע... אים ריגשיי קאַוואָד אוטכיאַ וועהיטלאַהאַוואוּט לעאוּמי גאַדאָל אַל יעסאָד האַכאַג האַלעאוּמי האַגאַדאָל וועאַל יעסאָד טאַרבּוּטיינוּ אוספּאַטיינוּ האַלעאוּמי האַגאַדאָל...

בערטע [פאַרריכט איהם]. אוספּאַטיינוּ האַלעאוּמיט האַגדאָלאַ...

גרישא [שווייצט]. ווינאַוואַט!... [אין דער צייט, ווען חתן־כלה רעדען העברעאיש און ציהען זיך אַוועק אַלע מאָל אויף אַ זייט, קוועלען די געסט, רעדען זיך איבער צווישען זיך].

ערשטער גאַסט. קאַקאָיאַ בלאַזשענסטוואָ!

צווייטער גאַסט. פּרעלעסטני יאַזיק... פּאַחאָזש נאַ איטאַליאַנסקי...

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערגאָ. נאַ איס־פּאַנסקי...

פערטער גאַסט. נאַ איספּאַנסקי...

פינפטער גאַסט. איספּאַנסקי, איספּאַנסקי...

ישראל־איסר [ברייטער ווי לענגער]. דאַס האָבען מיר צו פֿאַרדאַנקען דער נייער טאָוואַרישטשעסטווע, מיין איך — אָב־שטשעסטווע.

ערשטער גאַסט. קאַקאָיאַ אָבשטשעסטוואָ?

ישראל־איסר. אָט די וואָס רופען זיך „סטאַדרום"...

צווייטער גאַסט. קאַק? קאַק?

ישראל־איסר. „סטאַדרום".

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ, „סטאַדרום".

בערטע [צום פאָטער פון דער ווייטען]. פּאַפּאַ! ניט „סטאַדרום", נאָר „הסתדרות".

ישראל־איסר. נו־יאָ, „איסטאַדרום".

בערטע. ניט איסטאַדרום, נאָר „הסתדרות", מיט א ה"א!

ישראל־איסר. זאָג איך דאָך! ווי אזוי דען זאָג איך?

[גרישאַ און בערטע זיצען איינס אקעגען דאָס אנדערע, גרישאַ מיט'ן פּנים צו די געסט, בערטע מיט'ן פּנים צו גרישאַן, רעדען שוין שטילערהייט. גרישאַ זשעסטיקולירט מיט די הענט. ישראל־איסר באַנוצט זיך דערמיט, וואָס די טאָכטער זיצט אַהין מיט'ן פּנים, טהוט ער א וואונק צו חנה'ן. חנה פאַרשטעהט איהם. שטיל ווערען צוגערוקט די גרינע טישלעך. עס וואַכסען־אויס צוויי נייע פּעשלעך קאַרטען, קריידלעך, בערשטלעך. איינציגווייז, כלומרשט אהן א שום כוונה, זעצען זיך אוים די געסט, די מאַנסבילען מיט זייערע דאַמען, ארום די גרינע טישלעך. אלע אויגען זענען געווענדט צו די צוויי פּעשלעך קאַרטען. דער בעל־הבית נעמט איין פּעשעל. דער ערשטער גאַסט נעמט זיך צום צווייטען פּעשעל. די קאַרטען ווערען אויפגעריסען מיט א קנאַק פון זייערע הענטלעך.

די דאמען נעמען זיך מיט א זיפצען צו זייערע רידיקולס. די אויגען ביי זיי ברענען. חנה געהט־אפ אין קיך].

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [צום בעל־הבית]. וואס זשע, הייסט עס, וויל זי, די דאזיגע נייע אבשטשעסטווע, וואס איהר זאגט? [צו די איבעריגע געסט]. גאספאדא! אין וואס פאר א שפיעל שפיעלען מיר היינט דליא ראדי חנוכה?

י ש ר א ל ־ א י ס ר. די אבשטשעסטווע וויל, ערשטענס, אז אלע „שפעגעלאנטען", אלע אידען מיין איך, זאלען רעדען פא דרעווניע־יעווריעסקי. [פארקוקט די געסט אין די אויגען אריין]. מאכען מיר א פרעפעראנסעל? צי אפשר גאר א זעכס־און־זעכציג?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. אלע, זאגט איהר, זאלען רעדען פא דרעווניע־יעווריעסקי? אהא!... פא מאיעמו, וואלטען מיר בעסער שפיעלען איין אבשטשע שפיעל. [קוקט אויף די דאמען].

ד א מ ע ן [אלע אינאיינעם]. איין אבשטשע שפיעל.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאווערשעננא וויערנא. איין אב־שטשע שפיעל.

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. נאפרימיער, א סטוקעלקע? א באנטשאק?

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט. פאר וואס נים א טערטעל־מערטעל? [קוקט אויף די דאמען].

ד א מ ע ן [אויפגעלעבט, אלע אינאיינעם]. א טערטעל־מערטעל! א טערטעל־מערטעל!

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [רייבט א האנט אן א האנט]. א טערטעל־מערטעל? קאקאיא בלאזשענסטווא!

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. שוין לאנג ניט געשפיעלט אין טערטעל־מערטעל.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט [קוקט אויף די דאמען]. סאווערשעננא וויערנא. ערשט נעכטען א גאנצע נאכט געשפיעלט אין טערטעל־מערטעל!

ד א מ ע ן. חאַ־חאַ־חאַ! ביז טאָג געשפּיעלט אין טערטעל־מערטעל!

י ש ר א ל ־ א י ס ר. אַלזאָ, גאָספּאָדאַ, בלייבט עס אַ טער־טעל־מערטעל?... [נעמט זיך צו די קאָרטען]. מיין טאָכטער זאָגט, אַז אין אויסלאַנד רעדען שוין איצט אַלע „שפּעגעלאַנטען", מיין איך אַלע אידען, פאַ דרעוויניע־יעווריסקי. מע האָט צוליעב דעם צונויפ־געקלויבען געלט, אַ מאַסע געלט, אַ האַלבען מיליאָן, זאָגט זי. אונזער ליעוו איזראַאיליעוויטש האָט אויך געשענקט צעהן טויזענט.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. ליעוו איזראַאיליעוויטש צעהן טויזענט? קאַקאָיאַ בלאַזשענסטוואַ! גאָספּאָדאַ, ווער האַלט די באַנק?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. צעהן טויזענט אויף דרעוויניע־יעווריסקי, ווי פאָנימאַיעטיע? לאָז מען ווארפען קאָרטען. ווער ס'וועט האָבען די „טויז", דער וועט האַלטען די באַנק. [צום בעל־הבית]. פאָזשאַלויסטאַ!

י ש ר א ל ־ א י ס ר [נעמט אויסווארפען קאָרטען]. דאָס איז גע־ווען אויף יענער סאָבראַניע, וואָס אָט דער ביאַליק האָט געהאַלטען אַ „שפּעגעלאַציע", מיין איך אַ ריעטש פאַ דרעוויניע־יעווריסקי. איז דאָס ליעוו איזראַאיליעוויטשען אַזוי געפעלען געוואָרען, אַז ער איז אַרויס מיט צעהן טויזענט.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [קוקט אַריין אין די קאָרטען]. קאַקאָיאַ בלאַזשענסטוואַ!... וואָסער ביאַליק? דער ליעסאָפּראָמישלענניק?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [קוקט אין די קאָרטען]. חאַ־חאַ־חאַ! סאַקאָי ליעסאָפּראָמישלענניק? דער ביאַליק איז ניט קיין ליעסאָ־פּראָמישלענניק, נאָר אַ פּאָעט.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאָווערשעננאָ ווערנאָ. אַ ליעסאָ־פּראָמישלענניק... מיין איך אַ פּאָעט.

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט [קוקט אין די קאָרטען]. אַ? אַ פּאָעט? זנאַטשיט, פּרוג...

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט. קאָניעטשנאָ, פּרוג... אַ! אונזער בעל־הבית האָט געחאַפּט דאָס טייזעל, איז ער דער באַנקיר. [צום בעל־הבית]. פּאָזדראַוולאַיו!

ד א מ ע ן. פּאָזדראַוולאַיעם! פּאָזדראַוולאַיעם! [צווישען עולם ווערט אַ באַוועגונג. די מאַנסבילען רוקען־צו די שטוהלען. די דאַמען ציהען־אַרויס מיט אַ זיפצען פון די רידיקולס דאָס ביסעל קליינגעלט. די אויגען ביי זיי ברענען].

י ש ר א ל־א י ס ר [נעמט זיך כלומרשט אָהן אַ באַזונדערען חשק צו דער באַנק]. בין איך, הייסט עס, דער באַנקיר? מילא. וועלען מיר שפּעגעלירען. [טיילט־אויס קאַרטען. נעמט־צונויף געלט. צו יעדען]. וויפיעל קאַרטען? ווי טייער? [ווינקט צו גרישאַן פון דער ווייטען].

ג ר י ש א [זיצט די גאַנצע צייט, ווי אויף נאָדלען, קוקט מיט זשעדנע אויגען צו די גרינע טישלעך. באַווייזט דעם מחותן פון דער ווייטען צוויי פינגער, אַז ער פאַרלאַנגט, הייסט עס, אויך צוויי קאַרטען. רעדט־אַרויס מיט דער הברה הספרדית]. שנאַאים... שטאַאים... [באַטאָנט דעם „אים״].

ב ע ר ט ע [וואָס זיצט נאָך אַלץ מיט די פּלייצעס צו דער קאָמפּאַניע און מיט׳ן פּנים צום חתן, זעהט ניט וואָס הינטען טהוט זיך. פאַרוואונדערט צום חתן]. וואָס שנים? וואָס שתים? [דרעהט־אויס דעם קאָפּ צוריק, דער־זעהט די גרינע טישלעך מיט די קאַרטען, טהוט זי אַ פּלעסק מיט די הענט]. פּאַפּאַ! [לויפט־צו צום פאָטער, וויל ביי איהם אַוועקנעמען די קאַרטען].

י ש ר א ל־א י ס ר. בערטעטשקאַ! בתיה׳ניו! גאָט איז מיט דיר! האָסט פאַרגעסען, אַז היינט איז חנוכּה? אַ פּעסט... אַ מאַקאַבעער... היינט איז אַ מצוה צו „שפּעגעלירען״, מיין איך — צו שפּיעלען אין קאָרטען. די גאַנצע וועלט, די פּרומסטע אידען, שפּיעלען חנוכּה אין קאָרטען. [צו די געסט]. גאָספּאָדאַ, וואָס? ניט אַזוי?

ד י ג ע ס ט [אַלע אין איין קול מיט די דאַמען]. סאָווערשעננאַ ווערנאַ, סאָווערשעננאָ ווערנאָ.

י ש ר א ל־א י ס ר. פרעג אַפילו דעם חתן דיינעם. [צו גרישאַן]. גרישאַ! מיין איך — הערש! וואָס שווייגסט דו?

ג ר י ש א [צו בערטען, אויף העברעאיש. מאכט מיט די הענט].
אוואָל לעסאַבעס קאַרטיסים בעכאַנוקאַ קוואַר ניטקאַבעל אייצעל קאָל באַאיט לעאומיט טאַרבוטיט!

בּ ע ר ט ע [פאַרריכט איהם די גרייזען]. באַאיט לעאומי טאַרבוטי...

ג ר י ש א [שווייצט]. ווינאַוואַט... טאַ יעסט, סליכאַ! באַאיט לעאומי טאַרבוטי... זע האַלאָ אַווודאַ היסטאָרי!...

בּ ע ר ט ע [פאַרריכט איהם]. אַווודאַ היסטאַריט...

ג ר י ש א. סליכאַ!

י ש ר א ל ־ א י ס ר [לענגט־אויס דערווייל די קאַרטען אַ קלאַס נאָך אַ קלאַס. צו די געסט]. אַ וועלט געוואָרען! איהר האָט זיך עס גע־ריכט אַמאָל? דער טאַטע „שפּעגעלירט" אין קאָרטען, און די טאָכטער רעדט פאָ דרעווניע־יעוורעיסקי...

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [קוקענדיג אין די קאַרטען, וואָס דער בעל־הבית לענגט־אויס אויפ'ן טיש אַ קלאַס נאָך אַ קלאַס]. דרעווניע־יעוורעיסקי — קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואָ! קיינער האָט נאָך ניט אויסגענומען צווייטע קלאָס?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [קוקט מיט פלאַמענדיגע אויגען אין די קאַרטען]. טשודני יאַזיק! דריטע קלאַס האָט אויך קיינער ניט גענומען. פּאַחאָזש נאַ איטאַליאַנסקי.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאָווערשעננאָ ווערנאָ. נאַ איס־פּאַנסקי...

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. דריטע קלאַס האָט אויך קיינער ניט געשלאָגען... אָטשען פּאַחאָזש נאַ איספּאַנסקי...

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט. איספּאַנסקי... איספּאַנסקי... אפשר וועט די פערטע קלאַס עפּיס נעמען?

י ש ר א ל ־ א י ס ר [פרייליך, וואָס קיינער האָט ניט גענומען]. איצטיגס מאָל איז מיר די „שפּעגעלאַציע" מיט דער באַנק אָפּגע־לאָפען, דאַנקען גאָט, אודאַטשנאָ. אצינד וועלען מיר נאָך זעהען, וואָס וועט זיין מיט דער פינפטער קלאַס? דער „דעוויאַטי וואַל"

זאָל מיר אָפּלויפען, ווי די ערשטע פיער קלאַסען, און קיינער זאָל ניט שלאָגען — עהע־הע! [וואַרפט אַרוים די לעצטע קאַרט. אַלע אויגען קוקען זשעדנע צו זיך אין די קאַרטען אַריין. די דאַמען זיפצען]. גאַספּאַדאַ! קעניג פּיק! ווער האָט קעניג פּיק? קיינער האָט נישט קעניג פּיק? קיינער האָט מיך ניט געשלאָגען? [וויל געבען אַ נעם־צונויף די קאַרטען].

ג ר י ש אַ [צום מחותן]. פּאַ־פּאַזוואָלטיע! קעניג פּיק — זאָגט איהר? [וואַרפט אַוועק די כלה, לויפט־צו צום טיש, דעקט־אויף זיינע צוויי קאַרטען]. אַט איז ער, דער קעניג פּיק! איך האָב אייך געשלאָגען! פּאַזשאַלויטיע באַנק! [נעמט איבער די באַנק].

ב ע ר ט ע [אַ פּלעסק מיט די הענט]. אַך! [פּאַלט דעם פאָטער אויף די הענט, פאַרוואַרפט דעם קאָפּ]. פּאַפּאַ! ער איז ניט מיין חתן מעהר!

י ש ר אָ ל־ק י ס ר. גאָט איז מיט דיר! קינדעניו, וואָס רעדסט דו? [צום חתן]. גרישאַ! הערש! וואָס שטעהסט דו?

ג ר י ש אַ. בערטוסיאַ! בתיה'ניו! [בערטע טרייבט איהם אָפּ מיט ביידע הענט. ער פּאַלט איהר צו די פיס].

ח נ ה [קומט פון קיך, דערזעהט בערטען ביי'ם פאָטער אויף די הענט און דעם חתן אויף די קניהעס]. וואָס איז? וואָס איז דאָ געשעהען?

י ש ר אָ ל־ק י ס ר. גאָרנישט, גאָרנישט. גאָלע גאָרנישט. ער, גרישאַ, מיין איך הערש, האָט מיך געשלאָגען...

ח נ ה [קוקט מיט שרעק אויף איהרע אייגענע און אויף די געסט. פאַרברעכט די הענט]. אַ דונער איז מיר! ווער? גרישאַ? הערש? הערש האָט איהם געשלאָגען? געשלאָגען?!...

י ש ר אָ ל־ק י ס ר [אין כעס, צו חנה'ן]. פאַרשטעהסט נישט קיין שפּעגעלאַציע! ניט מיך, די באַנק האָט ער געשלאָגען. פאַר־שטאַנען? און נישט ער, נאָר דער קעניג פּיק האָט מיך געשלאָגען. דער קעניג פּיק! קעניג פּיק! קעניג פּיק!

פ אָ ר ה אַ נ ג.

העברעאישע און רוסישע פראזען, וואָס טרעפען זיך אין „קעניג פיק“.

ה ע ב ר ע א י ש:

אוואל לעסאכעק קארטיסים בעכאנוקא קוואר ניטקאבעל אייצעל קאל באאיט לעאומי טארבוטי (אבל לשחק (ב)כרטיסים בחנוכה כבר נתקבל אצל כל בית לאומי תרבותי) — אבער צו שפיעלען אין קארטעז אום חנוכה איז שוין אנגענומען אין יעדען נאציאנאלען קולטורעלען הויז.

זע האלא אווודא היסטאריט (זה הלא עובדה היסטורית) — דאס איז דאך א היסטארישער פאקט.

מעאד עסמאך לירעט בעבעט אוויך האניכבאד האזע עט האהיסטאדרוט האניכבאדא האזאט, שעהיטאסעף באבאאיט האניכבאד האזע אים ריגשיי קאוואד אוטכיא וועהיטלאהאוואוט לעאומי גאדאל אל יעסאד האכאג האלעאומי האגאדאל וועאל יעסאד טארבוטיינו אוספאטיינו האלעאומיט האגדאלא (מאד אשמח לראות בבית אביך הנכבד הזה את ההסתדרות הנכבדה הזאת, שהתאסף (שהתאספה) בבית הנכבד הזה עם רגשי (ברגשי) כבוד ותחיה והתלהבות לאומי(ת) גדול(ה) על יסוד החג הלאומי הגדול ועל יסוד תרבותנו ושפתנו הלאומית הגדולה) — עס פרעהט מיך זעהר צו זעהען ביי דיין געעהרטען פאטער אין הויז די דאזיגע נעעהרטע ארגאניזאציע (געזעלשאפט), וואס האט זיך פאר־זאמעלט אין דעם דאזיגען הויז מיט געפיהל פון אכטונג און אויפלעבונג און גרויסער נאציאנאלער באגייסטערונג, אויפ׳ן גרונט פונ׳ם גרויסען נאציאנאלען יום־טוב און אויפ׳ן גרונט פון אונזער קולטור און אונזער גרויסער נאציאנאלער שפראך.

סליכא (סליחה) — אנטשולדיגט.

קען (כן) — יא.

ר ו ס י ש:

אבשטשע — אלגעמיינע. אודאטשנא — געלונגען. אטשען — זעהר.

איספאנסקי — שפאניש.

דליא ראדי — צוליעב. „דעוויאטי וואל“ — נייענטע כוואליע (אין קארטענשפיעל). דרעווניע־יעווריסקי — העברעאיש.

וואפערוויך — ערשטענס. וואווטאריך — צווייטענס. ווידיטיע — זעהט איהר. ווינאוואט — אנטשולדיגט. ווי פאנימאיעטיע — איהר פארשטעהט.

זדראַסטי (זדראַווסטוואַזיטיע) — גוט מאָרגן, גוטן אָוונט. זנאַטשיט — הייסט עס.

טאָוואַרישטשעסטווא (אבשטשעסטווא) — געזעלשאַפט. טאַ יעסט — דאָס הייסט. מעשוגני יאַזיק — אַ וואונדערליכע שפּראַך.

ליעסאָפּראָמישלעננקיק — אַ וואַלד־סוחר.

מילאַסטי פּראָסים — זעהר אנגעלעגטע געסט.

נאַפּרימער — למשל. ניטשעווא אָסאָבענגאָווא — קיין באַזונדערעס.

סאַבראַניע, זאַסעדאַניע — פאַרזאַמלונג. סאָווערשעננאָ וויערנאָ — גאַנץ ריכטיג. סטוקעלקע — אַ רוסיש קאָרטענשפּיעל. ספּאָקאָינע — רוהיג.

פּאָ מאָיעמו — נאָך מיין מיינונג. פּאָזדראַוולעיאו — מזל טוב. פּאַזשאַלטיע — זייט זשע מוחל. פּאַזשאַלוויטיע — ביטע. פּערעמענע — פאַר־ענדערונג. פּרעלעסטני יאַזיק, פּאַחאָזש נאַ איטאַליאַנסקי — אַ פּראַכטפולע שפּראַך, עהנליך אויף איטאַליעניש.

קאַניעטשנאָ — געוויס. קאַק? — ווי? קאַקאָיאַ בלאַזשענסטווא (פאַר־גרייזט פון „קאַקאָיע בלאַזשענסטווא“) — ס'אַ מחיה!

ריעטש — רעדע.

שראגע

א איינאקטער לכבוד פורים.

נעשריבען אין יאהר 1911.

פערזאָנען:

ישראל־איסר. א נגיד. האלב איד, האלב אריסטאקראט. א „שפּע־
געלאנט“ פון דער בערזע.

חנה. זיין ווייב. מעהר אידינע ווי אריסטאקראטין.

בערטע. זייער טעכטערל. א בת־יחיד׳קעלע. א כלה. א יפת־תואר.

גרישא. איהר חתן. וויל אריין אין אוניווערזיטעט.

שושנה. איהרע א חבר׳טע.

היידאד. א לעהרער פון העברעאיש.

געסט. מעקלערס פון דער בערזע מיט זייערע ווייבער. אלע אריסטאקראטען.

יונגווארג. מייסטענס מיידלעך.

ארט: יעהופּעץ. **צייט:** פּורים נאך דער מגילה.

[א בעל־הבת׳ישע שטוב. פיין מעבעל. א פארטעפיאנא. אין מיטען צימער צוויי לאמבערנע טישלעך, איבערגעדעקט מיט א ווייס טישטוך. אויפ׳ן טיש איין אפענע מגילה. ה י י ד א ד לייענט די מגילה. אלע שטעהען ארום איהם און הערען־צו. איטליכער אין איין אנדער פאזע: י ש ר א ל ־ א י ס ר האלט־צו מיט איין האנט די מגילה, אין דער אנדערער האט ער א ליכט. ער לייכט דעם בעל־קורא און קוקט אליין אויך אריין. די איבעריגע מאנסבילען זעהען־אויס, ווי זיי האבען זיך געביטען מיט די היטלען. די דאמען ווייסען נישט, וואס פאר א פנים זיי זאלען מאכען, ס׳זאל אויס־קומען נישט צו ערנסט און נישט צו לייכטזיניג. ח נ ה שטעהט מיט א פרום פנים. ב ע ר ט ע , אין עקסטאז, שעפטשעט־נאך איטליכסווארט. ג ר י ש א שטשיפעט די וואנסילעך, קוקט מיט ליעבשאפט אויף בערטען. י ו נ ג ו ו א ר נ שטעהען פארלעגט די הענט ארונטער, האלב ערנסט, האלב שמייכלענד. קוקען אלע אויף בערטען].

ה י י ד א ד [שאקעלט זיך איבער דער מגילה מעשה חזן. די הענט הענגען איהם אראפ פון היגטען, גלייך ווי זיי געהערען זיך מיט דער מגילה נאר נישט אן. קוקט גאר נישט אריין, זאגט כמעט אויסווענינ, מיט א ניגון, פריהער גיך און נאכדעם אלץ מעהר איינגעהאלטען]. „וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך הלא־הם כתובים על־ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס... [לאנגזאם]. כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש... [מיט גדלות]. וגדול ליהודים... [טריאומפירענד]. ורצוי לרוב אחיו... [הויך און מיט א ניגון]. דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו!”... [עס טהוט איהם באנג, וואס ער האט אזוי גיך געענדיגט].

י ש ר א ל ־ א י ס ר [לעשט־אויס דאס ליכט, ניט דעם לעהרער, ער זאל צונויפקאטשען די מגילה. טרייסעלט־אפ די הענט]. סלאווא באגו!

ב ע ר ט ע [מיט א פאַרוואורף צום פאַטער]. פאַפּאַ! וואָס פאַר א לשון? וואָס פאַר א שפּראַך? וואָס פאַר א „סלאַווא באָגו״?

י ש ר א ל־א י ס ר. איך מיין, דאַנקען גאָט מיין איך, גע׳פּטר׳ט...

ב ע ר ט ע [א פּלעסק מיט די הענט]. גע׳פּטר׳ט? אויף דער מגילה „גע׳פּטר׳ט״?

י ש ר א ל־א י ס ר [וויל זיך פאַרענטפערען פאַר דער טאָכטער]. קינדעניו, ניט דאָס האָב איך געוואָלט זאָגען... איך האָב געוואָלט זאָגען...

ב ע ר ט ע [קאַפּריזנע]. וואָס דו האָסט געוואָלט זאָגען — ווייס איך נישט. איך ווייס נאָר, אז דו האָסט געזאָגט אויף דער מגילה „גע׳פּטר׳ט״!

י ש ר א ל־א י ס ר. קינדעניו, איך האָב נאָר געזאָגט, אז די מגילה... אז ביי אונז איז שטוב... אז... [קוקט אויפ׳ן חתן, בעט זיך ביי איהם מיט די אויגען, ער זאָל צוגעהן איהם א ביסעל ארויסהעלפען, ער זאָל איהם פאַרענטפערען].

ג ר י ש א [טהוט זיך א ווארף צו בערטען]. אוואַל אוויכאַ...

ב ע ר ט ע [פאַררייכט איהם]. אוויך.

ג ר י ש א. ווינאָוואַט... טאָ יעסט, סליכאַ! אוויך היבּיאַ סימחאַטאָ בּידוואַר קריאַט האַמגילאַ האַזע...

ב ע ר ט ע. האַזאָט.

ג ר י ש א. ווינאָוואַט, טאָ יעסט, סליכאַ... האַמגילאַ האַזאָט באַבּאַאיט האַזאָט...

ב ע ר ט ע. האַזע.

ג ר י ש א. סליכאַ! באַבּאַאיט האַזע... [חתן־כּלה ווערען ארומ־גערינגעלט פונ׳ם יונגוואַרג. קעהרען־אָפּ אויף א זייט, שלאָגען זיך צונויף אלע אינאיינעם. רעדען שטילערהייט].

י ש ר א ל־א י ס ר [גליקליך, וואָס דער חתן האָט איהם ארויס־געראַטעוועט פון דער טאָכטער׳ס הענט, קוקט אויף די געסט צופריעדען].

גאָספּאָדאַ! סאַדיטעס! זיצט... פאַר וואָס זיצט איהר נישט?
[די געסט שטעהען נאָך אַלץ, ווי פרעמדע מחותנים, ווייסען נישט, וואָס צו טהון מיט די היטלען].

הײַדאַד [נעענדיגט די אַרבייט, שטעלט זיך אַוועק מיט דער צו־נויפּגעקאַטשעטער מגילה אַקעגען די געסט, ווייזט מיט דער האַנט אויף דער מגילה און רעדט אויף העברעאיש מיט׳ן ספרד׳ישען אַקצענט, וואָס ווייטער מיט אַלץ מעהר היץ]. בעכאַל דאַר וואַדאַר אובכאַל מעדינאַ אומעדינאַ כאַזערעט האַמגילאַ האַזאַט... [די געסט קוקען אויף׳ן לעהרער מיט ווילדע אויגען, פאַרשטעהען נישט, וואָס ער וויל, רוקען זיך אָפּ פון איהם. ער טרעט־אָן אויף זיי, מאַכט מיט דער מגילה אין דער לופטען און רעדט מיט נאָך מעהר פייער]. קאַמאַ פּעאַמים ניכטאַוו ווענעכטאַם אַל אַם האַיהודים לעהאַשמיד לאַהאַראָג אולאַבעד!... קאַמאַ פּעאַמים יאַצאַ האַמאַן בען האַמדאַטאַ האַאַגאַגי ליכטאָוו סיטנאַ אַל אַם איסראַעל!...

ישראל־איסר [זעהט, ווי די געסט האָבען מורא פאַר׳ן לעהרער, מישט ער זיך אַריין אין מיטען, ווענדט זיך צום לעהרער]. וידבר על העצים ועל האבנים — וואָס רעדט איהר צו זיי אַזאַ לשון, וואָס זיי הויבען נישט אָן צו פאַרשטעהן? אַמעהר, דבר׳ט בעסער אָט צו ווע מען. [ווייזט אויפ׳ן יונגוואַרג]. זיי וועלען אייך פאַרשטעהן. זיי זענען מבין כל דבור.

הײַדאַד [האַלב אויף אידיש, האַלב אויף העברעאיש]. וואָס געהט׳ס מעך אָען, צי יענער פאַרשטעהט מעך, צי ער פאַרשטעהט מעך נישט? דאָס איז מאַן שפּראַך! למאי שעמט זיך נישט ביי אונז דער פּוילען מיט זיין פּוילעש, דער דאַטש מיט זאַן דאַטש, דער פראַנצויז מיט זאַן פראַנצויזיש, און אפילו דער ציגאַנער מיט זאַן ציגאַנעריש? אני מעדאַבער איווריט בעכאָל מאַקאָם וועאים קאָל האַאָלאַם. אפילו קעשעאַני יאָצע בעמערקאַווא, אני אָמער לעהאַקאָנדוקטאָר: מען לי קאַרטים! וואָס געהט׳ס מעך אָען?...

ערשטער גאַסט. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ!

צווייטער גאַסט. זאַמעטשאַטעלני יאַזיק! פּאַחאָזש נאַ איטאַליאַנסקי.

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט [מיט אַ באַסאָווע שטים]. סאָווערשעננאַ וויערנאָ. זוואָטשיט קאַק איספּאַנסקי.

פ ע ר ט ע ר ג אַ ס ט. איספּאַנסקי, איספּאַנסקי.

בּ ע ר ט ע [וואָס שטעהט מיט שושנה׳ן ביי דער זייט, רעדט שטיל, ווענדט זיך צום פאָטער פון דער ווייטען]. וואָס איז דאָרט בּיי אייך פאַר אַ שמועס, פּאַפּאַ?

י ש ר א ל־א י ס ר [צופריעדען, וואָס מע האָט איהם אָפּגעריסען פון איין אַנשיקעניש]. מיר שמועסען דאָ מיט׳ן לעהרער וועגען דרעווניע־יעווריעסקי...

בּ ע ר ט ע [פון דער ווייטען צום פאָטער]. אָך, פּאַפּאַ! איך האָבּ דיך וויפיעל מאָל געבּעטען, זאָלסט דאָס נישט רופען דרעווניע־יעווריעסקי! וואָס פאַר אַ דרעווניע־יעווריעסקי?

ה י י ד א ד [צופריעדען מיט בערטען]. טאָוו וועיאַפע וועגעב־מאד וועגאאים!

בּ ע ר ט ע. קאָנסט דאָס רופען ווי דו ווילסט. קאָנסט דאָס רופען העבּרעאיש, קאָנסט דאָס רופען אונזער לשון, אונזער נאַציאָ־נאַל־שפּראַך.

י ש ר א ל־א י ס ר [צו דער טאָכטער פון דער ווייטען]. נו, קאָניעטשנאָ, נאַציאָנאַל־שפּראַך. ווי אַזוי זאָג איך דען? [בּערטע רעדט מיט איהרע חבר׳טעס און חברים, און ישראל־איסר — צו די געסט]. אַדנים סלאָוואָם, ס׳אַ וועלט געוואָרען — ניע דאַי בּאָג! איהר מיינט, נאָר דאָ? אויף דער גאַנצער וועלט. און נאָר מאָלאָדיאָזש! זעהט איהר ׳אָט די דאָזיגע יפהפיה? [ווייזט אויף שושנה׳ן, וואָס רעדט מיט דער טאָכטער]. דאָס האָט מען איהר צו פאַרדאַנקען. דאָס האָט זי אינאיינעם מיט מיין טאָכטער אויפגעגעבּען אַ פּראָיעקט אויף צו סאָיעדיניאַיען די מאָלאָדיאָזש פון דער גאַנצער וועלט. וואָפּערוויך... [וויל צעהלען אויף די פינגער].

בּ ע ר ט ע [צום פאָטער פון דער ווייטען]. וואָס ווייזט דו אויף אונז מיט די פינגער, פּאַפּאַ?

י ש ר א ל־א י ס ר [צו דער טאָכטער און שושנה׳ן]. גאָרנישט. איך שמועס עס אַקעגן אייער הסתדרות, וואָס איהר האָט אויס־געטראַכט...

ש ו ש נ ה. וואָס מיר האָבען אויסגעטראַכט?

ה י י ד א ד [מישט זיך אריין. שאָקעלט מיט דער צונויפגעקאָטשעטער מגילה, רעדט צו ישראל־איסר׳ען]. סליכאָ! סליכאָ!...

י ש ר א ל־א י ס ר. וואָסער סליחה? ס׳איז דען אַ סליחה? ס׳איז דאָך אַ מגילה, נישט קיין סליחה.

ה י י ד א ד. קען! אוואָל... סליכאָ! [אַ מאַך מיט דער האַנט. געהט־אָפּ צום יונגוואַרג. מע זעהט פון דער ווייטען, ווי שושנה רעדט, זשעס־טיקולירענד מיט די הענט, און דאָס גאַנצע יונגוואַרג הערט זיך איין].

י ש ר א ל־א י ס ר [פּטור געוואָרען פון׳ם לעהרער, נעמט־אַראָפּ דאָס ווייסע טישטוך פון׳ם גרינעם טישעל און גיט עס איבער מיט׳ן ליכט צו חנה׳ן. טהוט אויס דאָס היטעל]. דושינקע, פאַר וואָס בעטסט דו נישט די דאַמען שפּעגעלירען... מיין איך, זיצען?

ח נ ה [צו די דאַמען]. זיצט, פאַר וואָס זיצט איהר נישט? [די דאַמען זעצען זיך אויס מיט די רידיקולס אין די הענט, קוקען אויף די מאַנסבילען. די מאַנסבילען טהוען־אויס איינציגווייז די היטלען. אייניגע פאַררויכערען. אייניגע שטעהען און קוקען נאָך אויפ׳ן יונגוואַרג, וואָס הערען שושנה׳ס רעדע].

י ש ר א ל־א י ס ר [פאַררויכערט. צו די געסט, אָנווייזענדיג אויפ׳ן יונגוואַרג]. ס׳איז ביי זיי היינט אַ שפּעגעלאַציע... מיין איך, אַ סאָבּראַניע פון דער נייער אָבשטשעסטווע, וואָס איך האָב אייך אָנגעהויבען צו דערצעהלען, האָט מיך אָט דער חיים־יענקעל איבערגעשלאָגען. [ווייזט אויפ׳ן לעהרער]. און פון וועמען וואַכסט עס? אַלץ פון איהר, אַלץ פון איהר. [ווייזט אויף שושנה׳ן און מיינט די טאָכטער]. אַ ברען, ניע דאַי באָג! קאָרג, וואָס זי האָט אָפּ־גע׳שמד׳ט גאַנץ יעהופּעץ, געמאַכט אַלע שפּעגעלאַנטען, מיין איך אַלע אידען, פאַר דרעווניע־יעווריצעס, האָט זי זיך גענומען איצטער פאַר די אַלע איבעריגע שטעדט פון דער גאַנצער וועלט. איהר

זאָלט זעהען די בריעף, וואָס זיי צעשרייבען אַ טאָג — ניע דאי באָג!

חנה [וואָס רעדט שוין מיט די דאַמען, מישט זיך אריין צו די מאַנסבילען]. וואָס זיי קאָסט־אָפּ אַ וואך פּאָסט־מאַרקען, מיט אַטקריטקעס, מיט פּאַפּיער, מיט טינט, מיט שלעק, צרות, וואָלט זיך עס אַ מעקלער ווינטשען פּארדיענען אויף דער בערזע... [דער עולם קוקט זיך איבער שמייכלענדיג].

ישראל־איסר [ווייל צעטרייבען די אומאָנגענעהמליכקייט]. דושינקע! פאַר וואָס הייסט דו נישט עפּיס דערלאַנגען צום טיש? ס'איז דאָך עפּיס יום־טוב! פּורים אויף דער וועלט! המנ'ס יאָהרצייט!

חנה. שוין געהייסען. אָט באַלד וועט מען דערלאַנגען. [רעדט שטילערהייט מיט די דאַמען].

ישראל־איסר [צו די געסט]. אַ פּאַרקעהרטע וועלט געוואָרען. שטעלט אייך פאָר, דאַזשע לעוו איזראַאיליעוויטש...

געסט [אַלע אויפגעלעבט]. לעוו איזראַאיליעוויטש? וואָס לעוו איזראַאיליעוויטש?

ישראל־איסר. לעוו איזראַאיליעוויטש האָט זיך אַנגע־מעלטען אויסגעדריקט, אַז ער האַלט אויך פון די זאַכען. דאָס הייסט, פון אידיש האַלט ער דווקא נישט. ער האָט פיינט זשאַרגאָן, ווי חזיר! זשאַרגאָן, זאָגט ער, איז נישט קיין שפּראַך. ער האַלט נאָר פון דרעווניע־יעווריעסקי. ער זאָל זיך נישט סטיעסניאַיען, זאָגט ער, פאַר כּריסטען, וואָלט ער איינגעפיהרט, אַז אַלע זיינע סלוזשאַשטשעס זאָלען אין קאַנטאָר רעדען נאָר פאָ דרעווניע־יעווריעסקי...

ערשטער גאַסט. ניעאָוזשעלי? קאַקאָיאַ בלאַ־זשענסטוואָ! [צווישען יונגוואַרג ברעכט־אויס אַ געלעכטער. די דאַמען דרעהען זיך אויס צום יונגוואַרג, קוקען זיך איבער מיט די מאַנסבילען].

ישראל־איסר [צו דער טאָכטער פון דער ווייטען]. וואָס איז דאָרט ביי אייך אַזוי לעבעדיג?

ב ע ר ט ע [פון דער ווייטען]. אַך, פּאַפּאַ! ווען וועט איהר שוין אויפהערען אמאָל דיענען עבודה זרה?

ה י י ד א ד. טאָוו וועיאַפּע ווענעכמאַד ווענאאים!

י ש ר א ל־א י ס ר. וואָסער עבודה זרה?

ש ו ש נ ה [פון דער ווייטען]. אַ גליק, וואָס לעוו איזראַאיליע־וויטש לייענט נישט חנוכּה די מגילה און בענטשט נישט פּורים קיין חנוכּה־ליכטלעך...

י ו נ ג ו ו א ר ג. חאַ־חאַ־חאַ!

ה י י ד א ד. טאָוו וועיאַפּע ווענעכמאַד ווענאאים!

י ש ר א ל־א י ס ר [פּיהלט זיך נישט גוט. וויל פאַררערען די געסט]. ניע דאַי בּאָג! זיי וואָלטען וועלען, אַז אַלע שפּעגעלאַנטען, אַלע אידען מיין איך, זאָלען בענטשען די מגילה און לייענען חנוכּה־ליכטלעך... מיין איך פאַרקעהרט — לייענען חנוכּה־ליכטלעך און בענטשען די מגילה... טפו! וואָס זאָג איך?

ח נ ה [קומט דעם מאַן צו הילף]. בּיז מיר זענען נישט אריבּער־געפּאָהרען קיין יעהופּעץ, איז מיין מאַן געווען אַ מענטש, ווי אַלע מענטשען. און דאָ, זינט ער האָט אָנגעהויבּען האַנדלען אויף דער בּערזע, איז ער געוואָרען אַזאַ צעטראָגענער מלאך, אַז מע קאָן פון איהם דעם שלאַק בּאַקומען! ער קאָן אייך אמאָל אויפשטעהן אין דער פריה און מאַכען אַ גוואַלד: „וואו זענען מיינע שפּעגעלאַ־ציעס?" — „וואָסערע שפּעגעלאַציעס?" — „מיין איך די אַק־ציעס!" — „וואָסערע אַקציעס?" — „מיין איך דיווידענטען!" — „וואָסערע דיווידענטען?" — לאָזט זיך אויס, אַז ער זוכט די שטעק־שיך... [צווישען עולם ווערט אַ געלעכטער. ישראל־איסר קוקט אויף חנה'ן אריבּער די ברילען, צענעמט די הענט, וואָלט וועלען, זי זאָל שוין אַ מאָל אויפהערען רעדען. אויף זיין גליק עפענט זיך די קיכטיר און עס בּאַווייזט זיך אַ גרויסער בּעקען מיט שלח־מנות'דיגע זאַכען: פלעדלעך, לעקאַכלעך, מאַהנדלעך, טייגלעך און מאַראַנצען].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו חנה'ן]. דושינקע, אַט האָט מען גע־בּראַכט דעם שלח־מנות.

חנה [האַפּט־אונטער דעם בעקעז מיט ביידע הענט, טראַגט איהם צו פריהער צו די דאַמען, דערנאָך צו די מאַנסבילען, דערנאָך צום יונגוואַרג, בעט יעדען באַזונדער]. געניסט, איך בעט אייך, געניסט עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? נעמט האָטש אַ מאַראַנץ!

ישראל־איסר [קומט איהר צו הילף]. גאָספּאַדאַ, שלח־מנות!

ערשטער גאַסט. שלח־מנות? קאַקאַיאַ בלאַזשענ־סטוואַ!

יונגוואַרג [שיסען־אויס אַ געלעכטער]. חאַ־חאַ־חאַ! [אַלע געסט קוקען זיך אַרום].

די דאַמען [קוקען אויפ'ן יונגוואַרג]. וואָס איז דאָרט ווידער „חאַ־חאַ־חאַ"?

ישראל־איסר [צו דער טאָכטער]. וואָס איז דאָרט ביי אייך אַזאַ גדולה?

בערטע [פון דער ווייטען]. מיר קלויבען דאָ נחת פון אייך, וואָס איהר זענט אייך אַזוי נוקם אָן דער רוסישער שפּראַך...

שושנה. איהר זענט מקיים דעם פּסוק: „לעשות נקמה בגויים"... [יונגוואַרג געהען־אַפּ אין צווייטען צימער].

היידאַר. טאַוו וועיאַפּע וועגעכמאַד וועגאַאים! [געהט, מאַכענדיג מיט דער מגילה, נאָכ'ן יונגוואַרג. די דאַמען קוקען זיך איבער. די געזעלשאַפט פיהלט זיך אומבאַגנגענעהם].

חנה [וויל פאַרגלעטען, טראַגט־צו נאָך אַ מאָל דעם בעקעז מיט שלח־מנות צו די דאַמען]. געניסט, איך בעט אייך. פאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס נישט געניסען? נעמט האָטש אַ מאַראַנץ... [די שטימונג ווערט נאָך מעהר געשלאָגען].

ישראל־איסר [וויל איבעררייסען די שטימונג]. אַ וועלט געוואָרען! כסדר ביי זיי שפּעגעלאַציעס... מיין איך סאַבראַניעס, זאַסעדאַניעס. און איבערהויפּט אָט די שושנה און מיין טאָכטער; זיי טהוען־אויף אַזעלכע זאַכען — ניע דאַי באָג! שמעלט אייך פאָר — זיי האָבען אויסגעאַרבייט איין אוסטאַוו ביי זיי, מיט

פונקטען, מיט פּאַראַגראַפען. [צעהלט אויף די פינגער]. וואָפּערוויך, דרעווניע־יעווורעיסקי. וואָווטאָריך, אידישע חדרים...

ערשטער גאַסט. ניעאַוזשעלי?

צווייטער גאַסט. חעדערא?

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. שקאָלעס מסתמא.

ישראל־איסר. ניין, נישט קיין שקאָלעס, נאָר טאַקי חדרים, פּשוט'ע אידישע חדרים.

מאַנסבילען [אַלע אינאיינעם]. חדרים?

דאַמען. חדרים?!

ישראל־איסר. היינט איז דאָ ביי זיי אַ פּונקט, מע זאָל אוניטשטאָזשען קאָרטען.

מאַנסבילען [איבערראַשט]. אוניטשטאַזשען קאַרטען?!...

דאַמען [דערשראָקען]. קאַרטען?!...

ישראל־איסר [צענעמט די הענט, ווי אויף צו שווימען]. אָקאָנטשאַטעלנאָ! אוים קאָרטען!

ערשטער גאַסט [קוקט אויף די איבעריגע]. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואָ!... [צום בעל־הבית]. וואָס זשע, הייסט עס, וועלען מיר טהון, אז מע וועט זיך צונויפקומען, נאַפּרימער, אויף אימענינעס, אָדער אַ יום־טוב, אָדער אַזוי איין אָבשטשעסטווע?

צווייטער גאַסט. וואָס פאַרשטעהט איהר נישט? וועלען מיר שמועסען אַ ביסעל פּאָ דרעווניע־יעווורעיסקי, אַ ביסעל פון ליטעראַטור.

דריטער גאַסט. סאָווערשעננאָ וויערנאָ. אויב אינ־צווייען, וועט מען מאַכען אַ זעכס־און־זעכציג, און אויב אינדרייען, איז אַ פינף־הונדערט־איינס...

פערטער גאַסט. און אויב מעהרער — איז אַ סטוקעלקע.

פינפטער גאַסט. און אפשר גאָר איין אָבשטשע שפּיעל? [קוקט אויף די דאַמען]. האַ? וואָס זאָגט איהר?

ד א מ ע ן. קאַניעטשנאַ, איין אבשטשע שפּיעל! [נעמען זיך צו די רידיקולס].

י ש ר א ל ־ א י ס ר. האַ? וואָס זאָגט איהר? איין אבשטשע שפּיעל? [מע ווייסט נישט פון וואַנען עס וואַכסט־אויס ביי איהם אין די הענט צוויי טאַליעס קאַרטען]. טאַ! ביי מיר האָט איהר גע׳פּועל׳ט. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, נישט מעהר ווי בעל־הבית...

ח נ ה [ווידער אַ מאָל מיט׳ן שלח־מנות, שויז צו די מאַנסבילען]. געניסט נאָך עפּיס. פאַר וואָס זאָלט איהר נישט געניסען? נעמט חאָטש אַ מאַראַנץ...

י ש ר א ל ־ א י ס ר [ווייל פּטור ווערען פון איהר אויף]. דושינקע! טאָמער וואָלט געוועזן געננג מאַראַנצען? מיר האָבען דאָך געהערדט ווענען המן־טאַשען. עפּיס יום־טוב, פּורים אויף דער וועלט, המנ׳ס יאָהרצייט...

ח נ ה [טהוט זיך אַ חאַפּ־אויף און אַ פּאַטש אין שטערן]. אָט אַ קאָפּ! אַ קאַצענער מוח! גוט, וואָס דו האָסט מיך דערמאַנט המן־טאַשען. איך געה אין קיך אַריין. איך מוז אַליין זיין ביי די המן־טאַשען. [צו די דאַמען]. האָט קיין פּאַראיבעל נישט, איך מוז געהן. מיין דיענסט וועט מיר דאָרטען אָנמאַכען המן־טאַשען, וועט זיין וואָס צו זעהען! די יעהופּעצער פּוסטאָקראַטען — גאָט זאָל נישט שטראָפען פאַר די רעד... איך מיין די היגע דיענסטען מיין איך. איך זאָג איהר, מיין קעכין הייסט עס: המן־טאַשען קאָנט איהר מאַכען? קוקט זי מיך אָן, ווי אַ לעהמענער גולם. ביז איך האָב איהר איינגעטאָלקעוועט, אַז מע דאַרף פאַרקנעטען טייג, אויסקאַטשען און אויסקלעפּען דרייעקעכיגע המן־טאַשען, צע־רייבען מאָהן מאָהן אויף מילך. ביי איהר איז געוועזן רעכט אַריינטהון דעם מאָהן אין די המן־טאַשען, ווי ער שטעהט און געהט. גאָט איז מיט אייך, זאָג איך, איהר זענט נאָך נישט פאַרטיג מיט די המן־טאַשען! צו המן־טאַשען דאַרף מען נאָך האָניג אויך...

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ווייב]. הכלל, ליובעניו, ווען וועלען מיר שוין דערלעבען זיך זעהען מיט די המן־טאַשען?

ח נ ה. אַט דאָס געה איך דאָך! [געהט־אַפּ אין קיך. די דאַמען שמייכלען צו איהר כלומרשט פריינדליך, צופריעדען, וואָס חנה איז אַפּגע־גאַנגען, רוקען זיך צו מיט די רידיקולס צום טיש].

י ש ר א ל־א י ס ר [צו די געסט]. אַלזאָ, גאָספּאָדאַ, איז איין אַבשטשע שפּיעל? איך מיין אָבער, אַז פּאָ זאַקאָנו קומט היינט איין אָקע. אָקע איז אַ אידישע שפּעגולאַציע, מיין איך אַ אידישע שפּיעל. פּאָרט יום־טוב, פּורים אויף דער וועלט, המנ׳ס יאָהר־צייט... [צו די געסט]. האַ? וואָס זאָגט איהר?

ג ע ס ט [אַלע אינאיינעם, אויפגעלעבט]. סאָוועršעננאָ וויערנאָ. איין אָקע! איין אָקע!

י ש ר א ל־א י ס ר. אַלזאָ, איין אָקע? ביי מיר האָט איהר גע׳פּועל׳ט. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, נישט מעהר ווי בעל־הבית... [עפּענט־אויף די קאָרטען מיט אַ קנאַק]. ווי אַזוי זשע שפּעגעלירען מיר, מיין איך, ווי אַזוי שפּיעלען מיר? מיט׳ן קווענץ?

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט. אָקע מיט׳ן קווענץ — קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואָ!

צ ו ו י י ט ע ר ג אַ ס ט. און איך וואָלט געזאָגט — דוקא אָהנ׳עם קווענץ.

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט. סאָוועršעננאָ וויערנאָ. מיט׳ן קווענץ און מיט׳ן קאַנטשיק.

פ ע ר ט ע ר ג אַ ס ט. פּאָ נאַסטאָיאַטשעמו, באַדאַרף זיין איין אָקע מיט אַלע פּאָדלאָסטען. דאָס הייסט, מע מעג אייך שמייסען ביז׳ן טאָג אַריין. פון אַ דרייערל ביז אַ הונדערטער, און דאַזשע מעהר פון אַ הונדערטער.

פ י נ פ ט ע ר ג אַ ס ט. קאָניעטשנאָ, מיט אַלע פּאָדלאָס־טען! [צו די דאַמען]. וואָס זאָגט איהר?

ד א מ ע ן [נישט צופריעדענ, וואס מע וועט שפּיעלענ אין אקע אהנ זיי, נעמענ זיך פונ דעסטוועגענ צו די רידיקולס, רוקענ זיך צו מיט די שטוהלענ צו זיי, קוקענ־אריינ אין די קארטענ פונ הינטענ, זיפצענ]. לאָז זיין איין אָקע, לאָז זיין מיט אַלע פּאָרלאָסטען, אבּי לאָז מען שוין שפּיעלען.

י ש ר א ל ־ א י ס ר. אָדנים סלאָוואָם, ווער איז ערשטע האַנט? [ווארפט־אויס קארטענ. רעדט אינ איינ אטעם]. אַלֶ״ף איין אָדלער. בּי״ת אַ בּאַרענבּוים. גימ״ל אַ גנב. דל״ת אַ דריידעל. ה״א אַ המן־טאַש. וא״ו אַ וויינגאָרטען. זיי״ן אַ זאַווערוכע. חי״ת חיים־יענקעל... [צום ערשטענ גאסט]. איהר זענט ערשטע האַנט. [לענט־אויס יעדענ צו צוויי קארטענ צוגעמאכט אונ נאכדעם צו צוויי קארטענ אויפגעדעקט. דער עולם הויבט־אנ ווערענ נערוועז, נאר מע מאכט זיך גלייכ־גילטיג].

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. קאַקאַיאַ בּלאַזשענסטוואַ! [רוקט זיך צו צום טיש נאָך נעהענטער, נעמט־ארויס געלט. פּארקאטשעט די ארבּעל]. שוין לאַנג נישט געשפּיעלט אין אָקע.

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [רוקט זיך צו, נעמט זיך צו דער קעשענע]. אַ שאָק מיט יאָהרען.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט [נעמט זיך צו דער קעשענע]. סאַווער־שעננאָ וויערנאָ! ערשט נעכטען געהאַקט אין אָקע אַ גאַנצע נאַכט, בּיז׳ן ווייסען טאָג...

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט [נעמט זיך צו דער קעשענע. זינגט מיט א חסיד׳ישענ ניגונ]. דער רבּי האַט געהייסען פּריילּיך זיין, בּיז׳ן ווייסען טאָג אריין... [צו די דאמענ]. האַ? וואָס?

ד א מ ע ן [קוקענ מיט ברענענדיגע אויגענ צו די מאנענ אינ די אויס־געלעגטע קארטענ. זיפצענ, לאכענ נערוועזנ]. חאַ־חאַ־חאַ!

י ש ר א ל ־ א י ס ר [צום ערשטענ גאסט]. אָדנים סלאָוואָם, איהר זענט ערשטע האַנִט, דאַרפט איהר רעדען ווערטער.

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט [באטראכט אלעמענ׳ס קארטענ, וואס אויפ׳נ טיש]. קאַקאַיאַ בּלאַזשענסטוואַ! איך וועל בּעטען דעם עולם

אַוועקלעגען צו דרייערלעד סליעפּאַ. [לעגט־אַוועק אַ דרייערעל און מאַכט־צו די אויגען].

צ ו ו י י ט ע ר ג אַ ס ט. בלא ראיה הייסט עס? [טראַכט אַ ווייַלע. רעדט צו זיך אַליין]. נו, מאַיסיי מאַרקאָוויטש? פּאַזשאַ־לויטע ווקאַנטאַרו — אַרוים מיט דער מטבע! [לעגט געלט].

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט. סאַוועשענגאַ וויערנאַ. [לעגט געלט. אומצופריעדען]. ווי אַ לאַך אין קאָפּ!

פ ע ר ט ע ר ג אַ ס ט [זיפצט]. אז אך און וועה איז מיר, איך מוז מיך נאָכשלעפּען. [לעגט געלט]. ביי אַ פּגירה בין איך אויך אַ בהמה.

פ י נ פ ט ע ר ג אַ ס ט [קרעכצט, לעגט אַ דרייערעל]. פאַר־פינסטערט בין איך געוואָרען! איך מוז אויך. וואָס זאָל איך טהון?

י ש ר א ל ־ א י ס ר. נו, מוז איך דאָך אודאי שפּעגעלירען. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, עפּיס בעל־הבית, לכבוד פורים... [לעגט געלט]. המנ׳ס יאַהרצייט...

ע ר ש ט ע ר ג אַ ס ט. מיר זאָגט דאָס האַרץ, אז דאָ דאַרף ליגען גאָלד. [קלאַפּט מיט אַ פינגער איבער די צוגעמאַכטע קאַרטען]. גאַספּאַדאַ! נאָך אַ דרייערעל בלינד. [לעגט־אַוועק נאָך אַ דרייערעל].

צ ו ו י י ט ע ר ג אַ ס ט [צו זיך אַליין]. נו, מאַיסיי מאַר־קאָוויטש, ביזט דו אַריינגעקראָכען, קריך ווייטער. [לעגט נאָך אַ דרייערעל].

ד ר י ט ע ר ג אַ ס ט. סאַוועשענגאַ וויערנאַ. [לעגט דאָס געלט מיט כעס]. ווי אַ פינפטע ראָד צום וואָגען!

פ ע ר ט ע ר ג אַ ס ט [זיפצט]. אז אַך און וועה איז מיר! [קריכט אין קעשענע]. איך מוז מיך נאָכשלעפּען. וואָס ס׳וועט זיין מיט כל ישראל, וועט זיין מיט רב ישראל.

פ י נ פ ט ע ר ג אַ ס ט [קרעכצט און לעגט געלט]. פאַר־פינסטערט בין איך געוואָרען! איך מוז אויך. אַ ברירה האָב איך?

י ש ר א ל ־ א י ס ר. נו, מוז איך דאָך אודאי שפּעגלירען. איך בין דאָך, ווי זאָגט איהר, עפּים בעל־הבית. המנ׳ס יאָהרצייט. [לעגט נעלם. עס וואכסען די דרייערלעך אויפ׳ן טיש. אלע אויגען ברענען, די דאמען זיפצען]. נו, גאספּאדא? וואס וועט זיין ווייטער? [קוקט אויפ׳ן ערשטען גאסט. פון צווייטען חדר גנב׳עט זיך אונטער מיט שטילע טריט גרישא. קוקט זיך ארום צוריק, געהט־צו פּאוואלי צום טיש. זעצט זיך אוועק אומבאמערקט אויף א שטוהל הינטער ישראל־איסר׳ס פּלייצעס. קוקט צו, ווי מע שפּיעלט].

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. וואס זאָל זיין ווייטער? ווייטער וועלען מיר זיך געהן אָנקוקען... די דריטע קאָרט וועט שוין זאָגען, וואס איך האָב צו טהון... [הויבט־אויף איינע פון די צוויי צוגעדעקטע קארטען, לעגט זי ארויף מיט׳ן פּנים אראפּ אויף איינע פון די אָפענע קארטען. לעהנט זיך אָפּ א ביסעל צוריק. טראָגט־צו דאס פּארעל צו דער נאָז. ווארפט א גיכען קוק אויף דער דריטער עטוואס אויפגעדעקטער קארט, ווערט מאָדנע לעבעדיג]. קאקאיא בלאזשענסטוואָ! [לעגט גיך אוועק צוריק די קארטען און נעמט זיך צו דער קעשענע]. אזוי ווי דאס הארץ אבער האָט מיר געזאָגט, אז דאָ דארף ליגען איין אוצר. נו, גאָספּאָדא? ווער פאָהרט מיט מיר קיין יארמעלינעץ אויפ׳ן יאריד? צוויי דרייערלעך אויף דריי.

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט [צו זיך אליין]. נו, מאָיסיי מאר־קאָוויטש? דו קריכסט נאָך, צי ניין? [טהוט א הויב־אויף די דריטע קארט]. געענטפערט אויף מיינע דריי.

ד ר י ט ע ר ג א ס ט. סאָווערשעננאָ ווירנאָ. [אנגעקוקט אלע פיער קארטען, מלא גזלן. טהוט זיי א שמיץ מיט כעס]. שראגע, א רוח אין דיין הארצען אריין! ווער האָט דאָס אויסגעטראכט אזא שפּיעל, וואָס הייסט אָקע?

פ ע ר ט ע ר ג א ס ט. אז אָך און וועה איז מיר. איך מוז זיך אויך געהן אָנקוקען. [קוקט זיך אן]. געשטארבען א איד. [לעגט־אוועק די קארטען]. איך האָב געוואוסט פריהער, אז וויבאלד אָקע, אזוי ווער איך באגראָבען.

פ י נ פ ט ע ר ג א ס ט [קוקט זיך אן]. ברוך דיין אמת. געשטאָרבען נאָך אַ איד. [לעגט אַוועק די קאַרטען. רעדט צו די דאַמען]. בין איך נישט גערעכט געווען, אַז איך האָב געזאָגט איין אָבשטשע שפּיעל? אָקע האָט זיך זיי פאַרגלוסט! וואָס זאָגט איהר?

ד א מ ע ן. קאָניעטשנאָ!

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ערשטען און צווייטען גאַסט]. זענען מיר, הייסט עס, געבליבען אינדריייען אויפ'ן יאַריד? [צום ערשטען גאַסט]. וואָס זשע וועט איהר עפּיס זאָגען ווייטער, כדומה למשל נאַפּרימער? נו? אַרוים מיט לשון!

ע ר ש ט ע ר ג א ס ט. וואָס האָט איהר קיין צייט נישט? נאָך נאָמי ניע קאַפּליעט. [קוקט אויפ'ן טיש]. מע דאַרף זיך גוט באַטראַכטען, וואָס פאַרמאָגט דער עולם? [קוקט רעכטס און לינקס]. דער האָט שיקסעס, און דער — שקצים. קאַקאַיאַ בלאַזשענסטוואַ! [צום צווייטען גאַסט]. וואָס וועט איהר זאָגען, ווען איך טהו אַ פּאַס צו אייערע שקצים?

צ ו ו י י ט ע ר ג א ס ט. גאָט איז מיין עדות, אַז איך קאָן נישט פּאַסען. איך האָב דריי. [לעגט געלט]. גענענטפּערט אויף מיינע דריי און אַריבערגעצימבעלט מיט איין צעהנערעל אויף דריי גלייך ווי אויף אַלע.

י ש ר א ל־א י ס ר [רעדט צו זיך אַליין. מאַכט מיט די פינגער]. היינט גנעה טרעף. דער שמייסט מיט דרייערלעך אויף דריי, און דער צימבעלט־אַריבער מיט אַ צעהנערעל אויף דריי ווי אויף אַלע. עס האָט אָנגערים בּיי זיי — ניע דאַי באָג! אַצינד איז אַ וואָפּראָס [מיט אַ ניגון פון דער גמרא און שטאַרק אויסגעצויגען] — טשטאָ מיניע דיעלאַט? צי זאָל איך מיך אַריינלאָזען אין דער שפּעגעלאַ־ציע און שפּעגעלירען סליעפּאָ? צי זאָל איך מיך געהן אָנקוקען? [נעמט זיך כלומרשט צו דער קעשענע, צעהלט געלט. אַלע אויגען קוקען אויף איהם. לעגט־אַוועק די קאַרטען און מישט אוים די איבעריגע]. ראַסווידאַניאַ. [וויל אויפהויבען די פערטע קאַרט].

ג ר י ש א [חאפּט איהם אן ביי דער האנט]. לאַוו! באַזשע סאָחראַני! נישטאָ קיין אָנקוקען זיך! א צעהנערעל מיט נאָך א צעהנערעל!

ישראל־איסר [קוקט אויף איהם]. משוגע?

ג ר י ש א. פאַלגט מיך! [בעט זיך]. פאַלגט זשע מיך! זיי ביידע האָבען גאָרנישט מיט גאָרנישט!

ישראל־איסר [צו די געסט. ווייזט אויף גרישאן]. אז ער הייסט! מע דאַרף, ווי זאָגט איהר, פאָלגען אמאָל א חתן אויך? [לענט געלט]. קופּעץ קאַק סטרעליעץ.

ג ר י ש א. יאָ וואָס רוטשאַיוס, אז זיי ביידע האָבען שראַגע! [נעמט זיך צו דער קעשענע]. צי אפשר מיינט איהר, אז איך האָב מיך, ווסאמאָם דיעליע, איבערגעשראָקען פאַר אייערע שיקסעס? איך ענטפער אייך אויף אייער צעהנערעל און אריבערגעטראַסקעט מיט צוויי צעהנערלעך אויף מיינע דריי, וואָרום איך ווייס, אז מעהר ווי צוויי מוידען האָט איהר נישט געהאַט און וועט נישט האָבען.

צווייטער גאַסט. שוין לאַנג שטיל געווען, מאָיסיי מאַרקאָווימש. מיט אזעלכע צוויי גבורים טאָרסט דו דיך נישט אריינלאָזען אין דער נאַרישער וועלט. [טראַכט א ווײַלע]. הערט זשע אויס, אפשר וועלען מיר מאַכען א שטיקעל געשעפט?

ערשטער גאַסט. נאַפּרימער?

ישראל־איסר. כדומה למשל?

צווייטער גאַסט. וואָס וועט איהר מיר געבען אָפּ־טריט־געלט? דאָס הייסט, וואָס וועט איהר מיר געבען, איך זאָל זיך אוועקלעגען בלא ראיה?

ערשטער גאַסט. חאַ־חאַ־חאַ!

ישראל־איסר. א גוט אויג וועלען מיר אייך געבען! אז מע האָט שראַגע, טראָגט מען זיך אָפּ און מע מאַכט נישט קיין שפּעגעלאַציעס.

צווייטער גאַסט. אַזוי זאָגט איהר? [קוקט־אָן די פּערטע קאָרט. טראַכט אַ ווײַלע]. האַ? אַז מע האָט, זאָגען זיי, שראַגע, טראָגט מען זיך אָפּ און מע מאַכט נישט קיין אָנשטעלען? [נעמט זיך כלומרשט צו דער קעשענע. צעהלט געלט. אַלע אויגען קוקען אויף איהם. לעגט אַוועק די קאָרטען און מישט זיי אויס מיט די איבעריגע]. דאָסווידאַניאַ, מאָסיי מאַרקאָוויטש! אַ חלירע וואָלט געמעגט קומען אויפ'ן מחבר פון דער אָקע!

ישראל־איסר [צום ערשטען גאַסט. טרייסעלט מיט די חענט]. האָבען מיר שוין, סלאַווא באָגו, גע'פּטר'ט אַלע אונזערע שונאים?

ערשטער גאַסט. קאַקאיאַ בלאַזשענסטוואַ!

גרישאַ [צום ערשטען גאַסט. לעגט־אַרויף די האַנט אויף ישראל־איסר'ס קאָרטען]. געענטפערט און איבערגעפּידעלט מיט אַ גאַנצען כף־הא'ער.

ישראל־איסר [צו גרישאַן]. משוגע? צי חסר דעה?

גרישאַ. פּאָלגט זשע מיך. דרך־ארץ פאַר די באַרישנים! משעסטנאָיע סלאָוואָ, ער פאַרמאָגט נישט מעהר ווי שראַגע!

ישראל־איסר [נעהט צו דער קעשענע]. אַז ער הייסט... [ווייזט אויף גרישאַן]. מע דאַרף, ווי זאָגט איהר, אַמאָל פאָלגען אַ חתן אויך? [לעגט געלט]. דערויף זענען מיר דאָך שפּעגעלאַנטען.

ערשטער גאַסט. קאַקאיאַ בלאַזשענסטוואַ! [קוקט אָן די פּערטע קאָרט, געהט צו דער קעשענע. רעדט פּאַוואָלי, זיפצענדיג]. וויבאַלד אַזוי, איז אַ הונדערטער אויף מיינע אַלע.

געסט [אַלע]. אַ הונדערטער?!

דאַמען [אַלע]. אַ הונדערטער?!

ישראל־איסר. ווטאַקאָם סלוטשאַיע, דאַרפען מיר לערנען דעם פּשט, אַז ער סטראַשעט מיך מיט אַ נאַראַש? [מיט אַ גמרא־ניגון]. וויבאַלד אַזוי, באַדאַרף מען געהן אויפדעקען די פּערטע מויד. [הויבט־אויף פּאַוואָלינקע די פּערטע קאָרט, קוקט אויף גרישאַן].

גרישאַ [קוקט־אַריין אין דער קאָרט פון אונטען אַרויף]. פּאַשלאַ! אַ הונדערטער מיט נאָך צוויי הונדערטערס! [דער גאַנצער עולם

ווערט העכסט אויפגערעגט. די דאמען חאפען זיך צו די רידיקולס]. אזא קארט טרעפט איין מאל אין הונדערט יאהר! טשעסטנאיע סלאווא!

ישראל־איסר [קוקט אויף גרישאן אריבער די ברילען]. וואס מיינסט דו? איך בין לעוו איזראאיליעוויטש?

גרישא [בעט זיך]. פאלגט זשע מיך! קליאנוס באגאם, ער האט מעהר נישט ווי שראגע. [ווייזט אויפ׳ן ערשטען גאסט, וואס זיצט זיך גאנץ קאלטבלוטיג].

ישראל־איסר [צו גרישאן]. אזוי זאגסט דו? [זיפצט]. ניין, נישט פאר מיר קיין שפעגעלאציע. איך בין נישט לעוו איז־ראאיליעוויטש. [מישט־אויס זיינע פיער קארטען מיט אלע איבעריגע אנגעווארפענע, מע זאל נישט זעהען, וואס ער האט. מיט א טיעפען זיפץ]. פאס!

ערשטער גאסט [שארט־צונויף דאס גאנצע געלט פונ׳ם טיש מיט ביידע הענט]. קאקאיא בלאזשענסטווא! [שטופט מיט ציטער־רענדיגע הענט דאס געלט אין אלע קעשענעס. אלע אויגען קוקען אויף איהם מיט קנאה. די דאמען חאפען אזש די רידיקולס און דריקען־צו צום הארצען].

גרישא [אין דער צייט, ווען דער ערשטער גאסט שטופט דאס געלט אין די קעשענעס, טהוט ער א הויב־אויף מיט איין האנט יענעמ׳ס פיער קארטען און מיט דער אנדערער האנט דערלאנגט ער א זעץ איבער׳ן טיש אזוי, אז די טאליע קארטען שפרינגט־אונטער און אויף דער עולם טהוט א שפרונג־אויף פון די ערטער. די דאמען פאלען שיער חלשות]. טשטא יא וואס סקאזאל? משוגע צו ווערען פון אזא שפיעל, טשעסטנאיע סלאווא!! [אויף זיין געשריי קומט צו לויפען פון צווייטען צימער פריהער בערטע, דערנאך שושנה, דערנאך דאס גאנצע יונגוואַרג און נאך זיי הײדאר מיט דער מגילה]. אזא מעשה איז גארנישט געהערט געווארען! מיט גארנישט פארטרייבען דריי מיידלעך?! שומו שמים! ס׳איז הימעל־שרייענד!!! נאט, זעהט חאטש! חא־חא־חא! [באווייזט אלעמען די קארטען]. זעהט, אידישע קינדער, מיט וואס מע פארטרייבט דריי מיידלעך? מיט גארנישט. מיט שראגע! מיט שראגע!!! נו, קאן מען לעבען אויף דער וועלט?!

ג ע ס ט [קוקען פון די ערטער אַז די אויפגעדעקטע פּיער קאַרטען]. שראַגע!

ד אַ מ ע ן [נאָך זיי, פאַרברעכנע מיט די הענט]. שראַגע!

ב ע ר ט ע [בלייבט שטעהן אויף דער טיר. דערזעהט גרישאַן מיט די קאַרטען אין האַנט, טהוט זי אַ פּלעסק מיט די הענט]. אַך! [ווייזט מיט דער האַנט אויפ'ן חתן. פאַלט צו שושנה'ן אויף די הענט].

ג ר י ש אַ [טהוט אַ שמייס די קאַרטען אויפ'ן טיש. טהוט זיך אַ לאָז צו דער כלה]. בערטוסיאַ! בתיה'ניו! ווינאָוואַט! טאַ יעסט, סליכאַ! איך האָב נישט געשפּיעלט! טשעסטנאָיע סלאָוואָ! טאַ יעסט, סליכאַ... קליאַנוס באָגאָם!... [פאַלט איהר צו די פיס]. יאַנאַטי! יאַפּאַטי! טאַמאַטי!... [אין דער מינוט קומט־אָן פון דער קיך חנה מיט די המן־טאַשען].

ח נ ה [דערזעהט בערטען אַ פאַר'חלש'טע און גרישאַן שטעהן אויף איין קניהע, פאַרלירט זי דעם טעלער מיט די המן־טאַשען און לאָזט זיך צו דער טאָכטער]. גאָט איז מיט דיר, טאָכטער מיינע! [צום מאַן]. וואָס איז דאָ געשעהן? גיכער! וואָס האָט זיך דאָ געטראָפען? נו, זאָג שוין!

י ש ר א ל־א י ס ר [צום ווייב, וויל זי בארוהיגען]. שאַ, שאַ! שריי נישט! גאָלע גאָרנישט... אָפּגעשמיסען... פאַרטריבען... דריי מיידלעך...

ח נ ה. ווער האָט געשמיסען? וועמען געשמיסען? אַ דונער איז מיר! [קוקט אויפ'ן יונגוואַרג]. וואָסערע מיידלעך?...

י ש ר א ל־א י ס ר [שטעהט־אויף פון טיש]. שטיאַ! פאַר־שטעהסט נישט קיין שפּעגעלאַציע! [מאַכט מיט די הענט]. דריי מיידלעך. איך האָב געהאַט דריי מיידלעך, און ער [ווייזט אויפ'ן ערשטען גאַסט] האָט גאָלע גאָרנישט. שראַגע האָט ער געהאַט. האָט ער מיך געשמיסען און פאַרטריבען, הייסט עס, מיט שראַגע, מיט גאָרנישט! [גלייך צו איהר אין פּנים אריין. מאַכט מיט די הענט]. מיט שראַגע! מיט שראַגע!...

פ אָ ר ה אַ נ ג.

העברעאישע און רוסישע פראַזען, וואָס טרעפען זיך אין „שראַגע".

העברעאיש:

אוואל אוויך היביא סימחאטא בידוואר קריאט האמגילא האזאט באבאאיט האזע (אבל אביך הביע שמחתו בדבר קריאת המגילה הזאת בבית הזה) — אבער דיין פאטער האט אויסגעדריקט זיין פרייד וועגען דאס לייענען פון דער דאזיגער מגילה אין דעם דאזיגען הויז.

אני מעדאבער איווריט בעכאל מאקאם וועאים קאל האאלאם. אפילו קעשע־אני יאצע בעמערקאווא, אני אמער לעהאקאנדוקטאר: טען לי קארטים! (אני מדבר עברית בכל מקום ועם כל העולם. אפילו כשאני יוצא במרכבה, אני אומר להקונדוקטור: תן לי כרטים!) — איך רעד העברעאיש אומעטום און מיט דער גאנצער וועלט. אפילו אז איך פאהר אויף'ן טראם, זאג איך דעם קאנדוקטאר: גיב מיר א בילעט!

בעכאל דאר וואדאר אובכאל מעדינא אומעדינא כאזערעט האמגילא האזאט (בכל דור ודור ובכל מדינה ומדינה חוזרת המגילה הזאת) — אין יעדען דור און אין יעדער מדינה חזר'ט זיך איבער די דאזיגע מגילה.

טאוו וועיאפע וועגעכמאד וועגאאים (טוב ויפה ונחמד ונעים) — גוט און שען און פיין.

יאנאטי! יאפאטי! טאמאטי! (יונתי! יפתי! תמתי!) — מיין טייבעלע! מיין שענהייט! מיין עהרליכע!

לאוו (לאו) — ניין.

קאמא פעאמים ניכטאוו וועגעכטאם אל אם האיהודים לעהאשמיד לאהאראג אולאבעד! קאמא פעאמים יאצא האמאן בען האמדאטא האאגאגי ליכטאוו סיטנא אל אם איסראעל! (כמה פעמים נכתב ונחתם על עם היהודים להשמיד להרוג ולאבד! כמה פעמים יצא המן בן המדתא האגגי לכתוב שטנה על עם ישראל!) — וויפיעל מאל איז שוין געצייכענט געווארען אויפ'ן אידישען פאלק צו אוים'הרג'ענען און פארטיליגען עם! וויפיעל מאל איז שוין ארוים המן בן המדתא האגגי צו שרייבען פאסקווילען אויפ'ן פאלק ישראל!

רוסיש:

אדנים סלאוואם — מיט איין ווארט. אוניטשטאזשען — פארניכטען. אוסטאוו — תקנות. אימעניניעס — געבורטסטאג. אקאנטשאטעלנא — איגגאנצען.

באזשע סאחראני — גאט באהיט. בארישנים — פריילינס.

גאספאדא, סאדיטעס — רבותים, זיצט.

דא סווידאניא — אויף ווידערזעהען. דאזשע — אפילו. דושינקע (דושענקא) — נשמה מיינע. דרעווניע־יעווריעצעס — העברעער.

וואפראס — פראגע. וו׳טאקאם סלוטשאיע — וויבאלד אזוי. וו׳סאמאם דיעליע — אין דער אמת׳ען.

זאמעטשאטעלני יאזיק — איין אויסגעצייכענטע שפראך. זוואוטשיט קאק איספאנסקי — קלינגט ווי שפאניש.

חערערא — חדרים (שולען).

טשטא יא וואס סקאזאל? — וואס האב איך אייך געזאגט? טשטא מניע דיעלאט? — וואס זאל איך טהון? טשעסטנאיע סלאווא — עהרען־ווארט.

יא וואס רוטשאיוס — איך בין אייך ערב.

מאלאדיאזש — יונגוואַרג.

נאד נאמי ניע קאפליעט (פארגרייזטע פראזע) — איבער אונז רעגענט נים. ניע דאי באג — זאל גאט היטען. ניעאוזשעלי? — טאקי באמת?

סאיעדיניאיען — פאראייניגען. סטיעסניאיען — זיך שעמען. סלאווא באגו — גאט צו דאנקען. סלוזשאשטשעס — געשעפטס־אנגעשטעלטע. סליעפא — בלינדערהייט (ניט געזעהען די קארטען).

פאדלאסטען — געמיינהייטען. פאזשאלויטיע וו׳קאנטארו — מע בעט אייך מחילה אין קאנטאר אריין (אין קעשענע נאך געלט). פא נאסטאיאשטשעמו — אויפ׳ן ריכטיגען אופן. פאשלא — עס געהט א גאנג.

קופעץ קאק סטרעלעץ — א סוחר איז ווי א שיסער (דאס הייסט, א מאל טרעפט ער, א מאל נים). קליאנוס באגאם — איך שווער ביי גאט.

עולם-הבא

א שארזש אין איין אקט.

נעשריבען אין יאָהר 1915.

פּערזאָנען:

מיסטער טשערקים. א״ן אָללרייטניק.
מיסעס טשערקים. איין אָללרייטניטשקע.
מיסטער קוואָטשקע. א היברו־טיטשער.
אַ איד.
צוויי עדות.

אָרט: די ווייטע פּראָווינץ אין אַמעריקע. צייט: דאָ ניט לאַנג.

[אין פארלאר, אין א ראקינג־טשער, זיצט מיט א ציגאר אין מויל, די פים ארויף, מיסטער טשערקים, א גוט־געבויטער מאן פון מיטעלע יאהרען, עלעגאנט געקליידט. אקעגען איהם, אויפ'ן צווייטען ראקינג־טשער, זיצט די מיסעס טשערקים, א שווערע שטיק מיט א דרייגארענדיגען גוידער. ביידע קאטשען זיך].

מיסטער טשערקים [א קוק אויפ'ן זייגער]. וואס איז די מעדער מיט'ן טיטשער? צוגעזאגט קומען מיט'ן רעווערענט פון עולם־הבא, און קומט ניט. אלבעטשיע, אז ער האט חרטה.

מיסעס טשערקים. נעווער מאי! [געהניצט].

מיסטער טשערקים. וואס הייסט נעווער מאין? ביזנעס איז ביזנעס...

מיסעס טשערקים. צו וואס טויג דיר די ביזנעס, דזשא? ס'וועט נאר קאסטען געלט...

מיסטער טשערקים. ביי דיר איז דאס געלט אנלי. זאלסט א טראכט טהון א ביסעל ווייטער — דאט נאט! ביקאז דו לעבסט נאר מיט'ן היינט. איך טראכט מיך ארייין אין מיין לייף, ווי אזוי מיר זענען מיט דרייסיג יאהר צוריק געקומען אין דהיז קאונטרי, און האבען ביידע געפעדעלט, זענען מיר געווען אידען גלייך מיט אל די פיפעל — באט וואס זענען מיר איצט? [שטעהט אויף, שפאנט אום]. וואס פאר אידען זענען מיר? ניט קיין שבת, ניט קיין יום־טוב, ניט קיין טלית, ניט קיין תפילין — נאטינג! טאג ווי נאכט אדער אין פאוקער, אדער אין פינאקעל, אדער אין אנדערע גיימס, און הויבען גאר ניט אן צו טראכטען וועגען יענע וואָרלד. איבער האנדערט ענד טווענטי יערס, ווער וועט עפטער אונז זאגען קדיש?

מיסעס טשערקיס. וואָס הייסט? מיר האָבען ניט קיין זיהן?

מיסטער טשערקיס [האט זיך אפגעשטעלט]. אט די לויפערס וועלען זאָגען קדיש?

מיסעס טשערקיס. דזשייק, קאָן זיין, וועט קיין קדיש ניט זאָגען, אָבער מאַקסילע? — מיר פאר זיין קאָפּ!

מיסטער טשערקיס. מאַקס וועט זאָגען קדיש?

מיסעס טשערקיס. שור וועט ער זאָגען קדיש!

מיסטער טשערקיס. אַלבעטשיע, אז ניין! אפשר די ערשטע אכט טאָג. באָט שפּעטער — נאָסער!

מיסעס טשערקיס. יעם מעם!

מיסטער טשערקיס. נאָסער!

מיסעס טשערקיס. יעם מעם!

מיסטער טשערקיס [א קלאפּ אין טיש]. אז איך זאָג נאָסער, איז נאָסער! [מיסעס טשערקיס שליסט צו איהר מויל. — עס דערהערט זיך א קלאפּ אין טיר. ביידע רופען אויס]: קאָם אין! [עס קומט אריין דער טיטשער, מיסטער קוואַטשקע, א זשוואווע אידעל מיט איין אויסגעהונגערט אומרוהיג פנים, זעהט־אויס האַלב שניידער, האַלב רעוורענד].

מיסטער טשערקיס. האו דו יו דו, מיסטער טיטשער, סידאָן!

מיסטער קוואַטשקע [זעצט זיך אוועק, ווישט זיך דעם שוויים]. נו, א היץ! קוים מיט צרות איינגעבעטען דעם אידען!... איידער איך האָב איהם אויסגעזוכט וואו ער וואוינט — איך וואָלט דערפאר ניט גענומען קיין צעהן דאָלער, זאָל מיין נאָמען ניט הייסען קוואַטשקע!

מיסטער טשערקיס. טאָקי דהי סיים דזשו, וואָס מיר האָבען גערעדט?

מיסטער קוואַטשקע. טאָקי דער זעלבער איד... נאָר ער האָט שוין חרטה געהאט אויף דער גאַנצער מעשה. נישט געוואָלט פארקויפען פאר קיין געלט! וואָס טויג איהם, זאָגט ער,

נעלט? נעלט געהט אוועק, און עולם־הבא בלייבט אויף אייביג... האָב איך מיך צוגעזעצט צו זיין ווייב. א אידינע — אהין־אהער, כ'האָב קוים גע'פועל'ט פאַר צוויי הונדערט דאָלער זאָל ער אָפּ־טרעטען האלב פון זיין חלק עולם־הבא... איהר וועט אָנקוקען א איד — איהר האָט זינט איהר לעבט אזא אידען ניט געזעהען! אָנ־געטהאָן געהט ער ווי א טערק, און רעדט מעהר אויף לשון־קודש... געוועזען צעהן יאָהר אין ארץ־ישראל, געקומען אהער צו גאסט צו זיינע קינדער און פאַהרט נאָך א מאָל קיין ארץ־ישראל... א כשר'ער איד, זיצט יומם ולילה און לערענט... אָדער ער לערענט, אָדער ער דאַווענט... און פאַסט תעניתים... אַלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג... ווייסט ניט קיין צורת מטבע...

מיסעס טשערקיס. פון וואַנען זשע ווייסט ער צו נעמען צוויי הונדערט דאָלער?

מיסטער קוואַטשקע. ער? חס וחלילה! ווי קומט ער צו געלט? איך זאָג דאָך אייך: ער איז צו אזעלכע זאכען ניט שייך. דאָס האָב איך מיט איהר, מיט זיין אידינע, אָפּגעמאַכט פאַר איין האַלבען חלק עולם־הבא... מיסטער טשער־קיס, זענט איהר גרייט און מע קאָן צוטרעטען צו דער צערעמאָניע פון מכירת עולם־הבא?

מיסטער טשערקיס. פאַזעטיוולי! נאָר איך האָב צו אייך א קליינע ביטע. [קוויינקעלט זיך]. איך וואָלט גע־גליבען, ס'זאָל זיין דערביי, איף איטס פּאָסיבעל, א רעווערענד... א ריעל רעווערענד...

מיסטער קוואַטשקע [דערשראָקען]. צו וואָס אומ־זיסטע עקספּענסעס? איך בין ביי אייך א טיטשער, דאַכט זיך, ניט דאָס ערשטע יאָהר. איך פאַרזיכער אייך, אז איך בין קלאָר אין הלכות עולם־הבא, ווי דער גרעסטער רעווערענד. על־פּי דין דאַרף מען מעהר ניט האָבען ווי א האַנט, תקיעת־כף פאַר צוויי עדות — און דאָס אַלץ.

מיסטער טשערקיס. איז דאָס די לאָא?

מ י ס ט ע ר   ק ו ו אָ ט ש ק ע. אַ בפירוש'ער דין אין הלכות חדותא, פרק בבלאי טפשאי... מעג איך זיי געהן אריינ־רופען? זיי ווארטען דאָ אין האָל.

מ י ס ט ע ר   ט ש ע ר ק י ס. אָללרייט. און וואָס דארף איך טהון?

מ י ס ט ע ר   ק ו ו אָ ט ש ק ע. איהר דארפט גאָרניט טהון. איהר וועט זיך נאָר מטריח זיין איבערטהון יום־טוב'דיג, מעהר אידיש, ווי בעת איהר געהט אין שוהל אריין. אויפ'ן קאָפּ וועט איהר מוחל זיין אָנטהון אַ העט. און אויך די מיסעס וועל איך בעטען עפּיס נעמען אויפ'ן קאָפּ, אַבי די האָר צודעקען. און אז איהר וועט זיך אָנטהון, וועט איהר פריהער וואשען די הענט, אַט ווי מע וואשט זיך צום עסען.

מ י ס ט ע ר   ט ש ע ר ק י ס [מאַכט אַ פרום פּנים]. וועלען און זאָגען דערביי וואָס?

מ י ס ט ע ר   ק ו ו אָ ט ש ק ע. זאָגען — גאָרנישט, נאָר דענקען דארפט איהר וועגען גאָט, וועגען טוידט און וועגען יענער וועלט.

מ י ס ט ע ר   ט ש ע ר ק י ס [מיט דער זעלבער פרומער מינע]. אָללרייט. [שטעהט־אויף]. באַדארף איך מיט זיך אהער ברענגען סאַמטינג, אַ סדור, אָדער... האַו דו יו קאָלל איט?... אַ מחזור? אַ סליחה?...

מ י ס ט ע ר   ק ו ו אָ ט ש ק ע. קיין זאַך! איהר דארפט נאָר טראַכטען פונ'ם טוידט און פון יענער וועלט. און טאָמער קומט עמיצער וועגען ביזנעס — טרייבט איהם ארויס. טאָמער קלינגט מען אין טעלעפאָן — ענטפערט ניט. לאָזט אראָפּ דעם ווייער. און איהר אויך, מיסעס לעבען, רעדט ניט מיט דער דיענסט, און מיט'ן מאַן אויך וואָס ווינציגער, און טראַכט וואָס מעהר פונ'ם טוידט.

מ י ס ט ע ר   ט ש ע ר ק י ס. אָללרייט! טשענזשען דעם סוט דארף ביי מיר נעמען אַ מינוט צעהן אָדער פופצעהן. [צו דער

מיסעס]. קאָם אַן. דער טאָג שטעהט ניט. [געהען־אָפּביידע. נאָך זיי געהט־אָפּ דער טיטשע און קומט באַלד צוריק מיט'ן אידען. א הויכער, א שענער, א געזונטער, ווי עס גיט זיך אויס א נעראַטענער קצב, אדער א בעל־עגלה. אנגעטהאָן געהט ער אין א מאַדנע חאַלאַט מיט א פלאַכטע אויפ'ן קאָפּ. שענע באָרד און פאות באַציערען זיין פנים, נאָר ס'איז ניט שווער צו דער־קענען, אַז דאָס זענען פרעמדע באָרד און פאות. — נאָכ'ן אידען שלעפּען זיך נאָך די צוויי עדות, אידען פון דער גאַס].

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע [בעט די עדות זיצען, און דעם אידען פיהרט ער צו נאָהענט צו דער ראַמפּע, רעדט צו איהם אַזוי, אַז די צוויי עדות זאָלען ניט הערען]. די באָרד וואָלט איהר געמעגט פון דעסטוועגען א ביסעל צו־רעכט מאַכען... זעהט אויס, ווי א פרעמדע...

ד ע ר א י ד [אָקענען שפּיגעל]. דאָס איז דער באַרבער שולדיג, א רוח אין זיין בוזעם אריין! איך זאָג איהם: מאַך מיר, ווי די אַקטעיוויערען אין טרעיאַטער. מע זאָל ניט דערקענען. [מאַכט צו־רעכט די באָרד און פאות]. וואָכ זשע דאַרף איך טהון? וואָס דאַרף איך זאָגען, הייסט עס?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. נאָר נישט רעדען! וואָס ווינציגער גערעדט! איהר שטעלט זיך, זייט מוחל, אַוועק מיט'ן פנים צו דער וואַנט, אָט אַזוי אָ [ווייזט איהם ווי אזוי], גלייך ווי איהר דאַווענט.

ד ע ר א י ד. וואָס איז פאַר א דאַווגען אין מיטען דערינגען?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. מנחה וועט איהר דאַוונען.

ד ע ר א י ד. אין מיטען בייטאָג?

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. עהרליכע אידען הויבען אָן מנחה פון בייטאָג.

ד ע ר א י ד. אָללרייט — איהר זענט א טיטשער, ווייסט איהר בעסער מן הסתם. איך קאָן אָבער ניט אויסוועניג.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. איהר דאַרפט נישט קאָנען. איהר דאַרפט נאָר שטעהן מיט'ן פנים צו דער וואַנט, שעפּטשען

מיט די ליפּען און ארויסלאָזען אלע מאָל א זיפץ, ווי איין עהר־ליכער איד... קאָנט איהר זיפצען?

ד ע ר א י ד. איך קאָן, פאר וואָס זאָל איך ניט קאָנען? איך קאָן אייך זיפצען אזוי, אז פון יעדען זיפץ זאָלט איהר בײ מיר פאַלען אין חלשות...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. צו שטארק דארף מען ניט. [ווייזט איהם ווי אזוי]. און רעדען וואס ווינציגער. און דאָס, וואס איהר מוזט שוין זאָגען, זאָלט איהר זאָגען אויף לשון־קודש.

ד ע ר א י ד. ווי קומט צו מיר לשון־קודש? איך האָב מיט מיינע פערד קיין לשון־קודש ניט גערעדט.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. בהמה! זײ קאָנען לשון־קודש גלייך מיט אייך! איהר דארפט נאָר בעלעבעטשען וואָס ניט איז, פון סדור אָדער פון תּהלים, בכדי זײ זאָלען מיינען, אז איהר רעדט אויף לשון־קודש.

ד ע ר א י ד. אָללרייט — איך וועל אייך האקען גאנצע שטיקער פונ׳ם דאווגען, נאָר איך האָב מורא, איך זאָל מיך ניט צעלאכען.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. זאָל אייך גאָט היטען פון אזא געדאנק! איהר׳ט אומגליקליך מאכען אי זיך, אי מיך... שא! זײ געהען... [דער איד שטעלט זיך אוועק מיט׳ן פּנים צו דער וואנט. עס קומט־אַן מיסטער טשערקים, נאָך איהם די מיסעס טשערקים. ער האט זיך איבערגעטהאן אין א נייעם אנצוג מיט׳ן צילינדער אויפ׳ן קאָפּ. זי האט אנ־געטהאן אלע איהרע דיימאָנדס און דעם קאָפּ האט זי איבערנעדעקט מיט א ווייסען וואואל.ביידע זעהען־אויס האפּערדיג, רעליגיעז געשטימט, קוקען מיט גרויס רעספּעקט אויף דעם מאָרגעם אידען אין זיין מאָדנעם קאסטיום].

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ם [שטיל צום טיטשער]. דאָט איז די מען?

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע [הויך]. איהר מעגט רעדען העכער. ערשטענס, איז ער טויבליך, און צווייטענס — ער, אז ער דאווענט, קאָנט איהר שיסען מיט הארמאטען, וועט ער אויך ניט הערען.

מ י ס ט ע ר   ט ש ע ר ק י ס. איז דאטסאָ? לאנג וועט ער דאווגען?

מ י ס ט ע ר   ק ו ו אָ ט ש ק ע. ניין, נישט לאנג. דאָס הייסט, דאַוונען דאַוועגט ער דריי שעה, און פיער שעה, און אמאָל זעבּם שעה אויך, נאָר איצט וועט דאָס נעמען עטליכע מינוט, ווארום דאָס דאַוועגט ער פון פארענט. [אין דער מינוט לאזט דער איד ארוים אזא זיפץ, אז ביידע טשערקיסעס טהוען זיך א וואָרף].

מ י ס ע ס   ט ש ע ר ק י ס. ליסען, מיסטער טיטשער, איך האָבּ אייך געוואָלט פרעגען עפּיס א זאך. [קוויינקעלט זיך].

מ י ס ט ע ר   ק ו ו אָ ט ש ק ע. וואָס פאר א זאך האָט איהר געוואָלט פרעגען, מיסעס? עפּיס א דין, וואָס איז שייך צו עולם־הבּא?

מ י ס ע ס   ט ש ע ר ק י ס. יאָ. דאָס געהער זיך אָן מיט עולם־הבּא, און טאקי מיט מיר אליין... אינ׳ם חלק עולם־הבּא, וואָס מיין מאַן האנדעלט איין ביי אָט דעם אידען, האָבּ איך דאך אויך א טייל?...

מ י ס ט ע ר   ק ו ו אָ ט ש ק ע. חס וחלילה! א ווייבּ האָט א חלק אין איהר מאנ׳ס עולם־הבּא נאָר דעמאָלט, ווען ער האָט דאָס פארדיענט דורך זיין לערנען, אָדער דאַוונען, אָדער צדקה־געבּען... אין געקויפטער עולם־הבּא האָט דאָס ווייבּ ביי׳ם מאַן, ווי דער מאַן ביי׳ם ווייבּ, קיין שום חלק ניט.

מ י ס ע ס   ט ש ע ר ק י ס. אזוי גאָר? א שענער יושר! [בייז].

מ י ס ט ע ר   ק ו ו אָ ט ש ק ע. מיסעס לעבּען, אזוי איז דער דין בּפירוש אין מדרש פּליאה, הלכות גומעראבּעקע, פּרק עולם־הבּא — וואָס זאָל איך טהון?

מ י ס ע ס   ט ש ע ר ק י ס [ווייך]. גיט זשע מיר איין עצה, מיסטער טיטשער, וואָס טהוט מען, איך זאָל אויך האָבּען חאָטש א שטיקעל עולם־הבּא?

מ י ס ט ע ר   ט ש ע ר ק י ס [צו דער מיסעס]. אי דאנט נאָו

וואָט איז די מעדער וויט יו? וואָס באַדערסט דו? עס געהט אַוועק די צייט פֿאַר נאָטינג!

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס [בייז]. ביי דיר הייסט עס פֿאַר נאָטינג... אַבי דו האָסט זיך באַוואָהרענט מיט עולם־הבא, און פֿאַר מיר איז נעווער מאַי! גאָרניט! ער וועט זיך זיצען דאָרטען, ווי אַ שררה, מיט אַלע אַללרייטניקעס און מיט אַלע אַללרייטניצעס אין גן־עדן, שפּיעלען מיט די חצופות אין פּאָוקער אָדער אין פּינאַקעל, און איך וועל ברענען ווי אַ ליכט אין גיהנם — וואָס אהרט עס איהם, אַשטייגער? [וויינט שיער].

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס [מיט רחמנות]. איל טעל יו, מיסעס, קאָנסט דאָך קויפען פֿאַר דיין געלט אַ פּאַרט עולם־הבא, און טאַקי ביי דעם דזשו. ער טהוט ביזנעס, לאָז ער שוין טהון.

מ י ס ט ע ר ק ו ו א ט ש ק ע [מאַכט אַ רחמנות־פּנים]. איך וויים ניט, אויב ער וועט פאַרקויפען נאָך עולם־הבא... איך וועל איהם אַ פרעג טהון. [געהט־צו צום אידען, רעדט צו איהם הויך, ווי צו אַ טויבען]. האָט קיין פאַראיבעל ניט, רב אהרן ברב משה! די מיסעס בעט אייך, אפשר איז מעגליך, איהר זאָלט איהר אָפּטרעטען פון אייער חלק עולם־הבא... ס'איז אַ יושר, אַזוי ווי איהר מאַן וועט האָבען האַלב פון אייער עולם־הבא, לאָז זי האָבען חאָטש די האַלב פון אייער האַלב.

ד ע ר א י ד. אדון עולם אשר מלך ברטם...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: דעמאָלט בלייבט איהם איבער עולם־הבא אויפ'ן שפּיץ מעסער.

ד ע ר א י ד. נשמת כל חי תברך את...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: סיידען מע וועט איהם באַצאָהלען פאַר אַ פערטעל אַזוי פיעל, ווי פאַר אַ האַלב.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. אַבי איהר זאָגט, ער ווייסט ניט, וואָס געלט איז — און דינגט זיך, ווי פאַר איין אָכס... פאַר אַ פערטעל מעג ער נעמען אַ פערטעל...

ד ע ר א י ד. כל הנשמה תהלל יה...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: אז פאר א פערטעל איז די העלפט. עס מאכט אוים אזוי גרוים, ווי הונדערט דאָלער.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. פאר וואָס איז פאר א פערטעל די העלפט — פארשטעה איך ניט.

ד ע ר א י ד. אשרי יושבי ביתך עוד...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: אז האלב פון האלב איז אלע מאָל א פערטעל.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. זאָגט איהם, אז צוליעב מיר מעג ער לאָזען בילינגער, פאר א פופציגער.

ד ע ר א י ד. לא אָמות כי אחיה ואספר...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער וויל ניט הערען, ניט זעהען.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. דארף מען ניט. איכ'ל זיך באגעהן אזוי.

ד ע ר א י ד. הודו לה' כי טוב...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: טוב — דאָס הייסט, לאָז שוין זיין ווי איהר זאָגט.

מ י ס ע ס ט ש ע ר ק י ס. וויבאלד אזוי, לאָז זיין פערציג דאָלער.

ד ע ר א י ד. כי לעולם חסדו...

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. ער זאָגט: ס'איז צוליעב אייך. אצינד קאָנען מיר צוטרעטען צו דער צערעמאָניע. [טהוט א וואונק צו די עדות. זיי געהען צו].

ע ר ש ט ע ר ע ד ו ת. אונז האָט מען באשטעלט, מיר זאָלען זיין עדות ביי מיסטער טשערקים, און מע האָט אונז צו־געזאָגט צו דריי דאָלער אויף א קאָפּ. איצט, וויבאלד אז די מיסעס וועט אויך דארפען עדות, ווילען מיר צוויי מאָל אזוי פיעל.

צ ו ו י י ט ע ר ע ד ו ת. אָדער האָטש צו פינף דאָלער אויף א קאָפּ.

מיסעס טשערקיס. אזוי גאָר? הפקר פּעטרישקע?

מיסטער טשערקיס. אַ סטרייק? קענען אַ סטרייק האָבּען מיר סקעבּס!

מיסטער קוואַטשקע [זאָגט עפּיס צו ביידע עדות אויפ'ן אויהער]. אַללרייט! אַצינד קאָנען מיר צוטרעטען צו דער מכירה. מיסטער טשערקיס! זייט זשע מוחל, קומט אַהער, איהר דאַרפט שטעהן אָט דאָ, אין דער רעכטער האַנט. [מיסטער טשערקיס שטעלט זיך אַוועק רעכטס]. און איהר, מיסעס, זייט זיך מטריח אַהער, אין דער לינקער האַנט. [מיסעס טשערקיס שטעלט זיך לינקס. — צום אידען]. רבּ אהרן בּרבּ משה! זייט זשע מוחל אַהער צו מיר! [דער איד געהט צו, זיפצט]. איצט, מיינע ליעבּע אידען, דאַרף איך אייך זאָגען אַ פּאָר ערנסטע ווערטער, וואָס איהר האָט צו טהון, טאַקי איהר בּיידע. איהר זאָלט קלערען פונ'ם יום־המות, פונ'ם לעצטען טאָג, וואָס וועט אַמאָל קומען, דעמאָלט ווען די נשמה וועט זיך אָפּטיילען פון אייער גוף און וועט דאַרפען געהן אין גן־עדן אריין צו געניסען פון דעם עולם־הבּא, וואָס עס טרעט אייך אָפּ מיט זיין גוטען ווילען מורנו רבּ אהרן בּרבּ משה. פון קיין זאַך אין דער וועלט טאָרט איהר אַצינד נישט קלערען, ניט גוט, ניט שלעכט, נאָר פון עולם־הבּא. דאָס איז איינס. דאָס צווייטע — זייט אַזוי גוט און גיט די רעכטע האַנט צו אָט דעם אידען רבּ אהרן בּרבּ משה און זאָגט מיר, אויבּ איהר נעמט אייבּער מיט אייער גוטען ווילען דעם חלק עולם־הבּא, וואָס ער טרעט אייך אָפּ בּמתּנה? זאָגט „יאָ".

מיסטער טשערקיס. יעס.

מיסטער קוואַטשקע. נישט „יעס", נאָר „יאָ".

מיסטער טשערקיס. יאָ.

מיסטער קוואַטשקע. צי געהט אייך ניט אייבּער אַ שלעכטער געדאַנק און צי האָט איהר ניט חרטה, וואָס איהר קויפט עולם־הבּא? זאָגט „ניין".

מיסטער טשערקיס. נאָסער!

מיסטער קוואַטשקע. ניט „נאָסער", נאָר „ניין!"

מיסטער טשערקיס. ניין.

מיסטער קוואָטשקע. איצט זאָגט מיר, ווי אזוי רופט מען אייך אויף אידיש?

מיסטער טשערקיס. דזשאָזעף.

מיסטער קוואָטשקע. און אייער טאטען?

מיסטער טשערקיס. אברהמעל.

מיסטער קוואָטשקע. יוסף בן אברהם. און אייך, מיסעס?

מיסעס טשערקיס. איך — פלאָסי, נאָר אויף אידיש לאה־דוואָסי, און מיין מאמע נחמה־סאָסי.

מיסטער קוואָטשקע. אָללרייט! עדות, קומט אהער! איהר זענט עדות, אז מורנו רב אהרן ברב משה טרעט־אָפּ מיט זיין גוטען ווילען במתנה פאר רב יוסף ברב אברהם האלב פון זיין חלק עולם־הבא, און צו האשה מרת לאה־דוואָסי בת נחמה־סאָסי די האלב פון זיין האלב עולם־הבא מיט אלע זכיות און פריווילעגיעס, וואָס ער קאָן האָבען אויף יענער וועלט איבער הונדערט און צוואנציג יאָהר. אויך זענט איהר עדות, אז פאר דער מתּנה באקומט מורנו רב אהרן ברב משה פון רב יוסף ברב אברהם א מתּנה צוויי הונדערט דאָלער, און פון האשה מרת לאה־דוואָסי בת נחמה־סאָסי א חוץ א מתּנה פערציג דאָלער. האָט איהר געהערט? זאָגט „יאָ".

ביידע עדות. מיר זענען ניט טויב.

מיסטער קוואָטשקע. איך פרעג אייך ניט, צי איהר זענט טויב; איהר זאָגט מיר: „יאָ".

ביידע עדות. יאָ.

מיסטער קוואָטשקע. האָט איהר פארשטאנען, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען? זאָגט „יאָ".

ביידע עדות. שור!

מיסטער קוואָטשקע. זאָגט ניט „שור", זאָגט „יאָ"!

בּ י י ד ע ע ד ו ת. יאָ.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. האָט דאָ, חלילה, איינער דעם אַנדערען געגנוים, געקריוודעט, אָדער אָפּגענאַרט? זאָגט „ניין".

בּ י י ד ע ע ד ו ת. ס'איז ניט אונזערע בּיזנעס.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע [אַרוים פון די כלים]. אַט גוישע קעפּ! זאָגט „ניין"!

בּ י י ד ע ע ד ו ת. ניין.

מ י ס ט ע ר ק ו ו אָ ט ש ק ע. דאַנקען גאָט! [צום אידען]. זאָגט מיר דריי מאָל אין איין אָטעם: מכשפה לא תחיה! תחיה מכשפה לא! לא מכשפה תחיה! [דער איד זאָגט איהם נאָך דריי מאָל. מיסטער טשערקיס שוויצט, הויבּט דעם צילינדער, ווישט דעם שווייס. די מיסעס טשערקיס איז אויך רויט און פאַרשוויצט]. מיסטער טשערקיס, מזל טוב! מיסעס טשערקיס, מזל טוב אייך! גאָט זאָל אייך העלפען, איהר זאָלט זיך עלטערען בּיז הונדערט מיט צוואַנציג יאָהר! נאָר איך דאַרף אייך זאָגען, איהר האָט געהאַנדעלט אַ מציאה. איין אַנדערען וואָלט דאָס געקאָסט פינף הונדערט דאָלער — און אפשר טאַקי אַלע טויזענט, זאָל מיין נאָמען ניט הייסען קוואָטשקע!

מ י ס ט ע ר ט ש ע ר ק י ס. וועלל! [אַוועק די פרומע מינע, טהוט־אוים דעם צילינדער]. איצט וועלען מיר געהן נעמען אַ רעפרעש־מען. נאָר בּיזנעס בּעפאָר פּלעזשור. דאָ האָט איהר אייער געלט. [נעמט אַרוים צוויי הונדערט דאָלער און זעקס דאָלער פאַר די עדות און גיט איבּער צו מיסטער קוואָטשקע. — צו דער מיסעס טשערקיס]. מיסעס! אַרוים מיט קעש! [די מיסעס בּויגט זיך אַז, פאַרקאַטשעט אַלע קליידלעך און שלעפּט אַרוים פון זאַק פערציג דאָלער, גיט איבּער צו מיסטער קוואָטשקע]. וועלל! איך געה טשענזשען מיין סוט, בּיקאָז איך פיהל היים. און דו, מיסעס, וועסט זיין אַזוי גוט און וועסט אונז טריטען מיט אַ גלעזעל מאַקסי אָדער עפּעל־סיידער, אָדער איין אַנדער דרינק. [געהט־אַפּ. נאָך איהם געהט־אַפּ אויך די מיסעס טשערקיס].

מיסטער קוואַטשקע [אפּגעוואַרט א האַלבע מינוט נאָך זייער אוועקגעהן, געהט ער צו צום אידען]. נו, אצינד, יאָקעל בן פלעקעל, לאָמיר זיך טיילען! [טיילט]. אייך הונדערט, מיר הונדערט, אייך צוואַנציג, מיר צוואַנציג. און דאָס זענען צוויי מאָל דריי דאָלער פאַר די עדות.

ערשטער עדות. צו דריי? אָבער גאָר לא!

צווייטער עדות. צו פינף דאָלער, פעטער!

מיסטער קוואָטשקע. נאָך צו דאָלער — איין עק!

ערשטער עדות. ניין, ס'וועט נישט געהן!

צווייטער עדות. קיין נדבות ווילען מיר ניט. גיט אונז וואָס אונז קומט.

דער איד. אייך קומט? פאַר וואָס? איהר זינגט שען?

ערשטער עדות. אזוי? איהר האָט שוין באקומען לשון?

צווייטער עדות. ביז אהער האָט איהר גערעדט נאָר אויף לאָקשען־קוילעטש.

דער איד. שקצים! עזות־פּנים'ער! גענגסטערס!

ערשטער עדות. א גענגסטער זענט איהר אַליין!

צווייטער עדות. א גענגסטער מיט א מאסקע, א רוח אין דיין פרעמדער באָרד אריין!

דער איד. אז ס'איז יאָ אזוי, טאָ נאָ זשע דיר! [שטעקט־אָפּ דעם עדות א פּאַטש].

צווייטער עדות [חאַפּט דעם אידען פאַר דער באָרד]. פּאַטשען וועסט דו זיך, דו שאַרלאַטאַן, דו עולם־הבא־פּעדלער?...

[ציהט איהם צו זיך. דעם אידענ'ס באָרד איז ביי'ם צווייטען עדות אין די הענט. אין דעם עפּענט זיך די טיר און עס באווייזען זיך מיסטער טשערקיס אין איין אנדער קאָסטיום און מיסעס טשערקיס מיט א טאַץ. אויף דער טאַץ — א פּאָר פלעשלעך מיט געטראַנקען און א פּאָר שעלכעלעך מיט פאַרבייסען.

דערזעהעז איינעם פוז די עדות מיט א בארד איז די הענט און דעם אידעז אהז א בארד, האבעז זיי אלע פארשטאנעז. נאר פאר גרוים וואונדער זענעז זיי געבליבעז שטעהז אויף דער טיר, ווי צוגעשמיעדט, קוקענדיג איינס אויף דאס אנדערע. א מינוט האלט־אז די שטומע סצענע, וואו אלע זענעז פאר־גליווערט, יעדער אין זיין פאזע. דער פארהאנג פאלט].

מיסטער בוים
אין קלאַזעט

אַ שפּאַס אין איין אַקט.

געשריבען אין יאָהר 1915.

פערזאָנען:

מיסטער בוים.

מיסעס בוים.

שפרינצעל. מיסטער בוים'ס א גרינע שוועסטער.

[מיסטער בוים קומט אריין צו זיך אין שטוב, טרעפט קיינעם נים, ווארפט אראפּ דעם הוט, קלאפּט מיט'ן שטעקען אין טיש נערוועז].

מיסטער בוים [הויך]. הו איז האום ? [נאך העכער]. הו איז היער ? [עס קומט אריין מיסעס בוים, אויסנעפּוצט].

מיסעס בוים. וואט איז די טראָבעל וויט יו ?

מיסטער בוים. וואו ביזט דו געווען, דזשעני ?

מיסעס בוים. איך האָב זיך געדרעסט. וואָס איז דען ?

מיסטער בוים. ווער איז דאָ געווען ?

מיסעס בוים. נאָבאדי.

מיסטער בוים [נערוועז]. א מאן פון אפּים האט דא באדארפט זיין !

מיסעס בוים. נישט געווען קיינער... אך, יאָ ! דאָ איז געווען דיין שוועסטערל... שפּרינצעל איז דאָ געווען...

מיסטער בוים [ווערט נאך מעהר נערוועז]. טעררי בעל !... ווידער א מאָל ? פאר וואָס האָסט דו איהר ניט געזאָגט, דאט אי עם נאט עט האָום ?

מיסעס בוים. פון וואנען ווייסט דו, אז איך האָב עס איהר ניט געזאָגט ?

מיסטער בוים. באדארפט געווען זאָגען, אז איך בין ניטאָ, אז איך בין אוועקגעפאָהרען, אז איך האָב געמופט, אז איך וויל זי ניט זעהען — און דאטס אָלל !

מ י ס ע ס ב ו י ם. הערט זי זעהר, אז מע זאָגט איהר! זי האָט דיך אויסגעזוכט אין אַלע רומס! איך האָב געמיינט, איכ'ל דעם שלאַק באַקומען!

מ י ס ט ע ר ב ו י ם. דער טייוועל זאָל עס נעמען. נאַ דיר אַ שוועסטערעל! נאַ דיר אַ שפּרינצעל! אַלבעטשיע, אַז זי וועט מיך ארויסטרייבען פון שטאָדט, און איכ'ל מוזען אריבערמופען אין איין אנדער שטאָדט! [שפּאַנט ארום נערוועז]. זי פאַרדרעהט מיר מיין קאָפּ! זי ספּוילט מיר מיינע ביזנעס!... זי טרייבט מיך אין דער ערד אריין!...

מ י ס ע ס ב ו י ם. ווער איז דיר שולדיג? האָסט דו ניט געזאָלט שיקען איהר קיין שיפסקארטען, וואָלט זי ניט געקומען.

מ י ס ט ע ר ב ו י ם [לויפט ארום]. שיפסקאַרטען! פון וואַנען זאָל איך וויסען, אז ס'אַ קרענק? איך האָב געמיינט, זי וועט קומען, וועל איך איהר מאַכען אַ ביזנעס, וועט זי זיך באַזעצען מיט איהר פעמילי, ווערען סיטיזנער, מיך וועט עס קאָסטען אַ פּאָר דאָלער — און דאַטס אָלל! גאָט ריכט זיך, אז די וואומען וועט מיר ברענגען אַזוי פיעל טראָבעל, מיך מאַכען צו מופען — מיר'ן מוזען מופען, מיסעס בוים, ס'וועט זיך גאָרניט העלפען!

מ י ס ע ס ב ו י ם [מיט אַ ניגון]. איך וועל ניט מופען! איך בין אַלרייט! [עס הערט זיך אַ קלונגג]. ס'איז זי!...

מ י ס ט ע ר ב ו י ם [חאַפּט זיך ביי'ם קאָפּ]. ס'איז זי? טערריבעל! איכ'ל עס ניט אויסהאַלטען! ס'איז אימפאָסיבעל! איכ'ל זיך אַ מעשה אָנטהון! איכ'ל זיך נעמען דאָס לעבען! [חאַפּט דעם הוט, וויל לויפען צו דער טיר. דאָס גלעקעל ווערט צעריסען קלינגענדיג].

מ י ס ע ס ב ו י ם. וואוהין לויפסט דו? ווילסט זיך מיט איהר באַגעגענען אַ נאָז קעגען אַ נאָז?

מ י ס ט ע ר ב ו י ם. ביזט גערעכט! ביזט גערעכט! וואָס טהוט מען? באַהאַלט מיך! פאַרשלים מיך! איכ'ל זיך באַהאַלטען! וואו באַהאַלט מען זיך? [לויפט ארום פון איין ווינקעל

צום אנדערען פארצווייפעלט]. אַט דאָ אין קלאָזעט וועל איך איבער־וואַרטען... איך בעט דיך, דזשעני, מאַך ניט מיט איהר קיין לאַנגע קאָנווערסיישאָנס! זאָג איהר: אַי עם נאָט האָום — און דאַטס אָלל!... [חאַפּט זיך אריין אין קלאָזעט. מיסעס בוים שטעלט זיך אוועק גרייט צו עמפּפאַנגען די אריינגעקומענע. עס קומט אריין שפּרינצעל, אנגעטהאַן דוקא אַמעריקאַניש, מיט אַ שענעם הוט, קוקט זיך ארום אויף אַלע זייטען].

שפּרינצעל. ניטאָ איהם נאָך, מיין בראַטישעק?

מיסעס בוים. וואָס הייסט דאָס „בראַטישעק"? זיצט!

שפּרינצעל. אַזוי גיך האָט איהר שוין פאַרגעסען אידיש? בראַטישעק איז די טייטש אַ ברודער. [זעצט זיך]. אַ שענער ברודער! איך האָב געמיינט, אַז איך וועל קומען צו פאָהרען, וועט ער מיך גליקליך מאַכען. אַ קליינינגקייט — אַ ברודער אַ גביר, און נאָך אין אַמעריקע, אַ פרייע מדינה, פאַרברענט זאָל זי ווערען! און די מענטשען — די כפּרה מעגען זיי זיין פאַר אונזער לעצטען וואַסערפיהרער! און זייער לשון — פּאָטייטעס, טאָמייטעס, קיטשען און טשיקען, פאַרחאַפּט זאָלען זיי ווערען! אַז אַ קעלער איז אַ בייסמענט, אַ בוידעם אַ רוף, יארד איז אַ הויף, סטריט איז אַ גאַס און גאַביטש איז מיסט — נו, קאָן שוין זיין גוט?... איך וואָלט אויסגעלעבט מיינע יאָהרען און וואָלט נישט געקענט אָט דאָס לאַנד!... האָט ער זיך אָבער נאַסיאַדעט אויף מיר, דער בראַטישעק מיינער, און גענומען זעצען מיט בריעף, אַ בריעף נאָך אַ בריעף, איך זאָל קומען צו פאָהרען אין זיין אַמעריקע, אין זיין גאָלדענע מדינה, וועט ער מיך גליקליך מאַכען... און איך, נאַר, לאָז זיך איבעררעדען, וואַרף אוועק אַזאַ לאַנד מיט אַזעלכע מענטשען, מיט אַזאַ געשעפט, אַ גאָלדען געשעפט, אַ שמאַלץ־גרוב, איין איינפאָהר־הויז, מיט אַ קאַמער, מיט אַ קלייטעל, ווי־ניט־ווי, בעסער, ערגער, דאָס שטיקעל ברויט האָט זיך געשלעפּט! נאָר די לעצטע יאָהרען איז געווען שלעכט, ווייל מע האָט

גענומען טרייבען, און ס׳איז ניט געווען ווער ס׳זאָל פאַרפאַהרען און וואָס צו קויפען, ווייטער בין איך דאָך געווען אַ קייסעריני!... און ווען ניט דער פּאָגראָם, וואָלט איך מיך דען פונ׳ם אָרט אפילו געריהרט? כ׳וואָלט גאָר ניט געקוקט דערויף, וואָס מיין בראַ־טישעקעל שרייבט מיר גליקען, אַז פאַר מיינע קינדער וועט זיך עפּענען אַ וועלט, אַלע וועגען זענען פאַר זיי פריי... עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! אָט האָט מיין משה דאָרט אין דער היים, חאָטש מע לאָזט ניט אריין, פון דעסטוועגען געענדיגט בוכהאַלטעריע דורך בריעף ביי יעקב מארק אין ליבאַווי, האָב איך גערעכענט, אַז דאָ וועט איהם מיין ברודער געווים אויסזוכען אַ שטעלע ביי יאַנקעל שיפען, אָדער ביי ראַקענפעלערען, אָדער אין איין אנדער קאַנטאָר... און מיין טאָכטער האָט מען דאָרט אין ריסענלאַנד אויך ניט גע־וואָלט צונעמען אין גימענאַזיע, האָט זי ביי מיר פון דעסטוועגען שטודיערט נעהען און שניידען ביי דער ניידיטש, אויך דורך בריעף, — וואָלט ער חאָטש מיין טאָכטער דאָ פּריסטראָיעט ערגיץ אין אַ דעפּאַרטמענט. איז ווער? וואָס? ווען מע קומט, טרעפט מען איהם ניט!... אַ גדולה — ער שיקט מיר אריין אַלע וואָך אַ טשעק! „וואָכער" גיט ער מיר! אַז אָך און וועה איז מיר, אויף וואָס איך בין אריבערגעקומען! [וויינט]. מיין מאַמע זאָל אויפשטעהן פון קבר און אַ קוק טהון אויף איהר שפּרינצעל, ווי זי לעבט פון טשעקען און פון וואָכער... [ווישט זיך די אויגען]. אַ בת־יחידה געווען ביי איהר... צווישען אכט זיהן, היצלים, בויאַנעס, האַלעדראַנצים, סך הכל איין טאָכטער... [פויזע]. צי, אַשטייגער, איך זאָל חאָטש האָבען עפּיס אַ געשעפט... זאָגט ער מיר צו, דער בּראַטישעק מיינער, אַז נאָך יום־טוב וועט ער מיר אויסזוכען איין אנדער ביזנעס. איך וויל שוין ניט קיין ביזנעס! איך בין דיר מוחל דיינע ביזנעס — איך וויל אַ געשעפט, ניט קיין ביזנעס!... אַז די אַלע „ביזנעסען", וואָס ער האָט מיר געמאַכט ביז אַהער, טויגען אויף כפּרות... ער נעמט און שטעלט מיך אַוועק אין דרוי־סען, איך זאָל פאַרקויפען פעטשיילעס!... אין דער היים פאַר־

קויפט מען ניט אין דרויסען קיין פּעטשיילעס!... צי ער וויל, איך זאָל פּעדלען מיט טיי, מיט וויין און מיט ציגייערען? אין דער היים פּעדעלט מען ניט מיט טיי, מיט וויין און מיט ציגייערען! צי, אַשטיינער, ער נעמט און דינגט מיר אַ שטוב, איך זאָל זי פון זיך איבערפּאַרדינגען צו די שכנים. איך זאָל ווערען, הייסט דאָס, אַ לענדלאָרדיכע. איז נע מאַלאַ באַבע חלאָפּאָטע — איך קום נאָך דירה־געלט, וואַרפט מען מיך אַראָפּ פון אַלע טרעפּ! וואָס איז די מעשה? די מעשה איז, למאי איך רעד צו זיי אויף אונזער לשון! אודאי בין איך דערויף אַרויסגעפּאָהרען פונ׳ם טייערען ריסענלאַנד, פּאַרבּרענט זאָל עס ווערען, אַהערצוצו, אַ וויסטע אַלמנה מיט קינדער יתומים, איך זאָל מיך אָפּ׳שמד׳ען אויף אייער לשון! [מיסעס בוים קאָן זיך ניט איינהאַלטען פון אַ שמייכעל]. איהר לאַכט? אייך איז גוט צו לאַכען, אַז איהר זיצט אָט־דאָ־אָ, אין אַזאַ גוטס [שטעהט־אויף, באַווייזט מיט די הענט], מיט אַזעלכע שפּיעג־לען [קוקט אין שפּיעגעל], מיט פּאַרטעפּיאַנעס, מיט שפּיעלקעסטלער, מיט שאַפּעס... [געהט־צו צום קלאָזעט, וואו מיסטער בוים געפינט זיך]. און די שאַפּעס זענען מסתמא ביי אייך פול מיט כל טוב, פול ווי איין אויג... [דעקט־אָפּ דעם פּאַרהאַנג פונ׳ם קלאָזעט, און עס דערשיינט מיסטער בוים. אַלע דריי בלייבען פּאַרגליווערט].

לאַנגזאַם פּאַלט דער פּאָרהאַנג.

אינצווייען א
זעכס - און - זעכציג

א בורלעסק לכבוד חנוכה.

געשריבען פונ'ם מחבר אין זיינע יונגע יאָהרען
און באַארבייט פון איהם אין יאָהר 1916.

די פּאַרשוינען:

רב יאַנקעל פּעטאַר. אַ איד אַ נגיד, שוין אין די יאַהרען. דאַס אנדערע מאַל חתונה געהאַט.

מאַדאַם פּעטאַר. זיין ווייב. אַ „מאַדאַם". יונגער פון איהם מיט אַ יאַהר פערציג.

דאַקטאַר לאַקריץ. אַ יונגער דאַקטאַר־מעדיצין.

נאַפּטאַלין. אַ יונגערמאַן איין אַפּטייקער. טראַגט בלויע ברילען.

גלאַק. אַ ווינקעל־אַדוואָקאַט. רעדט העבער האַלב רוסיש.

די געשיכטע קומט־פאָר חנוכה, אין אַ קליין שטעדטעל, נים ווייט פון יעהופּעץ, מיט אַ יאַהר דרייסיג צוריק.

[אַ זאַל. שען אויסגעפּוצט, גוט באַלייכטעט. די שפּיעגלען לייכטען. דורך איין אָפענער טיר, פון דרויסען, קומט אַריין י אַ נ ק ע ל פּ ע ט אַ ך. בלייבט שטעהן פאַר'חידוש'ט, קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען. רעדט צו זיך אַליין].

י אַ נ ק ע ל פּ ע ט אַ ך [מיט'ן באַנאַזש אין די הענט]. אָפען טיר און טויער... נישטאָ קיין משוגע'נער הונט... עס בּרענען ליכט... אָנגעצונדען אַלע לאָמפּען — אַ גאַנצע לימענאַציע בּיי מיר אין שטוב!... אַ יום־טוב!... [לאָזט אַראָפּ דעם באַגאַזש]. לכבוד חנוכּה... אַזאַ יום־טוב! אַ ווערטעלע אויסצורעדען — ח־נו־כּה!... מהכתּיתי, פאַר וואָס ניט? אידען בּענטשען חנוכּה־ליכטלעך — מעג מען זיך פרעהען... נאָר וואו איז דאָס מיין מאַדאַם? [קלאַפּט מיט'ן שטעקען אין טיש]. ריוועלע! רבקה! מאַדאַם!... [קנייטשט מיט די פּלייצעס]. מע הערט נישט און מע זעהט נישט!... [ער לאָזט זיך געהן ווייטער. דערזעהט אַ קאַרטעל, טראָגט דאָס צו צום לאָמפּ, טהוט־אָן די ברילען און לייענט פּאַוואָלי, קוים וואָס ער לעגט צונויף די אותיות איינ־ציגווייז]. „רע־ווע־קאַ לי־מאָ־נאָוו־נאַ"... ווער איז די רעוועקאַ לימאָנאָוונאַ? דאָס איז ריוועלע! הייסט זי שוין גאָר רעוועקאַ? לאָז זיין רעוועקאַ... און לימאָנאָוונאַ איז, אַפּנים, לייבּאָוונאַ?... די משמעות, אַז לייבּ איז אַ לימענע — איז פּעטאַך אַ רעטאַך... לאָמיר זעהען, וואָס שטעהט ווייטער? [לייענט]. „פּאָ־פּאָ־פּאָסלוטשאַיו ח־ח־חנוכּה פּאָ־פּאָ־פּאָקאָרנישע פּראָסים פּאָ־פּאָ־פּאָזשאַלאָוואַט נאַ טשאַשקו טשאַיו"... הייסט עס, אַפּנים, אַזוי גרוים, ווי לכּבוד חנוכּה האָט מען געלאָזט בּעטען אויף אַ גלעזעל טיי... וואָס פאַר אַ מחותּן איז חנוכּה מיט אַ גלעזעל טיי? חנוכּה איז מען זיך נוהג, מע באַקט לאַטקעס. לכּבוד חנוכּה האָט

אונז די תּורה געהייסען עסען לאַטקעס, און משה רבּינו האָט צו־ליעב דעם הייליגען יום־טוב פּאַזאָוואָליט שפּיעלען אין קאָרטען... מאַכען אינצווייען אַ זעכּס־און־זעכציג, אָדער אין דריי העגט אַ פינף־הונדערט־איינס... ששש... [הערט זיך איין]. עמיצער רעדט. כ'וואָלט געמעגט שווערען, אַז ס'איז דעם דאָקטער'ס קול... וואָס טהוט דאָ דער דאָקטער? וויעדער נערוועז? צי גלאַט אַזוי אַ גאַסט לכּבוד חנוכּה?... כ'וואָלט אַ בעלן זיין הערען, וואָס רעדען זיי?... באַהאַלטען זיך ערגיץ אין אַ שאַפע, און פון דאָרטען, דורך אַ שפּאַ־רינקעלע, זעהען, וואָס סע טהוט זיך דאָ, בשעת איך בּין ניטאָ אין דער היים... ששש... מע געהט! טאָמער וואָלט געווען אַ סברה, איך זאָל מיך דאָ צוזעצען ערגיץ אין אַ ווינקעלע? [ער קוקט זיך ארום אויף אַלע זייטען]. אָדער באַהאַלטען זיך אונטער דער קאַנאַפּע? [ער דערהערט אַ סקריפּ פון דער טיר, טהוט ער זיך אַ וואַרף אונטער'ן טיש מיט'ן באַגאַזש. — עס עפענט זיך די אינוועניגסטע טיר און עס קומען־אַריין די מאַדאַם פּעטאַך מיט'ן דאָקטאָר לאַקריץ. דער דאָקטאָר דריקט איהר די האַנט].

מאַדאַם פּעטאַך. וואָס קוועטשט איהר מיר אַזוי די האַנט? אַלס דאָקטאָר? צי גלאַט אַזוי, אויס גוטפריינטשאַפט?

דאָקטאָר לאַקריץ. גלאַט אַזוי, אויס גוטפריינט־שאַפט...

מאַדאַם פּעטאַך. פאַר וואָס זשע זענט איהר מיר אַזאַ גוטער פריינט? מצד רחמנות, צי מצד עפּיס אַנדערש?...

דאָקטאָר לאַקריץ. ערשטענס, טאַקי מצד רחמנות, אַז איהר דאַרפט האָבען אַזאַ פּעטאַך פאַר אַ מאַן... און, צווייטענס, איז מיין סימפּאַטיע צו אייך...

מאַדאַם פּעטאַך [פאַרשטעלט איהם דאָס מויל מיט דער האַנט]. נישט גערעדט! פאַרגעסט ניט, אַז איך בּין איין אַנשטענ־דיגע פרוי...

דאָקטאָר לאַקריץ [אַ קוש די האַנט]. קעגען דער נאַטור, מאַדאַם, קאָן מען נישט געהן...

מאַדאַם פּעטאַך. גנעהן זאָלט איהר שוין ווייסט איהר וואוהין !...

דאָקטאָר לאַקריץ. איך באַדאַרף טאַקי גנעהן מאַכען אַ פּאָר וויזיטען. דער עולם, קיין עין־הרע, קרענקט צו ביסלעך. דערווייל זייט מיר געזונט און שטאַרק. איך לויף אַוועק אויף אַ קורצע ווײַלע. אין אַ האַלבע שעה קום איך צוריק, וועלען מיר מאַכען לכבוד יום־טוב אינצווייען אַ זעכס־און־זעכציג.

מאַדאַם פּעטאַך. אָדער אינדרייען אַ פינף־הונדערט־איינס?...

דאָקטאָר לאַקריץ. ניין! בעסער אַ זעכס־און־זעכציג אינצווייען. אַדיע! [ער געהט אַוועק. די מאַדאַם — אין דער אַנדערער טיר. פון אונטער'ן טיש קריכט אַרויס פּעטאַך].

יאַנקעל פּעטאַד [רויט ווי אַ צוויק]. אַט דאַס ווערט אָנגערופען אַ גלעזעל טיי? אין זעכס־און־זעכציג לכבוד יום־טוב שפּיעלען זיי?... וואַרט־צו, דו יאָקטער איינער, עס וועט אַ רוח אין דיין טאַטענ'ס ערד אַריין! [עס הערט זיך אַ קלונג. פּעטאַך באַהאַלט זיך אונטער'ן טיש. עס קומט אַריין פון דרויסען נאַפּטאַלין דער אַפּטייקער. פון דער אַנדערער טיר — די מאַדאַם פּעטאַך].

נאַפּטאַלין [לויפט אַקעגען דער מאַדאַם פּעטאַך, וויל זי אַרומ־האַפּען קושען]. באָן זשור, מאַדאַם! מיט אייער קאַרטעל האַט איהר מיך פּשוט מחיה געוועזן!

מאַדאַם פּעטאַך [שטויסט איהם אָפּ פון זיך]. נאַר אַהן הענט!... וואָס האָט איהר זיך אַזוי אָנגעפּאַרפומירט מיט פּאַר־פומען? סע שמעקט פון אייך, ווי פון איין אַפּטייק.

נאַפּטאַלין. אַרום וואָס מע געהט, מיט דעם שמעקט מען... וואו איז אייער היהנערפרעסער?

מאַדאַם פּעטאַך. וואָסער היהנערפרעסער?

נאַפּטאַלין. אייער אַלטער.

מאַדאַם פּעטאַד [קאָקעטירט]. מיין אַלטער? ער איז גאָרניט אַזוי אַלט...

נ א פ ט א ל י ן. פאַר אזא בוטאַנטשיק, פאַר אזא באַמבאַנ־טשיק, ווי איהר, איז ער שוין צו־אַלט... [ווייל זי ארומנעמעז].

מ א ד א ם פ ע ט א ך [שטויסט איהם אַפ]. איך האָב אייך איין מאָל געזאָגט: אָהן הענט!...

נ א פ ט א ל י ן. איהר פארגעסט, אז איהר זענט מיר א קרובה...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. טאַקי א קרובה, נאָר פון דער ווייטען...

נ א פ ט א ל י ן [באַלעדיגט]. איהר זענט צו מיר ערגער, ווי צו א פרעמדען...

מ א ד א ם פ ע ט א ך [קוקט איהם אין די אויגען]. ווי צו א פרעמדען? וועמען מיינט איהר דאָס?

נ א פ ט א ל י ן. די וואַנט מיין איך...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. איך וויים, וועמען איהר מיינט... איהר מיינט דעם דאָקטאָר לאַקריץ... איהר זענט איהם מקנא... א מצוה אויף אייך — גער, גער, גער!... [ווייזט איהם מיט׳ן פינגער].

נ א פ ט א ל י ן [אַנגע׳ברוגז׳ט]. באָן סואר, מאַדאם! [געזע־גענט זיך מיט איהר].

מ א ד א ם פ ע ט א ך [טהוט איהם א ציה ביי דער נאָז]. זייט נאָר נישט אזוי גדול׳דיג ביי זיך, פאַני! איך האָב פיינט, אז מע בלאָזט זיך... קומט, וועלען מיר דערווייל טרינקען צו גלעזלעך טיי, נאָכדעם וועלען מיר לכּבוד יום־טוב...

נ א פ ט א ל י ן. מאַכען אינצווייען א זעכּס־און־זעכציג?...

מ א ד א ם פ ע ט א ך. וואָס איז אייך געפעלען אינצווייען א זעכּס־און־זעכציג? פאַר וואָס ניט אינדרייען א פינף־הונדערט־איינס?

נ א פ ט א ל י ן. ניין! בעסער אינצווייען א זעכּס־און־זעכציג... פאָלגט מיך, מאַדאם... [זיי געהען אוועק. — פון אונטער׳ן טיש קריכט ארויס יאַנקעל פעטאַך].

יאַנקעל פּעטאַד [רויט ווי פּייער]. גוטע פריינט, קרובים גאַר?... און אַלע ווילען לכבוד יום־טוב בעסער אַ זעכס־און־זעכציג אינצווייען, ווי איידער אינדרייען אַ פינף־הונדערט־איינס! וואָס זאָל דאָס באַדייטען? כ'וועל אייך געבען אַ זעכס־און־זעכציג — זעכס און זעכציג מכות אויף דער נאָז וועט זיך אייך זעצען! [עס הערט זיך אַ קלונג. פּעטאַד באַהאַלט זיך אונטער'ן טיש. עס קומט אריין דער אַדוואָקאַט גלאַק, איין אויסגעפּוצטער. פון דער אַנדערער טיר — מאַדאַם פּעטאַד].

גלאַק [שאַרט מיט די פיס]. מאַיאַ פּאַטשטעניע, מאַדאַם! ווי אַזוי טשואָווסטוועט איהר זיך אין געזונט?... אייערע נערווען האָבען זיך אוספּאָקאָיעט, פּאָ קראַיני מיערע, זינט אייער סטאַריקאַשקע איז אַוועקגעפּאָהרען אויף טאַרגעם?... גאָט זאָל העלפען, די טאַרגעם זאָלען זיך פּראָדאָלזשאַיען חאָטשבי אַ וואָך צוויי אָדער דריי!...

מאַדאַם פּעטאַד [קאָקעטיש]. וואָס זשע וועט אייך אַרויסקומען דערפון?...

גלאָק. גאָרניט. וואָס דאַרף מען איהם דאָ, דעם סטאַרי־קאַשקע?... קסטאַטי, וואָס האָב איך אייך געוואָלט פרעגען? יאָ! וואָס הערט זיך מיט דער דוכאָוונע זאַוועשטשאַניע?... ווען וועט ער אייך אָבעזפּעטשען?...

מאַדאַם פּעטאַד [אומעטיג]. אַך! ער וויל נישט הערען, נישט זעהען...

גלאַק [מיט מיטלייד]. ניעאָוזשעלי? אַ פּאַלנע אַטקאַז? וואָס איז די פּריטשינע?

מאַדאַם פּעטאַד. די פּריטשינע איז, וואָס ער האָט מורא שרייבען אַ צוואה... נאָך אַ צוואה, זאָגט ער, שטאַרבט מען...

גלאָק. איהר אודיוווליאַיעט מיך, מאַדאַם! איהר זענט, דאַכט זיך, אַ ראַזסודיטעלנע זשענשטשינע — און לאָזט זיך איינ־רעדען אַזעלכע גלופּאָסטען! איהר ווייסט, אַז אייער סטאַרי־קאַשקע טהוט אַ שטאַרב, נעמט־צו די טאָכטער מיט'ן איידעם איינ־

גאנצען, דאָ ניטאָטשקי, און אייך שטעלט מען אַרו־ס, איזווינטיע, אַ פייג!...

מאַדאַם פּעטאַך. אַ פערטעל קומט דאָך מיר פּאַ־זאַקאָנו...

גלאָק. פּאַ־זאַקאָנו קומט אייך אַ פערטעל — ווייסט איהר ווען? אז ער האַפּט אַ קאָנדראַשקע, דאָס הייסט, אז גאָט העלפט, ער שטאַרבט אַוועק וונייעזאַפּנאָ, אומגעריכט... נאָר טאָמער, ניע דאַי באָך, האָט ער פון פריהער נאָך אַ דוכאָוונע זאַוועשטשאַניע, אַ צוואה הייסט עס, טאָגדאַ איז דיעלאָ דריאַן!...

מאַדאַם פּעטאַך. דערצו איז דאָ איין עצה...

גלאָק. נאַפּרימער? בעטען דעם אַפּטייקער נאַפּטאַלין, ער זאָל איהם איינגעבען אַ פּאָרציע מישיאַק מיט ביטער־וואַסער?

מאַדאַם פּעטאַך [קוקט איהם אָן]. איהר זענט משוגע, צי חסר־דעה? [טרעט אָפּ].

גלאָק. דושענקאַ! איך האָב געשוטיעט, געמאַכט אַ נאַסמיעשקע...

מאַדאַם פּעטאַך. פאַר אַזעלכע נאַסמיעשקעס נעמט מען ביי מיר דעם וועג... דאָס ווייסט איהר?

גלאָק [ציהט איהר אויס אַ האַנט]. איזווינטיע, לאָמיר זיך פּאָמירען! [וויל איהר שענקען אַ קוש].

מאַדאַם פּעטאַך [שטויסט איהם אָפּ]. פּע, שעמען מעגט איהר זיך. איהר האָט דאָך אַ ווייב!...

גלאָק [לאַכט]. אַ כפּרה צעהן ווייבער פאַר אייער איין ווזגליאַד!

מאַדאַם פּעטאַך. ששש... דאָרטען זיצט דער אַפּטייקער! קומט, וועלען מיר טרינקען צו גלעזלעך טיי. מיר האָבען דאָך היינט עפּיס חנוכה אויף דער וועלט...

גלאָק. וועלען מיר אפשר, פּאָ עטאָמו סלוטשאַיו, מאַכען אינצווייען אַ זעכס־און־זעכציג?

מ א ד א ם פ ע ט א ך. בראָש ווילען זיי אַלע אינצווייען א זעכס־און־זעכציג!... פאַר וואָס ניט אינדרייען א פינף־הונדערט־איינס?

ג ל א ק [נעהט איהר נאָך]. ווינטילי, — עס איז טיסיאַטשו ראַז בעסער אינצווייען א זעכס־און־זעכציג! [זיי געהען אַפּ. — פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס פעטאַך].

יאַנקעל פעטאַך [ווישט זיך דעם שוויים מיט דער פּאָלע]. פו! אויסגעשטאַנען א שוויצבאָד!... גוטע פריינט!... געבען עצות!... ווילען מיינער פטור ווערען!... מיך ירשה'נען!... מכות מיט בכורות!... מאָרגענדיגען טאָג שרייב איך א צוואה און זאָג־אָפּ איננאַנצען דער טאָכטער!... אצינד פארשטעה איך שוין, וואָס דאָ טהוט זיך!... מע האָט מיר אָבער געזאָגט: „צו וואָס טויג אייך א מאַדאַם?"... און נאָך אַזאַ יונגע מאַדאַם?"... [ער טהוט זיך א פּאַטש אין שטערן]. אַלטער נאַר! פעטאַך איינער! א „מאַדאַם" האָט זיך דיר פארוואָלט אויף דער עלטער?... אָנ־געטריבען א פולע שטוב מיט גוטע פריינט! דאָקטוירים! אפּ־טייקערס! אַדוואָקאַטען! און יעדער פון זיי וויל לכבוד יום־טוב דווקא אינצווייען א זעכס־און־זעכציג! זעכס און זעכציג מאָל א רוח אין אייער טאַטענ'ס פּערעטאַטען!... ששש... מע געהט... [ער באַהאַלט זיך צוריק אונטער'ן טיש. עס קומען אַן אַלע: די מאַדאַם פעטאַך, דער אַפּטייקער נאַפּטאַלין, גלאַק דער אַדוואָקאַט און אויך דאָקטאָר לאַקריץ, וועלכער קומט אריין פון דרויסען. אַלע פּיער זעצען זיך אַרום טיש, ציהען אויס די פּיס].

ד א ק ט א ר ל א ק ר י ץ [רייבט די הענט. צו אַלעמען]. דער עולם, אַהן עין־הרע, קרענקט צו ביסלעך... [צו דער מאַדאַם]. וואָס איז דאָ ביי אייך אונטער'ן טיש, א פוס־בענקעלע? ס'איז עפּיס ווייך...

נ א פ ט א ל י ן. איך פיהל אויך עפּיס א ווייכע זאַך...

ג ל אָ ק. איך פאָלאַגאַיע, אַז עס דאַרף זיין א קאַוויאָר... אַרנאַקאָ, נאַספּאַדאַ, די צייט שטעהט ניט!...

מאדאם פעטאד [טאשט קארטען]. אלזא! שפּיעלען מיר, הייסט דאָס, אַלע פּיער לכבוד דעם הייליגען יום־טוב חנוכּה א פינף־הונדערס־איינס? ווערט עס אָנגערופען „מיט א באַלוואַן“...

דאָקטאָר לאַקריץ. מיר האָבען דאָך געשמועסט — אינצווייען א זעכּס־און־זעכציג!...

נאַפּטאַלין. ווי געשיקט זיך עס אינצווייען, אַז מיר זענען דריי?...

גלאָק. נאָספּאָרא! פּאַסלושאיטיע — איכ'ל אייך געבען א סאָוויעט, וועט איהר אַלע זיין אודאַוואָליעטוואָרעט. לאָז איט־ליכער פון אונז פּאָ אָטשערעדי שפּיעלען מיט דער חאָזיאיושקע אינ־צווייען א זעכּס־און־זעכציג... איך וועל זיין דער ערשטער...

דאָקטאָר לאַקריץ. וואָס עפּיס איהר? און וואו בין איך?

נאַפּטאַלין. און וואו בין איך? [פון אונטער'ן טיש קריכט ארויס יאנקעל פעטאד, א צעקנייטשטער, א צעטראטענער, איין אויס־געשמירטער].

יאַנקעל פעטאַד. און וואו בין איך???...

מאַדאַם פעטאַד. אך! ס'איז מיר ניט גוט! [פאלט חלשות. אלע בלייבען דערשטוינט].

יאַנקעל פעטאַד [צום דאקטאר לאקריץ]. נו? וואָס שווייגט איהר? די מאַדאַם חלש'ט... איהר זענט דאָך א דאָקטער!... א פּראָפעסער!...

דאָקטאָר לאַקריץ [ווייזט אויפ'ן אפטייקער]. נאַפּטאַלין דער אפּטייקער וועט א לויף טהון צו זיך אין דער אַפּטייק ברענגען א מיקסטורעל... איך דאַרף געהן צו מיינע פּאַציענטען... דער עולם, פאַרשטעהט איהר מיך, קרענקט... [רוקט זיך צו דער טיר].

נאַפּטאַלין. אָהן א רעצעפּט קאָן איך ניט ארויסגעבען קיין מיקסטורען... [רוקט זיך צו דער טיר].

גלאָק. אָרנאָקאָ, א שענער דאָקטאָר! א שענער אַפּטיי־קער! איהר זענט ביידע גוטע טרוסען!... ווּפּראָטשעם, איזווי־

ניטיע — איך האָב קיין צייט ניט... איך דאַרף ספּיעשען אהיים...

[רוקט זיך צו דער טיר].

י א נ ק ע ל פּ ע ט א ך. אזוי? איהר ספּיעשעט אהיים? איהר האָט קיין צייט ניט? און אינצווייען אַ זעכס־און־זעכציג האָט איהר אַלע צייט? זעכס און זעכציג מכות אייך אין די ביינער. ממזרים! זעכס און זעכציג מאָל זאָל אַ רוח אין אייער טאַטענ'ס טאַטען פּערעטאַטען!!!

פּ אָ ר ה א נ ג.

Baycrest Centre
for Geriatric Care

THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

FORM # 215-1152

שלום עליכם
קאמעדיעס
S. Alecheim
Comedies

Fiction
Comedies
Shalom Aleichem